

การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3
และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

นางสาวสุกฤตา จำเนียร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MOVIE CENSORSHIP IN TELEVISION : COMPARATIVE STUDY BETWEEN
BANGKOK ENTERTAINMENT COMPANY (TV CHANNEL 3) AND ARMY TV
CHANNEL 7

Miss Sukritta Jamnian

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบ
ระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สี
กองทัพบกช่อง 7

โดย

นางสาวสุกฤตา จำเนียร

สาขาวิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ กันภัย

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณาณัฐธัญญา วงศ์บ้านดู่)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ กันภัย)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บั๊กกินส์)

สุกฤตา จำเนียร : การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่าง
สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7. (MOVIE
CENSORSHIP IN TELEVISION : COMPARATIVE STUDY BETWEEN
BANGKOK ENTERTAINMENT COMPANY (TV CHANNEL 3) AND ARMY TV
CHANNEL 7) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ. ดร.กิตติ กัญภัย, 166 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและหาแนวทางใน
การปรับปรุงการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างสถานีโทรทัศน์
ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ศึกษาเนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจ
พิจารณา และศึกษาทัศนคติของภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชนที่มีต่อการ
ตรวจพิจารณา โดยใช้วิธีการวิจัย ได้แก่ การเข้าร่วมสังเกตการณ์ การวิเคราะห์เอกสาร การ
วิเคราะห์ตัวบท การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการจัดกลุ่มสนทนา

ผลการวิจัยพบว่า การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ทั้งสถานีโทรทัศน์
ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างถูกควบคุมโดยภาครัฐซึ่งออก
กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องมาเพื่อกำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ แต่มีความแตกต่างกันใน
รายละเอียดของการตรวจพิจารณา ได้แก่ ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาตรวจพิจารณาเพื่อ
ออกอากาศและระบบการตรวจพิจารณา อีกทั้งยังมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการตรวจพิจารณา ได้แก่
ปัจจัยภายในองค์กร ปัจจัยภายนอกองค์กร และปัจจัยเรื่อง การข้ามสื่อ สำหรับเนื้อหา
ภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาสามารถแบ่งเนื้อหาที่มีความรุนแรงได้ 5 ประเภท คือ เนื้อหาที่มี
ความรุนแรงด้านเพศ เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านภาษา เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านพฤติกรรม
เนื้อหาที่มีความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และเนื้อหาที่มีความรุนแรงอื่น ๆ

ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาค
ประชาชน ที่มีต่อการตรวจพิจารณาในเรื่องของบทบาทการมีส่วนร่วม การควบคุม และ
ผลประโยชน์ ดังนั้นการสร้างความร่วมมือกันทั้งสามภาคส่วนจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาความ
ขัดแย้งนี้ได้

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน

ลายมือชื่อนิสิต สุกฤตา จำเนียร

สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ปีการศึกษา 2553

5284893528 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEYWORDS : MOVIE CENSORSHIP IN TELEVISION / TELEVISION REGULATION

SUKRITTA JAMNIAN : MOVIE CENSORSHIP IN TELEVISION : COMPARATIVE
STUDY BETWEEN BANGKOK ENTERTAINMENT COMPANY (TV CHANNEL 3)
AND ARMY TV CHANNEL 7. ADVISOR : ASST. PROF. KITTI GUNPAI, Ph.D.,
166 pp.

This qualitative research aims to study the ways to improve movie censorship in television by comparative study between Bangkok Entertainment Company (TV Channel 3) and Army TV Channel 7. In addition, its objective is to study cases of movie content and study the attitudes of the state, department of censorship section and the public towards movie censorship in television. The methodology of this research includes observation, document analysis, textual analysis, in-depth interview and focus group interview. The research found that Bangkok Entertainment Company (TV Channel 3) and Army TV Channel 7 are controlled by the state that regulates the television program but there are differences in the details of censorship including types of movies for broadcasting and the processes of movie censorship. Furthermore, there are factors that effect movie censorship which are internal factors, external factors and cross media factor. Movie content censored can be divided into 5 violent contents topics which are gender violence, language violence, behavior violence, structure violence and the other violence.

The findings of this research point out that the conflicts between the state, department of censorship section and the public in movie censorship in television are participation, regulation and interest. To solve this conflict, the three sectors need to be collaborated.

Department : Mass Communication

Student's Signature สุกฤตยา จามเนียน

Field of Study : Mass Communication

Advisor's Signature K. Gunpai

Academic Year : 2010

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของ ผศ.ดร. กิตติ กันภัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้ให้คำแนะนำและความเอาใจใส่แก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตาตลอดมา รวมทั้ง ผศ. ภาณุภักดิ์ วรงค์บ้านคู้ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รศ.ดร. อุษา บิ๊กกินส์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ไว้ ณ โอกาสนี้ ด้วยความเคารพอย่างสูง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ที่ได้ให้ความรู้อันมีค่าแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาแห่งการศึกษา ขอขอบพระคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ ที่สถานีโทรทัศน์สีทองทัพบกช่อง 7 โดยเฉพาะพี่ตู่ หัวหน้าที่แสนดี และปู้เชษฐ อาจารย์คนแรกที่สอนวิชาชีพแก่ผู้วิจัย ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลและสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยอย่างเต็มที่ ขอขอบพระคุณ คุณจินตนา จุลกะเสวี ที่ปรึกษากรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคประชาสังคม และอาสาสมัครที่ร่วมสนทนากลุ่ม สำหรับการให้ความคิดเห็นและข้อมูลอันมีส่วนสำคัญของความสำเร็จในครั้งนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับกำลังใจ ความรัก และการสนับสนุนในทุก ๆ ด้านจากคุณพ่อสายชล คุณแม่กานติชา บุพการีที่ประเสริฐสุดซึ่งได้มอบชีวิตและความรักแก่ผู้วิจัยนับตั้งแต่วันแรกที่ผู้วิจัยได้เกิดมาบนโลกใบนี้ และความรักอันบริสุทธิ์ของท่านเป็นดั่งพลังขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถอดทนและพยายามทุกอย่างเพื่อสร้างอนาคตที่ดีเพื่อตอบแทนพระคุณท่าน ขอขอบคุณสมาชิกครอบครัวทุกคนที่ให้กำลังใจ คอยถามไถ่อย่างอบอุ่น โดยเฉพาะป้าวัลย์แม่คนที่สองของผู้วิจัย ป้าปิว ป้าตา พี่หยง และน้องจ๊อบ น้องสาวที่ด่วนจากพี่สาวคนนี้ไปเสียก่อนจะเห็นความสำเร็จของพี่ ขอขอบคุณพี่นสมัยเรียนทุกคนที่คอยแวะเวียนมาให้กำลังใจ ขอขอบคุณอีกหนึ่งครอบครัวซึ่งเปรียบเสมือนบ้านหลังที่ 2 ร้านใจรักเล็ก ๆ ที่มีปะป๊า หม่าหม่า คอยให้ความรักความเมตตาตั้งลูกสาวแท้ ๆ และพี่เบล หนึ่งในกำลังใจสำคัญ ขอขอบคุณสำหรับความอบอุ่น และความรักที่มีให้เสมอมา ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ภาคนอกเวลาราชการรุ่นประวัติศาสตร์สุดท้ายของหลักสูตรที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา ซิงซิงเพื่อนรัก จ๊อบ เจ้ไอดี พี่เบิร์ด พี่แพน พี่แอน พี่อาร์ม พี่ตู่ พี่ขวัญ นุ่น เอ๋ บัดดี้ตา หยุย การเรียนที่นี้สนุกและมีความสุขมาก เพราะมีเพื่อน ๆ ทุกคน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุก ๆ ท่าน ที่ได้กล่าวถึงข้างต้นด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหาคำวิจัย.....	10
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	10
1.4 ข้อยสันนิษฐาน.....	10
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
1.6 ขอบเขตของการวิจัย.....	13
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	16
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหารายการสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย.....	16
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างและการบริหารจัดการองค์กรสื่อมวลชน.....	18
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์.....	19
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในสื่อ.....	22
2.5 แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์.....	27
2.6 แนวคิดเรื่องสัญญาวิทยา.....	32
2.7 แนวคิดเรื่องทัศนคติ.....	37
2.8 แนวคิดด้านประชากรศาสตร์.....	41
2.9 แนวคิดวิภาษวิธี.....	45
2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47

บทที่	หน้า
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	53
3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล.....	54
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	54
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	59
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
3.5 การนำเสนอผลการวิจัย.....	62
4. การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์.....	63
4.1 การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3.....	74
4.1.1 ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศ.....	74
4.1.2 บุคลากรของสถานีผู้ทำหน้าที่ตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์.....	75
4.1.3 กระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์.....	77
4.2 การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7..	84
4.2.1 ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศ.....	84
4.2.2 บุคลากรของสถานีผู้ทำหน้าที่ตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์.....	84
4.2.3 กระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์.....	86
4.3 เปรียบเทียบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ระหว่างสถานีโทรทัศน์ ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7.....	96
4.3.1 ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศ.....	96
4.3.2 ระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา.....	97
4.3.3 กระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์.....	98
4.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์.....	100
4.4.1 ปัจจัยภายในองค์กร.....	101
4.4.2 ปัจจัยภายนอกองค์กร.....	107
4.4.3 ปัจจัยเรื่องการข้ามสื่อ.....	112
5. เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา.....	114
5.1 เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านเพศ.....	114
5.2 เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านภาษา.....	116

บทที่	หน้า
5.3 เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านการกระทำ.....	117
5.4 เนื้อหาที่มีความรุนแรงเชิงโครงสร้าง.....	120
5.5 เนื้อหาที่มีความรุนแรงอื่น ๆ	122
6. ทศนคติของภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชนที่มีต่อการตรวจพิจารณา ภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์.....	131
6.1 ทศนคติเชิงบวกต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์.....	131
6.2 ทศนคติเชิงลบต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์.....	137
6.3 ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณารายการ และภาคประชาชนต่อการ ตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์.....	141
6.3.1 ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับฝ่ายตรวจพิจารณา.....	141
6.3.2 ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน.....	144
6.3.3 ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายตรวจพิจารณากับภาคประชาชน.....	146
6.3.4 ความขัดแย้งระหว่างภาคประชาชนกับภาคประชาชน.....	148
7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	150
7.1 สรุปผลการวิจัย.....	150
7.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	153
7.3 ข้อเสนอแนะ.....	157
รายการอ้างอิง.....	163
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	166

สารบัญญัตินำ

ตารางที่		หน้า
4.1	แสดงวิธีการที่ใช้ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์	72
4.2	เปรียบเทียบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ระหว่าง สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	99
5.1	สรุปกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) และพระราชบัญญัติที่เข้ามาควบคุม เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณา	127
6.1	สรุปความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณารายการ และภาค ประชาชนต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์	141

ศูนย์วิทยพักร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	Conceptual framework	52
4.1	แผนภูมิแสดงกระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3	78
4.2	การบังภาพการจ่อปืนระยะใกล้ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3	81
4.3	การบังภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3	82
4.4	การบังภาพบุหรี่ยของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3	82
4.5	การตัดภาพไปเปลี่ยนระยะใกล้ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3	83
4.6	แผนภูมิแสดงกระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	87
4.7	การบังภาพเศียรพระประดับติดผนังของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	91
4.8	การบังภาพบุหรี่ยของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	91
4.9	การบังภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	92
4.10	การตัดภาพอุจจาระในระยะใกล้ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	93
4.11	การใช้เทคนิคพิเศษด้วยการย่อมิติภาพของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	93
4.12	การขึ้นชูปเปอร์คำเตือนของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	94
4.13	แผนภูมิแสดงปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กรที่มีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์	100
5.1	การจับแบบสอดลื่น จากภาพยนตร์เรื่อง โลงต่อตาย ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	115
5.2	ภาพผู้หญิงเปลือยจากภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง ผีชีวะ 3 สงครามสูญพันธุ์ ไวรัส (RESIDENT EVIL: EXTINCTION) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	116
5.3	ภาพการอมปากกระบอกปืน จากภาพยนตร์เรื่อง จอมขมังเวทย์ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3	118
5.4	ภาพใช้คมมีดจ่อใบหน้า จากภาพยนตร์เรื่อง เมืองคนตายยาก (SIN CITY) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	119

5.5	ภาพบาดแผลโดนขวานจามที่ศีรษะ จากภาพยนตร์เรื่อง เมืองคนตายยาก (SIN CITY) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	120
5.6	การนำเศียรพระมาประดับ จากภาพยนตร์เรื่อง ดี โอ เอ เบรียว เบรียว ดู (DOA) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	122
5.7	ภาพตัวละครรับประทานอุจจาระ จากภาพยนตร์เรื่อง 13 เกมสยอง ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	123
5.8	ภาพบูหรี จากภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง ผีชีวะ 3 สงครามสูญพันธุ์ไวรัส (RESIDENT EVIL : EXTINCTION) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	125
5.9	ภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากภาพยนตร์เรื่อง ผีไม้จิ้มฟัน ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3	125

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาพยนตร์ เป็นสื่อที่มีพัฒนาการทั้งทางด้านเทคโนโลยีและทางการเล่าเรื่องมาตั้งแต่อดีต ผู้ที่คิดประดิษฐ์ต้นแบบของภาพยนตร์ขึ้นคือ โทมัส แอลวา เอดิสัน (Thomas Alva Edison) และผู้ร่วมงานของเขาชื่อ วิลเลียม เคนเนดี ดิคสัน (William Kenady Dickson) เมื่อปี พ.ศ. 2432 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 โดยพวกเขาได้ประดิษฐ์อุปกรณ์ที่เรียกว่า "คิเนโตสโคป" (Kinetoscope) ซึ่งมีลักษณะเป็นตู้สูงประมาณ 4 ฟุต มักเรียกชื่อว่า "ถ้ำมอง" มีลักษณะการดูผ่านช่องเล็ก ๆ ดูได้ที่ละคน ภายในมีฟิล์มภาพยนตร์ซึ่งถ่ายด้วยกล้องคิเนโตกราฟ (Kinetograph) ที่เอดิสันประดิษฐ์ขึ้นเอง ฟิล์มยาวประมาณ 50 ฟุต วางพาดไปมา เคลื่อนที่เป็นวงรอบ ผ่านช่องที่มีแว่นขยายกับหลอดไฟฟ้าด้วยความเร็ว 48 ภาพต่อวินาที และลดลงเหลือ 16 ภาพต่อวินาที ต่อมาพี่น้องชาวฝรั่งเศสตระกูลลูมิแอร์คือ หลุยส์ และออกุส ลูมิแอร์ (Louis and Auguste Lumiere) แห่งโรงงานผลิตกระจกและอุปกรณ์ถ่ายภาพ เมืองลียง ประเทศฝรั่งเศส พวกเขาประดิษฐ์เครื่องมือที่เรียกว่า "ซีเนมาโตกราฟ" (Cinematograph) ซึ่งเป็นทั้งเครื่องถ่ายภาพและฉายภาพในตัวเดียวกัน พี่น้องลูมิแอร์นำภาพยนตร์ของตนออกฉายเป็นการแนะนำตัวต่อผู้ชม ก่อนที่จะนำออกฉายเก็บค่าดูจากสาธารณชนในห้องใต้ถุนร้านกาแฟ ถนนปารีส โดยเริ่มฉายครั้งแรกในวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2438 ซึ่งถือเป็นที่ยอมรับกันในทางสากลว่าเป็นวันกำเนิดภาพยนตร์ของโลก (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์และคณะ, 2545 : 38)

ความนิยมในสื่อภาพยนตร์ ปรากฏเด่นชัดมาตั้งแต่อดีต ในปี พ.ศ. 2452 เฉพาะที่นิวยอร์ก ซิตี้แห่งเดียว มีโรงภาพยนตร์มากกว่า 340 โรง และในปี พ.ศ. 2456 เพิ่มขึ้นมากกว่า 800 โรง โดยในปี พ.ศ. 2452 อัตราการเข้าชมภาพยนตร์สูงถึง 250,000 คนต่อวัน และเพิ่มเป็น 400,000 คนต่อวันในปี พ.ศ. 2456 โดยในวันอาทิตย์วันเดียวมีอัตราการเข้าชมสูงถึง 500,000 คน ในอังกฤษก็เช่นกัน ในปี พ.ศ. 2453 มีโรงภาพยนตร์มากกว่า 1,600 โรง และเพิ่มเป็น 4,000 โรง ในปี พ.ศ. 2458 ระหว่างนั้นก็มีการประเมินว่าคนดูที่เข้าชมภาพยนตร์มากถึง 364 ล้านคนต่อปี สิ่งนี้เป็นเครื่องยืนยันว่า ภาพยนตร์เป็นสื่อที่มีเสน่ห์ดึงดูด เป็นที่นิยมที่ทำให้ผู้คนติดงอมแงม อาจด้วยลักษณะเด่นของภาพยนตร์ที่เน้นการเล่าเรื่องด้วยภาพ สามารถนำเสนอสิ่งที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ประกอบกับการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี การตัดภาพเพื่อเปลี่ยนเหตุการณ์สถานที่ การเปลี่ยนจังหวะของเหตุการณ์ การเน้นเทคนิคพิเศษ การใช้ภาพโคลสอัพเพื่อขยายใน

รายละเอียดทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาพยนตร์เป็นเสมือน “ของวิเศษ” สำหรับคนดู ผู้ใช้แรงงาน ซึ่งเป็นกลุ่มคนดูหลักในยุคแรกเริ่มในสหรัฐอเมริกา เพราะภาพยนตร์ยังเป็นสื่อราคาถูก ความนิยมที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วนี้ ทำให้หลายคนเริ่มสงสัยในพิษสงของภาพยนตร์ โดยเฉพาะผู้ที่เคร่งศาสนาและศีลธรรม รวมทั้งนักการเมือง ต่างเชื่อถือมาโดยตลอดว่าภาพยนตร์ มีอิทธิพลอันส่งผลให้ผู้ชมเปลี่ยนความคิด ความเชื่อทั้งทางการเมืองและศีลธรรม อีกทั้งภาพยนตร์ยังถือกำเนิดขึ้นในยุคที่เกิดขบวนการปฏิรูปสังคมในอเมริกา พวกเขาได้ตีแผ่สังคมให้เห็นถึง “ด้านมืด” ที่ไม่เคยถูกเปิดเผย เช่น การทุจริตของภาครัฐบาล การใช้แรงงานเด็ก ปัญหาโสเภณี ปัญหาการติดสุราเรื้อรัง สภาพความเป็นอยู่ของคนในเขตเมือง ที่กล่าวมาล้วนสร้างแรงสั่นสะเทือนอย่างใหญ่หลวงต่อสาธารณชน แมรี พิคฟอร์ด เองก็กลายเป็นดาราที่ต้องเข้ามาแบ่งปันบทบาทกับพวกเจ้าพ่อและคนติดยา ที่สำคัญคือ ภาพยนตร์นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องทางเพศอย่างเปิดเผย ในยุคสมัยที่มันควรจะเก็บไว้ในที่ส่วนตัว นอกจากความเชื่อในอิทธิพลของเนื้อหาภาพยนตร์ที่กล่าวมานี้ สถานที่ฉายและลักษณะการฉายก็เป็นประเด็นสำคัญที่ถูกพิจารณา โรงภาพยนตร์เป็นสิ่งปลูกสร้างที่มีดทึบ และด้วยวิธีการเผยแพร่ที่ต้องดูกันเป็นกลุ่มในที่มืด ประกอบกับ มีลักษณะที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟไหม้ ด้วยเหตุนี้เอง ทั้งนักการเมือง ขบวนการปฏิรูป ผู้ปกครอง ผู้เคร่งศาสนาและตำรวจ จึงกล่าวหาว่าภาพยนตร์มีอันตราย โดยชักนำให้เด็กผู้ชายที่ช่างเข้าวัยรุ่นอยากเป็นอาชญากรและล่อลวงเด็กผู้หญิงให้รู้สึกเพื่อพินไปกับนิยายรักในภาพยนตร์ รวมถึงทำให้เกิดอันตรายขณะเข้าชม สุดท้ายก็เลยร่วมกันออกกฎหมายเพื่อควบคุมภาพยนตร์

ความพยายามที่จะตรวจพิจารณาภาพยนตร์มีขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2439 เป็นฉากจบในภาพยนตร์เรื่อง the widow Jones แต่การตรวจพิจารณาโดยมีกฎหมายรองรับนั้นเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2450 และที่อื่น ๆ ทั่วโลกก็ต่างทยอยควบคุมทางกฎหมายเช่นกัน โดยเฉพาะที่อังกฤษสภาท้องถิ่นลอนดอน เสนอให้งดฉายภาพยนตร์วันอาทิตย์ โดย “กฎฉายได้ 6 วัน” แสดงถึงสิ่งที่แฝงอยู่ในความคิดคือ ต้องการให้คนดูหยุดพักเพื่อเอาเวลาไปชำระจิตใจให้สะอาด ด้วยการไปโบสถ์อาทิตย์ละ 1 วัน เกือบทุกประเทศมีตรวจพิจารณาที่ทำงานภายใต้การกำกับดูแลโดยตรงจากภาครัฐหรือเป็นของภาครัฐ ประเทศที่มีระบบการควบคุมตัวเองแบบสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีอยู่ไม่กี่ประเทศ อาทิ เยอรมนี หน่วยงานที่ดูแลการตรวจพิจารณา มักสังกัดกรมหรือกระทรวง สำหรับประเทศเผด็จการเบ็ดเสร็จนั้น ภาครัฐเป็นผู้บังคับการตรวจพิจารณา เช่น สหภาพโซเวียตก่อนการล่มสลายของอาณาจักร ในสมัยสตาลิน ภาพยนตร์ทุกเรื่องที่สร้างและฉายภายในสหภาพโซเวียตต้องได้รับการตรวจพิจารณาโดยสตาลิน (กฤษญา เกิดดี, 2548)

กฤษฎา เกิดดี (2548) กล่าวว่ามูลเหตุที่นำไปสู่การตรวจพิจารณาภาพยนตร์มีดังต่อไปนี้

ประการแรก ลักษณะของการนำเสนอภาพยนตร์ด้วยจอภาพขนาดใหญ่ และมีลักษณะเลียนแบบประสบการณ์จริงในชีวิต

ประการที่สอง ภาพยนตร์มีศักยภาพในอันที่จะชักพาคนดูไปสู่ดินแดนที่ไม่รู้จัก ได้รู้ได้เห็นสิ่งที่เคยถูกปกปิด

ประการที่สาม การนำเสนอเรื่องเพศและความรุนแรง ได้กระทำอย่างโจ่งแจ้ง

ประการที่สี่ ด้วยกลุ่มคนดูเป็นชนชั้นแรงงาน ทางนายทุนเจ้าของกิจการเกรงว่าคนดูเหล่านี้จะถูกภาพยนตร์ยุงให้เกิดการแข็งข้อ

ประการที่ห้า เป็นเหตุผลทางด้านสถานที่คือโรงภาพยนตร์เป็นสถานที่มืด อาจเป็นแหล่งประพฤตินิสิตศีลธรรม อาจเป็นแหล่งเผยแพร่โรคระบาด และเป็นสถานที่ซึ่งมีความเสี่ยงสูงต่ออันตรายจากอัคคีภัย

ประเด็นที่เป็นเหตุผลหรือข้ออ้างเพื่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ ได้แก่ เรื่องของความมั่นคง การโฆษณาชวนเชื่อ ศีลธรรม ศาสนา และความรุนแรง โดย “ศีลธรรม” และ “ศาสนา” เป็นข้ออ้างของทุกประเทศ รวมทั้งความรุนแรง มีวิธีการมากมายที่ใช้ตรวจพิจารณาภาพยนตร์ อาทิ การกำหนดให้ผู้ทำงานต้องมีใบอนุญาต การควบคุมโรงฉาย การตรวจพิจารณาบทภาพยนตร์ก่อนถ่ายทำ การกำหนดให้จดทะเบียนอุปกรณ์ แต่วิธีที่นิยมกันมากที่สุดคือ การตรวจภาพยนตร์ก่อนออกฉายและทำการกำหนดว่าภาพยนตร์เรื่องนั้นเหมาะสมกับคนดูมากน้อยเพียงใด โดยยึดอายุคนดูเป็นเกณฑ์ ซึ่งเรียกว่าการจำแนกภาพยนตร์ (Classification)

ต้นความคิดของการจำแนกภาพยนตร์มาจากความเชื่อที่ว่า ภาพยนตร์อาจจะมีผลต่อคนดูที่ยังขาดวิจารณญาณ ซึ่งก็คือคนดูที่เป็นเด็ก เด็กอาจจะดูภาพยนตร์แล้วเลียนแบบทั้งทางด้านอาชญากรรมและเรื่องเพศ ดังนั้นจึงควรมีการแยกภาพยนตร์ออกเป็นกลุ่มโดยกำหนดให้ชัดเจนว่า ภาพยนตร์เรื่องใดเหมาะสมสำหรับเด็ก เรื่องใดที่ไม่เหมาะสม อาจกล่าวได้ว่า จุดประสงค์ของการกำหนดประเภทภาพยนตร์คือการปกป้องเด็กให้พ้นจากภัยของภาพยนตร์

การตรวจพิจารณาภาพยนตร์โดยภาครัฐ ย่อมเป็นธรรมดาที่ทำให้ผู้ที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามและได้รับผลกระทบโดยตรงคือผู้ผลิตภาพยนตร์จะเกิดความไม่พอใจ ซึ่งปรากฏการณ์กระแสต่อต้านการตรวจพิจารณาดังกล่าวเกิดขึ้นทั่วโลก ตัวอย่างกรณีผู้กำกับภาพยนตร์เดวิด โครเน็นเบิร์ก (David Cronenberg) เจ้าของภาพยนตร์เรื่อง Crash (1996) ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่ถูกห้ามฉายในเขตบริหารท้องถิ่นบางเขตในอังกฤษ เช่น เวสต์มินสเตอร์ ซิตี้ เคาน์ซิล ในลอนดอน รวมทั้งอีก 40 เขตบริหารท้องถิ่นตามโรงในเมืองต่าง ๆ แม้ว่าโดยเนื้อหาสาระแล้ว Crash แสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์ระบบและปัจเจกชนอย่างรุนแรง แต่สิ่งที่ผู้ตรวจพิจารณาเห็นคือเช็ทซ์อันวิปริตและความรุนแรง ซึ่งผู้กำกับภาพยนตร์เดวิด โครเน็นเบิร์กมองว่าเป็นเพียงเปลือกนอกของภาพยนตร์หรือกรณีแหม่มจากโคลด ชาโบรล (Claude Chabrol) ผู้กำกับภาพยนตร์ที่เคยเป็นคลื่นลูกใหม่ของฝรั่งเศส เจ้าของผลงานเด่นอย่าง Les Cousins (1959) และ Les Bitches (1968) ได้กล่าวถึงภาพยนตร์โดยเน้นที่ประเด็นความรุนแรงว่า ทุกคนกังวลเรื่องความรุนแรง แต่สิ่งที่ไม่มีความเห็นซึ่งให้เห็นคือความรุนแรงในภาพยนตร์สามารถเผยให้เห็นมุมมืดและในบางโอกาส ภาพยนตร์สามารถชี้ทางสว่างให้กับผู้คนได้ ส่วนประเด็นเรื่องความรุนแรง จะช่วยทำให้เกิดความรุนแรงตามมาหรือไม่นั้น เขาไม่เชื่อว่ามันเป็นเช่นนั้น เพราะนับตั้งแต่สมัยอริสโตเติล เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าคนเราดูความบันเทิงเพื่อชำระจิตใจ และทำให้กลับบ้านด้วยความสงบมากกว่าเดิม พวกเขาได้รับการปลดปล่อย ไม่ใช่ถูกทำให้ชั่วร้าย นอกเหนือจากทฤษฎีของเหล่าผู้กำกับภาพยนตร์ที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังมีผู้กำกับอีกคนหนึ่ง ซึ่งถือเป็นศัตรูคนสำคัญของการตรวจพิจารณาทั้งในสหรัฐอเมริกาและทั่วโลก โดยเฉพาะกลุ่มเคร่งศาสนา โดยเฉพาะคาธอลิก นั่นคือจอห์น วอเตอร์ส์ (John Waters) ผู้กำกับภาพยนตร์ที่มักให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับ มาตรฐานทางศีลธรรมและการตรวจพิจารณาอยู่เสมอ รวมทั้งการผลิตภาพยนตร์ที่ทำทนายการตรวจพิจารณา และเขาเป็นผู้กำกับที่ประกาศจุดยืนอย่างหนักแน่นและชัดเจนว่าต่อต้านการตรวจพิจารณา

เมื่อตระหนักว่ากำลังถูกกวัดขือนอย่างหนัก ทางอุตสาหกรรมภาพยนตร์ก็พยายามต่อสู้โดยนำเรื่องเสรีภาพของการสื่อสารเป็นข้ออ้างเพื่อให้ภาพยนตร์ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และการแสดงออก แต่ความเห็นของศาลก็คือภาพยนตร์เป็น “ความบันเทิง” ล้วน ๆ นั่นทำให้ภาพยนตร์จะไม่ถูกคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ ผลก็คือภาพยนตร์ จะมีเสรีภาพและการแสดงออกอันจำกัด อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้สร้างภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกาได้รวมตัวกันก่อตั้ง Motion Pictures Producers and Distributors of America (MPPDA) ในปี พ.ศ. 2465 โดยมุ่งหวังสร้างอำนาจต่อรองกับทางภาครัฐบาล จากนั้นได้มีการก่อตั้ง Production Code Administration (PCA) ในปี พ.ศ. 2477 ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นสำนักงานอำนวยการตรวจพิจารณาของ

อเมริกา และดำเนินไปภายใต้การกำกับดูแลจนถึงปัจจุบัน โดย MPPA ได้ตั้งหน่วยงานอิสระแยกออกมาต่างหากอีกหน่วยงานหนึ่ง ใช้ชื่อว่า Classification and Rating Administration (CARA) เป็นองค์กรที่รับผิดชอบการตรวจพิจารณาโดยวิธีจำแนกภาพยนตร์เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มคนดูตามระดับอายุหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าการแบ่งเรต แต่ภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกาก็ยังต้องเผชิญกับการตรวจพิจารณาจากภาครัฐอยู่ เช่นเดียวกับในอังกฤษ กลุ่มผู้อยู่ในวงการภาพยนตร์อังกฤษ ก็ได้ร่วมมือกันก่อตั้งระบบตรวจพิจารณาของตนเองภายใต้หน่วยงานชื่อ British Board of Film Censors (BBFC) ขึ้นในปี พ.ศ. 2455 ซึ่งในปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น British Board of Film Classification ก็ยังคงปราศจากอำนาจตามกฎหมาย โดยอำนาจตามกฎหมายยังคงเป็นของหน่วยงานบริหารท้องถิ่นผู้กุมอำนาจในการออกใบอนุญาตฉายภาพยนตร์คือ Greater London Council (GLC)

จากประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างภาครัฐกับภาคผู้ผลิตภาพยนตร์ ทำให้มองเห็นภาพของความขัดแย้งที่กลายเป็นกระแสในเกือบทุกประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วยเช่นกัน โดยในช่วงหลังปี พ.ศ. 2490 ถือเป็นช่วงยุคเฟื่องฟูของภาพยนตร์ไทย สตูดิโอถ่ายทำและภาพยนตร์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น หลังจากนั้นประเทศไทยเข้าสู่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ถือเป็นช่วงซบเซาของภาพยนตร์ไทย เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง กิจกรรมภาพยนตร์ในประเทศไทยค่อย ๆ ฟื้นคืนกลับมา ได้เปลี่ยนไปสร้างเป็นภาพยนตร์ขนาด 16 มิลลิเมตรแทน และเมื่อบ้านเมืองเข้าสู่ภาวะคับขัน ภาพยนตร์ไทยหลายเรื่องได้แสดงบทบาทของตนในฐานะกระจกสะท้อนปัญหาการเมืองและสังคม ในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2516-2529 ต่อมาภาพยนตร์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2530-2539 โดยในตอนต้นทศวรรษ วิทยุรุ่นเป็นกลุ่มเป้าหมายใหม่ นอกจากภาพยนตร์ประเภทวิทยุรุ่นแล้ว หนังสือและหนังสือพิมพ์ รวมทั้งหนังโป๊ และหนังเกรดบี ก็มีการผลิตมามากขึ้น และนี่คือจุดเริ่มต้น ที่ทำให้ประเทศไทย ต้องมีการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ก่อนออกฉายเหมือนกับอีกหลายประเทศทั่วโลก

การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ในประเทศไทย เกี่ยวข้องกับหน่วยงานคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ หรือ กองตรวจพิจารณาภาพยนตร์ ซึ่งได้ยึดเอาพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. ๒๔๗๓ เป็นบรรทัดฐาน ในมาตรา ๔ ระบุไว้ชัดเจนว่า “ห้ามมิให้ทำ หรือฉาย หรือแสดง ณ สถานที่มหรสพ ซึ่งภาพยนตร์หรือประกาศกอปรด้วยลักษณะฝ่าฝืน หรืออาจฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ถึงแม้เพียงว่าการทำหรือฉาย หรือการแสดงภาพยนตร์ หรือประกาศนั้น ๆ น่าจะมีผลเช่นนั้น ก็ห้ามดุจกัน”

ในยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับเอาแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์จากสหรัฐอเมริกาเข้ามา ก่อให้เกิดการเข้มงวดกวดขันในทุกรูปแบบ รวมทั้งในวงการภาพยนตร์ด้วย เมื่อเข้าสู่ยุคเผด็จการสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส ความหวาดระแวงภัยคอมมิวนิสต์ยิ่งเพิ่มมากขึ้นไปอีก ภาพยนตร์เรื่องใดที่เข้าข่ายวิพากษ์วิจารณ์ภาครัฐก็จะถูกเพ่งเล็งเป็นพิเศษ เช่นภาพยนตร์เรื่อง เขาช็อกกานต์ โดยการกำกับของ ม.จ. ชาตรีเฉลิม ยุคล ถูกเชิญให้เข้าชี้แจงต่อจอมพล ถนอม กิตติขจร ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ว่ามีเจตนาทำลายเสถียรภาพของภาครัฐหรือไม่ อีกทั้งตลาดพรหมจารี ของสั๊กกะ จารูจินดา เทพธิดาโรงแรม ที่มีฉากหนึ่งจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ก็ถูกเชิญให้เข้าชี้แจงเช่นกัน ต่อมา เมื่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ผ่านพ้น ประชาชนตระหนักในสิทธิเสรีภาพของตน ขณะเดียวกันสื่อภาพยนตร์ก็สนองตอบต่อบรรยากาศทางสังคมขณะนั้นด้วย โดยสะท้อนออกมาในภาพยนตร์ว่าด้วยเสรีภาพในเรื่องเช็ทซ์ อย่างเต็มที่ อาทิ ภาพยนตร์เรื่อง รสสวาท ตลาดพรหมจารี และ เทพธิดาโรงแรม

นอกจากการตรวจพิจารณาจะสะท้อนบรรยากาศแห่งยุคสมัยแล้ว ในช่วงเวลาที่ผ่านมา สังคมไทยยังได้เห็นการตรวจพิจารณาในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย เป็นต้นว่า ภาพยนตร์เรื่อง อาจารย์ใหญ่ ถูกสั่งให้เปลี่ยนชื่อเรื่อง เป็น ศพ เช่นเดียวกับภาพยนตร์เรื่องก๊วยเตี๋ยวนี้อคน ถูกสั่งให้เปลี่ยนชื่อเรื่องเป็น เชือดก่อนชิม ภาพยนตร์เรื่อง หมากเตะรีเทิร์นส ถูกระงับการเผยแพร่เนื่องจากมีเนื้อหาที่พาดพิงถึงประเทศลาวในเชิงเหยียดหยามชาติพันธุ์ ทางเดียวที่จะสามารถเผยแพร่ได้ต้องนำไปถ่ายทำใหม่ มีการขึ้นซูเปอร์คำเตือนคำเตือนในฉากบูบู้หรือฉากเล่นการพนัน รวมทั้งตัดฉากเลิฟซีนออกบางส่วน การตรวจพิจารณาด้วยวิธีการดังกล่าว จึงถูกวิพากษ์วิจารณ์เช่นเดียวกับกรณีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ มีผู้กำกับภาพยนตร์ไทยหลายท่านที่แสดงทัศนคติต่อต้านการตรวจพิจารณา ตัวอย่างเช่น อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล ผู้กำกับภาพยนตร์แสงศตวรรษ ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่ถูกกองตรวจพิจารณาภาพยนตร์สั่งให้ตัดฉากที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ฉากพระสงฆ์เล่นกีตาร์ พระเล่นเครื่องร่อน หมอดื่มสุราแล้วอ้วกเพศแข็งตัว โดยผู้กำกับให้ความเห็นว่าต้องมีฉากนี้ เพราะต้องการให้บทบันทึกความสวยงามในชีวิต ฉากพระเล่นเครื่องร่อน หรือพระเล่นกีตาร์ อาจผิดกิจของสงฆ์ แต่ถ้าถามว่าผิดศีลธรรมหรือไม่ อภิชาติพงศ์มีความคิดเห็นว่าจะไม่ผิดศีลธรรม และแม้แต่หม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล ก็ได้คัดค้านการตรวจพิจารณาภาพยนตร์เช่นกัน และได้ยื่นข้อในเจตนารมย์ด้วยการไปยังทำเนียบภาครัฐบาล ส่งคำแถลงการณ์ให้กับ น.พ.ชูชัย ศุภวงศ์ อนุกรรมมาธิการกร่างกรอบที่ 1 ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพการมีส่วนร่วมของประชาชน และการกระจายอำนาจ โดยหวังให้ภาพยนตร์ไทยได้รับการบรรจุในภาค

รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในมาตรา 39 เช่นเดียวกับสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้หม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคลได้เผยถึงการเข้ายื่นเรื่องในครั้งนั้นว่า

"วันนี้เรายื่นหนังสือในมาตรา 39 มีผลการคุ้มครองในเสรีภาพของการแสดงออกที่เราโดนปิดกั้นมาเป็นเวลานานแล้ว ตอนนี้อาพยนตร์อายุครบ 100 ปี นานมากกว่าทีวี หนังสือพิมพ์เสียอีก และตลอดเวลาที่ผ่านมาก็โดนกดขี่ข่มเหง ไม่มีสิทธิเสรีภาพมาโดยตลอด ทำได้ไม่ได้เต็มทีกับในระยะเวลาที่ผ่านมาที่มีการสร้างภาพยนตร์ การที่เรายื่นมาตรา 39 เพื่อที่จะให้เรามีสิทธิเสรีภาพมากขึ้นเท่านั้น เพราะว่าจะมีพระราชบัญญัติรองรับ อะไรคือฉากที่ไม่เหมาะสมในหนังบรรทัดฐานอยู่ตรงไหน อะไรที่เรียกว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ผมเคยพูดไว้ตลอดเวลาว่าการเซ็นเซอร์หนังไทยจริง แล้วมันค่อนข้างมีน้อยกว่าภาพยนตร์ต่างประเทศ แต่ก็ยังมีการจำกัดอยู่หลายประเด็น อย่างถ้าผมจะมาทำหนังเรื่องจุดด่างเกี่ยวกับพระที่ออกมาจากป่า พร้อมกับผู้หญิงที่ต้องแล้วก็มีมีการวิจารณ์กันว่าพระไปนอนกับผู้หญิงเลยต้อง แต่จริง ๆ แล้ว มันก็มีหลายแง่ที่เราอยากอธิบาย แต่เราก็ทำไม่ได้เพราะกองเซ็นเซอร์โยนกรอบไปให้ที่เถระสมาคม ซึ่งเขาก็คิดว่ามันไม่ดี แต่จริง ๆ แล้วเราก็ไม่เคยพูดหรือว่าพระรูปนี้เคยนอนกับผู้หญิงหรือเปล่า เราก็เพียงยกตัวอย่างว่าพระพุทธเจ้าเองท่านก็เคยมีประสพการณ์แบบนี้กับนางสุชาดา แต่ผมก็ไม่รู้หรือจะทำไม่เขาถึงต้อง เห็นหรือเปล่าละว่านี่แหละคือข้อจำกัด ซึ่งเราไม่สามารถจะทำได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการบรรจุภาพยนตร์เข้าสู่ภาครัฐธรรมนูญใหม่แล้วก็ตาม แต่เรื่องที่จะให้ระบบเซ็นเซอร์หมดไปนั้นคงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้อย่างแน่นอน เพราะทุกประเทศก็มีการเซ็นเซอร์กันทั้งนั้นแหละ ขนาดหนังของผมเองไปฉายที่ประเทศอื่นยังโดนเลย บางทีขนาดฉากที่ไม่ผิดอะไรก็โดนเซ็นเซอร์ คือมันแล้วแต่บางประเทศ บางประเทศก็มองมุมนี้ มันไม่เหมือนกันในเรื่องของการเซ็นเซอร์ อย่างบางประเทศก็ห้ามฉากเลิฟซีน การไม่ให้คนเห็นเลือด แต่บางทีเราก็รู้สึกที่เรายอม "ไม่ได้" (แหล่งที่มา ผู้จัดการออนไลน์ 18 เมษายน 2550)

ปรากฏการณ์การต่อต้านการตรวจพิจารณา มีอยู่อย่างกว้างขวางในสังคม ไม่เพียงแต่จากพรรคนะของผู้ผลิตภาพยนตร์ แต่ยังเป็นพรรคนะจากผู้ชมอีกเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้จากความนิยมในการตั้งกระทู้แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การตรวจพิจารณา โดยเฉพาะในสื่ออินเทอร์เน็ตผ่านกระทู้เว็บบอร์ดต่าง ๆ เมื่อพลังการต่อต้านมีอย่างมากมาย ทางมูลนิธิหนังไทยจึงได้จัดทำเว็บไซต์ <http://www.petitiononline.com/nocut/petition.html> ขึ้นสำหรับให้ผู้คนที่ไม่เห็นด้วยมาร่วมลงชื่อแสดงพลังเพื่อขอเรียกร้องต่อคณะสมาชิกสภาร่างภาครัฐธรรมนูญบัญญัติให้

ภาพยนตร์เป็นสื่อสารมวลชนอย่างหนึ่งเพื่อปลอดจากการแทรกแซงและจำกัดสิทธิเสรีภาพจากอำนาจภาครัฐ โดยเฉพาะกับสื่อสารมวลชนอื่น ๆ ทั้งหลาย เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ สื่อโทรทัศน์

จากกระแสความขัดแย้งดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อทางภาครัฐ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา โดยเนื้อหาโดยรวมภาครัฐยังคงไว้ซึ่งอำนาจเข้ามาควบคุมจัดการสื่อภาพยนตร์ไม่ต่างจากพระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับเดิมที่ใช้กันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2473 ซึ่งก่อนหน้านั้นได้มีการเรียกร้องของคนในอุตสาหกรรมหนังไทยและถูกวิพากษ์วิจารณ์ตลอดปี 2550 จึงถือว่าไม่ประสบความสำเร็จ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ฉบับนี้ จึงหวังเพื่อให้เกิดการยุติประเด็นโต้แย้งนี้ โดยให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจพิจารณาจัดเรตภาพยนตร์ที่จะเข้าฉายในประเทศไทย และภาพยนตร์ทุกเรื่องที่จะเข้าฉายจะต้องถูกจัดเรต เพื่อความเหมาะสมกับกลุ่มอายุผู้ชม 7 ข้อ และได้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2552 คือ

1. ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดู
2. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ชมทั่วไป
3. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ชมอายุ 13 ปีขึ้นไป
4. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป
5. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับกลุ่มอายุ 18 ปีขึ้นไป
6. ภาพยนตร์ที่ห้ามผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีดู
7. ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักรไทย

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการจัดเรตภาพยนตร์ แต่ภาพยนตร์ทุกเรื่อง ก็ยังคงต้องผ่านการตรวจพิจารณาดังเดิม จึงยังมีความขัดแย้งที่เป็นประเด็นในสังคมเสมอ และปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ไม่เฉพาะกับภาพยนตร์ที่ฉายทางโรงภาพยนตร์เท่านั้น เนื่องจากภาพยนตร์ในปัจจุบันมีการเผยแพร่อยู่ 4 ทางคือ ฉายตามโรงภาพยนตร์ ภาพยนตร์กลางแปลง และภาพยนตร์ที่ถูกถ่ายทอดลงแผ่นวีซีดี และ ดีวีดีเพื่อเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต แต่การฉายตามโรงภาพยนตร์ ภาพยนตร์กลางแปลง ภาพยนตร์วีซีดีและดีวีดี หรือการรับชมผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นสื่อที่ผู้ชมจะต้องเลือกเปิดรับสื่อเหล่านี้ด้วยความสมัครใจ อย่างเช่น ต้องสมัครใจเดินทางไปชมที่โรงภาพยนตร์ หรือบริเวณจัดตรงลานกลางแปลงเอง หรือต้อง Access เข้าไปยังเว็บไซต์ที่บริการ

เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตเอง นอกจากนี้ยังต้องมีการจ่ายเงินเพื่อเข้าชม หรือจ่ายเงินเพื่อเป็นสมาชิกกับทางเว็บไซต์ที่มีการเผยแพร่ภาพยนตร์ทางอินเทอร์เน็ต ตรงกันข้ามกับภาพยนตร์ที่เผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ ผู้ชมไม่มีโอกาสที่จะทราบล่วงหน้าว่ากำลังจะได้รับชมภาพยนตร์เรื่องใด นอกจากติดตามจากผังรายการ รวมทั้งการไม่มีสิทธิ์เลือกที่รับชมภาพยนตร์เรื่องที่ต้องการจะรับชม ในขณะที่เดียวกันที่สื่อโทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีคุณลักษณะและธรรมชาติที่สามารถเข้าถึงคนจำนวนมากในเวลาเดียวกันหรือในเวลาใกล้เคียงกัน ความน่าสนใจ ความกว้างขวาง และความครอบคลุมของสื่อมวลชนจึงทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคม ทั้งในระดับเล็ก คือระดับปัจเจกบุคคล และระดับใหญ่ อีกทั้งสื่อโทรทัศน์ยังมอบอำนาจให้กับผู้ชมด้วยเสรีภาพในการเลือกชมเพียงแคกดรีมิตไปยังช่องเพื่อเลือกรับชมตามที่ตนเองต้องการ สาเหตุดังกล่าวนี้ทำให้ภาครัฐต้องมีการกำกับดูแลเนื้อหาของรายการของสื่อโทรทัศน์ทุกประเภท ผ่านการควบคุมดูแลโดยฝ่ายตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์ ซึ่งอำนาจในการตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์ถือเป็นอำนาจหน้าที่ที่รับต่อมาจากภาครัฐ ภายหลังจากคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือ กบว. หหมดอำนาจในการกำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ และได้มีการออกพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการสื่อโทรทัศน์ เมื่อปี พ.ศ. 2535 และเป็นก้าวแรกของระบบการกำกับดูแลตนเองของสถานีโทรทัศน์ (Self-Regulation)

เมื่อภาพยนตร์ที่ฉายในโรงภาพยนตร์ ได้ข้ามสื่อมายังสื่อโทรทัศน์ต้องผ่านตรวจพิจารณาอีกครั้งก่อนออกอากาศ ประเด็นที่ถูกตรวจพิจารณาเพิ่มเติมนอกเหนือจากหลักเกณฑ์ของกองตรวจพิจารณาภาพยนตร์ได้เข้มงวดมากขึ้นเพื่อให้เหมาะสมต่อธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ที่ต้องมีการกำกับดูแลจากภาครัฐ วิธีการตรวจพิจารณาที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มีทั้งเรื่องของการตัดเสียง การตัดภาพหรือการบังภาพ โดยผู้ชมจำนวนไม่น้อยมองว่าการตรวจพิจารณาในบางประเด็นไม่มีมาตรฐาน เนื่องจากเป็นการใช้วิจารณญาณในการตัดสินเพียงแค่นักคิดกลุ่มหนึ่งในสังคม และถือเป็นการจำกัดเสรีภาพในการรับชมของประชาชน ที่สำคัญคือทำให้สุนทรียะที่ได้จากการรับชมเสียไปด้วย บางเรื่องถึงกับตัดทอนเนื้อหาจนไม่สามารถรับชมได้ ปัญหาความขัดแย้งในการตรวจพิจารณา จึงยังคงมีอยู่ในสังคมไทย ตราบใดที่อุดมการณ์ของแต่ละฝ่ายยังยืนอยู่บนพื้นฐานความต้องการที่แตกต่างกัน

จากประวัติศาสตร์ความขัดแย้งในการตรวจพิจารณาที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะหาแนวทางในการปรับปรุงการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ผ่านการวิจัยเรื่อง “การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี

ช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7” ทั้งนี้สาเหตุที่เลือกศึกษาการตรวจพิจารณา ภาพยนตร์ที่ออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ โดยเฉพาะศึกษาเปรียบเทียบการตรวจพิจารณา ระหว่าง สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เนื่องจากทั้งสองสถานีมีการ บริหารกิจการโดยภาคเอกชน ที่ต้องบริหารเพื่อโดยมีจุดประสงค์เพื่อผลกำไรควบคู่ไปกับการรักษา ไว้ซึ่งจริยธรรมสื่อ อีกทั้งสื่อโทรทัศน์ เป็นสื่อที่แพร่กระจายและเข้าถึงผู้ชมได้ง่ายที่สุด ดังนั้นหาก สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในแนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ โดยการ สร้างจุดสมดุล (Counter-balance) อันเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน ก็จะสามารถยังประโยชน์ ให้กับสื่อแขนงอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต เพื่อประโยชน์สูงสุดในระดับชาติต่อไป

1.2 ปัญหาวิจัย

1. การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์เป็นอย่างไร
2. เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์เป็นอย่างไร
3. ทศนคติของภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน ที่มีต่อการตรวจพิจารณา ภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาแนวทางในการปรับปรุงการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์
3. เพื่อสำรวจทัศนคติของภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน ที่มีต่อการตรวจ พิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

1.4 ข้อเสนอพื้นฐาน

1. แนวทางในการปรับปรุงกระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ที่ เหมาะสม มีองค์ประกอบหลัก ๆ ด้วยกัน 3 ประการ ดังนี้

1) ความถูกต้องเหมาะสมของแนวทางการตรวจพิจารณา โดยควรออกแบบให้ กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องมีลักษณะบูรณาการทั้งด้านของการรักษาความเป็นศิลปะที่ควบคู่ ไปกับการรักษาศีลธรรม เนื่องจากภาพยนตร์ไม่ได้มีความสำคัญเพียงเพื่อให้ความบันเทิง แต่ยังมี อิทธิพลต่อระบบความคิด ความเชื่อ ทัศนคติของผู้ชมอีกด้วย

2) การยอมรับในแนวทางการตรวจพิจารณา โดยกระบวนการตรวจพิจารณา ภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ที่ได้รับการยอมรับจะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์ ภาคประชาชน ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดกฎระเบียบและนโยบายที่เกี่ยวข้องในการตรวจพิจารณา

3) การติดตามและการประเมินผลของแนวทางการตรวจพิจารณา เพื่อให้แนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ มีความยืดหยุ่นเพื่อรองรับกับวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือค่านิยมของสังคมที่อาจเปลี่ยนไป

2. เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกรับพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์ตามกฎหมายและนโยบายโดยภาครัฐ สามารถแบ่งประเด็นเนื้อหาต้องห้ามที่ถูกรับพิจารณาออกได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) พฤติกรรม เช่น พฤติกรรมไม่เหมาะสมที่ผิดศีลธรรม พฤติกรรมไม่เหมาะสมที่ผิดกฎหมาย พฤติกรรมที่นำเสนอถึงความรุนแรงต่อตนเอง ผู้อื่น วัตถุ เป็นต้น

2) ภาษา เช่น การใช้ภาษาผิด ภาษาหยาบคาย ล้วงละเมิด เป็นต้น

3) เพศ เช่น การแสดงออกที่ไม่สมควรทางเพศ การล่วงละเมิดทางเพศ การยั่วยุ กามารมณ์ เป็นต้น

3. ทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์มีความขัดแย้งกันดังนี้

1) ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ กับฝ่ายตรวจพิจารณา ฝ่ายตรวจพิจารณาของ สถานีโทรทัศน์ เห็นด้วยในบางประเด็นของเนื้อหาภาพยนตร์ที่ต้องตรวจพิจารณาตามที่ภาครัฐ ออกกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ แต่ก็มี ประเด็นที่ไม่เห็นด้วยกับภาครัฐ ซึ่งฝ่ายตรวจพิจารณารายการไม่มีอำนาจในการต่อรองกับภาครัฐ และจำต้องปฏิบัติด้วยหน้าที่

2) ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายตรวจพิจารณารายการกับภาคประชาชน ภาคประชาชน โดยรวมจะต่อต้านการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เพราะมีทัศนคติว่าเป็นการล่วง ละเมิดสิทธิเสรีภาพในการรับชม แต่สำหรับภาคผู้ชมที่มีบุตรหลานในความดูแล หรือภาคประชา สังคมที่จัดตั้งองค์กรเพื่อเฝ้าระวังสื่อจะสนับสนุนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เพราะมีความเชื่อว่าเนื้อหาภาพยนตร์ที่ไม่เหมาะสม เป็นพิษเป็นภัยกับเด็กและเยาวชน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การตรวจพิจารณา หมายถึง การดำเนินการใด ๆ เพื่อพิจารณากลับกรองเนื้อหาภาพยนตร์ที่ทำการตรวจนั้น เพื่อให้มีการเผยแพร่ หรือจำกัดการเข้าถึงเฉพาะเนื้อหาที่ได้ผ่านการเห็นชอบ ได้แก่ การระงับออกอากาศ การบงกภาพ การตัดเสียง การตัดภาพ หรือการใช้เทคนิคพิเศษ โดยภาครัฐเป็นผู้วางกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาเพื่อให้ฝ่ายตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์ปฏิบัติ ซึ่งเป็นระบบการกำกับดูแลตนเองของสถานีโทรทัศน์ (Self-Regulation) อย่างไรก็ตามการตรวจพิจารณาโดยสถานีโทรทัศน์ จะถูกตรวจสอบอีกครั้งภายหลังการออกอากาศเพื่อประเมินคุณภาพเนื้อหาทั้งโดยภาครัฐ และภาคประชาสังคมหรือเครือข่ายเฝ้าระวังสังคม

ภาพยนตร์ หมายถึง เรื่องราวที่ถูกถ่ายทำบนแผ่นฟิล์ม ผ่านองค์ประกอบของโครงสร้างการเล่าเรื่อง 7 ประการ คือ โครงเรื่อง (Plot), แก่นเรื่อง (Theme), ความขัดแย้ง (Conflict), ตัวละคร (Character), ฉาก (Setting), สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) และมุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) ซึ่งทั้งหมดนี้จะดำเนินไปภายใต้ระยะเวลาของการดำเนินเรื่อง มีทั้งภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศที่ถูกซื้อลิขสิทธิ์มาเพื่อใช้ออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์

ภาครัฐ หมายถึง ผู้กำหนดนโยบายในการควบคุมดูแลและจัดระเบียบการตรวจพิจารณารายการที่ออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ โดยมีการร่างกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทางสถานีโทรทัศน์ทุกช่องปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ คือ กระทรวงวัฒนธรรม และคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ฝ่ายตรวจพิจารณา หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่ตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลเนื้อหารายการตามระบบการดูแลตนเองของสถานีโทรทัศน์ (Self-regulation)

ภาคประชาชน หมายถึง ผู้ที่มีความตื่นตัวกับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ แบ่งเป็นสองภาคส่วน ดังนี้

1) ภาคประชาสังคม คือ มูลนิธิหนังไทย รวมทั้งโครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาพของสังคมมีเดียหรือมีเดียมอนิเตอร์และเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังสื่อและสร้างสรรค์สื่อ ซึ่งเป็นหน่วยเฝ้าระวังทางสังคมหรือกรรมการภาคประชาสังคมที่รวมตัวกันเพื่อสร้างกลไกการเฝ้า

ระวังสื่อโดยเป็นตัวแทนของผู้บริโภคหรือภาคประชาชนเพื่อยกระดับการทำหน้าที่ของสื่อให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

2) ภาคผู้ชม คือ ผู้ชมภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

ทัศนคติ หมายถึง ความเชื่อของบุคคลที่มีประเด็นที่ถูกตรวจพิจารณา ซึ่งผลของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลที่จะมีต่อพฤติกรรมตอบสนองใน 2 ลักษณะ คือ ทัศนคติเชิงบวก (Favourable attitude) จะแสดงออกในลักษณะเห็นด้วยและสนับสนุนต่อประเด็นการตรวจพิจารณา และทัศนคติเชิงลบ (Infavourable attitude) แสดงออกในลักษณะไม่เห็นด้วยและต่อต้านต่อประเด็นการตรวจพิจารณา

แนวทางวิภาษวิธี หมายถึง การปะทะกันของประเด็นข้อขัดแย้งต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน เพื่อเป้าหมายของการนำไปสู่ประเด็นใหม่อันเป็นคำตอบของแนวทางการตรวจพิจารณาที่เหมาะสม

ความขัดแย้ง หมายถึง ความคิดที่แตกต่างกันของภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน ต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

ความรุนแรง หมายถึง การแสดงออกใด ๆ ซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ การเสียชีวิต หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ รวมทั้งการกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการที่ควรได้ทั้งกับตนเองและผู้อื่น หรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงามของสังคมที่ปรากฏในเนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้กระบวนการทัศน์แนวทางวิภาษวิธี (Dialectics) โดยจะทำการเก็บข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์ เพื่อศึกษาแนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ โดยรวบรวมข้อมูลจากกฎระเบียบและแนวทางที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา และทำการศึกษาภาพยนตร์ที่ผ่านการตรวจพิจารณาทั้งทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 1 กรกฎาคม – 31 กันยายน พ.ศ. 2553 เป็นระยะเวลา รวม 3 เดือน

ในส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก และการจัดกลุ่มสนทนา เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ และนำไปสู่การค้นพบแนวทางการตรวจพิจารณาที่เหมาะสมนั้น สำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึก จะรวบรวมตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2553 และการจัดกลุ่มสนทนา ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2554 ถึง 31 มกราคม พ.ศ.2554 เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ในด้านวิชาการ

ทำให้เกิดองค์ความรู้ของการนำแนวทางวิภาษวิธีมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในสาขาวิชาอื่น ๆ และสามารถยกระดับองค์ความรู้ให้กลายเป็นทฤษฎี

2. ประโยชน์ในการประยุกต์ใช้

ภาครัฐสามารถนำแนวทางการปรับปรุงการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ไปกำหนดนโยบายที่เหมาะสม อันเกิดจากการยอมรับของทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นการสร้างจุดที่สมดุล (Counter-balance) อีกทั้งยังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์สำหรับสื่อฟรีทีวีทุกช่อง รวมทั้งสื่อเคเบิลทีวีที่ยังไม่มีแนวทางการตรวจพิจารณาที่เป็นมาตรฐาน อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายสำหรับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์สำหรับออกฉายทางโรงภาพยนตร์ ภาพยนตร์สำหรับจัดจำหน่ายในรูปแบบวีซีดีและดีวีดี รวมถึงในสื่ออินเทอร์เน็ต อย่างเหมาะสมต่อไป

ฝ่ายตรวจพิจารณา สามารถนำแนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ มาใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน และไม่เฉพาะเพียงแต่ใช้สำหรับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์เท่านั้น แต่สามารถนำไปใช้ได้กับการตรวจพิจารณาละคร หรือรายการประเภทอื่น ๆ ได้

ภาคประชาชน จะเกิดความรู้ความเข้าใจในแนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ที่ถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ในการเลือกรับชมภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

3. ประโยชน์ทางสังคม

ภาครัฐสามารถตระหนักได้ถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาคอขวดด้วยการให้บทบาทการมีส่วนร่วมแก่ภาคส่วนอื่น ๆ ในการกำหนดนโยบายเพื่อสังคม ด้วยแนวคิดวิภาษวิธีที่มีพื้นฐานของการยอมรับความคิดที่แตกต่าง แล้วนำมาโต้แย้ง ตั้งประเด็นเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางใหม่ที่ดีกว่า สังคมยังมีปัญหาคอขวดอื่น ๆ อีกมากมายที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขที่เหมาะสม โดยเฉพาะปัญหาสำคัญที่สุดของประเทศชาติในขณะนี้คือความแตกแยกทางความคิด แนวคิดวิภาษวิธี จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่ง ที่หากนำมาปรับใช้อย่างถูกวิธี อาจสามารถทำให้ประเทศชาติเกิดความปรองดองกันได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7” เป็นการศึกษาวิจัยที่อาศัยหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหารายการสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรสื่อมวลชน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในสื่อ
- 2.5 แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์
- 2.6 แนวคิดสัญญาวิทยา
- 2.7 แนวคิดเรื่องทัศนคติ
- 2.8 แนวคิดด้านประชากรศาสตร์
- 2.9 แนวคิดวิภาษวิธี
- 2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหารายการสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย

พัฒนาการการกำกับดูแลเนื้อหารายการสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย

ประวัติการกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์เมื่อพิจารณาโดยอาศัยองค์หรือกลุ่มบุคคลที่กำกับดูแลเป็นเกณฑ์แล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 4 ยุคสมัย ดังนี้ (พิรงรอง รามสูต รัตนันท์ และ ศศิธร ยุวโกศล, 2546)

1. ยุคกระบอกเสียงของรัฐ (พ.ศ. 2498-2518) ในยุคนี้การเซ็นเซอร์หรือการตรวจสอบเนื้อหา ก่อนออกอากาศเป็นเรื่องปกติ ขณะที่ไม่มีมาตรการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพเนื้อหา รายการ รายการส่วนใหญ่จึงเน้นบันเทิง และรายการที่เผยแพร่เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายของรัฐบาล

2. ยุคคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) (พ.ศ. 2518 - 2535)

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 รัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ปฏิรูประบบวิทยุสื่อสารโทรทัศน์ โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุสื่อสารโทรทัศน์ (กบว.) ขึ้นและออกกฎระเบียบการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุสื่อสารโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๑๘ สำหรับการควบคุมการขออนุญาตจัดตั้งสถานีและควบคุมเนื้อหารายการ โดยมุ่งเน้นไปที่การควบคุมเนื้อหาโดยมีอนุกรรมการตรวจเซ็นเซอร์รายการด้านโฆษณา ภาพยนตร์ และละคร การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองและสังคมในรายการข่าวและบันเทิงเป็นสิ่งต้องห้าม นอกจากนี้หลังเหตุการณ์รัฐประหาร 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 การดำเนินงานของ กบว. ก็ยิ่งเข้มงวดขึ้นในด้านการควบคุมเนื้อหาข่าวสารและความคิดเห็น คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ได้ออก พร.๑๕ และ ๑๗ (พร.๑๕ และ ๑๗ ได้ยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2537) ควบคุมการดำเนินงานของวิทยุกระจายเสียงและสื่อโทรทัศน์อย่างเข้มงวด กำหนดให้เนื้อหาของข่าวและรายการต่าง ๆ ส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมถึงห้ามนำเสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. ยุคคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กกช.) (พ.ศ.2535-3540) หลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ที่มีการปิดบังและบิดเบือนความจริงของข้อมูลข่าวสารในสื่อต่าง ๆ ประชาชนที่มีแกนนำเป็นนักวิชาการนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน และองค์กรพัฒนาเอกชน ได้เรียกร้องให้มีการปฏิรูประบบวิทยุสื่อสารโทรทัศน์เพื่อให้มีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารและความคิดเห็น จึงได้มีการออกระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุสื่อสารโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยสาระสำคัญ คือ ให้มีคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุสื่อสารโทรทัศน์แห่งชาติ (กกช.) หรือ National Broadcasting Commission และยกเลิกการตรวจพิจารณาเนื้อหารายการ โดยให้คณะกรรมการของสถานีวิทยุและสื่อโทรทัศน์ตรวจพิจารณากันเอง รวมถึงการยกเลิก พร. ๑๕ และ พร. ๑๗ ถึงกระนั้นก็ยังไม่สามารถกำกับดูแลให้สื่อวิทยุสื่อสารโทรทัศน์ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพได้ เนื่องจากสถานีวิทยุสื่อสารโทรทัศน์ยังไม่เป็นอิสระจากรัฐที่เป็นเจ้าของคลื่นความถี่ในการออกอากาศ และในทางปฏิบัติ กกช. ซึ่งมีกองงาน กกช. เป็นส่วนหนึ่งของกรมประชาสัมพันธ์ก็มุ่งเน้นตรวจสอบเนื้อหาเพื่อตอบสนองความต้องการของรัฐมากกว่าประโยชน์ของสาธารณะ

4. ยุคแห่งการปฏิรูปสื่อ (พ.ศ. 2540-ปัจจุบัน) สืบเนื่องจากการปฏิรูปการเมืองและการเคลื่อนไหวเรื่องการปฏิรูปสื่อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ในมาตรา ๓๙, ๔๐ และ ๔๑ ที่มุ่งหวังให้คลื่นวิทยุสื่อสารโทรทัศน์ที่อยู่ในความดูแลของหน่วยราชการ

ให้กลับมาอยู่ในมือของประชาชน และให้หลักประกันแก่สิทธิเสรีภาพสำหรับนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ภายหลังการปฏิรูปสื่อ โครงสร้างของกิจการวิทยุและสื่อโทรทัศน์จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือกิจการของรัฐ กิจการเชิงพาณิชย์ และกิจการของประชาชน ซึ่งลักษณะการกำกับดูแลเนื้อหารายการก็จะเปลี่ยนไปตามโครงสร้างของกิจการ เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกิจการแต่ละประเภท

เมื่อพิจารณาจากการพัฒนาการกำกับดูแลเนื้อหาประเภทรายการในสื่อโทรทัศน์พบว่า ภาครัฐได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่เข้ามาดูแลควบคุมสื่อโทรทัศน์มาโดยตลอด อันส่งผลต่อกระบวนการกำกับดูแลเนื้อหาประเภทรายการ จากแนวคิดดังกล่าวนี้จะนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ถึงแนวทางการดำเนินงานระหว่างภาครัฐซึ่งเป็นออกกฎระเบียบนโยบายที่เกี่ยวข้องและควบคุมกำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ กับฝ่ายตรวจพิจารณารายการ

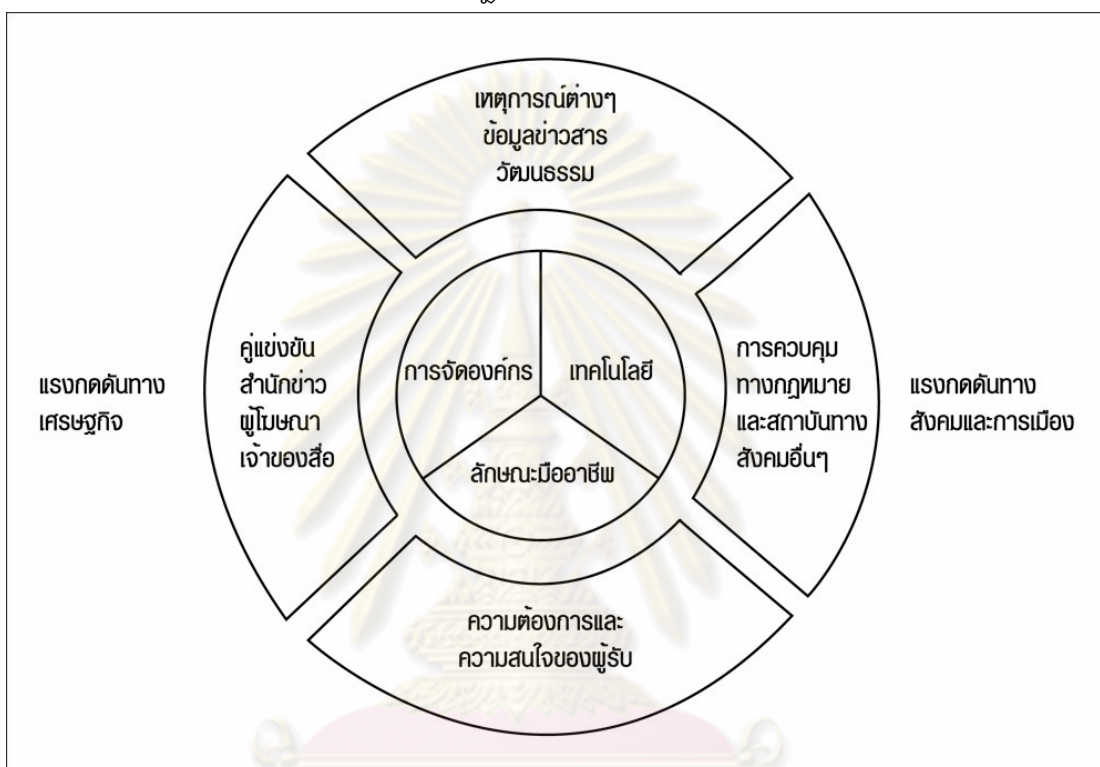
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างและการบริหารจัดการองค์กรสื่อมวลชน

McQuail (2005) กล่าวถึงโครงสร้างองค์กรสื่อมวลชนว่าสามารถส่งผลกระทบโดยตรงต่อการปฏิบัติงานขององค์กร ซึ่งส่งผลต่อมาถึงผลงานที่ปรากฏออกมา โดยที่องค์กรสื่อมี 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. การบริหารจัดการ (Management) เนื่องจากงานสื่อมวลชน เป็นงานที่ไม่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีเพียงบุคคลเดียว จึงจำเป็นต้องมีผู้ร่วมงานที่หลากหลาย แต่แต่ละคนมีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นระดับการศึกษา อายุ เพศ ฯลฯ องค์กรสื่อจึงต้องมีการบริหารจัดการที่ดี
2. ด้านเทคนิค (Technical) เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีการผลิตเพื่อการกระจายข้อมูลข่าวสาร
3. บุคลากรด้านสื่อ (Media Professional) จะต้องมีความรู้และได้รับการฝึกหัดทางด้านสื่อสารมวลชน รวมทั้งต้องมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ

หากพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์กรสื่อกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ นั้นพบว่า องค์กรสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ดำเนินงานภายใต้แรงกดดันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้เกิดแรงกดดันจากภายในตัวองค์กรสื่อเอง และยังมีแรงกดดันจากภายนอกองค์กรสื่อ ได้แก่ การควบคุมจากด้านการเมืองและกฎหมาย การควบคุมจากเจ้าของสินค้าหรือ

ผู้สนับสนุน สถาบันต่างๆ ในสังคม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม คู่แข่งขัน องค์กรด้านข่าวสาร ข้อมูล สภาวะเศรษฐกิจในแต่ละช่วง ความต้องการ ความสนใจของผู้รับสาร เป็นต้น ดังนั้นการที่ องค์กรสื่อมวลชนถูกควบคุมจากระดับต่าง ๆ และต้องดำเนินงานภายใต้แรงกดดันทั้งภายในและ ภายนอกองค์กร ทำให้องค์กรสื่อมวลชนไม่สามารถปฏิบัติงานได้โดยอิสระอันส่งผลต่อการ ตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติงานขององค์กร ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ ปัจจัยที่มีบทบาทต่อการดำเนินงานของสื่อมวลชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างและการบริหารจัดการขององค์กรสื่อมวลชน จะช่วยเป็น แนวทางในการวิเคราะห์ว่าภายใต้แรงกดดันจากปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร ส่งผลให้ฝ่าย ตรวจสอบการรายงานการของสถานีโทรทัศน์ มีแนวทางในการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนต์ตาม กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจพิจารณาตามที่ภาครัฐกำหนดไว้ได้อย่างไร

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์

Storey (1997, อ้างใน นวลวรรณ ดาระสวัสดิ์, 2544) ได้ให้ความหมายของอุดมการณ์ไว้ ว่า อุดมการณ์ หมายถึง ความคิดที่เป็นระบบที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อ วัตถุประสงค์บางอย่าง อุดมการณ์อาจมีความหมายแฝง บิดเบือน หรือปิดบังเพื่อเป็นการสร้าง เนื้อหาทางวัฒนธรรมหรือแนวทางปฏิบัติ เพื่อเกิด "จิตสำนึกเทียม" (False Consciousness) โดย

ผู้ที่มีอำนาจในสังคม จะพยายามถ่ายโอนลงสู่จิตสำนึกของผู้ที่ด้อยอำนาจกว่าเพื่อให้คล้อยตาม และปฏิบัติตามในที่สุด

อุดมการณ์มีหลากหลายรูปแบบ ในที่นี้จึงขอกล่าวถึงอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังนี้

แนวคิดอำนาจนิยม (Authoritarianism)

McQuail (2005) ได้กล่าวถึงแนวคิดอำนาจนิยมว่าเป็นแนวคิดที่มีการสนับสนุนให้ควบคุมสื่อ มีการตรวจพิจารณาและการลงโทษโดยกฎระเบียบที่ออกโดยบุคคลที่มีอำนาจทางการเมือง กล่าวโดยสรุป แนวคิดอำนาจนิยมมีหลักการสำคัญ ดังนี้

- สื่อมวลชนไม่ควรทำอะไรก็ตามที่เป็นการบ่อนทำลายอำนาจของรัฐ
- สื่อมวลชนควรยอมรับในการอยู่ใต้อำนาจของรัฐ
- สื่อมวลชนไม่ควรทำลายค่านิยมของคนส่วนใหญ่ หรือค่านิยมหลักทางศีลธรรมและทางการเมือง
- การตรวจพิจารณาเป็นสิ่งที่ชอบธรรม
- การล่วงละเมิดต่ออำนาจของรัฐเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้

แนวคิดอนุรักษนิยม (Conservatism)

แนวคิดแบบอนุรักษนิยม โดยทั่วไปแล้วนักอนุรักษนิยมได้ในยุคสมัยใด ก็มักจะมีทัศนะที่สอดคล้องกันอย่างหนึ่งว่า สังคมจะดำรงอยู่ได้อย่างมีระเบียบและความสงบสุข ก็ต่อเมื่อชนบทรอบนิยมประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาของสังคมได้รับการถ่ายทอดสืบต่อไป และการรักษาถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมเช่นนี้ยิ่งจำเป็นสำหรับสังคมที่เต็มไปด้วยความเจริญทางวัตถุทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเช่นในปัจจุบัน Russell (1982) กล่าวว่า ทัศนะของนักอนุรักษนิยมมีพื้นฐานจากความเชื่อว่า “ประชาชนและชาติ...อยู่ภายใต้กฎแห่งจริยธรรม...ซึ่งได้แก่สายโซ่ที่ไม่สิ้นสุดของความเคารพ ซึ่งจะเชื่อมต่อเข้ากับมนุษย์ที่กำลังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และลูกหลานที่เกิดขึ้นมาในอนาคต” การศึกษาควรรับหน้าที่ที่สำคัญในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมนี้ ให้สืบทอดต่อไป

เกรียงศักดิ์ เศรษฐพัฒน์ (2535) กล่าวว่า สังคมการเมืองหนึ่ง ๆ จะมีการผลิตความคิดทางการเมืองขึ้น โดยกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ซึ่งความคิดทางการเมืองที่ผลิตขึ้น มานี้เปรียบเสมือนกับเครื่องมือของกลุ่มการเมืองหนึ่ง ๆ ในการอธิบายการขึ้นสู่อำนาจ การดำรงอยู่และการพิทักษ์รักษาอำนาจของกลุ่มการเมืองที่ผลิตความคิดนั้น ๆ ขึ้นมา ด้วยวิธีที่แนวคิดหรืออภินิหารหนึ่งทฤษฎีทางการเมืองเข้าไป กำหนดลักษณะโครงสร้างหรือแบบแผนความสัมพันธ์ของสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ ๆ

แนวคิดเสรีภาพนิยม (Libertarianism)

แนวคิดเสรีภาพนิยมมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดอำนาจนิยม เพราะแนวคิดเสรีภาพนิยมให้ความสำคัญกับการแสดงออกอย่างมีเสรีภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการแสดงความคิดเห็น การจัดตั้งองค์กร หรือการชุมนุม เป็นต้น

แนวคิดเสรีภาพนิยม ได้รับความนิยมอย่างมากในยุคสื่อสิ่งพิมพ์ และเข้ามาแทนที่แนวคิดอำนาจนิยมในหลายประเทศทั้งในยุโรปและอเมริกา แนวคิดเสรีภาพนิยม ทำให้อุตสาหกรรมสื่อขยายตัวอย่างกว้างขวาง และทำให้มิติทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานของสื่อมวลชน

แนวคิดบริโภคนิยม (Consumerism)

แนวคิดบริโภคนิยม หมายถึง ความพึงพอใจที่ได้มาจากการบริโภค ความสุขของมนุษย์เกิดจากความรื่นรมย์ในการบริโภค

กัลยา กนกกุลพลวงศ์ (2547) กล่าวว่า ระบบสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นในผู้คนเกิดการบริโภคโดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้วัฒนธรรมการบริโภคนิยมของคนในปัจจุบันเป็นการบริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ มากกว่าการตอบสนองทางด้านร่างกาย การบริโภคจึงไม่ใช่เพื่อการใช้สอยเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป

อติคม โกมลวิทย์ (2538) กล่าวว่า วัฒนธรรมการบริโภคนิยมทำให้ผู้คนเกิดจิตสำนึกใหม่ที่เรียกว่า “จิตสำนึกแห่งการบริโภค” โดยเน้นให้ความสำคัญกับความพอใจที่ได้จากการบริโภค ความสุขของมนุษย์ถูกทำให้เหลือเพียงแต่ความรื่นรมย์จากการได้บริโภค

กล่าวโดยสรุป แนวคิดบริโภคนิยมได้เข้าสู่จิตใจของประชาชนผ่านทางสื่อมวลชนและการโฆษณา โดยมีระบบทุนนิยมทำให้เกิดกระแสบริโภคนิยมตามมา ผู้คนต่างวิ่งตามการบริโภคอย่างไม่หยุดหย่อน ผลที่ตามมาก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลถูกตัดขาดอย่างสิ้นเชิง เหลือเพียงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของล้วน ๆ เท่านั้น อุดมการณ์บริโภคนิยมนั้น จะช่วยยู่ให้เราเกิดการบริโภคอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด กระตุ้นให้เราบริโภคสินค้าให้มากที่สุด บริโภคให้หมดเร็วที่สุด และเริ่มบริโภคใหม่อีกอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

สำหรับแนวคิดเรื่องอุดมการณ์นี้ จะนำมาเป็นแนวทางเพื่อใช้ในการวิเคราะห์อุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการเกิดทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาของแต่ละภาคส่วน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในสื่อ

ผลกระทบของสื่อโทรทัศน์ต่อผู้ชม

ผลกระทบที่เกิดจากสื่อโทรทัศน์ที่มีการศึกษาเอาไว้มีอยู่ใน 2 ประเด็นหลัก ๆ คือ ประเด็นความรุนแรงและประเด็นเพศ อันมีที่มาจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory) มีจุดยืนในการมองอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นในระยะยาว (Long-term Effect) และจะพิจารณาบทบาทของสื่อมวลชนในฐานะตัวแทนแห่งการเรียนรู้ (Agent of Socialization) ที่ทำหน้าที่อบรมบ่มเพาะสิ่งต่างๆ ให้แก่สมาชิกในสังคม และนำไปสู่ “การลอกเลียนแบบ”

Bandura (1994) ได้กล่าวว่า การลอกเลียนแบบ (Imitation) สื่อที่มีความรุนแรงนั้นเป็นตัวอย่างที่จะนำไปสู่การอธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory) ซึ่งมีหลักการคือ การเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมจากผู้อื่น (Observational Learning) แล้วจึงมาทำตามแบบตัวอย่างที่เรียกว่า “เลียนแบบ” เพราะลักษณะของตัวละครในนวนิยาย ในสื่อโทรทัศน์ ในภาพยนตร์แม้กระทั่งในวิดีโอเกมนั้นมักจะใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาของพวกเขา เด็ก ๆ อาจจะได้รับรู้ได้ว่า พฤติกรรมความรุนแรงนั้นมีประโยชน์และเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการรับมือกับปัญหา ซึ่งในทางจิตวิทยาแบ่งแยกการออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. Imitation คือการแสดงปฏิกิริยาท่าทางออกมาตรง ๆ เป็นการเลียนแบบภายนอกอย่างผิวเผิน เช่น เด็กวัยรุ่นลูกขึ้นมาแต่งตัวตามอย่างนักร้องที่เขาชื่นชอบ

2. Identification เป็นการเลียนแบบที่เน้นในทางด้านจิตใจที่จะเป็นเหมือนตัวต้นแบบและจะเลือกเอาคุณลักษณะบางประการของต้นแบบมาเป็นของตน

Bandura (1979) ยังได้กล่าวถึงกระบวนการเบื้องต้นของการเรียนรู้ทางสังคมที่เกิดจากสื่อที่มีความรุนแรงนั้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่สำคัญคือ

1. Antinational Process ว่าด้วยพฤติกรรมความรุนแรงของตัวแสดงนั้นจะต้องมีการแสดงออกมาให้เห็นให้อ่านได้หรือสามารถได้ยินเสียงได้

2. Retention Process คือการเก็บจำพฤติกรรมความรุนแรงนั้นไว้ในกระบวนการเรียนรู้ (Cognitive)

3. Production Process คือผู้เรียนรู้ต้องมีลักษณะความเป็นไปได้ที่จะกระทำตามแบบอย่าง

4. Motivation Process คือผู้เรียนรู้ต้องมีความปรารถนาเต็มที่หรือมีความต้องการที่จะแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงออกมาให้เห็น

ประเด็นผลกระทบการเรียนรู้จากสื่อ

ผลกระทบจากเรื่องความรุนแรงในสื่อ พบ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ความก้าวร้าว (Aggression)

จากการทดลองของ Bandura (1971) ด้วยการทดลองให้เด็กและผู้ใหญ่ เรียนรู้พฤติกรรมใหม่โดยการสังเกตจากตัวต้นแบบ ซึ่งมีทั้งผู้ได้รับรางวัลและได้รับการลงโทษเนื่องจากพฤติกรรมก้าวร้าว โดยหลังจากการดูตัวต้นแบบความก้าวร้าวที่มีลักษณะตอกย้ำไปในทางบวกนั้น ผู้สังเกตการณ์จะมีพฤติกรรมที่ค่อนข้างไปทางลักษณะเดียวกับตัวต้นแบบ จากการทดลองนี้ชี้ให้เห็นว่า การดูตัวต้นแบบที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวนั้นไม่สามารถห้ามการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวได้ เมื่อเผชิญหน้ากับสิ่งเร้า โอกาสที่จะมีพฤติกรรมใหม่ที่แสดงออกมาจะมีสูงกว่าพฤติกรรมอื่น (Santa Barbara Study 1994-1995 : 11-12)

Berkowitz และคณะได้ให้ข้อเสนอว่า ผลกระทบของสื่อที่นั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีอายุสั้น เมื่อเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้ (Cognitive Theory) ว่าเมื่อคนได้เห็นเหตุการณ์ผ่านสื่อ ความนึกคิดจะถูกกระตุ้นให้เกิดความหมายที่แตกต่างขึ้นในสมองและเกิดความเป็นไปได้ที่จะเชื่อมสัมพันธ์ได้กับองค์ประกอบทางปัญญา จากนั้นจะส่งผลกลับมาที่ใจ (Mind) กระบวนการกระตุ้นความคิดนี้เรียกว่า Priming Effect ตัวอย่างเช่น ความคิดที่ก้าวร้าวมาจากการดูความรุนแรงที่สื่อนำเสนอมีโอกาสที่จะปลุก (Prime) ความหมายอื่นที่แตกต่าง แต่สัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิดเราและจากความคิดที่สะสมเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ นั้น จะถูกส่งลงมาที่ใจซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความก้าวร้าว ที่จะมีการสนองกลับมาในรูปแบบต่าง ๆ กัน

เรื่องราวพฤติกรรมก้าวร้าวที่นั้น สามารถถอดรหัสออกมาไว้ในความทรงจำและเก็บงำไว้ ซึ่งมักต้องเป็นลักษณะที่สะดุดตาสะดุดใจและถ้าผู้ชมตระหนักรู้ได้ว่า การกระทำที่ก้าวร้าวที่นั้นอยู่ในลักษณะของความไม่สมจริง (Unrealistic) ก็จะมีความตั้งใจในการรับน้อยกว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวผู้ดู Huesman และคณะ (1984) พบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ชมสื่อที่มีความรุนแรงกับความก้าวร้าวที่นั้นมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นในเด็ก ซึ่งเชื่อว่าความรุนแรงนั้นคือตัวแทนในชีวิตจริง เพราะเมื่อเด็กรับภาพของความรุนแรงเหล่านี้เข้า ๆ จะเท่ากับว่าการรับรู้ของเด็กได้รับการเสริมแรงให้เกิดการพัฒนาทางอารมณ์ที่ก้าวร้าวขึ้นและจะแสดงให้เห็นชัดเจนเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยมีตัวแปร 2 ประการที่จะทำให้เนื้อหาส่งผลต่อความก้าวร้าวคือการได้รับรางวัล (Rewarded) หรือการลงทัณฑ์ (Punished) เป็นผลตอบแทนภายหลังจากการได้กระทำความรุนแรงนั้น

2. ความชาชิน (Desensitization)

การที่เด็กมักเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวจากสื่อโทรทัศน์ซึ่งมีความรุนแรงมาก ๆ นั้น จะทำให้เด็กเกิดความชาชินต่อความรุนแรงที่พบเห็นจากชีวิตจริง เพราะความรุนแรงที่ปรากฏในจอโทรทัศน์ส่วนใหญ่เป็นความตายที่รวดเร็วฉับพลัน จะไม่แสดงให้เห็นความเจ็บปวดก่อนตายนัก ความตายที่ปรากฏในจอโทรทัศน์จึงไม่ได้เป็นความตายที่แท้จริง สำหรับการบาดเจ็บที่ไม่ทำให้ถึงตาย ก็มักจะถูกทำให้เป็นเรื่องที่ไม่มีความสลักสำคัญไป การที่เด็กชาชินต่อความก้าวร้าวอาจมาจากสาเหตุที่เด็กได้รับรู้ว่า ความก้าวร้าวรุนแรงเป็นสิ่งปกติธรรมดาหรือเกิดจากการที่ความรู้สึกต่อต้านความก้าวร้าวที่นั้นลดลงหลังจากได้เห็นเหตุการณ์ดังกล่าวบ่อยครั้ง

จากงานวิจัยของ Cline, Croft and Courrier (1973) ที่ศึกษาการตอบสนองทางกายภาพของเด็กชายอายุ 5 - 17 ปี ที่มีนิสัยการดูสื่อโทรทัศน์มาก (มากกว่า 25 ชม. /สัปดาห์) กับเด็กชายที่มี

นิสัยการดูสื่อโทรทัศน์น้อย (ดูน้อยกว่า 4 ชม. /สัปดาห์) พบว่าผู้ที่มีนิสัยดูสื่อโทรทัศน์มาก มีปฏิริยาตอบสนองต่อภาพยนตร์ที่มีเนื้อหารุนแรง ต่ำกว่าผู้ที่มีนิสัยการดูสื่อโทรทัศน์น้อย

เมื่อ Thomas, Horton, Lippencott and Drabman (1997) ทำการศึกษาโดยให้เด็กนักเรียนอายุ 8-10 ปี ชมภาพยนตร์ประเภทก้าวร้าวรุนแรงและประเภทตื่นเต้นเร้าใจซึ่งมีความยาวเท่า ๆ กันคือประมาณ 11 นาที หลังจากนั้นให้เด็ก ๆ ดูเทปบันทึกภาพการต่อสู้ต่อ ผลจากการวัดกระแสไฟฟ้าที่ผิวหนัง (GSR) ชี้ให้เห็นว่า เด็กที่ดูภาพยนตร์ที่มีความก้าวร้าวรุนแรงจะมีปฏิริยาตอบสนองต่อเทปบันทึกภาพการต่อสู้ ต่ำกว่าเด็กที่ชมภาพยนตร์ตื่นเต้นเร้าใจ แสดงให้เห็นว่าการดูภาพยนตร์ที่ก้าวร้าวรุนแรงนั้น สามารถลดปฏิริยาตอบสนองต่อความรุนแรงในชีวิตจริงของเด็ก

Cline (1973) ทำการทดลองด้วยการนำคลิปภาพยนตร์ที่มีความรุนแรงให้กลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มดู โดยแบ่งกลุ่มที่ดูน้อย (Light viewer) และกลุ่มที่ดูอย่างคร่ำครว่ง (Heavy viewer) พบว่าก่อให้เกิดความชินชาต่อผู้ชมได้อย่างรวดเร็วในกลุ่มผู้ดูอย่างคร่ำครว่ง ทำให้รู้สึกว่าการใช้รุนแรงเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ เลือกลงการแก้ปัญหาด้วยการใช้ความรุนแรง

การแสดงออกอย่างเปิดเผยและย่ำซ้ำ ๆ ให้เห็นถึงความชัดเจนและความรุนแรงในสื่อ นั้นทำให้ความกังวลที่ลดระดับลงสามารถบรรเทาการรับรู้ของคนดูและเนื้อเรื่องที่จริงจังได้ การลดความกังวลนี้ยังเอื้อให้เกิดการลดความอ่อนไหวทางอารมณ์ลงด้วยในที่สุด คนดูจะรับรู้ความก้าวร้าวจากสื่อ ด้วยความรู้สึกที่รุนแรงน้อยลงกว่าเมื่อตอนดูเป็นครั้งแรก (Santa Barbara Study, 1994-1995)

3. ความหวาดกลัว (Fear)

สื่อโทรทัศน์มีส่วนในการสอนให้คนเกิดความกลัวที่จะตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในแง่ที่ว่าสื่อมวลชนมีผลต่อความอารมณ์ ความกลัว ความกังวลใจ และความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันในสังคม ทั้งนี้เพราะกลัวความรุนแรงจะเกิดขึ้นตามความรู้สึกที่ได้เห็นจากสื่อมวลชน งานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาเกี่ยวกับปฏิริยาตอบสนองทางอารมณ์ของเด็กต่อการรับรู้ความรุนแรงในสื่อที่มากระทบอย่างฉับพลันนั้น พบว่า สามารถสร้างความน่ากลัวให้ติดอยู่ในจิตใจของเด็ก ได้นานนับเป็นอาทิตย์ (Cantor, 1994) จากงานวิจัยหลายชิ้นพบว่า ปฏิริยาความกลัวที่เกิดขึ้นในเด็กและผู้ใหญ่นั้น มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้จากการชมรายการต่าง ๆ ในจอทีวี โดยที่เหตุการณ์นั้น ๆ อาจไม่ได้เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง (Real world) ก็ได้ แต่เมื่อเรารู้สึกเชื่อว่า

จริงมันก็เป็นความจริงสำหรับตัวเราได้ที่เป็นเช่นนี้เพราะการรับรู้ในส่วนของกรจำแนกแยกแยะความเป็นรูปธรรม-นามธรรม, ความเป็นจริง – แฟนตาซี ยังไม่ดีพอ ทำให้การรับรู้เรื่องราวในสื่อกับความ เป็นจริงถูกบิดเบือนไป ไม่ตรงกับความเป็นจริง

จากการศึกษาของ Gerbner (1986) รายงานว่า ผู้รับสื่อที่มีความรุนแรงนั้นสามารถเพิ่ม ความรู้สึกกลัวที่จะกลายเป็นเหยื่อของความรุนแรง ซึ่งเป็นการเพิ่มพฤติกรรมในการปกป้องตนเอง มากขึ้นและเพิ่มความรู้สึกไม่ไว้วางใจผู้อื่นเพิ่มขึ้นด้วย การรับรู้ (Perception) ของผู้รับสาร ว่า สังคมที่เป็นจริงนั้นเสมือนสิ่งที่สื่อเสนอออกมา (Mean world) และมองว่าสังคมมีแต่อาชญากรรม และเต็มไปด้วยอันตราย จนเกิดความกลัวที่จะเดินคนเดียวแม้เป็นย่านที่พักอาศัยของตนเอง

ความหมายของการกระทำความรุนแรง

องค์การอนามัยโลก (The World Health Organization: WHO) ให้ความหมายของการใช้ ความรุนแรง หมายถึง “การกระทำที่มีเจตนาที่แสดงออกมาทางร่างกาย การขู่บังคับ การแสดง อำนาจ ต่อตนเองบุคคลอื่น กลุ่มบุคคล หรือชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการบาดเจ็บ การเสียชีวิต ความ สะเทือนใจ ความสูญเสีย หรือการถูกทอดทิ้ง”

ประเภทของความรุนแรง มีทั้งความรุนแรงต่อร่างกาย ความรุนแรงต่อจิตใจ ความรุนแรง ทางเพศ และความรุนแรงต่อวัตถุ โดยวิธีที่ใช้ มีทั้งตบ ตะ ตี ต่อย ใช้อาวุธประเภทต่างๆ การทำร้ายจิตใจด้วยวาจา เช่น การด่าทอ ต่อว่า ดุฎก พุดประชด การทะเลาะ กักขังหน่วงเหนี่ยว ใส่ร้าย การข่มขืน ลวนลาม หรือพยายามจะกระทำ การทิ้ง การทำลาย การแย่งสมบัติ ปล้น และยังมี ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ทั้งทางสังคม ทางเพศ เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งแยก กีดกันต่างๆ

จากแนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในสื่อ ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจ ทัศนคติที่สนับสนุนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากมีความเป็นไปได้ว่าผู้ที่ สนับสนุนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ อาจมีทัศนคติว่าเนื้อหาภาพยนตร์ที่มีความรุนแรงจะส่งผล กระทบทางลบต่อผู้ชม

2.5 แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์

โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์สามารถแบ่งออกได้ 7 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ โครงเรื่อง (Plot), แก่นเรื่อง (Theme), ความขัดแย้ง (Conflict), ตัวละคร (Character), ฉาก (Setting), สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) และมุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view)

1. โครงเรื่อง (Plot) คือ เหตุการณ์ทั้งหมดในเรื่องที่ดำเนินตั้งแต่ต้นจนจบ โครงเรื่องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งโดยปกติจะมีการลำดับเหตุการณ์ในการเล่าเรื่องไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) การเริ่มเรื่อง (Exposition) การเริ่มเรื่องเป็นการชักจูงความสนใจให้ติดตามเรื่องราว มีการแนะนำตัวละคร แนะนำฉากหรือสถานที่ อาจมีการเปิดประเด็นปัญหา หรือเผยปมขัดแย้งเพื่อให้เรื่องชวนติดตาม การเริ่มเรื่องไม่จำเป็นต้องเรียงตามลำดับเหตุการณ์ อาจเริ่มเรื่องจากตอนกลางเรื่องหรือย้อนจากตอนท้ายเรื่องไปหาต้นเรื่องก็ได้

2) การพัฒนาเหตุการณ์ (Rising Action) คือ การที่เรื่องราวดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสมเหตุสมผล ปมปัญหาหรือข้อขัดแย้งเริ่มทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ

3) ภาวะวิกฤติ (Climax) จะเกิดขึ้นเมื่อเรื่องราวกำลังถึงจุดแตกหัก และตัวละครอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ

4) ภาวะคลี่คลาย (Falling Action) คือ สภาพหลังจากที่จุดวิกฤติได้ผ่านพ้นไปแล้ว เงื่อนงำและประเด็นปัญหาได้รับการเปิดเผยหรือข้อขัดแย้งได้รับการขจัดออกไป

5) การยุติเรื่องราว (Ending) คือ การสิ้นสุดของเรื่องราวทั้งหมด มีรูปแบบของการจบหลากหลายแบบ อาจเป็นการจบที่หมายถึงความสูญเสีย (Tragedy Ending) อาจจบแบบมีความสุข (Happy Ending) หรือทิ้งท้ายไว้ให้ขบคิดก็ได้

2. ความขัดแย้ง (Conflict) คือ นอกเหนือจากการศึกษาโครงเรื่องโดยการแบ่งลำดับเหตุการณ์และแบ่งภาวการณ์ตามท้องเรื่องแล้ว ความขัดแย้งก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ได้รับการนำศึกษาอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะเมื่อทำการศึกษาความขัดแย้งก็จะทำให้เข้าใจเรื่องราวได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้นอีกทั้งโดยแท้จริงแล้วเรื่องเล่าคือการสานเรื่องราวบนความขัดแย้ง เช่นที่มุลเลอร์และวิลเลียมส์ Muller and William (1985) ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “โครงเรื่องคือการลำดับเหตุการณ์หรือพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเหตุการณ์หรือพฤติกรรมนั้นจะมีการพัฒนาขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งต่าง ๆ ” เช่นเดียวกับ ปริญา เกื้อหนุน (2537) ที่ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ความขัดแย้งเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของโครงเรื่องที่สร้างปัญหา การหาหนทางแก้ปัญหา ความขัดแย้งของตัวละคร คือความเป็นปักษ์ต่อกัน หรือความไม่ลงรอยในพฤติกรรม การกระทำ ความคิด ปรารถนา หรือความตั้งใจของตัวละครในเรื่อง ซึ่งความขัดแย้งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน คือ การที่ตัวละครสองฝ่ายไม่ลงรอยกัน แต่ละฝ่ายต่อต้านกัน หรือพยายามทำลายล้างกัน เช่น การรบของฝ่ายทหารสองฝ่าย หรือการทำศึกระหว่างสองตระกูล เป็นต้น

2. ความขัดแย้งภายในจิตใจ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน ตัวละครจะมีความสับสน หรือยุ่งยากลำบากใจในการตัดสินใจเพื่อจะกระทำการอย่างใดที่คิดไว้ เช่น ความขัดแย้งกับสำนึกที่รับผิดชอบ หรือความรู้สึกขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ ทางสังคม

3. ความขัดแย้งกับพลังภายนอก เช่น ความขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติอันโหดร้าย ความสำคัญของความขัดแย้งที่มีต่อโครงเรื่องคือ มันเป็นเรื่องที่ทำให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างมีทิศทาง หากเรื่องใดมีความขัดแย้งที่สมเหตุสมผลที่มาที่ไปแน่นอน เรื่องราวนั้นก็ดำเนินไปอย่างน่าเชื่อถือ

3. ตัวละคร (Character) Laurence Perrine (อ้างในรัตนนา จักกะพาก และ จิรยุทธ์ สินธุพันธ์, 2545) ให้ความหมายของตัวละครว่า “คือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับเรื่องราวในเรื่องเล่า นอกจากนี้ยังหมายถึง บุคลิกลักษณะของตัวละคร ไม่ว่าจะป็นรูปร่างหน้าตา หรืออุปนิสัยใจคอของตัวละครด้วย Dwight V. Swain (อ้างในอ้างใน พิงพิศ เทพปฏิมา, 2546) กล่าวถึงส่วนประกอบของตัวละครไว้ว่า ตัวละครแต่ละตัวจะต้องมีองค์ประกอบ 2 ส่วนเสมอ นั่นคือ ส่วนที่เป็นความคิด (Conception) และส่วนที่เป็นพฤติกรรม (Presentation)

4. แก่นความคิด (Theme) คือ ความคิดหลักในการดำเนินเรื่องซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเล่าเรื่องเพื่อให้มีความเข้าใจถึงแนวคิดหลักของผู้เล่า ซึ่งลักษณะที่ปรากฏในเรื่องอาจเป็นแก่นเรื่องที่เกี่ยวกับศีลธรรม, เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์, เรื่องอำนาจ เป็นต้น ซึ่งแก่นเรื่องจะมีความแตกต่างกันไปตามโครงสร้างที่ต้องการนำเสนอ แก่นความคิด คือความคิดหลักในการดำเนินเรื่อง เป็นความคิดรวบยอดที่เจ้าของเรื่องต้องการนำเสนอ ซึ่งเราสามารถเข้าใจแก่นความคิดได้จากการสังเกตองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเล่าเรื่อง อาทิ การสังเกตชื่อเรื่อง ชื่อตัวละคร สังเกตคำนิยม คำพูด หรือสัญลักษณ์พิเศษที่ปรากฏในเรื่อง สำหรับแก่นความคิดที่ได้รับความนิยมและพบได้บ่อย ๆ โดยมากวนเวียนอยู่กับเรื่องความดี-ความชั่ว หรือไม่ก็เกี่ยวข้องกับความรัก-ความเกลียด แต่ในส่วนขงรายละเอียด แก่นความคิดแต่ละเรื่องก็จะมีรายละเอียดและองค์ประกอบย่อยในการสนับสนุนความคิดหลักที่แตกต่างกันไป อาทิในภาพยนตร์มหากาพย์เรื่อง Benhur (1959) แก่นความคิดอยู่ตรงที่ ความดีจะชนะความชั่วแต่การดำเนินเรื่องนั้นจะมีความคิดย่อย ที่ช่วยสนับสนุนความคิดหลักปรากฏอยู่จำนวนมากเช่นความศรัทธาจะพาไปสู่การรอดพ้น ความเกลียดนำไปสู่ความหายนะ หรือความมานะพยายามจะทำให้สามารถเอาชนะอุปสรรคได้ ซึ่งแม้จะมีแนวคิดปลีกย่อยอยู่หลายความคิด แต่ความคิดย่อยทั้งหมดจะมีลักษณะร่วมกันบาง

ประการ หรือเดินไปในทิศทางเดียวกันทั้งสิ้น ดังนั้น ในการพิจารณาแก่นความคิดใด ๆ การแยกย่อยความคิดปลีกย่อยจะทำให้เราสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ฉาก (Setting) ฉากเป็นองค์ประกอบหนึ่งในเรื่องเล่าทุกประเภท เนื่องจากการเล่าเรื่องคือการถ่ายทอดเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน และเพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นโดยปราศจากสถานที่ไม่ได้ ดังนั้นฉากจึงมีความสำคัญเพราะทำให้มีสถานที่รองรับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเรื่อง นอกจากนี้ฉากยังมีความสำคัญในแง่ที่สามารถบ่งบอกความหมายบางอย่างของเรื่องมีอิทธิพลต่อความคิด หรือการกระทำของตัวละครได้อีกด้วย ประเภทของฉากในเรื่องเล่าไว้ 5 ประเภทดังนี้

- 1) ฉากที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ สภาพแวดล้อมธรรมชาติที่แวดล้อมตัวละคร เช่น ป่าไม้ ทุ่งหญ้า ลำธาร หรือ บรรยากาศค่าเช้าในแต่ละวัน
- 2) ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ได้แก่ อาคารบ้านช่อง เครื่องใช้ในครัว หรือสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์ไวใช้สอยต่าง ๆ
- 3) ฉากที่เป็นช่วงเวลาหรือยุคสมัย ได้แก่ ยุคสมัย หรือช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ตามท้องเรื่อง
- 4) ฉากที่เป็นการดำเนินชีวิตของตัวละคร หมายถึง สภาพแบบแผนหรือกิจวัตรประจำวันของตัวละคร ของชุมชน หรือท้องถิ่นที่ตัวละครอาศัยอยู่
- 5) ฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม คือสภาพแวดล้อมที่จับต้องไม่ได้แต่มีลักษณะเป็นความเชื่อ หรือความคิดของคน เช่น ค่านิยม ธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น

6. สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) ลักษณะการเล่าเรื่องในภาพยนตร์มักมีการใช้สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) เพื่อสื่อความหมายอยู่เสมอ สำหรับสัญลักษณ์พิเศษในภาพยนตร์ที่ใช้ในการสื่อความหมายนั้นประกอบไปด้วย สัญลักษณ์ทางภาพ และสัญลักษณ์ทางเสียง

1. สัญลักษณ์ทางภาพ คือองค์ประกอบของภาพยนตร์ที่ดูน่าสนใจ ๆ อาจเป็นวัตถุ สถานที่ หรือ สิ่งมีชีวิต เช่น สัตว์ หรือบุคคลก็ได้สัญลักษณ์อาจเป็นภาพเพียงภาพเดียว หรือเป็นกลุ่มของภาพที่เกิดจากการตัดต่อ ยกตัวอย่างเช่น สัญลักษณ์ทางภาพในภาพยนตร์เรื่อง The Lord of The Rings ตอน The Fellowship of the Ring ที่พบว่า แหวน คือสัญลักษณ์ทางภาพ ที่เป็นตัวแทนความชั่วร้ายที่มนุษย์ต้องการครอบครอง คือกิเลส ความลุ่มหลงในอำนาจแห่งบาป (ฟิงพิค เทพปฏิมา, 2546)

2. สัญลักษณ์ทางเสียง คือเสียงต่างๆที่ถูกใช้เพื่อแสดงความหมายอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความหมาย หรือเพื่อแสดงวัตถุประสงค์ของตัวละคร ไม่ใช่การใช้อารมณ์ร่วมกับตัวละครและเรื่องราวของภาพยนตร์การศึกษาการใช้สัญลักษณ์ทั้งภาพและเสียงนี้ เมื่อนำมาใช้วิเคราะห์ประกอบการชมภาพยนตร์จะช่วยให้สามารถเข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น โดยเฉพาะเมื่อตระหนักว่าความหมายที่แฝงเร้นอาจสื่อความหมายได้ดีกว่าความหมายที่ปรากฏอยู่ภายนอก

7. มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) คือการมองเหตุการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง หรือหมายถึง การที่ผู้เล่ามองเหตุการณ์จากวงในใกล้ชิด หรือจากวงนอกในระยะห่างๆ ซึ่งแต่ละจุดยืนมีความน่าเชื่อถือแตกต่างกัน จุดยืนในการเล่าเรื่องมีความสำคัญต่อการเล่าเรื่องอย่างยิ่งเพราะจุดยืนจะมีผลต่อความรู้สึกของผู้ชม และมีผลต่อการชักจูงอารมณ์ของผู้เสพเรื่องเล่า หลุยส์ จิอันเน็ตตี (Louis Giannetti) ศาสตราจารย์ทางภาพยนตร์แห่งมหาวิทยาลัยคลีฟแลนด์ จัดแบ่งจุดยืนพื้นฐานในการเล่าเรื่องของภาพยนตร์ไว้ 4 ประเภทคือ (อั่งในรัตนา จักกะพากและจิริยุทธ์ สินธุพันธ์, 2545)

1. เล่าเรื่องจากจุดยืนบุคคลที่หนึ่ง (The first-Person Narrator) คือการที่ตัวละครตัวเอกของเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องเอง ข้อสังเกตในการเล่าเรื่องนี้คือ ตัวละครหลักเป็นผู้เล่าเองทำให้ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ แต่มีข้อเสียตรงเป็นการเล่าเรื่องที่อาจมีอคติปะปนอยู่ด้วย การเล่าเรื่องในจุดยืนบุคคลที่หนึ่งพบได้บ่อยในภาพยนตร์น็อกสืบ และภาพยนตร์อัตชีวประวัติ

2. เล่าเรื่องจากบุคคลที่สาม (The Third-Person Narrator) คือการที่ผู้เล่ากล่าวถึงตัวละครตัวอื่น ที่ตัวเองพบเห็นหรือเกี่ยวข้องกับ จุดเน้นของเรื่องทั้งหมดไม่ได้อยู่ที่ตัวผู้เล่า

3. การเล่าเรื่องจากจุดยืนที่เป็นกลาง (The Objective Narrator) เป็นจุดยืนที่ผู้สร้างพยายามทำให้เกิดความเป็นกลาง ปราศจากอคติในการนำเสนอ เป็นการเล่าเรื่องที่ไม่สามารถเข้าถึงอารมณ์ของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง เนื่องจากเป็นการเล่าเรื่องจากวงนอก เป็นการสังเกตหรือรายงานเหตุการณ์โดยให้ผู้ชมตัดสินใจเรื่องราวงเอง ผู้สร้างมักไม่ใช้กล้องมุมสูง หรือใช้ฟิลเตอร์เพื่อปรุงแต่งรูปภาพ เนื่องจากจะทำให้ภาพยนตร์ขาดความสมจริง การเล่าเรื่องชนิดนี้พบบ่อยในภาพยนตร์ข่าว สารคดี รวมทั้งภาพยนตร์แนวสมจริง

4. การเล่าเรื่องแบบรู้รอบด้าน (The Omniscient Narrator) คือการเล่าเรื่องที่ไม่มีข้อจำกัด สามารถหยั่งจิตใจของตัวละครทุกตัว สามารถย้ายเหตุการณ์ สถานที่ และข้ามพื้นที่ ข้อจำกัดด้านเวลา สามารถย้อนอดีต ก้าวไปในอนาคต และสามารถสำรวจความคิดฝันของตัวละครได้อย่างไร้ขอบเขต การเล่าเรื่องชนิดนี้เป็นการเล่าเรื่องที่ภาพยนตร์ใช้บ่อยที่สุด

แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์นี้ ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา ว่าในแต่ละประเด็นที่ถูกตรวจพิจารณามีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการเล่าเรื่องอย่างไรบ้าง เช่น ภาพยนตร์ที่มีแก่นเรื่องแสดงถึงความรุนแรงด้านเพศ จะมีการตรวจพิจารณามากหรือน้อยเพียงใด

2.6 แนวคิดเรื่องสัญญาวิทยา

สัญญาวิทยา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบของสัญลักษณ์ ที่ปรากฏอยู่ในความคิดของมนุษย์ อันถือเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวของเรา สัญลักษณ์อาจจะได้แก่ ภาษา รหัส สัญญาณ เครื่องหมาย ฯลฯ หรือหมายถึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้มีความหมายแทนของจริง ตัวจริง ในตัวบทและในบริบทหนึ่ง ๆ

คำว่าสัญญาวิทยาหรือสัญศาสตร์ (Semiology และ Semiotics) ทั้งสองคำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกคำเดียวกันคือ Semeion ที่แปลว่า Sign หรือสัญลักษณ์ ซึ่งสัญญาวิทยาหรือสัญศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องหมายและสัญลักษณ์ ทั้งสองคำนี้ต่างมีเอกลักษณ์และถูกรวมอยู่ในระบบของเครื่องหมาย ซึ่งรวมถึงการศึกษาว่าความหมายของมันถูกสร้างและถูกเข้าใจอย่างไร

รูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์

การศึกษาเกี่ยวกับสัญศาสตร์จะเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ เพื่อดูว่าความหมายถูกสร้างและถูกถ่ายทอดอย่างไร ซึ่ง Saussure อธิบายว่าในทุก ๆ สัญลักษณ์ต้องมีส่วนประกอบทั้ง 2 อย่างได้แก่

1. รูปสัญลักษณ์ (Signifier) คือสิ่งที่เราสามารถรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส เช่นการมองเห็น ตัวอักษร รูปภาพ หรือการได้ยินคำพูดที่เปล่งออกมาเป็นเสียง (Acoustic-Image)

2. ความหมายสัญลักษณ์ (Signified) หมายถึงความหมาย คำนิยามหรือความคิดรวบยอด (concept) ที่เกิดขึ้นในใจหรือในความคิดของผู้รับสาร

ความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์แต่ละตัวนั้นเกิดขึ้นโดยตรรกะว่าด้วยความแตกต่าง (The logic of difference) หมายถึง ความหมายของสัญลักษณ์แต่ละตัวมาจากการเปรียบเทียบว่าตัวมันแตกต่างจากสัญลักษณ์ตัวอื่น ๆ ในระบบเดียวกัน ซึ่งหากไม่มีความแตกต่างแล้ว ความหมายก็เกิดขึ้นไม่ได้ ทั้งนี้ความต่างที่ทำให้ค่าความหมายเด่นชัดที่สุดคือความต่างแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition)

คู่ตรงกันข้าม (Binary Opposition)

Strauss (1963) ได้เสนอแนวคิดเรื่องคู่ตรงกันข้ามหรือ Binary Opposition ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์สามารถเข้าใจโลกโดยการแบ่งสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อเปรียบเทียบกัน เช่น แผ่นดินกับมหาสมุทร ผู้หญิงกับผู้ชาย เป็นต้น อันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความหมาย ที่ปรากฏอยู่ตลอดในทุกกิจกรรมของมนุษย์ ดังเช่นงานที่ Levi-Strauss ได้ศึกษา นิทานปรัมปราพบว่า โครงสร้างย่อยของนิทานจะไม่ได้มีความหมายอยู่ในตัวเอง แต่ความหมายจะเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของชุดโครงสร้างย่อยต่าง ๆ ที่ทำการเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากคู่ตรงข้าม โดยคู่ตรงข้ามกระทำได้โดยการแบ่งกลุ่มคำออกเป็นสองหมวด ทั้งสองหมวดจะมีความขัดแย้งกัน เช่น

ผู้ชาย (Male)	ผู้หญิง (Female)
แข็งแรง (Strong)	อ่อนแอ (Weak)
ใช้เหตุผล (Rational)	ใช้อารมณ์ (Emotional)
เชื่อถือได้ (Reliable)	เชื่อถือไม่ได้ (Unreliable)

และเมื่อนำเอาวิธีการแบ่งคู่ตรงข้ามมาใช้ศึกษาภาพยนตร์ จะช่วยให้มองเห็นความขัดแย้งในภาพยนตร์ได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น

ตัวอย่างการแบ่งคู่ตรงข้ามในภาพยนตร์ตะวันตก

คนเมือง (Homesteaders)	อินเดียนแดง (Indians)
ผิวขาว (White)	ผิวดำ-แดง (Red)
คริสเตียน (Domestic)	ป่าเถื่อน (Pagan)
อ่อนโยน (Helpless)	ป่าเถื่อน (Savage)

อ่อนแอ (Weak)	แข็งแรง (Strong)
สวมเสื้อผ้า (Clothed)	เปลือย (Naked)

จากความแตกต่างของทั้งสองฝ่าย สำหรับภาพยนตร์ตะวันตกคือสาเหตุของการต่อสู้ทำลายล้างกันอย่างรุนแรง ซึ่งในการแก้ปัญหาจากความขัดแย้งนี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะต้องตัดสินใจเลือกที่จะเข้าไปเป็นพวกเดียวกับอีกฝ่าย เช่น อินเดียนแดงต้องเปลี่ยนมาเป็นคริสเตียน หรือไม่อินเดียนแดงก็ต้องละทิ้งความป่าเถื่อนแล้วหันมาใช้ความอ่อนโยนแทน

Strauss (1963) กล่าวว่ากระบวนการคิดของมนุษย์จะมีลักษณะความสัมพันธ์เป็นคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) เสมอ แต่ความสัมพันธ์นี้อาจจะสามารถสมบูรณ์ได้ถ้าขาดตัวกลาง (Mediator) ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อเปลี่ยนแปลงให้สิ่งที่ดูเข้ากันไม่ได้ (Irreconcilable) มาสู่ความเข้ากันได้ (Reconcilable)

ประเภทของสัญลักษณ์

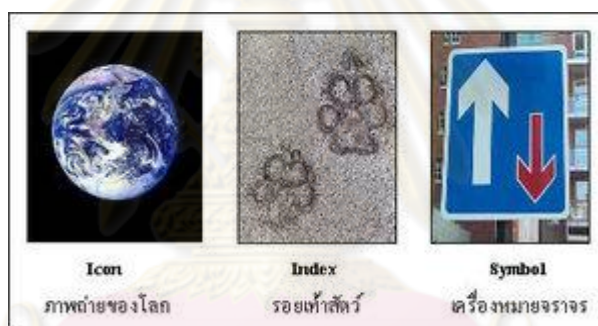
ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์แต่ละตัวนั้นเกิดขึ้นโดยการพิจารณาที่ตรรกะของความแตกต่างนั้นก็ได้มีการเสนอการจัดประเภทของสัญลักษณ์ โดย Peirce ได้กำหนดเอาไว้เป็น 3 ประเภท ซึ่งแบ่งตามความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ดังนี้

1. รูปเหมือน (icon) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์กับความหมายสัญลักษณ์เป็นเรื่องของความเหมือนหรือคล้ายคลึงกับสิ่งที่มันบ่งถึง เช่นภาพถ่าย ภาพเหมือน ภาพยนตร์และแผนภาพ เป็นต้น

2. ดรรชนี (index) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์กับความหมายสัญลักษณ์เป็นผลลัพธ์หรือเป็นการบ่งชี้ถึงบางสิ่งบางอย่าง เช่นรูปภาพที่แสดงผลลัพธ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รอยเท้าของสัตว์ที่ประทับลงบนพื้นดิน หรือดรรชนีที่อยู่ท้ายเล่มของหนังสือที่บอกให้เราทราบถึงข้อความที่เราต้องการจะค้นหา คุณสมบัติอีกประการที่น่าสังเกตของสัญลักษณ์ประเภทดรรชนีก็คือ เมื่อเราเห็นรูปสัญลักษณ์ประเภทดรรชนี ความหมายสัญลักษณ์ที่เรานึกถึงไม่ใช่สิ่งที่เรามองเห็นในขณะนั้น เช่นตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นคือรอยเท้าสัตว์ที่เมื่อเราพบ เราไม่ได้นึกถึงรอยเท้าในขณะนั้น แต่เรานึกไปถึงตัวสัตว์ที่เป็นเจ้าของรอยเท้า

3. สัญลักษณ์ (symbol) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์กับความหมายสัญลักษณ์ที่แสดงถึงบางสิ่งบางอย่างแต่มันไม่ได้มีความคล้ายคลึงกับสิ่งที่มันบ่งชี้โดย ซึ่งการใช้งานเป็นไปในลักษณะของการถูกกำหนดขึ้นเองซึ่งได้รับการยอมรับจนเป็นแบบแผน (Convention) และต้องมีการเรียนรู้เครื่องหมายเพื่อทำความเข้าใจ หรือเป็นการแสดงถึงการเป็นตัวแทน (Representation) ซึ่งสังคมยอมรับความสัมพันธ์นี้ ตัวอย่างเช่นเครื่องหมายทางคณิตศาสตร์ หรือการสวมแหวนนิ้วนางข้างซ้ายแสดงถึงการแต่งงาน เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ดี การจำแนกประเภทของสัญลักษณ์ทั้งสามแบบก็ไม่สามารถทำได้อย่างชัดเจน เช่นในกรณีรูปสัญลักษณ์ของคำว่า “Xerox” ในภาษาอังกฤษซึ่งความหมายสัญลักษณ์ของมันก็คือยี่ห้อของเครื่องถ่ายเอกสาร แต่รูปสัญลักษณ์ดังกล่าวได้กลายเป็นความหมายสัญลักษณ์ของ “การถ่ายเอกสาร” ในสังคมไทย เป็นต้น (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545)

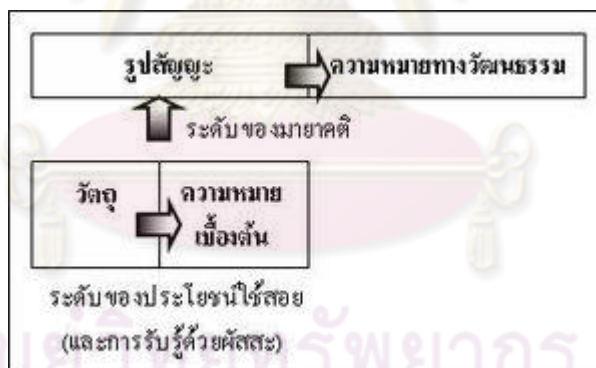
ตัวอย่างของสัญลักษณ์ประเภทต่างๆ

ความหมายตรงและความหมายแฝง

ในการทำงานของขั้นตอนการแสดงความหมายของสัญลักษณ์นั้นจะมีความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ตลอดเวลา ซึ่ง Barthes ได้ให้แนวคิดในการวิเคราะห์ความหมาย 2 ชนิดคือ

1. ความหมายตรง (Denotation) เป็นระดับของความหมายที่เกี่ยวข้องกับความจริงระดับธรรมชาติ เป็นความหมายที่ผู้ใช้สามารถเข้าใจได้ตรงตามตัวอักษรจัดอยู่ในลักษณะของการอธิบายหรือพรรณนา (Descriptive level) และเป็นความหมายที่เป็นที่รับรู้และเข้าใจได้สำหรับผู้รับสารส่วนใหญ่ ยกตัวอย่างเช่นเมื่อเรากล่าวถึงช้าง ก็จะนึกถึงลักษณะของสัตว์ที่มีรูปร่างใหญ่ มีงาและงวง เป็นต้น การอธิบายความหมายของคำศัพท์ในพจนานุกรมก็เป็นความหมายโดยตรงเช่นกัน

2. ความหมายแฝง (Connotation) เป็นการตีความหมายของสัญลักษณ์โดยเป็นระดับที่พุ่งเอาปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งเป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ใช้และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเขา ความหมายแฝงหรือความหมายในระดับที่สองนี้สร้างขึ้นบนพื้นฐานของความหมายตรงของสัญลักษณ์ตัวเดียวกัน ซึ่งกระบวนการเกิดขึ้นของความหมายแฝงนี้เกิดขึ้นเมื่อสัญลักษณ์ในความหมายระดับแรกถูกนำไปใช้เป็นรูปสัญลักษณ์โดยมีการผูกโยงรวมเข้ากับความหมายใหม่ จึงเกิดเป็นความหมายแฝง ซึ่งกระบวนการนี้เองที่ Barthes ใช้อธิบายการเกิด Myth (มายาคติ) ซึ่ง Barthes ได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวไว้ดังนี้ “มายาคติเป็นระบบสื่อความหมายซึ่งมีลักษณะพิเศษตรงที่มันก่อตัวขึ้นบนกระแสการสื่อความหมายที่มีอยู่ก่อนแล้ว จึงถือได้ว่า มายาคติเป็นระบบสัญลักษณ์ในระดับที่สอง สิ่งที่เป็นหน่วยสัญลักษณ์ (ผลลัพธ์จากการประกอบของรูปสัญลักษณ์กับความหมาย) ในระบบแรก กลายมาเป็นเพียงรูปสัญลักษณ์ในระบบที่สอง ขอย้ำในที่นี้ว่า วัสดุสำหรับสร้างวาทะแห่งมายาคติ (เช่น ภาษา ภาพถ่าย ภาพวาด โปสเตอร์ พิธีกรรม วัตถุ ฯลฯ) ไม่ว่าในเบื้องต้นนั้นจะมีความแตกต่างหลากหลายเพียงใดก็ตาม แต่ครั้นเมื่อถูกจับยึดโดยมายาคติแล้ว ก็จะถูกทอนให้เหลือเป็นเพียงรูปสัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงสิ่งอื่นเสมอ” ซึ่งการแสดงกระบวนการทำงานของมายาคติจะแสดงในรูป

กระบวนการทำงานของมายาคติ

อย่างไรก็ดี การสื่อความหมายในระดับของความหมายแฝงนี้มีแนวโน้มในการสื่อความหมายที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับระดับของการสื่อความหมาย โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับได้แก่

1. ระดับของปัจเจก (individual connotations) ในการทำความเข้าใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลนั้นเป็นการเรียนรู้วิธีการมองโลกและการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับโลก ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้เองที่จะทำให้บุคคลมีความเข้าใจและให้นิยามต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจเหมือนหรือแตกต่างกันก็ได้ ซึ่ง

เรียกว่าประสบการณ์ ยกตัวอย่างเด็กหญิงที่ได้กลิ่นดอกกุหลาบเป็นครั้งแรกพร้อมกับมีประสบการณ์ที่น่ากลัว ในเวลาต่อมาหากเธอได้มองเห็นหรือได้กลิ่นดอกกุหลาบ ก็อาจเป็นการเตือนความจำให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวขึ้นมาอีก ซึ่งการมองเห็นหรือได้กลิ่นดอกกุหลาบนี้เป็นการนำพาการสื่อความหมายส่วนตัวสำหรับเด็กผู้หญิงคนดังกล่าว ดังนั้นการมอบดอกกุหลาบจึงอาจเป็นการสร้างความกลัวมากกว่าที่จะเกิดความรู้สึกซาบซึ้งในความรัก สิ่งที่ควรระมัดระวังในการวิเคราะห์ในเชิงสัญศาสตร์ (Semiotic analysis) สำหรับการสื่อความหมายระดับนี้คือ เนื่องจากการสื่อความหมายแบบส่วนตัว จึงอาจไม่ได้สื่อความหมายแตกต่างไปตามความหมายปกติดังที่คนอื่น ๆ มีส่วนร่วมในความหมายนั้น

2. ระดับของวัฒนธรรม (cultural connotations) การสื่อความหมายในระดับนี้แสดงถึงการที่วัตถุในวัฒนธรรมได้พ่วงเอาความสัมพันธ์และการสื่อความหมายเข้ามาในตัวมันและมีส่วนร่วมในการให้ความหมายกับผู้คนในวัฒนธรรม ยกตัวอย่างเช่นการมอบดอกกุหลาบ ที่คนให้การยอมรับในเชิงวัฒนธรรมเข้าใจร่วมกันว่าเป็นการแสดงถึงความรัก

สำหรับแนวคิดเรื่องสัญวิทยา จะนำมาใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณา เพราะมีความเป็นไปได้ที่เนื้อหาภาพยนตร์บางส่วนต้องใช้แนวคิดสัญวิทยา มาช่วยตีความหมาย และเมื่อเข้าถึงความหมายของเนื้อหาได้แล้วจะทำให้เข้าใจถึงวิธีการตรวจพิจารณาเนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณาในแต่ละประเด็น รวมทั้งจะนำแนวคิดเรื่องคู่ตรงข้าม มาใช้ในการวิเคราะห์คู่ขัดแย้งของแต่ละภาคส่วนที่มีต่อการตรวจพิจารณา

2.7 แนวคิดเรื่องทัศนคติ

คำว่า “ทัศนคติ” นั้น มีความหมายตามที่มีผู้ให้คำจำกัดความต่างๆ กัน เช่น

Roleach (1970) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นการผสมผสานหรือการจัดระเบียบของความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งผลของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลที่จะมีต่อพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

Norunan (1971) ได้ให้ความหมายของคำว่า ทัศนคติว่า เป็นความรู้สึกและความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ ในทางที่ยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้านพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

Newcomb (1854) กล่าวว่า ทศนคติของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับ อาจแสดงออกมาทางพฤติกรรมใน 2 ลักษณะ คือ ทศนคติทางบวก (Positive attitude) แสดงออกในลักษณะพึงพอใจและเห็นด้วยหรือชอบ จะทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้ อยากเข้าใกล้สิ่งนั้น ทศนคติทางลบ (Negative attitude) แสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจและไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบ จะทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย ซิงซัง ต้องการหนีให้ห่างจากสิ่งนั้น

จากแนวคิดต่าง ๆ ของนักวิชาการหลายท่าน สรุปได้ว่า ทศนคติหมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำสถานการณ์ และอื่น ๆ รวมทั้งท่าทีที่แสดงออกที่บ่งถึงสภาพจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกนี้เป็นไปได้ทั้งในทางบวกและในทางลบ ซึ่งมีอิทธิพลที่จะทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่แตกต่างกันออกไป

จากความหมายของทศนคติดังกล่าว สามารถแยกทศนคติออกเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบทางการรับรู้ (Cognitive component)

จะประกอบไปด้วยเรื่องของความเชื่อ ความรู้ และความคิดเห็นที่เกี่ยวกับสิ่งของหรือสถานการณ์ต่างๆ ทางสังคม เช่น การว่ายน้ำเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเรา ผู้หญิงฉลาดมากกว่าผู้ชาย องค์ประกอบทางด้านความรู้ความคิดจึงเกี่ยวข้องกับสิ่งที่บุคคลพิจารณาว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด เป็นต้น

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective component)

อารมณ์หรือความรู้สึกกับความคิดจะมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน องค์ประกอบทางด้านนี้จึงประกอบด้วยการประเมินความรู้สึก ความชอบ หรือการตอบสนองทางอารมณ์ ที่มีต่อสิ่งของหรือบุคคล โดยจะออกมาในลักษณะความชอบหรือไม่ชอบ มีความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดี องค์ประกอบทางด้านความรู้สึกจึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความรู้สึกทางบวก เป็นการแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วย ชอบ สนับสนุน

2) ความรู้สึกทางลบ เป็นการแสดงออกในลักษณะของความไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ชอบ และไม่สนับสนุน

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral component)

เป็นความพร้อมที่จะกระทำ เป็นพฤติกรรมภายนอกของบุคคลที่แสดงออกโดยตรงต่อสิ่งของหรือบุคคล องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก เราจึงอนุมานทัศนคติของบุคคลได้จากสิ่งที่เขาพูดหรือสิ่งที่เขาทำ

หน้าที่ของทัศนคติ (The Functions of Attitudes)

ทัศนคติมีหน้าที่ 4 ประการ คือ

1. ทัศนคติช่วยให้บุคคลเข้าใจโลกรอบๆ ตัวเรา (Knowing Function) ทำให้เกิดความรู้ โดยสร้างทัศนคติอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจัดระบบสิ่งแวดล้อมที่สับสนวุ่นวายให้ง่ายแก่การเข้าใจ เพื่อทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อบอกให้ทราบถึงสาเหตุของเหตุการณ์นั้น ๆ อาจถูกหรือผิดก็ได้ เช่น สินค้าราคาแพง เราก็คิดว่าเป็นพ่อค้าคนกลาง

2. ทัศนคติช่วยป้องกันตนเอง (Self defensive function) ทำให้บุคคลไม่ถูกตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ โดยการสร้างทัศนคติอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อหลีกเลี่ยงความจริงต่าง ๆ ที่ทำให้ตนเองไม่พึงพอใจ เช่น บอกใครๆ ว่าไม่อยากเรียนต่อเพราะต้องการออกมาทำงานช่วยเหลือสังคม มากกว่าคนที่เอาแต่เรียนเป็นคนเปี้ยดเปี้ยนสังคม ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วบุคคลผู้นี้ประสบความสำเร็จล้มเหลวในการเรียนมาตลอด จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าบุคคลสร้างอคติต่อบุคคลอื่นเพื่อจะารู้สึกว่าตนเองดีกว่าคนอื่น ๆ

3. ทัศนคติเป็นเครื่องมือทำให้บุคคลได้รับประโยชน์ต่าง ๆ และช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม (Instrumental or social adjustive function) สิ่งที่ทำให้เราได้รับประโยชน์ เราก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น สิ่งใดที่ขัดขวางความต้องการของเรา เราก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ห่างจากสิ่งนั้น เช่น คนงานสนับสนุนพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง เพราะเขามีความเชื่อว่าการเมืองพรรคนี้จะช่วยให้พวกเขามีเศรษฐกิจดีขึ้น นายคนหนึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อการตีอล์ฟ เพราะเจ้านายชอบ ตนเองก็มีโอกาสใกล้ชิดเจ้านาย ทำให้ได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ

4. ทัศนคติช่วยให้บุคคลแสดงตนเองออกมา (Self-expressive function) บุคคลอื่นจะทราบว่าเขาเป็นอย่างไร มีความคิดอย่างไร ยึดถืออะไร บุคคลมักจะมีทัศนคติที่สอดคล้องกับความคิดหรือค่านิยมของตนเอง การแสดงทัศนคติอย่างหนึ่งอย่างใดออกมานั้นเป็นการสร้าง

ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-concept) ของบุคคลด้วย เช่น เราแต่งตัวตัดผมแบบเด็กฮาร์ด เราอยู่ในกลุ่มเด็กฮาร์ดด้วยกัน นั่นก็แสดงถึงทัศนคติที่ดีต่อแฟชั่นฮาร์ดของเรา

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude Change)

ทัศนคติของบุคคลเมื่อเกิดขึ้นแล้ว แม้จะคงทนแต่ก็สามารถเปลี่ยนได้ด้วยบุคคล สถานการณ์ ข่าวสาร การชวนเชื่อ และสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการยอมรับในสิ่งใหม่ แต่จะต้องมีความสัมพันธ์กับค่านิยมเดิมของบุคคลนั้น นอกจากนี้อาจเกิดจากการยอมรับโดยบังคับ เช่น กฎหมาย ข้อบังคับ เป็นต้น โดยการเปลี่ยนทัศนคติมีอยู่ 2 ชนิด คือ

1. การเปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกัน หมายถึง ทัศนคติของบุคคลที่เป็นไปในทางบวกก็จะเพิ่มมากขึ้นไปในทางบวกด้วย และทัศนคติที่เป็นไปในทางลบก็จะเพิ่มมากขึ้นในทางลบด้วยการเปลี่ยนแปลงแบบนี้ง่ายและคงทนกว่าการเปลี่ยนแปลงไปคนละทาง

2. การเปลี่ยนแปลงไปคนละทาง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมของบุคคลที่เป็นไปในทางบวกก็จะลดลงไปในทางลบ และถ้าเป็นไปในทางลบก็จะกลับเป็นไปในทางบวก การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล มีกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ประการ คือ

1) การยินยอม (Compliance) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อเขา และมุ่งหวังให้เกิดความพึงพอใจแก่บุคคลที่มีอิทธิพลนั้น การที่เขายอมกระทำตามสิ่งที่เขาอยากให้ทำนั้น เพราะเขาคาดหวังว่า เขาจะได้รับรางวัลหรือการยอมรับทัศนคติที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ การยินยอมนี้ อธิบายได้ในแง่ของการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของบุคคลในสังคม ทัศนคติที่เปลี่ยนจากกระบวนการยินยอม ขึ้นอยู่กับความสำคัญของผลที่คาดว่าจะได้รับหลังการยอมรับนั้น ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่า การยอมทำตามเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งเป็นพลังที่ผลักดันให้บุคคล ยอมทำตามจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความมากน้อย หรือความรุนแรงของรางวัล และการลงโทษ บุคคลจะยอมทำตามในบางสิ่งบางอย่างก็ต่อเมื่อเขาอยู่ในภาวะที่ผู้มีอิทธิพลจะบังคับได้ ดังนั้น ความหวังที่จะให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติที่ถาวรนี้ยอมเป็นไปไม่ได้

2) การเลียนแบบ (Identification) เป็นภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น และเป็นผลมาจากการที่เขาต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรือที่พึงพอใจระหว่างตัวเขากับบุคคลหรือกลุ่มอื่น ความสัมพันธ์นี้อาจออกมาในรูปการรับเอาบทบาททั้งหมดของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลมาเป็นของตน และ/หรือเลียนแบบบทบาทซึ่งกันและกัน บุคคลจะเชื่อในสิ่งที่เขาเข้ามาหรือ

ปฏิบัตินั้น เป็นความต้องการที่จะให้เกิดสัมพันธภาพตามที่ต้องการ ทักษะคติจะเปลี่ยนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเลียนแบบนั้น อีกนัยหนึ่ง การเลียนแบบเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความดึงดูดใจของสิ่งเร้าที่มีต่อบุคคลนั้น การเลียนแบบจึงขึ้นอยู่กับพลังของแหล่งข่าวสารนั้น เมื่อบุคคลยอมรับหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการเลียนแบบแล้ว บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะกระทำสิ่งดังกล่าว เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่จะดำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพบางอย่างในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในสังคมด้วย

3) ความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (Internalization) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับในสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่า เนื่องจากสิ่งตรงนั้นตรงกับความต้องการภายใน และค่านิยมของเขา พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยกระบวนการนี้ จะสอดคล้องกับค่านิยมที่เขาเคยมีอยู่เดิม ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นกับเนื้อหารายละเอียดของพฤติกรรมแบบนั้น ๆ

แนวคิดเรื่องทัศนคติ จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ทั้งภาครัฐ ฝายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน

2.8 แนวคิดด้านประชากรศาสตร์

สื่อมวลชน (Mass Communication) คือรูปแบบของการสื่อสารที่กลุ่มผู้รับสารจะต้องเป็นกลุ่มชนขนาดใหญ่ ที่มีความหลากหลายและไม่จำเป็นต้องเคยรู้จักอยู่ในสังคมเดียวกัน หรือมีประสบการณ์ร่วมกันมาก่อน ผู้รับสารแต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะลักษณะทางประชากร (Demographic Characteristics) ซึ่งได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา และสถานทางเศรษฐกิจและสังคม โดยผู้รับข่าวสารที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกันจะมีพฤติกรรม ความสนใจ ในการรับข่าวสารแตกต่างกันไปด้วย การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะทาง ประชากรศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร ศาสตร์กับการรับสาร มีรายละเอียดดังนี้

1.อายุ

เป็นคุณลักษณะทางประชากรอีกลักษณะหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาของการมีชีวิตอยู่หรือตามวัยของบุคคล เป็นลักษณะประจำตัวบุคคลที่สำคัญมากในการศึกษาและ

วิเคราะห์ทางประชากรศาสตร์ โดยอายุจะแสดงถึงวัยวุฒิของบุคคล และเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสามารถในการทำความเข้าใจในเนื้อหาและข่าวสารรวม ถึงการรับรู้ต่าง ๆ ได้มากน้อยต่างกัน การมีประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาแตกต่างกัน หรืออีกประการหนึ่งคืออายุจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสนใจในประเด็นต่าง ๆ เช่น เรื่องการเมือง ความสนุกสนาน การเตรียมตัวสร้างอนาคต เป็นต้น นอกจากนั้นก็จะชี้ให้เห็นอารมณ์ที่แตกต่างกันออกไปในกลุ่มคนที่มีวัยต่างกัน อันเนื่องมาจากกระบวนการคิดและตัดสินใจที่ผ่านการกลั่นกรองจากประสบการณ์ของช่วงวัยที่จะส่งผลต่อกระบวนการคิดและการควบคุมทางอารมณ์ของแต่ละช่วงอายุของบุคคล

จากการศึกษาของ ทอแรนซ์ (Tarrance, 1962 อ้างถึงใน กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2546) เรื่องความคิดละเอียดละออ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์ พบว่า อายุที่เพิ่มขึ้นของเด็กจะทำให้มีความคิดที่รอบคอบเพิ่มมากขึ้น อายุหรือวัยเป็นปัจจัยที่ทำให้คนมีความแตกต่างในเรื่องความคิด และพฤติกรรม บุคคลที่มีอายุมากจะมีพฤติกรรมการตอบสนองต่อการติดต่อสื่อสารต่างจากบุคคล ที่มีอายุน้อยและบุคคลที่มีอายุน้อยจะมีพฤติกรรมการตอบสนองต่อการติดต่อสื่อสารเปลี่ยนไปเมื่อตนเองมีอายุมากขึ้น (Myer Myer, 1999 : 5 อ้างถึงใน สุชา จันทรเฒ, 2544)

2. เพศ

ลักษณะทางเพศ เป็นลักษณะทางประชากรที่บุคคลได้รับมาแต่กำเนิด ในประชากรกลุ่มใด ๆ ก็ตาม จะประกอบด้วยประชากรเพศชาย (Male) และ ประชากรเพศหญิง (Female) ซึ่งโดยปกติแล้วจะมีจำนวนที่ใกล้เคียงกันเพราะธรรมชาติได้สร้างความสมดุลทางเพศมาให้กับประชากรทุกกลุ่มเพศ เป็นปัจจัยพื้นฐานด้านร่างกายที่แตกต่างกันของบุคคล เป็นสถานภาพที่มีมาแต่กำเนิดของบุคคล เมื่อเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพศจะเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคคลตลอดจนพัฒนาการต่างๆ ในแต่ละช่วงวัยก็มีความแตกต่างกันด้วย ความแตกต่างทางเพศทำให้บุคคลมีพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เพศหญิงมีแนวโน้มและมีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารมากกว่าเพศชาย ในขณะที่เพศชายไม่ได้มีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารแต่เพียงอย่างเดียว เท่านั้น แต่มีความต้องการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดจากการรับข่าวสารนั้น ด้วย (Wilo Goidhaborsadore and Yates, 2002 : 114 อ้างถึงใน กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2546)

แมคคี (Mckee, 1962 อ้างถึงใน กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2546) ศึกษาพบว่า ผู้ชายมีความสามารถทางการจำรูปทรงสิ่งของได้ แม้ว่าจะตั้งพลิกแพลงในท่าต่าง ๆ หรือสามารถที่จะเห็นความสัมพันธ์ ของ Space – form ในจินตนาการได้ ส่วนพาเทลและกอร์ดอน (Patel and Gordon, 1960 อ้างถึงใน กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2546) ศึกษาพบว่า เด็กหญิงมีแนวโน้มที่จะสามารถคล้อยตามผู้อื่น หรือถูกชักจูงใจได้ง่ายกว่าเด็กชาย สอดคล้องกับการวิจัยของ คิมเบอร์ (Kimber, 1974 อ้างถึงใน สุชา จันทรโสม, 2544) ที่ศึกษาพบว่า เด็กหญิงสามารถรับสารและเลียนแบบพฤติกรรมบุคคลิกภาพของผู้อื่นได้ง่ายกว่า เด็กชาย ผลการศึกษาและวิจัยของ เบเนตต์และโคเฮน (Bennett And Cohen, 1959 อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541) ที่ศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของความแตกต่างกันระหว่างเพศชายกับเพศหญิงยังพบว่า เพศชายมีความคิดหนักแน่นมากกว่าความคิดของเพศหญิง แต่เพศหญิงจะมีความละเอียดอ่อนและรอบคอบในด้านความคิดมากกว่าเพศชายซึ่งจะ ส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ข่าวสารและการวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในขั้นต่อไปอีกด้วย

3. ระดับการศึกษา

การศึกษาในที่นี้หมายถึงระดับการศึกษาที่ได้รับจากสถาบันการศึกษา และที่ได้รับจากประสบการณ์ของชีวิต การศึกษาบ่งบอกถึงความสามารถในการเลือกรับข่าวสาร และอัตราการรู้หนังสือ ระดับการศึกษาจะทำให้คนมีความรู้ ความคิด ตลอดจนความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ กว้างขวางลึกซึ้งแตกต่างกันออกไป ทำให้ผู้พูดสามารถแยกความเหมาะสมของเนื้อหาและตัวอย่างที่จะยกมากล่าวได้

การศึกษานอกจากจะทำให้บุคคลมีศักยภาพเพิ่มขึ้นแล้ว การศึกษายังทำให้เกิดความแตกต่างทางทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมความคิดอีกเช่นกัน นอกจากนี้ปรมะ สตะเวทิน (2546 : 116) ยังได้กล่าวว่าการศึกษา เป็นลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้รับสาร ดังนั้นคนที่ได้รับการศึกษาในระดับที่ต่างกัน ยุคสมัยที่ต่างกัน ระบบการศึกษาแตกต่างกัน สาขาวิชาที่แตกต่างกัน จึงมีความรู้สึนึกคิด อุดมการณ์ และความต้องการที่แตกต่างกันไปอีกด้วย

4. สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม จะเป็นเครื่องชี้ถึงเรื่องทีกลุ่มจะสนใจรับรู้ข่าวสารบุคคลที่

มีสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันทั้งการประกอบอาชีพ รายได้ ศาสนา รวมไปถึง สถานภาพสมรสย่อมส่งผลต่อการรับสารที่แตกต่างกันด้วย (ธีระภักดิ์ เอกผาชัยสวัสดิ์, 2551)

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและครอบครัว รายได้ของบุคคลแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญแสดงถึงการ มีศักยภาพในการดูแลตนเอง บ่งบอกถึงอำนาจการใช้จ่ายในการบริโภคข่าวสาร ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูงจะมีโอกาสที่ดีกว่าในการแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลตนเอง ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำจะมีความรู้ น้อยทำให้มีข้อจำกัดในการรับรู้ การเรียนรู้ ตลอดจนการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ในการดูแลตนเอง

อาชีพและลักษณะการรวมกลุ่มของผู้ฟัง ลักษณะอาชีพหรือลักษณะแห่งการรวมกลุ่ม จะบ่งบอกลักษณะเฉพาะของบุคคล ช่วงเวลาที่เปิดรับข่าวสาร เรื่องที่กลุ่มผู้ฟังสนใจเช่น กลุ่ม ชาวนาก็จะสนใจเกี่ยวกับเรื่องข้าว ราคาข้าว ปุ๋ย เป็นต้น ในบางกรณีคนที่มีอาชีพอย่างหนึ่งแต่ อาจจะไปรวมกลุ่มกับคนที่มีความสนใจอย่างหนึ่งก็ได้ ซึ่งก็จะทำให้ความสนใจของเขาขยายวงกว้างออกไป ศาสนาหรือกลุ่มความเชื่อในศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ อิสลาม หรือศาสนาคริสต์ หรืออื่น ๆ ย่อมมี แนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี และหลักการในการคิดตัดสินใจต่อการรับสารแตกต่างกันตาม รายละเอียดปลีกย่อยของ ศาสนา ดังนั้นการสื่อสารหรือถ่ายทอดข้อมูลโดยการพิจารณาความ แตกต่างทางศาสนาย่อม เป็นผลดีในการสามารถส่งสารให้แก่ผู้รับสารได้อย่างถูกต้องและตรงกับความ ต้องการของผู้รับสารมากที่สุด

5. สถานภาพสมรส

การครองเรือนซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น คนโสด สมรส หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ ลักษณะ ความแตกต่างด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อถือทางด้านศาสนา ย่อมมีอิทธิพลต่อ สถานภาพการสมรส ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการรับรู้ข่าวสาร สถานภาพสมรสของบุคคลจะบ่งบอกถึง ความมีอิสระในการตัดสินใจและอิทธิพลต่อ กระบวนการคิดการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร สตรีที่ สมรสแล้วและสตรีที่ยังโสดย่อมมีกระบวนการรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากสภาพ ครอบครัวยุ และอิทธิพลของจำนวนบุคคลรอบข้าง

2.9 แนวคิดเรื่องวิชาวิธี

พจนานุกรมปรัชญาฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532) ได้ให้ความหมายของวิชาวิธีในปรัชญาของ Hegel ว่าปฏิพัฒนาการ โดย Hegel ถือว่าความเป็นจริงที่เป็นจิตที่สมบูรณ์เพียงหนึ่งเดียวซึ่งไม่มีวันหยุดนิ่ง และจะต้องพัฒนาไปโดยมีการขัดแย้งในตัวเอง ที่เรียกว่าเป็นปฏิพัฒนาการเนื่องจากต้องพัฒนาโดยการขัดแย้ง เมื่อถึงสภาวะสังเคราะห์ได้ครั้งหนึ่งจิตจะก้าวหน้าไปขั้นหนึ่ง ซึ่งจะเป็นสภาวะพื้นฐานของขั้นต่อไป และเป็นเช่นนี้เรื่อยไปอย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งจะทำให้เข้าใจแนวโน้มของประวัติศาสตร์รวมถึงผลลัพธ์ของข้อขัดแย้งทางสังคมได้ หลายครั้งแนวคิดนี้ถูกเขียนย่อในรูปแบบ คือ

Thesis + Anti-thesis → Synthesis

(ประเด็น + ข้อโต้แย้ง → การประสม, การสังเคราะห์ เพื่อเป้าหมายไปสู่ความสมบูรณ์และจริงแท้)

วิชาวิธีเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาที่เกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน โดยถือว่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง รูปแบบเดิม ๆ จะเป็นแนวทางในการที่จะทำให้เกิดรูปแบบใหม่ ๆ ดังนั้นจึงเน้นที่การไม่หยุดนิ่งและการหลอมรวม Kahle et.al (2000) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของวิชาวิธีเอาไว้ 4 ประการคือ

1. การมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ มีความสัมพันธ์และขึ้นอยู่กับกันและกัน และถูกระบุโดยอีกสิ่งหนึ่ง กระบวนการวิชาวิธีที่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างกลมกลืนระหว่างประเด็นและข้อโต้แย้งจึงทำให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2. การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ อยู่ในสภาวะของการไม่หยุดนิ่ง และมีการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอ ในขณะที่บางสิ่งเกิดขึ้นและมีการพัฒนา บางสิ่งก็ได้แตกสลายไป ลักษณะเช่นนี้เห็นได้ชัดจากกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงจากประเด็นไปสู่ข้อโต้แย้งและการสังเคราะห์

3. การเปลี่ยนรูปจากการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณไปสู่เชิงคุณภาพ โดยการพัฒนาไม่ใช่เป็นเพียงการเพิ่มปริมาณแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่งด้วย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณไม่สามารถดำเนินไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และเมื่อถึงจุดหนึ่ง กระบวนการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิง

คุณภาพ ตัวอย่างของลักษณะการเปลี่ยนแปลงนี้ได้แก่ การต้มน้ำโดยการเพิ่มความร้อนอย่างต่อเนื่อง น้ำจะไม่สามารถเดือดและคงสภาพน้ำตลอดไป เพราะความร้อนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้น้ำถึงจุดที่จะเปลี่ยนสถานะกลายเป็นไอและระเหยไปในที่สุด

4. การรวมกันและการต่อสู้กันของสิ่งตรงข้ามกัน เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ มักมีสองด้าน และด้านหนึ่งอาจจะเด่นกว่าอีกด้านหนึ่ง หรืออาจมีความเด่นเท่า ๆ กัน แต่อย่างไรก็ตามความเด่นนั้นเป็นเพียงสภาวะชั่วคราว ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา กระบวนการของการพัฒนาจากความเด่นมากไปหาความเด่นน้อย หรือความเด่นน้อยไปหาความเด่นมาก เป็นการแสดงถึงความกลมกลืนของสิ่งที่ตรงข้ามกัน

การโต้แย้งด้วยเหตุผลมีประโยชน์อย่างมากเมื่อมีข้อขัดแย้งของสิ่งที่ตรงกันข้ามเกิดขึ้น เนื่องจากบุคคลมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อข้อขัดแย้งนั้น ๆ แตกต่างกันไป โดยปิยาพร (2548) ได้ศึกษางานของ Griffin (2003) และ Peng and Nisbett (1999) และสรุปรูปแบบการตอบสนองของบุคคลดังนี้

- 1) การปฏิเสธ เป็นการที่บุคคลตอบสนองต่อแนวคิดหนึ่งและเพิกเฉยต่ออีกแนวคิดหนึ่ง
- 2) การลดความเชื่อถือในทั้งสองประเด็นเนื่องจากมีความขัดแย้งกัน
- 3) การยอมรับ เป็นการยอมรับต่อข้อขัดแย้ง โดยไม่มีการปฏิเสธ
- 4) การผสมเป็นเกลียว เป็นการเลือกพิจารณาที่ละข้ออย่างต่อเนื่อง จากข้อหนึ่งไปยังอีกข้อหนึ่ง
- 5) การแยกเป็นส่วน เป็นการแบ่งประเด็นออกเป็นส่วน ๆ แล้วแยกพิจารณา
- 6) การเปรียบเทียบ และการพิจารณาเลือกว่าประเด็นใดเป็นประเด็นที่ถูกต้องและปฏิเสธอีกประเด็นหนึ่ง
- 7) การทำให้สมดุล เป็นแนวทางของการประนีประนอม ซึ่งทำให้เห็นความต่างทั้งสองข้อว่ามีความเหมาะสมเท่าเทียมกัน
- 8) การบูรณาการ เป็นการตอบสนองต่อความขัดแย้งนั้นโดยทำความเข้าใจทั้งสองประเด็นอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดเรื่องวิชาชีพ เป็นแนวคิดหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะนำมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงแนวทางในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ที่เหมาะสม

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนิษฐา จิตต์ประกอบ (2541) ได้ศึกษาบทบาทของรัฐในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ โดยศึกษาหลักเกณฑ์การทำงานและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ พบว่า รัฐยังคงมีบทบาทในการควบคุมดูแลทางด้านศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และการเผยแพร่สื่อในลักษณะลามกอนาจารและด้านกามารมณ์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งควรจะมีการปรับปรุงให้หน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในรูปแบบของคณะกรรมการเพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาในวงการภาพยนตร์ของไทยในระดับต่อไป

งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการปรับปรุงการตรวจพิจารณาภาพยนตร์โดยภาครัฐ ต้องเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่น ๆ เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ได้แนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ที่เหมาะสม

ดารุเรศ กาศโอสถ (2534) ได้ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุสื่อสาร: ศึกษาเฉพาะคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางวิทยุสื่อสาร โดยศึกษาความเป็นมา หลักเกณฑ์การทำงาน บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางวิทยุสื่อสาร พบว่า คณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางวิทยุสื่อสารใน กบว. ได้จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2521 ตามที่สังคมเรียกร้องให้เป็นหน่วยงานพิจารณาภาพยนตร์และคัดเลือกเนื้อหารายการบันเทิงจากผู้ผลิตผู้ชม เพราะสถานีวิทยุสื่อสารเสนอรายการที่ให้ผลกระทบต่อทางลบแก่ผู้ชม และโฆษณาสินค้าอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ในการทำงานคณะกรรมการอาศัยกฎระเบียบ รวมทั้งดุลยพินิจเป็นหลักเกณฑ์ ทำให้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่มีมาตรฐาน และในด้านของผู้ประกอบการ เช่น ผู้สร้างสถานี ผู้กำกับรายการ ผู้สนับสนุนรายการมักมีทรศนะต่อการทำงานของคณะกรรมการในทางลบมากกว่าทางบวก จนเกิดข้อขัดแย้งทางความคิดเห็นในการตรวจพิจารณาอยู่เสมอ เพื่อยุติปัญหาดังกล่าว ประกอบกับเพื่อให้สถานีมีความรับผิดชอบพิจารณารายการด้วยตนเอง จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายวิทยุกระจายเสียงและวิทยุสื่อสารฉบับใหม่ มีผลให้ กบว. ลดบทบาทลง และคณะกรรมการ

หมดอำนาจหน้าที่ตรวจพิจารณารายการก่อนออกอากาศ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2535 เป็นต้นไป ภายใต้กฎหมายฉบับใหม่ กำหนดให้สถานีแต่ละแห่งรับผิดชอบและพิจารณารายการกันเอง โดยให้กรมประชาสัมพันธ์ทำหน้าที่ตรวจตรารายการ

งานวิจัยชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐที่ใช้อำนาจควบคุมในเชิงปฏิเสธอย่างเดียวกับภาคส่วนอื่น ๆ จนกระทั่งต้องมีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ควบคุมดูแลโดยออกกฎหมายฉบับใหม่มอบหมายให้สถานีโทรทัศน์เป็นผู้ควบคุมดูแลเนื้อหาสื่อ ก่อนเผยแพร่ออกอากาศกันเอง

ฐิติชยา นุตพงษ์ (2546) ได้ศึกษากระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ยูบีซี โดย ศึกษากระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ยูบีซี พบว่าสถานีโทรทัศน์ยูบีซีมีวิธีที่ใช้ในกระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหารายการอยู่ด้วยกัน 4 วิธี คือ 1) การดูเสียง 2) การโมเสกภาพ 3) การตัดทอนหรือตัดต่อใหม่ 4) การห้ามออกอากาศ โดยมีแผนก QC. ซึ่งเป็นแผนกหนึ่งในฝ่าย Movies & Entertainment ทำหน้าที่ในการตรวจพิจารณาเนื้อหารายการก่อนที่จะแพร่ภาพสู่ผู้ชม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ยูบีซี ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ เงื่อนไขสัญญาในการได้มาซึ่งตัวรายการ และข้อจำกัดของบุคลากร 2) ปัจจัยภายนอกองค์กร ได้แก่ กฎระเบียบภายใต้การกำกับดูแลโดย กกช. และกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยดังกล่าวคือสิ่งที่สถานีฯ จะต้องคำนึงถึงและใช้เป็นแนวทางในกระบวนการตรวจพิจารณาเพื่อให้รายการที่จะออกอากาศมีเนื้อหาที่เหมาะสมและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ที่ไม่เพียงแต่ต้องอาศัยปัจจัยภายในองค์กรอันเป็นสิ่งขับเคลื่อนการดำเนินงาน แต่ยังต้องอาศัยปัจจัยภายนอกองค์กรคือแนวทางจากภาครัฐที่ออกกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องมาเป็นตัวกำหนดการดำเนินงานอีกด้วย

นัญกร บุญมาเลิศ (2553) ได้ศึกษาพัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง” โดยพบว่า “เครือข่ายคนดูหนัง” เกิดจากจุดเริ่มต้นของกระบวนการแปรสภาพจาก “ผู้บริโภค” ไปเป็น “พลเมือง” ด้วยเหตุผลจากความไม่พอใจในมิติของปัจเจกบุคคลที่มีต่อกระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ด้วยระบบการเซ็นเซอร์ของไทยที่ใช้ในการควบคุมสื่อ

ภาพยนตร์มาอย่างยาวนาน จึงมีการรวมตัวกันเป็น “เครือข่ายคนดูหนัง” เพื่อที่จะแสดงผลและสะท้อนให้เห็นจุดยืนของคนดูหนังกลุ่มหนึ่งที่มีอุดมการณ์ร่วมของสมาชิกในการเรียกร้องเสรีภาพให้กับสื่อภาพยนตร์จากการควบคุมด้วยระบบเซ็นเซอร์ และต้องการจะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อภาครัฐในฐานะ “ตัวแทนของคนดูหนัง” เพื่อมีโอกาสได้เข้าไปอยู่ตามวงเสวนาต่าง ๆ ที่มีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการออก “กฎกระทรวง” ที่จะมาใช้เป็นเกณฑ์ประกอบการจัดเรตติ้งภาพยนตร์ โดยพยายามที่จะยกระดับของการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนต่อภาครัฐในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker/ Planner)

งานวิจัยชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลังของกลุ่มมวลชนที่มีเจตจำนงในความต้องการเดียวกัน และพยายามเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในสิ่งที่ตนพึงจะได้

กอบแก้ว ไทเย็นยงค์ดี (2543) ได้ศึกษาเนื้อหาความรุนแรงในภาพยนตร์โฆษณาที่ปรากฏในสื่อโทรทัศน์ระหว่าง พ.ศ. 2541-2542 โดยศึกษารูปแบบและเนื้อหาของโฆษณาที่มีความรุนแรงในสื่อโทรทัศน์ และวิธีนำเสนอความหมายความรุนแรงในลักษณะต่าง ๆ พบว่า โฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาความรุนแรงแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลักคือ 1) การแสดงออกทางพฤติกรรม 2) แสดงการข่มขู่คุกคาม 3) แสดงผลลัพธ์จากการทำร้าย โดยนำเสนอความหมายหลายลักษณะผ่านลักษณะผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ สาเหตุความรุนแรง อาวุธที่ใช้ ความชัดเจนของความรุนแรง ความสมจริง การตอกย้ำด้วยการรับโทษหรือรับรางวัล การแสดงผลของความรุนแรง และความตลกขบขัน โดยพบว่า 2 ใน 3 ของความรุนแรงทั้งหมดเป็นการกระทำแบบการแสดงออกทางพฤติกรรม ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำมักมีลักษณะตัวแทนกลุ่มเป้าหมายของสินค้า สาเหตุความรุนแรงส่วนใหญ่เป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัว รูปแบบอาวุธที่ใช้มากที่สุดคือ วิธีธรรมชาติและอาวุธไม่ปกติ จำนวนครั้งการกระทำรุนแรงมักเป็นครั้งเดียว การแสดงภาพการกระทำรุนแรงส่วนใหญ่แสดงให้เห็นระยะใกล้ แต่มักไม่มีการแสดงให้เห็นเลือด ผู้กระทำรุนแรงมักไม่ได้รับการลงโทษในท้ายสุด ผลลัพธ์ความรุนแรงมักไม่แสดงให้เห็นอันตรายและการบาดเจ็บแต่กลับมีความน่าจะอันตรายในชีวิตจริงขึ้นรุนแรง โดยส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของเรื่องแต่งและมักนำเสนอด้วยความตลกขบขัน

งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของความรุนแรงในเนื้อหาสื่อ สาเหตุของความรุนแรง และผลลัพธ์ของความรุนแรงได้อย่างชัดเจน

วรางคณา จันลา (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากวรรณกรรมสู่ ภาพยนตร์เรื่อง “จัน ดารา” โดยในสื่อภาพยนตร์ พบว่า วิธีการนำเสนอเนื้อหาทางเพศในสื่อ ภาพยนตร์ “จัน ดารา” ได้มีการนำเสนอเนื้อหาทางเพศ โดยการใช้เทคนิคทางภาพยนตร์ ดังต่อไปนี้

1. การใช้เทคนิคทางภาพยนตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย

1) เทคนิคด้านขนาดภาพ (Camera Shot)

2) เทคนิคด้านมุมกล้อง (Camera Angle)

3) เทคนิคด้านการตัดต่อ (Editing)

4) เทคนิคการจัดแสง (Lighting)

5) เทคนิคด้านเสียง (Sound) ซึ่งประกอบไปด้วย การใช้เสียงประกอบ การใช้เสียงดนตรี และการใช้เสียงบรรยาย

2. การแปลงสัญลักษณ์ด้วยภาพ

เป็นการนำองค์ประกอบระหว่าง “ตัวหมาย” กับ “ตัวหมายถึง” มาจัดระยะห่าง โดยแบ่ง ประเภทของสัญลักษณ์ออกเป็น 3 ประเภท คือ Icon Index Symbol

งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาพยนตร์ได้ผ่านวิธีการสร้างความหมายผ่านการใช้เทคนิคทาง ภาพยนตร์และสัญลักษณ์วิทยา ทำให้วิธีการพิจารณาเนื้อหาสื่อต้องมีการตีความเพื่อความเข้าใจที่ ถูกต้อง

Effects of Televised Violence on Aggression (2000) by Rowell Huesmann

ความรุนแรงทางสื่อโทรทัศน์ได้ตอกย้ำความตระหนักในเรื่องความเป็นจริง (Reality) ที่เป็นปัจจัยในการเกิดการเลียนแบบ และจากการทดสอบพบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ชมสื่อที่มีความรุนแรงกับความก้าวร้าว นั้น มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นในเด็ก ซึ่งเชื่อว่าความรุนแรงที่เห็นนั้นก็คือ ตัวแทนในชีวิตจริง

Violence in Children's Television Programming: Assessing the Risks (1997) by Barbara J. Wilson, et.al.

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รายการหลัก ๆ นั้น อย่างน้อย ๆ ก็มีความรุนแรงในเนื้อหา และเมื่อ มีความรุนแรงเกิดขึ้น จะมีการย้ำซ้ำ (Repeat) และบ่อยครั้งที่มักทำให้เป็นเนื้อหาที่ตลกขบขัน แต่

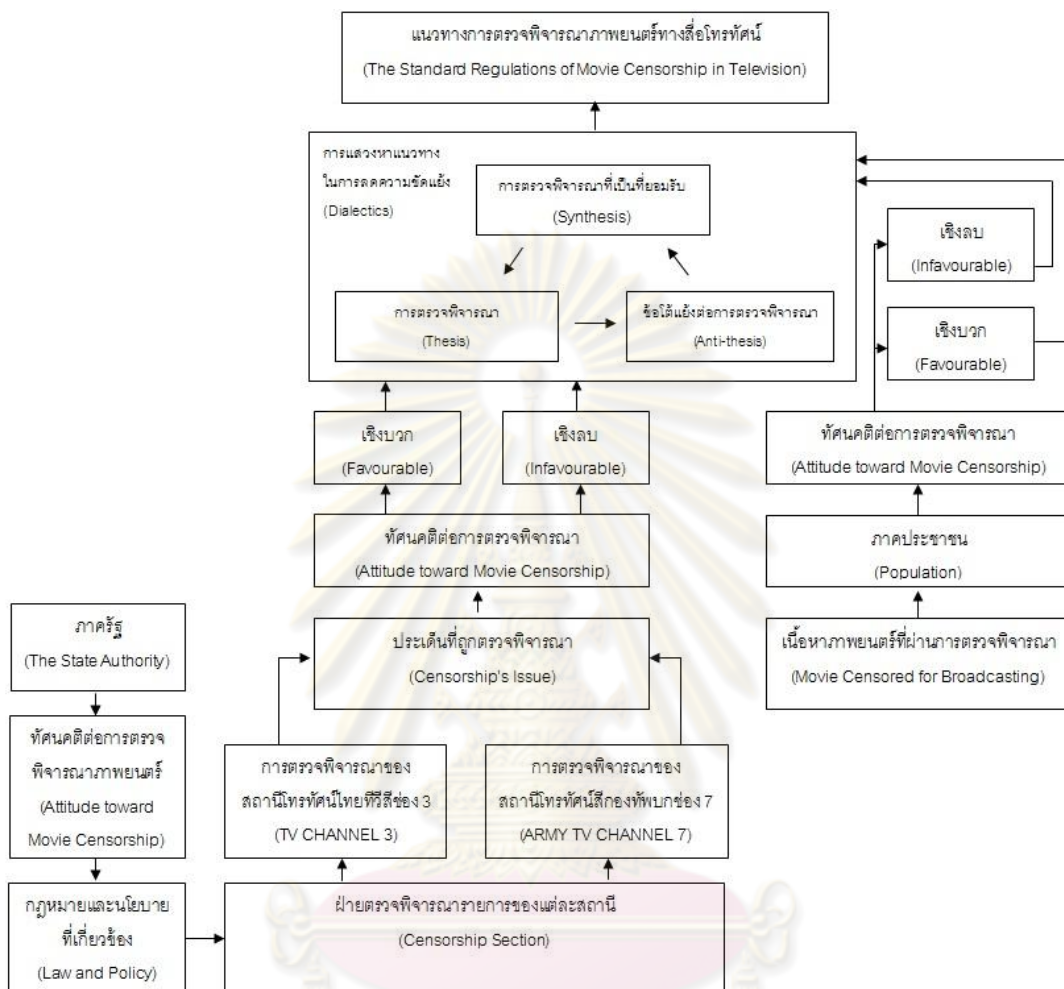
ทั้งนี้ ลักษณะความรุนแรงที่แสดงออกมานั้นจะดูเหมือนจริง (Reality) มากกว่าเป็นแบบความฝัน จากจินตนาการ และจากผลกระทบของเนื้อหาดังกล่าว มีความหมายที่สามารถส่งอิทธิพลให้เกิดการเรียนรู้ความก้าวร้าวรุนแรงจากสื่อโทรทัศน์ เกิดความรู้สึกลึกซึ้งขึ้นต่อความรุนแรง และเกิดความกลัวความรุนแรงได้

Support for Censorship of Television Violence (1999) by Cynthia Hoffner, et.al.

ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลสำคัญที่นำมาสู่การตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์เกิดจากความเชื่อที่ว่า บุคคลอื่นจะได้รับผลกระทบจากการรับชมสื่อโทรทัศน์ โดยเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาจะมีความเชื่อที่ว่า ความรุนแรงในเนื้อหาสื่อ จะส่งผลให้เกิดความก้าวร้าวต่อบุคคลอื่น ดังนั้นการตรวจพิจารณาจึงเป็นเพียงการคาดเดาผลที่จะเกิดกับบุคคลอื่นเท่านั้น ซึ่งอาจไม่ได้เป็นผลกับบุคคลอื่นดังที่คาดการณ์

ผลึกความรู้ที่ได้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้มองเห็นพัฒนาการของการเข้ามาควบคุมสื่อโดยภาครัฐที่มีมาอย่างยาวนาน โดยภาครัฐยังคงมีบทบาทในการควบคุมดูแลทางด้านศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การเผยแพร่สื่อในลักษณะลามกอนาจารและด้านกามารมณ์ โดยสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมควบคู่ไปกับการถูกควบคุมจากภาครัฐคือความขัดแย้งต่อภาคส่วนอื่น ๆ ที่ไม่เห็นด้วยต่อการตรวจพิจารณา เป็นผลทำให้เกิดเหตุการณ์ยกเลิ กบว. หมุดอำนาจหน้าที่ตรวจพิจารณารายการก่อนออกอากาศ และกำหนดให้สถานีแต่ละแห่งรับผิดชอบ และพิจารณารายการกันเอง แต่ยังคงอยู่ในความดูแลของหน่วยงานภาครัฐเช่นเดิม ในส่วนของภาพยนตร์ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ยืนยันถึงผลกระทบด้านลบต่อเนื้อหาที่มีความรุนแรงและไม่เหมาะสม ภาพยนตร์จึงเป็นสื่ออีกแขนงหนึ่งที่ต้องผ่านการตรวจพิจารณา ไม่ว่าจะ เป็นภาพยนตร์ที่ฉายทางโรงภาพยนตร์ หรือถูกซื้อลิขสิทธิ์มาเพื่อออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ ดังนั้นการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ไม่ว่าจะทางกองตรวจพิจารณาภาพยนตร์ หรือทางสถานีโทรทัศน์ ต่างหนีไม่พ้นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องของมาตรฐานการตรวจพิจารณา อีกทั้งยังมีงานวิจัยของต่างประเทศที่พบว่า การตรวจพิจารณาโดยฝ่ายตรวจพิจารณารายการ เป็นเพียงการคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลอื่นเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่เป็นจริงทั้งหมด จากความคลงแคลงใจในมาตรฐานการตรวจพิจารณา รวมทั้งความต้องการเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ผลิตและเสรีภาพในการรับชมของผู้ชม ทำให้ปัญหาความขัดแย้งต่อการตรวจพิจารณา เป็นปัญหาระดับสังคมที่ควรแก้ เวลาในการแก้ไขปัญหาด้วยการสร้างความสมดุลที่เกิดจากการยอมรับของทุกภาคส่วน

ภาพที่ 2.1 Conceptual framework

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาตามแนวทางวิภาษวิธี (Dialectics) เพื่อค้นหาแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา ประกอบกับวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทัศนคติของภาคีรัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)
2. การสังเกตการณ์ (Observation)
3. การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis)
4. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview)
5. การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Interview)

คำถามนำวิจัย	แนวคิด / ทฤษฎีที่ใช้	เครื่องมือในการวิจัย
1. การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์เป็นอย่างไร และควรจะเป็นอย่างไร	<ul style="list-style-type: none">- แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหารายการสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย- แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรสื่อมวลชน- แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์- แนวคิดวิภาษวิธี	<ol style="list-style-type: none">1. การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)2. การสังเกตการณ์ (Observation)3. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview)4. การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Interview)
2. เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์เป็นอย่างไร	<ul style="list-style-type: none">- แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในสื่อ- แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์- แนวคิดสัญวิทยา	<ol style="list-style-type: none">1. การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)2. การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis)3. การเข้าร่วมสังเกตการณ์ (Observation)
3. ทัศนคติของภาคีรัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน ที่มีต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์เป็นอย่างไร	<ul style="list-style-type: none">- แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์- แนวคิดเรื่องทัศนคติ- แนวคิดด้านประชากรศาสตร์	<ol style="list-style-type: none">1. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview)2. การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Interview)

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

3.1.1 ข้อมูลประเภทภาพยนตร์

โดยแหล่งข้อมูลประเภทภาพยนตร์ ผู้วิจัยศึกษาทั้งภาพยนตร์ที่เคยออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ทั้งภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศ

3.1.2 ข้อมูลประเภทบุคคล

ผู้วิจัยศึกษาผู้ที่เกี่ยวข้องหลัก ๆ ต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ใน 3 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน

3.1.3 ข้อมูลประเภทเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารราชการเรื่องกฎระเบียบและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ศึกษาเพิ่มเติมจากฐานความรู้ทางเว็บไซต์ของกระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งศึกษาทัศนนะของภาคประชาชนจากเว็บบอร์ดของเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อทราบถึงทัศนคติของภาคประชาชนต่อการตรวจพิจารณา

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ สามารถจำแนกได้ดังนี้

3.2.1 กลุ่มตัวอย่างประเภทสื่อภาพยนตร์

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาพยนตร์ทั้งหมดที่เคยออกตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม - 31 กันยายน พ.ศ. 2553 โดยแยกกลุ่มตัวอย่างเป็นภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างภาพยนตร์ไทย

สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ออกอากาศภาพยนตร์ไทยในช่วงหนึ่งดังสุดสัปดาห์ ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลาประมาณ 15.15 น. ได้แก่

- จอมขมังเวทย์

ออกอากาศเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2553

- ฝืนหวัชชาด

ออกอากาศเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2553

- อนึ่งคิดถึงเป็นอย่างยิ่ง

ออกอากาศเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2553

- ผู้ใหญ่บ้านนะยะ (THAI MOVIE FOR CH3)

ออกอากาศเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2553

- ฝืนใจพี่

ออกอากาศเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2553

- รักจัง

ออกอากาศเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2553

- คุณแม่ขอร้อง (THAI MOVIE FOR CH3)

ออกอากาศเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2553

- ตัดหางปล่อยวัด (THAI MOVIE FOR CH3)

ออกอากาศเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ.2553

หมายเหตุ วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2553 ออกอากาศถ่ายทอดสด “ระเบิดศึกมวยไทยโลก

"Thai Fight"

- กอด

ออกอากาศเมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2553

- โรงเรียน

ออกอากาศเมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2553

- Before Valentine : ก่อนรักหมุนรอบตัวเรา

ออกอากาศเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2553

- เตี้ย เดอะ ตุ๊ก นักสืบตลาดแตก (THAI MOVIE FOR CH3)

ออกอากาศเมื่อวันที่ 26 กันยายน พ.ศ.2553

สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เลือกศึกษาภาพยนตร์ไทยเฉพาะช่วงหนึ่งดังวันพุธ ออกอากาศทุกวันพุธ เวลาประมาณ 23.00 น. เนื่องจากเป็นช่วงที่ออกอากาศเฉพาะภาพยนตร์ไทย และเป็นช่วงที่ได้รับความนิยมจากผู้ชม ได้แก่

- สีแพรว

ออกอากาศเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2553

- แต้วเต๊ะตีนระเบิด

ออกอากาศเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2553

- 13 เกมสยอง

ออกอากาศเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2553

หมายเหตุ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2553 ออกอากาศ “สยามดารา สตาร์ อวอร์ด 2010”

- อะดรีนาลีน คนเดือดดาล

ออกอากาศเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2553

หมายเหตุ วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2553 ออกอากาศ “การแข่งขันชกมวยไทย ของสมาคมกีฬามวยอาชีพ” และวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ.2553 ออกอากาศ “งานประกาศรางวัล ทีวี อินไซด์ ฮอต อวอร์ดส์ 2010”

- เทวดาทกมันส์

ออกอากาศเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2553

หมายเหตุ วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2553 ออกอากาศ “การแสดง THE IDOL BATTLE CONCERT”

- ตอกตราผี

ออกอากาศเมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ.2553

- เพื่อนร่วมห้อง...ต้องแอบรัก?

ออกอากาศเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2553

- โลงต่อตาย

ออกอากาศเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2553

กลุ่มตัวอย่างภาพยนตร์ต่างประเทศ

สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เลือกศึกษาภาพยนตร์ต่างประเทศที่ออกอากาศทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 17.45 – 19.45 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมมากที่สุด และเป็นช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และภาพยนตร์ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้คือ ภาพยนตร์ซีรีส์ชุด ซอนต็อก มหาราชินีสามแผ่นดิน

สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เลือกศึกษาภาพยนตร์ต่างประเทศที่ออกอากาศในช่วงบิ๊กซีนีมา (Big Cinema) ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 22.30 น. เหตุผลที่เลือกศึกษาภาพยนตร์ต่างประเทศเฉพาะช่วงบิ๊กซีนีมา (Big Cinema) เนื่องจากเป็นช่วงที่ครองความนิยมจากผู้ชมมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งมีรายชื่อภาพยนตร์ที่ทำการศึกษา ดังนี้

- ดี โอ เอ เปรี๊ว เปรี๊ว ดู (DOA)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2553
- มฤตยูหมอกกินมนุษย์ (THE MIST)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ.2553
- ดิอาย ดวงตาผี (THE EYE)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2553
- เมืองคนตายยาก (SIN CITY)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2553
- คนเห็นโคตรผี (THE MESSENGERS)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2553
- ผจญภัยล่าโจรสลัดสุดขอบโลก (PIRATES OF THE CARIBBEAN: AT WORD'S END)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2553
- เน็กซ์ นัยน์ตา มหาวิบัติโลก
ออกอากาศเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ.2553
- วีรบุรุษพันธุ์อืด ฝ่าทะเลเดือด (THE GUARDIAN)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ.2553
- ผีชีวะ 3 สงครามสูญพันธุ์ไวรัส (RESIDENT EVIL : EXTINCTION)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2553
- โคตรผีดู 2 (THE GRUDGE 2)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2553
- หมายเหตุ วันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2553 ออกอากาศภาพยนตร์ไทยเรื่อง “องค์บาก 2”
- สัมผัสเฉียดนรก (PASSENGERS)
ออกอากาศเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2553

3.2.1 กลุ่มตัวอย่างประเภทบุคคล

สำหรับแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ผู้วิจัยเลือกผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจดี และเป็นผู้นำในการแสดงความคิดเห็น (Opinion Leader) เกี่ยวกับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ จึงทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

3.2.1.1 ภาครัฐ

กระทรวงวัฒนธรรม

- ลัดดา ตั้งสุภาชัย ผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง

- ชุตติมา ไตรโกมุท ผู้อำนวยการส่วนงานคุ้มครองสื่อ อดีตเคยดำรงตำแหน่ง นักประชาสัมพันธ์ ๘ว กองงาน กกช. หัวหน้ากลุ่มตรวจสอบวิทยุ-สื่อโทรทัศน์
- ดวงเดือน รังสิกุล ผู้อำนวยการส่วนงานกำกับมาตรฐานเนื้อหา (วิทยุโทรทัศน์)

3.2.1.2 ฝ่ายตรวจพิจารณา

สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

- จินตนา จุลกะเสวี ที่ปรึกษากกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์

สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

- ญาตา เมตตาประเสริฐ หัวหน้าแผนกตรวจสอบรายการ ฝ่ายรายการ
- พิเชฐ สันติพิทักษ์ พนักงานตรวจสอบรายการ ฝ่ายรายการ

3.2.1.3 ภาคประชาชน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชน

ภาคประชาสังคม

- อัญญาอร พานิชพึงรัต ประธานเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

- ชาญไชย วิกรวงษ์นิช รองประธานเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

- เกณิกา พงษ์วิรัช ประชาสัมพันธ์เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

- งาม เชื้อสถาปนศิริ ผู้จัดการกลุ่มงานวิชาการ โครงการศึกษาเฝ้าระวังสื่อและพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม มีเดียมอนิเตอร์

- กิตติศักดิ์ สุวรรณโภคิน ประธานมูลนิธิหนังไทย

ภาคผู้ชม

- ผู้ชมภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่มีความรู้ความเข้าใจต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ดังนั้นจึงกำหนดให้มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และจะทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบอาสาสมัคร (Volunteer Sampling) เพื่อทำการสนทนากลุ่ม 12 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 เก็บรวบรวมข้อมูลประเภทสื่อภาพยนตร์

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทสื่อภาพยนตร์ในแต่ละเรื่องทั้งที่เป็นต้นฉบับในรูปแบบวีซีดี (VCD) และดีวีดี (DVD) จากแหล่งจัดจำหน่ายทั่วไป โดยหากภาพยนตร์เรื่องใดที่ไม่สามารถหาได้จากแหล่งจำหน่ายทั่วไป ผู้วิจัยจะใช้วิธีการขอทำสำเนาภาพยนตร์จากหอภาพยนตร์แห่งชาติ และเก็บรวบรวมภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาเพื่อออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกันให้เห็นถึงประเด็นเนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณา

3.3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลประเภทบุคคล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) บุคคลจากภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา ภาคประชาชนฝ่ายภาคประชาสังคม โดยเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเทป โดยใช้แนวคำถามดังนี้

ประเด็นสัมภาษณ์ภาครัฐ

- หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการร่างกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ใช้แนวคิดและทฤษฎีด้านใดบ้าง และท่านมีความคิดว่างกฎหมายและนโยบายเดิม เหมาะสมแล้วหรือไม่กับสภาวะทางสังคมในปัจจุบัน

- การกำหนดกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ถือเป็นการแทรกแซงเสรีภาพของสื่อหรือไม่ และจะเป็นการลดทอนเสรีภาพในการรับชมสื่อโทรทัศน์ของประชาชนหรือไม่

- ภาครัฐทราบถึงปัญหาที่มีผู้ผลิตภาพยนตร์และภาคประชาชนบางส่วนไม่เห็นด้วยต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์หรือไม่ และมีความคิดเห็นอย่างไร

- ภาครัฐจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์อย่างไร

ประเด็นสัมภาษณ์ฝ่ายตรวจพิจารณารายการ

- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อประเด็นเนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา
- ท่านทราบถึงปัญหาที่มีภาคประชาชนบางส่วนไม่เห็นด้วยต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์หรือไม่ และมีความคิดเห็นอย่างไร
- ท่านเคยมีโอกาเข้าไปมีบทบาทแสดงความคิดเห็นต่อการกำหนดแนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์หรือไม่
- ความคาดหวังในแนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ในอนาคต

ประเด็นสัมภาษณ์ภาคประชาชน

ฝ่ายภาคประชาสังคม

- การกำหนดกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ถือเป็น การแทรกแซงเสรีภาพของสื่อหรือเป็นการปกป้องเด็กและเยาวชนในการรับชมสื่อโทรทัศน์ที่อาจมีเนื้อหาไม่เหมาะสม
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อประเด็นเนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา
- ความคาดหวังในแนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ในอนาคต

ฝ่ายผู้ชม

ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) โดยเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเทป และตีความระหว่างการสนทนากลุ่มโดยถามคำถามในประเด็นที่เตรียมไว้ คือ

- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับเนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาทั้ง ทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ 1) พฤติกรรม 2) ภาษา 3) เพศ
- ท่านมีความคิดเห็นว่าการตรวจพิจารณาแบบเดิม เหมาะสมแล้วหรือไม่ ถ้าไม่เหมาะสม ควรใช้วิธีการตรวจพิจารณาแบบใด

3.3.3 เก็บรวบรวมประเภทเอกสาร

ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ตำรา วารสาร หนังสือ วิทยานิพนธ์ ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ รวมทั้งข้อมูลฐานความรู้และทัศนคติของภาคประชาชนต่อการตรวจพิจารณาทางสื่ออินเทอร์เน็ต
- เอกสารทางราชการ เช่น กฎกระทรวง คำสั่ง บันทึก รายงานการประชุม เป็นต้น

ทั้งนี้ส่วนหนึ่งของเอกสารทางราชการ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมจากการทำงานในแผนก ตรวจสอบรายการ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์กระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ กับทัศนคติของภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณารายการ และภาคประชาชน โดยดำเนินการดังนี้

3.4.1 การวิเคราะห์เอกสาร โดยการแบ่งกลุ่ม (Cluster Analysis) ออกเป็นกฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาหลักเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนดให้เนื้อหาภาพยนตร์ถูกตรวจพิจารณา

3.4.2 การวิเคราะห์ตัวบท เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา โดยการแบ่งกลุ่ม (Cluster Analysis) เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาเพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไป

3.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยดำเนินการดังนี้

3.4.3.1 นำมาถอดเทป สรุปประเด็นสำคัญ (Synopsis)

3.4.3.2 จัดข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นสัมภาษณ์

3.4.3.3 ตีความหาทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของแต่ละภาคส่วน

3.4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม โดยดำเนินการดังนี้

3.4.4.1 สรุปประเด็นสำคัญ (Synopsis) ระหว่างการสนทนากลุ่ม

3.4.4.2 จัดข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นของเนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา

3.4.4.3 ตีความหาทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของภาคประชาชน

3.4.4.4 หาข้อสรุปถึงวิธีการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ที่เหมาะสม

3.5 การนำเสนอผลการวิจัย

เมื่อทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

3.5.1 บทที่ 4 การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

3.5.2 บทที่ 5 เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา

3.5.3 บทที่ 6 ทศนคติของภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชนที่มีต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

3.5.4 บทที่ 8 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

การศึกษาวิจัยเรื่องการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่าง สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหารายการสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย และแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรสื่อมวลชนเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เช่น กฎหมายและนโยบายจากทางภาครัฐต่อแนวทางการตรวจพิจารณาเนื้อหาทางสื่อโทรทัศน์ หนังสือขอความร่วมมือ รวมทั้งบันทึกการประชุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และฝ่ายตรวจพิจารณาของทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ทำให้ได้ภาพรวมของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ดังนี้

จากการศึกษาโดยวิเคราะห์กฎหมายพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างถูกควบคุมการเผยแพร่เนื้อหารายการโทรทัศน์โดยภาครัฐมาตั้งแต่ครั้งสมัยอดีต ก่อนที่จะได้รับอำนาจให้กำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) เมื่อครั้งยุติบทบาทคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือ กบว. ในปีพ.ศ.2535 ซึ่งประวัติความเป็นมาในการถูกควบคุมจากภาครัฐ มีดังนี้

ในปี พ.ศ. 2473 นับเป็นจุดเริ่มต้นของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ในประเทศไทย เนื่องจากการปกครองของผู้บริหารประเทศในสมัยนั้น ได้เล็งเห็นว่า “สื่อภาพยนตร์” เป็นสื่อที่บันทึกเรื่องราวของชีวิต สะท้อนประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมประเพณีของประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน เนื้อหาของภาพยนตร์ก็อาจสะท้อนสังคมในทางลบ ซึ่งอาจทำให้ผู้ชมนำมาเลียนแบบหรือนำมาเป็นบรรทัดฐานการดำรงชีพในทางที่ผิดได้ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. ๒๔๗๓ ขึ้น เพื่อกำกับดูแลสื่อภาพยนตร์ให้เป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของบ้านเมือง (มาตรา ๔) โดยได้กำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ก่อนนำออกฉายตามโรงภาพยนตร์ (หมวด ๓)

ความนิยมในสื่อภาพยนตร์ ทำให้สื่อภาพยนตร์ ไม่เพียงแต่เผยแพร่เรื่องราวผ่านโรงภาพยนตร์เท่านั้น แต่ยังมีอีก 4 ช่องทางที่สามารถรับชมภาพยนตร์ได้ คือ หนึ่งกลางแปลง วีซีดี หรือดีวีดี สื่ออินเทอร์เน็ต และทางสื่อโทรทัศน์ เมื่อสื่อภาพยนตร์มีการข้ามสื่อมายังช่องทางอื่น ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ภาพยนตร์สำหรับออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ยังคงต้องมีการตรวจพิจารณาภาพยนตร์อีกครั้งก่อนออกอากาศ เพราะกฎหมายและนโยบายเพื่อกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์ แตกต่างจากกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมดูแลสื่อภาพยนตร์สำหรับฉายตามโรงภาพยนตร์ คือ พระราชบัญญัติควบคุมภาพยนตร์ เนื่องจากธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ที่มีอำนาจในการแพร่กระจายและเข้าถึงผู้ชมได้อย่างกว้างขวาง ทุกเพศ ทุกวัย การกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์จึงมีกฎหมายและนโยบายเป็นจำนวนมากเพื่อป้องกันไม่ให้นำเสนอเนื้อหาที่เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้ชม โดยเฉพาะต่อผู้ชมในวัยเด็กและเยาวชน อีกทั้งเพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของชาติ ในขณะเดียวกันที่ทางสถานีโทรทัศน์ โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ที่บริหารงานโดยภาคเอกชน ต้องบริหารงานเพื่อผลกำไร ควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายเพื่อรักษาไว้ซึ่งจริยธรรมสื่อ

จากงานวิจัยของดารูเรศ กาศโอสถ (2534) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า นับตั้งแต่ปี 2498 อันเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งถือเป็นสถานีโทรทัศน์แห่งแรก เนื่องจากสมัยนั้นรายการที่ออกอากาศยังมีไม่มากนัก โดยมีเพียงรายการภาพยนตร์และรายการสด ได้แก่รายการละคร ดนตรี และลิเก สถานีจึงดูแลรับผิดชอบเองทั้งหมด (Self-censorship)

การควบคุมรายการ ทางสถานีจะจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งโดยมาจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการ เพื่อทำหน้าที่ตรวจพิจารณารายการก่อนออกอากาศตามหลักเกณฑ์ที่ทางสถานีกำหนด หลังจากนั้นก็มีสถานีโทรทัศน์เกิดขึ้นเป็นแห่งที่สอง คือสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ซึ่งดำเนินการแบบเดียวกับสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม คือมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจรายการเช่นกัน

เมื่อสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เกิดขึ้นอีกแห่งหนึ่ง โดยในขณะนั้นสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ยังอยู่ภายใต้การดำเนินงานของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 การตรวจ

พิจารณาจึงสอดคล้องกับนโยบายของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม

ในสมัยนั้นรายการละคร ถือเป็นรายการที่ต้องควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัด ตั้งแต่การตรวจพิจารณาบทละครหรือบทละคร และแม้แต่กำกับดูแลขณะแสดงหรือออกอากาศสด โดยแม้จะไม่มีข้อห้ามที่กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร แต่สถานีต้องปฏิบัติตามในลักษณะเดียวกัน คือเนื้อหาจะต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งต้องดูว่าสถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นเป็นอย่างไร ประเด็นใดที่ต้องหลีกเลี่ยงการนำเสนอ

ในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่เพื่อควบคุมดูแลทั้งกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เรียกว่า “คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์” หรือ “กบว.” เพราะนับตั้งแต่ที่รัฐบาลให้สถานีโทรทัศน์แต่ละแห่งควบคุมรายการกันเอง ก็มีปัญหาเกิดขึ้นเรื่อยมา โดยระบุเหตุผลในการก่อตั้ง กบว. ว่า “วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่เข้าถึงประชาชนอย่างรวดเร็วและแพร่หลายไปได้อย่างกว้างขวาง ทั้งยังมีผลที่อาจกระทบถึงการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงปลอดภัยของชาติ ตลอดจนการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ฉะนั้นเพื่อให้สถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจทุกแห่งอยู่ภายใต้ระเบียบเดียวกัน และดำเนินกิจการให้เป็นประโยชน์โดยแท้จริงแก่รัฐบาลและประชาชนให้มากที่สุด คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้กำหนดระเบียบขึ้นไว้” (กรมประชาสัมพันธ์ 2530 : 40)

อิทธิพลที่ทำให้เกิดการจัดตั้ง กบว. ส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยทางการเมือง รัฐบาลมุ่งหวังใช้สื่อกระจายเสียงเป็นเครื่องมือติดต่อกับประชาชนเพื่อสนองนโยบายทางการเมืองและเพื่อดำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพของรัฐบาล และส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในใจระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชน

นอกจากปัจจัยทางการเมืองแล้ว การที่สถานีโทรทัศน์แต่ละแห่ง ใช้ช่วงเวลาออกอากาศในการโฆษณาอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด รวมทั้งนำเสนอรายการบันเทิง ที่ให้ผลกระทบทางลบแก่ผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพยนตร์ที่นำเสนอในขณะนั้น ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เช่น การนำเสนอเนื้อหาทางเพศที่โป๊เปลือย ยั่วเย้าอารมณ์ หรือแสดงถึงความทารุณโหดร้าย ขณะที่เจ้าพนักงานผู้ตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของกรมตำรวจในขณะนั้นมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์ที่ฉายตามโรงมหรสพเท่านั้น แต่ไม่มีหน้าที่โดยตรงในการ

ตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์ที่ออกอากาศทางวิทยุโทรทัศน์ ประชาชนจึงต้องการให้มีหน่วยงานกลางที่กำกับดูแลควบคุมเนื้อหารายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการ รับชมเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม และเป็นการถ่วงดุลอำนาจไม่ให้ผู้ผลิตนำเสนอเนื้อหาตามความต้องการของตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

แม้รัฐบาลจะมีการจัดตั้ง กบว. เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมเนื้อหารายการก่อนออกอากาศเพื่อป้องกันไม่ให้สถานีนำเสนอรายการที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมและส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนแต่ในทางปฏิบัติก็ยังคงเกิดประเด็นปัญหาเกี่ยวกับ กบว. อยู่เรื่อยมา

ด้านผู้ผลิตรายการมักจะอ้างว่า การตรวจพิจารณาโดย กบว. ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว การตีความขึ้นอยู่กับวิจรรย์ญาณของเจ้าหน้าที่แต่ละบุคคล การทำงานที่ไม่มีมาตรฐานเดียวกันนี้ส่งผลกระทบต่อสร้างสรรค์รายการของผู้ผลิต เมื่อ กบว. มีคำสั่งให้แก้ไข ตัดทอน หรือระงับการออกอากาศ ก็เป็นการทำให้ผู้ผลิตรายการสูญเสียเวลาและต้นทุนในการผลิตรายการ ดังนั้นการตรวจพิจารณารายการของ กบว. จึงเปรียบเสมือนการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและสิทธิเสรีภาพในการรับชมของประชาชน

ด้านนักวิชาการสื่อสารมวลชนเองก็มองในแง่ลบว่า การทำงานของ กบว. เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพการนำเสนอของสื่อมวลชน อีกทั้งยังปิดกั้นสิทธิเสรีภาพในการเปิดรับสื่อของประชาชน

ความเข้มงวดกวดขันของ กบว. ที่ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว ส่งผลให้ในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ยุติปัญหาด้วยการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการสื่อมวลชนเสียใหม่ จึงให้ยกเลิกระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๑๘, พ.ศ. ๒๕๓๑ (ฉบับที่ ๒ และฉบับที่ ๓), พ.ศ. ๒๕๓๔ (ฉบับที่ ๔) และ พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๕) แล้ววางระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ขึ้นใหม่ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2535 เป็นการยุติบทบาทการทำงานของ กบว. สถานีโทรทัศน์ได้รับอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมตนเอง (Self-regulation) อีกครั้ง อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการยกเลิก กบว. เพื่อให้มีหน่วยงานที่คอยกำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ รัฐบาลได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่เรียกว่า “คณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า

“กกช.” หรือ “National Broadcasting Commission” (NBC) สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีหน้าที่ดังนี้

- เสนอนโยบายการสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ต่อคณะรัฐมนตรี
- กำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการจัดตั้งหรือย้ายสถานี
- พิจารณาและอนุญาตให้จัดตั้งสถานี
- กำหนดหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลการดำเนินการด้านรายการ การดำเนินการโฆษณาและการดำเนินธุรกิจของสถานี
- เสนอแนะการจัดสรรคลื่นวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตให้เป็นไปตามนโยบายการสื่อสารมวลชน เกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
- กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะพึงประสงค์ทางเทคนิค
- กำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบของบุคลากรของสถานี
- รับฟังและพิจารณาคำร้องเรียนจากประชาชนและบุคลากรของสถานีและของสาธารณชน เสนอให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับไปพิจารณาแก้ไข เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร
- ตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ หรือตามที่ กกช. มอบหมาย
- ให้คำแนะนำ กำกับดูแล และตรวจสอบความเรียบร้อย เพื่อให้สถานีปฏิบัติตามระเบียบนี้หรือเงื่อนไขและข้อบังคับที่ กกช. กำหนด
- จัดทำรายงานผลการดำเนินงานเสนอต่อคณะรัฐมนตรีทุก 6 เดือน
- ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ และตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

ภายหลังจาก กกช. ได้เข้ามามีบทบาทดูแลสื่อโทรทัศน์ ทาง กกช. ได้ยกเลิกการควบคุมดูแลสื่อโทรทัศน์ เปลี่ยนมาเป็นเพียงแค่การกำกับดูแลอยู่ห่าง ๆ โดยได้มีการออกกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและ

วิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นเครื่องมือเพื่อให้สถานียึดเป็นกฎระเบียบหลักในการตรวจพิจารณาจนถึงปัจจุบัน โดยเนื้อหาที่จะออกอากาศได้ จะต้องไม่ขัดต่อบทบัญญัติของกฎกระทรวงฉบับนี้ อย่างไรก็ตาม กทช. ยังมีอำนาจในการลงโทษสถานีได้หากพบว่ามีกระทำความผิดที่ผิดต่อกฎหมาย ซึ่งบทลงโทษของทาง กทช. มีดังนี้

1. การตัดเตือนด้วยวาจา
2. การตัดเตือนด้วยลายลักษณ์อักษร
3. การเรียกปรับ
4. การระงับออกอากาศในรายการนั้น ๆ
5. การเพิกถอนใบอนุญาตสถานี

ต่อมาได้มีการร่างพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม 2551 ส่งผลให้ยกเลิกพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๔๙๘ ที่เคยให้อำนาจกรมประชาสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานกำกับดูแล เป็นการยุติบทบาทของกรมประชาสัมพันธ์ แต่กฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ของกรมประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๔๙๘ ทางสถานีโทรทัศน์ก็ยังคงยึดเป็นแนวทางการปฏิบัติอยู่ ส่วนการกำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กทช. เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้แทนโดยประวัติความเป็นมาของ กทช. นั้น เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ได้ทรงวางรากฐานกิจการสื่อสารของประเทศ ทรงเห็นความสำคัญของการสื่อสารว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ จึงสถาปนา “กรมไปรษณีย์” และ “กรมโทรเลข” ขึ้นอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2426

ต่อมาได้ยุบรวมทั้งสองกรมไว้ด้วยกัน เป็น “กรมไปรษณีย์โทรเลข” ภายใต้การดูแลของกระทรวงคมนาคม และกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จากนั้นได้มีการประกาศให้ยุบกรมไปรษณีย์โทรเลข และจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กทช. ขึ้น โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔๐ “พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓” ที่บัญญัติให้มีองค์กรของ

รัฐที่เป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ เข้ามาทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่วิทยุ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ ที่ต้องใช้เพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และกำกับดูแลให้เกิดการแข่งขันเสรี อย่างเป็นธรรมอย่างแท้จริง ความว่า

“ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีบทบัญญัติซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในกิจการโทรคมนาคมอยู่ด้วยกล่าวคือ ม.๔๐ และ ม.๓๓๕ (๒) ซึ่งมีบทบัญญัตินี้

มาตรา ๔๐ คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่งและกำกับดูแล การประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

มาตรา ๓๓๕ (๒) มิให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๔๐ มาใช้บังคับ จนกว่าจะมีการตรากฎหมายอนุวัติการให้เป็นไปตามบทบัญญัตินี้ซึ่งต้องไม่เกินสามปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ กฎหมายที่จะตราขึ้นจะต้องไม่กระทบกระเทือนถึงการอนุญาต สัมปทาน หรือสัญญาซึ่งมีผลสมบูรณ์อยู่ในขณะที่กฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับ จนกว่าการอนุญาต สัมปทาน หรือสัญญานั้นจะมีผล” ต่อมาพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ อันเป็นกฎหมายอนุวัติการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 เพื่อจัดตั้งองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๗ ตอนที่ ๑๖ ก วันที่ 7 มีนาคม 2543 และใช้บังคับเป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 8 มีนาคม 2543 สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ มีผลให้เกิดองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ 2 องค์กร คือ

1. คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.)
2. คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.)”

จากการปฏิรูปกิจการสื่อสารนี้เอง ทำให้สถานภาพของ สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) เปลี่ยนมาเป็นหน่วยงานกำกับดูแล (Regulator) ด้านกิจการโทรคมนาคมของประเทศ และถือเป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อหน่วยงานรัฐ

บทบาทหลักของ กทช. คือ การบริหารคลื่นความถี่ เพื่อกิจการโทรคมนาคมและกำกับควบคุมดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สาธารณะอื่น ๆ ดูแลผลักดันให้เกิดการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมถึงส่งเสริมบทบาทด้านโทรคมนาคมไทยในเวทีโลก เพื่อให้การโทรคมนาคมไทยเจริญก้าวหน้า อันจะส่งผลให้เกิดความเจริญแก่บ้านเมืองในทุกด้านตามมา

ต่อมา พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ มีการประกาศบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2553 ทำให้มีการรวมคณะกรรมการทั้งสอง คือ กทช. และ กสช. ไปจัดตั้งใหม่เป็น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กทช. โดยเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อต้องการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จากประวัติความเป็นมาของการเข้ามาควบคุมสื่อโดยภาครัฐ ทำให้ปัจจุบันทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 แม้จะได้รับอำนาจให้ควบคุมดูแลตัวเอง (Self-regulation) แต่ในทางปฏิบัติสถานีโทรทัศน์ยังคงต้องปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายจากทางภาครัฐโดยเคร่งครัด เนื่องจากภาครัฐมีการกำหนดบทบัญญัติลงโทษหากไม่ปฏิบัติตาม สำหรับบทบัญญัติลงโทษนี้คุณดวงเดือน รังสิกุล ผู้อำนวยการส่วนงานกำกับมาตรฐานเนื้อหา (วิทยุโทรทัศน์) สำนักกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ให้สัมภาษณ์ว่า

“โดยมากเมื่อเราได้รับการร้องเรียนจากผู้ชมที่บ้าน เราก็จะถามรายละเอียดว่าคุณดูช่องไหน เรื่องอะไร แล้วที่คุณไม่พอใจคือภาพการนำเสนอแบบไหน จากนั้นเราก็จะมาทำการตรวจสอบก่อนว่า ผู้ชมร้องเรียนมานั้นเป็นความจริงหรือเปล่า หากเป็นความจริงเราก็จะมีบทลงโทษกันไป

ถ้าเป็นความผิดไม่ร้ายแรง ก็อาจตักเตือนด้วยวาจา ขึ้นต่อมาก็เป็นการตักเตือนด้วยลายลักษณ์อักษร มากขึ้นหากยังไม่ปฏิบัติตามก็ต้องมีการปรับ แต่ถ้าสถานียังทำผิดอีกคราวนี้ก็จะเป็นการทำโทษด้วยวิธีการแบน คือระงับการนำเสนอ ส่วนบทลงโทษที่หนักที่สุดคือการปิดสถานี เพิกถอนใบสัมปทาน ซึ่งบทลงโทษตรงนี้ไม่เกิดขึ้นหรอก เพราะส่วนมากสถานีจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดอย่างมากก็โดนแค่การตักเตือนด้วยลายลักษณ์อักษรเท่านั้น และต่อไปทาง กสทช. อาจจะมีการจ้างบริษัทเอกชนมาเพื่อดำเนินการตรวจสอบสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ เพื่อให้การตรวจสอบและการติดตามมีประสิทธิภาพมากขึ้น” (ดวงเดือน รังสิกุล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2554)

สถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีรวมทั้งเคเบิลทีวี ต่างยึดกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) รวมทั้งพระราชบัญญัติและกฎหมายอื่น ๆ เป็นหลักเกณฑ์ในการใช้คัดกรองเนื้อหาสื่อ โดยเนื้อหาที่ผ่านการคัดกรองและมีแก้ไขจะมีรูปแบบวิธีการตรวจพิจารณาที่แตกต่างกันออกไปตามแต่กรณี โดยรูปแบบวิธีการตรวจพิจารณาในปัจจุบันของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างยึดรูปแบบวิธีการตรวจพิจารณาเดิมที่ กบว. เคยปฏิบัติเมื่อครั้งเข้ามาตรวจพิจารณาที่สถานี โดยวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการตรวจพิจารณาเป็นวิธีการเชิงเทคนิค ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1 แสดงวิธีการที่ใช้ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

เทคนิควิธีการ (Technical term)	คำอธิบาย (Description)	การให้ความหมาย (Implication)
- การตัดเสียงหรือการดูดเสียง (Mute)	- คือการทำให้คำพูดหรือบทสนทนาบางคำหรือบางช่วงหายไปด้วยการตัดเสียงหรือดูดเสียงช่วงที่ไม่ต้องการให้ได้ยินออกไป	- เพื่อไม่ให้ผู้ชมได้ยินคำพูดหรือบทสนทนาที่ไม่เหมาะสม เช่น คำหยาบคาย คำหยาบโลน รวมทั้งการแฝงโฆษณา และการอวดอ้างสรรพคุณหรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
- การบังภาพ (Hide) มี 2 วิธี คือ 1. การโมเสก (Mosaic) 2. การเบลอ (Blur)	- คือการบังภาพที่ทำให้ภาพที่ต้องการบังมีกราฟิกสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ หลาย ๆ อัน ปะติดกันเพื่อบังภาพที่ต้องการไม่ให้ผู้ชมเห็น - คือการบังภาพที่ทำให้ภาพที่ต้องการบังมีลักษณะเป็นภาพฟุ้ง หรือรูปทรงจางลงลึนไปกับฉากหลัง	- เพื่อไม่ให้ผู้ชมได้เห็นภาพที่ไม่เหมาะสม เช่น ภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกหวาดเสียว สยองขวัญ อุจาดตา รวมทั้งการแฝงโฆษณา หรือภาพผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายห้ามไม่ให้เห็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลิตภัณฑ์ยาสูบ เป็นต้น
- การตัดภาพ (Cut off)	- คือการเอาภาพออกทั้งหมดตลอดทั้งชอต	- เพื่อไม่ให้ผู้ชมได้เห็นภาพที่ไม่เหมาะสมในระยะใกล้ เช่น ภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกหวาดเสียว สยองขวัญ อุจาดตา การแฝงโฆษณา หรือการปรากฏภาพผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายห้ามไม่ให้เห็นในระยะเวลานาน
- การขึ้นประโยคคำเตือน (Sentence warning) หรือการขึ้นซูเปอร์ (Super)	- คือการซ้อนข้อความเล็ก ๆ ให้ปรากฏด้านบนหรือด้านล่างของภาพ	- เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้ผู้ชม ปัจจุบันมักใช้กับกรณีของฉากที่มีการเล่นพนัน โดยจะมีการขึ้นประโยคคำเตือนว่า “การพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย”
- การใช้เทคนิคพิเศษ (Special Technique) มี 2 วิธี คือ 1. การซอยภาพ (Trim out) 2. การย้อมสีภาพ (Grayscale)	- คือการเอาภาพออกเฉพาะบางเฟรมหรือบางชอต - คือการทำให้ภาพสี กลายเป็นภาพขาวดำ	- เพื่อลดความรุนแรงของภาพ ลดความหวาดเสียว ความสยองขวัญของภาพ
- การตรวจคำบรรยายภาษาไทย หรือการตรวจซับไตเติล (Sub-title)	- คือการตรวจคำบรรยายภาษาไทยให้มีความถูกต้องทั้งด้านความเหมาะสมและถูกต้องตามอักขระภาษาไทย	- เพื่อป้องกันไม่ให้คำบรรยายภาษาไทยมีคำที่ไม่เหมาะสม เช่น คำหยาบคาย คำหยาบโลน รวมทั้งภาษาเขียนที่ไม่ถูกต้องตามอักขระภาษาไทย
- การห้ามออกอากาศ (Prohibition of broadcast)	- คือการห้ามออกอากาศเนื้อหาภาพยนตร์โดยไม่มีข้อยกเว้น	- ภาพยนตร์ที่ห้ามออกอากาศ คือภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาความรุนแรงอยู่ในแก่นเรื่องซึ่งผิดกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) และไม่สามารถแก้ไขด้วยรูปแบบวิธีการตรวจพิจารณาอื่น ๆ ได้

จากตารางแสดงวิธีการที่ใช้ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์จะเห็นได้ว่าวิธีการตรวจพิจารณาหลายวิธีเพื่อใช้กับเนื้อหาที่ถูกคัดกรองในแต่ละกรณี

ภายหลังได้มีการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อโทรทัศน์ โดย คุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการที่จะ สนับสนุนให้เกิดรายการโทรทัศน์ที่ส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ให้กับเด็ก เยาวชน มากขึ้น อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการเป็นการปกป้องเด็กและเยาวชน ที่จะไปบริโภคสื่อที่ไม่เหมาะสมกับวัย ของตน การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อโทรทัศน์จะทำให้เด็กและเยาวชน ได้รับประโยชน์จาก การบริโภคสื่อโทรทัศน์ได้สูงสุด อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ และเติบโต เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพในด้านต่าง ๆ ต่อไป

ในเบื้องต้น กองงานคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กทช.) กรมประชาสัมพันธ์ ได้ร่วมมือกับ สถานีวิทยุโทรทัศน์ทั้ง ๖ สถานี ในการจัดระดับความ เหมาะสมของสื่อโทรทัศน์กับกลุ่มผู้ชม (Classification) จนในที่สุดหลังจากวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2549 เป็นต้นมา ได้มีการแสดงสัญลักษณ์เพื่อให้การแนะนำกับผู้ชมว่ารายการที่นำเสนอ ผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์นั้น มีความเหมาะสมกับผู้ชมในช่วงวัยใด ซึ่งเป็นก้าวแรกที่สำคัญของการ พัฒนาระบบการกำกับดูแลกันเองของสถานีโทรทัศน์ ในการพัฒนาระบบที่เป็นผลให้เกิดการ คัดกรองเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในฐานะผู้บริโภค โดยได้ดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

จนกระทั่งในที่สุดทางคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2550 เห็นชอบ ข้อเสนอในการพัฒนาระบบของการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อโทรทัศน์ ดังนี้

1. จัดทำระบบการจัดลำดับความเหมาะสมของสื่อโทรทัศน์ โดยให้ประกอบด้วย ระบบ การประเมินคุณภาพเนื้อหา และระบบการจำแนกเนื้อหาตามอายุ รวมถึงการกำหนดช่วงเวลาการ ออกอากาศตามความเหมาะสมของแต่ละประเภท

2. จัดทำกฎหมาย และนโยบาย เพื่อรองรับระบบของการจัดระดับความเหมาะสม ของสื่อโทรทัศน์ และทำการชี้แจงกับสถานีโทรทัศน์ รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. พัฒนาโครงสร้างและกลไกในการจัดทำระบบการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อใน กลุ่มภาคสังคม ซึ่งเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการติดตาม เฝ้าระวัง ประเมิน และสะท้อนความคิดเห็นในการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อโทรทัศน์ต่อสังคม และให้จัดตั้ง คณะกรรมการร่วมระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ และตัวแทนจากภาคประชาชน

4. สื่อสารความรู้ในการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อ พร้อมทั้งการรณรงค์กระแสสังคม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจถึงความจำเป็น ช่องทางของการมีส่วนร่วมในการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อ และการกระตุ้นให้เกิดการดำเนินการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อในภาคประชาชน

การจัดทำกฎหมายและนโยบายของระบบการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อโทรทัศน์ครั้งนี้ ทำให้เกิดกฎกติการ่วมกันระหว่างกฎหมายและนโยบายเดิมที่กำหนดควบคุมการตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์ โดยเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและนโยบายจากภาครัฐ ทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จึงต้องมีการคัดกรองเนื้อหาของภาพยนตร์ โดยยึดหลักกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) เป็นแนวทางหลัก รวมถึงการให้ความร่วมมือในการจัดระดับความเหมาะสมตามหลักเกณฑ์ที่ทางภาครัฐขอความร่วมมือ เกิดเป็นรูปแบบการทำงานในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ดังนี้

4.1 การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

4.1.1 ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศ

จากการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์ที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 นำมาออกอากาศนั้นมี 2 ประเภท ประเภทที่หนึ่งคือภาพยนตร์ที่ถูกซื้อลิขสิทธิ์มาเพื่อออกอากาศ มีทั้งภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศ โดยภาพยนตร์ต่างประเทศจะมีเฉพาะภาพยนตร์ชุดเอเชียเท่านั้น ส่วนประเภทที่สองคือภาพยนตร์ที่ทางสถานีเป็นผู้จ้างผลิต โดยปกติ ภาพยนตร์ที่เคยฉายในโรงภาพยนตร์ แต่ถูกซื้อลิขสิทธิ์มาเพื่อออกอากาศ ต้องมีการตรวจพิจารณาอีกครั้งก่อนออกอากาศ และสำหรับภาพยนตร์ที่ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จ้างผลิต แม้ว่าทางสถานีจะได้มีการทำความเข้าใจกับผู้ผลิตเพื่อให้ปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายที่กำหนดห้ามไม่ให้มีเนื้อหาไม่เหมาะสมในประเด็นต่าง ๆ แล้วยังคงต้องผ่านการตรวจพิจารณาอีกครั้งก่อนออกอากาศ

“สำหรับภาพยนตร์ที่ทางสถานีจ้างผลิต ก็ยังคงต้องตรวจพิจารณาก่อนออกอากาศเช่นกัน เพราะไม่ว่าจะเป็นรายการอะไร ใครผลิต เราก็ต้องนำกลับมาดูก่อนทุกครั้งไม่มีเว้น เพราะบางครั้งบอกคนทำหรือผู้กำกับไปว่าตรงนี้ไม่ได้นะ เขาก็เข้าใจนะคะ และก็รับทราบโดยดี แต่ด้วยความที่เขาเป็นนักสร้างนักผลิต สายงานมันคนละประเภทกับให้มาคอยเฝ้าระวังเนื้อหาเหมือนเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา เพราะฉะนั้นแรก ๆ ตอนที่ได้ตรวจดูความเรียบร้อย ก็มีที่ผู้ผลิตหลุดมาบ้าง จำพวกเหล่า หรือพวกคำหยาบ ก็ถูกเซนเซอร์ไปตามระเบียบ แต่พอถึงเหล่านี้เริ่มกลายเป็นหลักปฏิบัติ

เขาเริ่มเคยชินกับกฎ หลัง ๆ มาแล้วเวลาเขาส่งภาพยนตร์มาให้ตรวจ ก็ไม่ค่อยมีอะไรให้ถูกเซนเซอร์อีก” (จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

กล่าวโดยสรุปคือ ภาพยนตร์ทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นจากที่ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ซื่อลิขสิทธิ์มาเพื่อออกอากาศ หรือจ้างผลิต ต้องผ่านกระบวนการตรวจพิจารณาก่อนออกอากาศทุกครั้งไม่มีกรณียกเว้น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดในขั้นตอนของกระบวนการผลิต

4.1.2 บุคลากรของสถานีผู้ทำหน้าที่ตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์

ภายหลังจากการยุติบทบาทของคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือ กบว. ในปี พ.ศ. 2535 ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้จัดให้บุคลากรของทางสถานีมาปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะทำงานเพื่อตรวจพิจารณาเนื้อหารายการโทรทัศน์แทน กบว. โดยยึดหลักเกณฑ์จากกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) เป็นแนวทางเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันคณะทำงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 มีทั้งหมด 9 ท่าน เรียกว่า คณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ ขึ้นตรงต่อฝ่ายรายการซึ่งควบคุมโดยคุณอัมพร มาลีนนท์ และมีที่ปรึกษาของคณะทำงานคือคุณจินตนา จุลกะเสวี โดยคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ จะมีเลขานุการคอยทำหน้าที่ประสานงานให้อีก 1 ท่าน

รูปแบบการทำงานของคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ จะแบ่งห้องปฏิบัติการออกเป็น 3 ห้อง โดยในแต่ละห้องจะมีคณะทำงานเพื่อตรวจพิจารณาร่วมกัน 3 ท่าน ห้องปฏิบัติการแต่ละห้องจะได้รับผิดชอบรายการที่แตกต่างกันออกไป โดยการตรวจพิจารณารายการใด รายการหนึ่งจะไม่มีภาระหมุนเวียน คณะทำงานใดที่รับผิดชอบรายการไหนก็ให้ดูแลไปตลอด

“เราจะไม่มีการหมุนเวียนรายการที่เซนเซอร์ เพราะการเปลี่ยนไปให้คนอื่นดูมันจะไม่ต่อเนื่อง อีกอย่างบางคนถนัดไม่เหมือนกัน เรียกว่าคนละแนว หรือบางรายการที่ค่อนข้างเซนซิทีฟอย่างละครหรือภาพยนตร์ ก็ต้องให้ผู้ที่มีความชำนาญการรับผิดชอบไป” (จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

ลักษณะการจัดแบ่งห้องปฏิบัติการของคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ มีการแบ่งดังนี้

1. ห้องปฏิบัติการที่ 1 รับผิดชอบรายการที่ออกอากาศตอนเช้าถึงตอนกลางวัน หรือรายการทั่วไป เช่น รายการสอนภาษา รายการทำอาหาร

2. ห้องปฏิบัติการที่ 2 รับผิดชอบรายการที่ออกอากาศตอนกลางวันถึงเย็น รายการช่วงนี้จะมีระดับเนื้อหาที่ต้องตรวจพิจารณาโดยอาศัยความรู้ความชำนาญมากกว่าห้องปฏิบัติการที่ 1

3. ห้องปฏิบัติการที่ 3 รับผิดชอบรายการที่ออกอากาศตอนกลางคืนหรือในช่วงเวลาไพรม์ไทม์ ได้แก่ รายการละคร และรายการภาพยนตร์ ซึ่งต้องใช้ดุลยพินิจของผู้ปฏิบัติงานที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ

“สำหรับหน้าที่ของที่ปรึกษากรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์มีหน้าที่ดูห้องพิเศษห้องที่ 3 เพราะละครกับภาพยนตร์ถือว่ามี ความรุนแรงที่ค่อนข้างมากกว่ารายการประเภทอื่น ๆ อีกทั้งละครกับภาพยนตร์ มักทำเรตติ้งให้กับทางสถานีเพราะผู้ชมดูกันมาก เพราะฉะนั้นจึงต้องเข้มงวดเป็นพิเศษ บางอย่างความรุนแรงมันไม่ได้แสดงออกอย่างโจ่งแจ้ง ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์การตีความเพราะบางทีความรุนแรงมันแฝงอยู่ในเนื้อหา จริง ๆ หน้าที่ตรงนี้ทำมาตั้งแต่สมัยอยู่ในคณะของ กบว. เห็นการเปลี่ยนแปลงมากมาย บางทีเราก็ต้องปรับตัวให้ทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เมื่อก่อนประเด็นนี้ได้ แต่มาตอนนี้ไม่มีแล้วก็มี เพราะฉะนั้นการทำงานตรงนี้ประสบการณ์เป็นเรื่องสำคัญ” (จินตนา จุกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการตรวจพิจารณาของทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จะทำงานกันเป็นทีม เรียกว่า คณะทำงาน เพื่อตรวจพิจารณาร่วมกัน ซึ่งให้ผลดีในแง่ของการรักษาระดับมาตรฐาน เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่า วิจารณ์ญาณของแต่ละบุคคลมีไม่เท่ากัน ดังนั้นการได้รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น จะทำให้เกิดมุมมองที่กว้างขึ้น และเพื่อป้องกันความผิดพลาดในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

4.1.3 กระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์

กระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สามารถแสดงได้ดังภาพแผนภูมิต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 1 การรับเทพภาพยนตร์

เจ้าหน้าที่แผนกห้องเทพ สังกัดฝ่ายออกอากาศ มีหน้าที่นำเทพภาพยนตร์ที่ต้องตรวจพิจารณามาให้กับเลขานุการของคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ โดยการตรวจพิจารณาเทพภาพยนตร์หากไม่มีการแก้ไข ทางคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์จะส่งมอบเทพให้กับเลขานุการอีกครั้งเพื่อส่งออกอากาศ แต่สำหรับเทพภาพยนตร์ที่ตรวจพิจารณาแล้ว และมีส่วนที่ต้องแก้ไข คณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์จะให้เลขานุการประสานงานเจ้าหน้าที่ติดต่อ สังกัดฝ่ายออกอากาศ หรือบางครั้งในกรณีที่รายละเอียดการแก้ไขมีความซับซ้อน เช่น การตัดภาพที่ต้องระมัดระวังไม่ให้ภาพโดด คือลักษณะของภาพที่มีความไม่ต่อเนื่อง ทางคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ก็อาจประสานงานเจ้าหน้าที่ติดต่อเพื่อให้เข้ามายังห้องปฏิบัติงานและชี้แจงรายละเอียดสิ่งที่ต้องแก้ไข

“เวลาตรวจพิจารณาเสร็จ เราจะมีไปตรวจพิจารณา รายละเอียดในไปตรวจพิจารณาก็จะมีในส่วนของการอนุมัติให้ออกอากาศ หรือการแก้ไขซึ่งตรงนี้เราก็ลงรายละเอียดไปว่าแก้ไขอะไรบ้าง โดยจดยละเอียดเป็นเบรคที่ 1 หรือเบรคที่ 2 อยู่ช่วงไหนก็ว่าไปเพื่อให้เจ้าหน้าที่เขาเข้าใจว่าอยู่จุดไหน อย่างถ้าเป็นในเรื่องการของตัดเสียง อันนี้เข้าใจได้ง่ายเราก็แค่ส่งเทพกลับคืนไปให้เขาแก้ไขตามแจ้ง แต่อย่างเรื่องของการชอยภาพ เราก็ต้องชี้จุดให้ชัดเจนเพื่อป้องกันไม่ให้เวลาเขาเอาไปตัดต่อแล้วภาพอาจโดด ซึ่งจะทำให้ชิ้นงานไม่สวย เราก็อาจเรียกให้เขามาที่ห้องเซนเซอร์ ซึ่งไม่เป็นปัญหาเพราะห้องทำงานของคณะฯ กับห้องตัดต่ออยู่ใกล้กัน”
(จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความเรียบร้อยเบื้องต้นของเทพภาพยนตร์

เลขานุการของคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์จะตรวจสอบความเรียบร้อยเบื้องต้นของเทพภาพยนตร์ ตั้งแต่รายละเอียดของชื่อภาพยนตร์ วันออกอากาศ สำหรับภาพยนตร์ต่างประเทศซึ่งเป็นภาพยนตร์ชุด จะมีการตรวจสอบเบื้องต้นว่ามีการลงเสียงพากย์โดยทีมพากย์เรียบร้อยหรือไม่ เนื่องจากการตรวจพิจารณาต้องมีการตรวจในเรื่องของภาษาด้วย เมื่อเรียบร้อยทุกอย่างแล้วจึงจะส่งมอบให้คณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ดำเนินการตรวจพิจารณา

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจเนื้อหาภาพยนตร์

เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการตรวจพิจารณา เพราะเป็นขั้นตอนที่คณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์จะต้องคัดกรองเนื้อหาภาพยนตร์โดยตรวจพิจารณาตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๔๙๘ ที่ กกช. กำหนด รวมทั้งพิจารณาเพิ่มเติมจากกฎหมายและนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติ

ปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 มีวิธีการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ 5 รูปแบบ คือ

1) การตัดเสียง หรือ การดูตเสียง (Mute)

วิธีนี้จะใช้ในกรณีที่กับคำพูดหรือบทสนทนาสั้น ๆ ในเนื้อหาภาพยนตร์ ในกรณีดังต่อไปนี้

1.1) คำพูดหรือบทสนทนาที่ไม่เหมาะสม เช่น ล้อแหลม สองแง่สองง่าม หรือคำพูดที่ไม่สุภาพ เช่น ก้าวร้าว หยาบคาย ดูหมิ่นศักดิ์ศรีชาติพันธุ์ ศาสนา หรือพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยและประมุขของประเทศอื่น ๆ

1.2) การแฝงโฆษณา

การตัดเสียงคำพูดที่แฝงโฆษณา ซึ่งเกิดจากการที่ผู้สนับสนุนการผลิตภาพยนตร์มีการสร้างเงื่อนไขกับผู้ผลิตภาพยนตร์เพื่อให้สามารถโฆษณาสินค้าของตนในเนื้อหาภาพยนตร์ โดยมีการวางบทให้กับตัวละครเพื่อเอ่ยถึงสินค้าผู้สนับสนุน หรือใช้สินค้าผู้สนับสนุน แต่อย่างไรก็ตามภาพยนตร์ที่เคยออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 นั้น ทางฝ่ายตรวจพิจารณาฯ ยังไม่เคยตรวจพบกรณีการแฝงโฆษณาในภาพยนตร์ โดยมากพบในรายการวาไรตี้หรือรายการเกมโชว์

1.3) การอวดอ้างสรรพคุณ หรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ห้ามไม่ให้มีการอวดอ้างสรรพคุณหรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้นจึงต้องมีการตัดเสียงคำพูดหรือบทสนทนาที่เข้าข่ายผิดกฎหมายดังกล่าว เช่น “ไปดื่มเหล้ากันไหม”, “ไวน์ทำให้สุขภาพดี หอมหวาน” แต่ในกรณีที่เอ่ยถึงโดยไม่ได้อวดอ้างสรรพคุณหรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้บริโภคเช่น “ไปดื่มเหล้ามาอีกแล้วไช้ไหม” หรือ “ดื่มเหล้าไม่ดีต่อสุขภาพ” ประโยคประเภทนี้ไม่ต้องตัดเสียงเพราะไม่เข้าข่ายผิดกฎหมาย

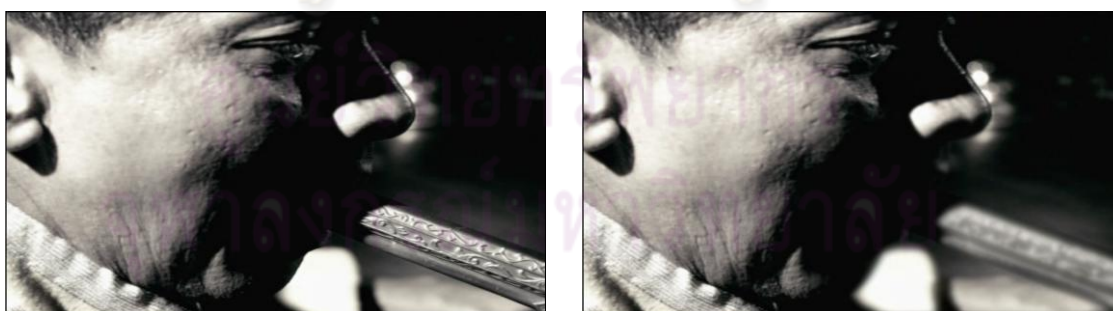
เป็นที่น่าสังเกตว่า ตามปกติเครื่องตีมแอลกอฮอล์และผลิตภัณฑ์ยาสูบ ถือเป็นสิ่งต้องห้ามที่ไม่สามารถปรากฏภาพผลิตภัณฑ์ หรือแม้แต่โลโก้หรือทางสื่อโทรทัศน์ โดยภาครัฐมีการออกพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องตีมแอลกอฮอล์และพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. ๒๕๓๕ รวมทั้งกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ. ๒๕๔๔) ออกความตามในพระราชบัญญัติวิฤกษ์กระจายเสียงและวิฤกษ์โทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็น (๑๑) ในวรรคหนึ่ง ของข้อ ๑๖ แห่งกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) เพื่อบังคับใช้ทางกฎหมาย แต่มีเพียงเครื่องตีมแอลกอฮอล์เท่านั้นที่ห้ามไม่ให้มีการอวดอ้างสรรพคุณหรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้บริโภค ผิดกับผลิตภัณฑ์ยาสูบที่ภาครัฐไม่ได้มีการบัญญัติข้อห้ามดังกล่าว ทำให้คำพูดหรือบทสนทนาในเนื้อหาภาพยนตร์สามารถพูดอวดอ้างสรรพคุณหรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้สูบบุหรี่ได้โดยไม่ต้องมีการตัดเสียงคำว่า “บุหรี่”

2) การบังภาพ มี 2 วิธี ได้แก่ การโมเสกภาพ (Mosaic) และการเบลภาพ (Blur)

วิธีนี้จะใช้ในกรณี เนื้อหาภาพยนตร์มีภาพในกรณีดังต่อไปนี้

2.1) ภาพที่มีความรุนแรงหรือไม่เหมาะสม เช่น ภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกหวาดเสียวของขวัญ เช่น ภาพจ่อปืนในระยะใกล้ ภาพบาดแผลในระยะใกล้ ภาพเปลือยกายเห็นอวัยวะเพศ ภาพอุจาดตา เช่น ภาพอุจจาระ ฯลฯ โดยส่วนมากเป็นภาพที่ไม่สามารถใช่วิธีการขอยภาพหรือตัดภาพออกไปได้เนื่องจากมีความสำคัญต่อเนื้อเรื่อง

ภาพที่ 4.2 การบังภาพการจ่อปืนระยะใกล้ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จากภาพยนตร์เรื่อง จอมขมังเวทย์

2.2) ภาพสินค้าจากการแฝงโฆษณา เกิดจากการที่ผู้สนับสนุนการผลิตภาพยนตร์มีการสร้างเงื่อนไขกับผู้ผลิตภาพยนตร์เพื่อให้สามารถโฆษณาสินค้าของตนในเนื้อหาภาพยนตร์โดยมีการวางบทให้ตัวละครบริโภคสินค้า รวมทั้งการจงใจวางมุขล้อที่ให้ผู้สนใจอยู่ที่สินค้า เป็นต้น

2.3) ภาพผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายห้ามไม่ให้เห็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.๒๕๕๓ และเพื่อไม่ให้เห็นผลิตภัณฑ์ยาสูบ ซึ่งเป็นความเพิ่มเติมในกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ.๒๕๔๔) ออกความตามในพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๔๘ เป็น (๑๑) ในวรรคหนึ่ง ของข้อ ๑๖ แห่งกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) คือ “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ใช้ผลิตภัณฑ์ยาสูบ” รวมทั้งข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.๒๕๓๕ ด้วย

ภาพที่ 4.3 การบังภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จากภาพยนตร์เรื่อง Before Valentine: ก่อนรักหมุนรอบตัวเรา

ภาพที่ 4.4 การบังภาพบุหรี่ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จากภาพยนตร์เรื่อง จอมขมังเวทย์

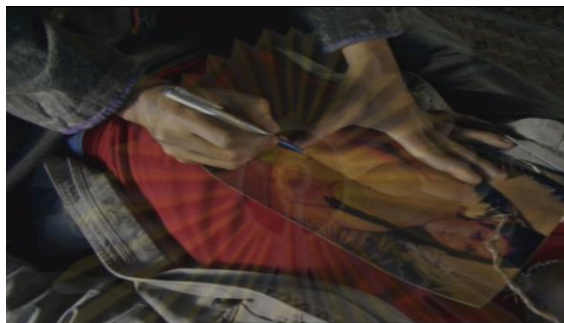

3) การตัดภาพ (Cutting off)

คือการตัดเนื้อหา ภาพเหตุการณ์ หรือฉาก ที่มีการดำเนินเรื่องราวขัดต่อสิ่งที่กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) กำหนดรวมทั้งขัดต่อกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยไม่สามารถตรวจพิจารณาด้วยวิธีการบังภาพได้ เช่น ภาพตัวละครกำลังร่วมเพศ หรือบทรสนทนาที่มีแต่คำหยาบคายมากเกินไปจนกว่าจะใช้วิธีการตัดเสียง การแสดงภาพที่มีเนื้อหาขัดต่อกฎกระทรวงในระยะใกล้ซึ่งใช้วิธีการตัดภาพออกจะดีกว่าการบังภาพซึ่งทำให้ภาพเลอะ แต่ทั้งนี้ สิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับ

การแก้ไขคือส่วนที่มีการตัดภาพออกแล้วจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อเนื้อเรื่องของภาพยนตร์ และไม่ใช่ส่วนสำคัญของเนื้อเรื่อง

ภาพที่ 4.5 การตัดภาพไปเปลี่ยนระยะเวลาใกล้ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จากภาพยนตร์เรื่อง รักจัง

4) การขึ้นประโยคคำเตือน (Sentence warning)

ปัจจุบันชู้เปอร์คำเตือนที่ปรากฏในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์มีเพียงกรณีเดียวคือ ฉากการเล่นพนัน โดยขึ้นชู้เปอร์คำเตือนว่า “การเล่นเป็นสิ่งผิดกฎหมาย” แต่จะไม่ใช้ในกรณีของฉากที่มีผลิตภัณฑ์ยาสูบหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่น “การดื่มสุรา/การสูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ” เนื่องจากวิธีการตรวจพิจารณาผลิตภัณฑ์ยาสูบและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์คือการบังภาพอยู่แล้ว

5) การห้ามออกอากาศ (Prohibition of broadcast)

เป็นวิธีการสุดท้ายที่มีระดับรุนแรงที่สุดในการตรวจพิจารณา ใช้ในกรณีที่ภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ มีโครงสร้างการเล่าเรื่องโดยเฉพาะแก่นเรื่องที่ขัดต่อกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ในการตรวจพิจารณาข้อใดข้อหนึ่งหรือทุกข้อ ตามที่ กกช. กำหนด เพราะแม้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จะเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีเอกชนเป็นผู้บริหารแต่ก็ยังเป็นองค์กรสื่อที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยหน่วยงานของรัฐ ที่กำหนดให้มีการควบคุมเนื้อหาของสื่อทุกชนิดก่อนที่จะเผยแพร่สู่ประชาชน โดยจะต้องนำเสนอรายการที่มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์โดยไม่ขัดต่อกฎหมายขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ทั้งนี้ต้องพิจารณาจากสภาพบริบททางสังคม และเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมายังไม่มีภาพยนตร์เรื่องใดที่ถูกห้ามออกอากาศ เนื่องจากการซื้อขายลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ทุกเรื่อง หรือภาพยนตร์ที่ทางสถานี

จ้างผลิต ได้มีการพิจารณาถึงเนื้อหาเบื้องต้นและประสานงานทำความเข้าใจกับผู้ผลิตเพื่อไม่ให้มีเนื้อหาที่ขัดต่อกฎหมายตามที่ กกช. กำหนดก่อนทำการซื้อขายหรือจ้างผลิตแล้ว

ขั้นตอนที่ 4 การจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์

หลังจากผ่านกระบวนการตรวจพิจารณาแล้ว ทางคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์จะมีการจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์ โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์การจัดระดับความเหมาะสมของกรมประชาสัมพันธ์เพื่อดูภาพรวมของเนื้อหาภาพยนตร์ว่ามีความเหมาะสมกับผู้ชมในระดับใด

4.2 การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

4.2.1 ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศ

ภาพยนตร์ที่ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 นำมาออกอากาศทั้งหมด เป็นภาพยนตร์ที่ถูกซื้อลิขสิทธิ์มาเพื่อใช้ออกอากาศ มีทั้งภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศ โดยภาพยนตร์ต่างประเทศมีทั้งภาพยนตร์และภาพยนตร์ชุด และไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ไทยหรือภาพยนตร์ต่างประเทศ ต่างก็ต้องผ่านการตรวจพิจารณาก่อนออกอากาศเช่นกัน โดยเฉพาะภาพยนตร์ต่างประเทศที่ต้องมีการพากย์เสียง การขึ้นคำบรรยายภาษาไทยประกอบ ในส่วนดังกล่าวก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องตรวจพิจารณาเช่นกัน

“เราตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทั้งหนังไทยและหนังต่างประเทศ โดยเฉพาะหนังต่างประเทศ เขามีระบบวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนบ้านเรา อย่างบางครั้งเป็นวัฒนธรรมที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมประเพณีของไทย ก็ต้องมีการเน้นพิจารณาตรงส่วนนี้เพิ่มเติมด้วย” (ญาตา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

4.2.2 บุคลากรของสถานีผู้ทำหน้าที่ตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์

ภายหลังจากการยุติบทบาทของคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือ กบว.ในปี พ.ศ.2535 ทางสถานีโทรทัศน์ไทยสีกองทัพบกช่อง 7 ได้มีการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของสถานีซึ่งในสมัยนั้นมีตำแหน่งคือผู้ตัดภาพ เป็นผู้ตรวจพิจารณาคือ คุณอาทิตย์ รัศมิทัต โดยทำหน้าที่ในการตรวจพิจารณาเพียงแคผู้เดียว

“เมื่อก่อนก็มีคุณอากาศดีที่ดูแลตรงนี้คนเดียวหลังจาก กบว.หมดอำนาจหน้าที่ ช่วงนั้นงานเขาก็จะหนักหน่อย หนึ่งดูทีละ 2 จอ แต่สมัยก่อนรายการที่มีให้ตรวจพิจารณามีน้อยกว่าปัจจุบันรวมทั้งหลักเกณฑ์อะไร ๆ ก็ไม่ได้มากเหมือนอย่างทุกวันนี้ พอเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงตรงนี้ก็เกิดขึ้นภาครัฐให้เราควบคุมเนื้อหารายการมากขึ้น ก็ต้องเพิ่มจำนวนบุคลากรมาช่วย ๆ กัน อย่างเมื่อก่อนถ้าเป็นภาพยนตร์ไทย เราก็นั่งตรวจไป แต่ถ้าเป็นภาพยนตร์ต่างประเทศ สมัยที่ยังไม่มีนักพากย์ ก็พากย์กันเองออกอากาศสด ๆ กันเลย” (พิเชษฐ สันติพิทักษ์, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

ปัจจุบันบุคลากรของสถานีที่ทำหน้าที่ตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์รวมทั้งภาพยนตร์ที่ออกอากาศ คือแผนกตรวจสอบรายการ สังกัดฝ่ายรายการ ขึ้นตรงต่อคุณพลากร สมสุวรรณ ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายอาวุโสและรักษาการผู้จัดการฝ่ายรายการ โดยแผนกตรวจสอบรายการมีเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 7 ท่าน มีหัวหน้าแผนกคือคุณญาตา เมตตาประเสริฐ มีรูปแบบการตรวจพิจารณาด้วยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่แต่ละคน รับผิดชอบตรวจพิจารณาเพียงคนเดียว ทั้งนี้การแบ่งงานแยกตามลักษณะความยากง่ายของงานคือ

1. รายการประจำวันทั่วไป เช่น รายการเกมโชว์ รายการวาไรตี้ทั่วไป
2. รายการภาพยนตร์ที่ออกอากาศตอนกลางวัน
3. รายการภาพยนตร์ที่ออกอากาศตอนกลางคืน
4. รายการละครที่ออกอากาศตอนกลางวัน
5. รายการละครที่ออกอากาศตอนกลางคืนหรือในช่วงเวลาไพรม์ไทม์

ทั้งนี้ในรายการละครช่วงเวลาไพรม์ไทม์ และรายการภาพยนตร์ในช่วงที่มีเรตติ้งสูงคือ ช่วงภาพยนตร์นานาชาติ ออกอากาศทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เวลาประมาณ 9.15 น. และช่วงบิกซีนี่มาออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลาประมาณ 22.30 น. จะมีผู้ตรวจพิจารณาเพียง 2 ท่านคือ คุณญาตา เมตตาประเสริฐ ซึ่งเป็นหัวหน้าแผนก และคุณพิเชษฐ สันติพิทักษ์ ซึ่งเป็นพนักงานระดับอาวุโส เนื่องจากรายการสองประเภทนี้ ต้องใช้ทักษะความชำนาญการพิเศษและประสบการณ์ในการตรวจพิจารณา

“ภาพยนตร์ที่ออกอากาศตอนกลางวันโดยเฉพาะเสาร์-อาทิตย์ อย่างยอดภาพยนตร์นานาชาติ หรือภาพยนตร์ในช่วงบิกซีนี่มาก็ตาม เป็นช่วงที่ทางสถานีจะมีฐานผู้ชมเยอะมาก ดังนั้นภาพยนตร์ที่ออกอากาศสองช่วงดังกล่าว ต้องมีการดูแลเป็นพิเศษ ห้ามมีการผิดพลาด เลยต้องมี

การแบ่งงานให้กับเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญดูแล” (ญัตติ เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

จะเห็นได้ว่าจากระบบการแบ่งงานเพื่อตรวจพิจารณา ระดับความยากง่ายของงานจะมีความสัมพันธ์กับระดับความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้รูปแบบการตรวจพิจารณาของทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีข้อดีต่อเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาตรงที่สามารถตรวจพิจารณาได้รวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามจากรูปแบบการทำงานดังกล่าว ทำให้สถานีต้องเพิ่มควมระมัดระวังเป็นกรณีพิเศษ เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้

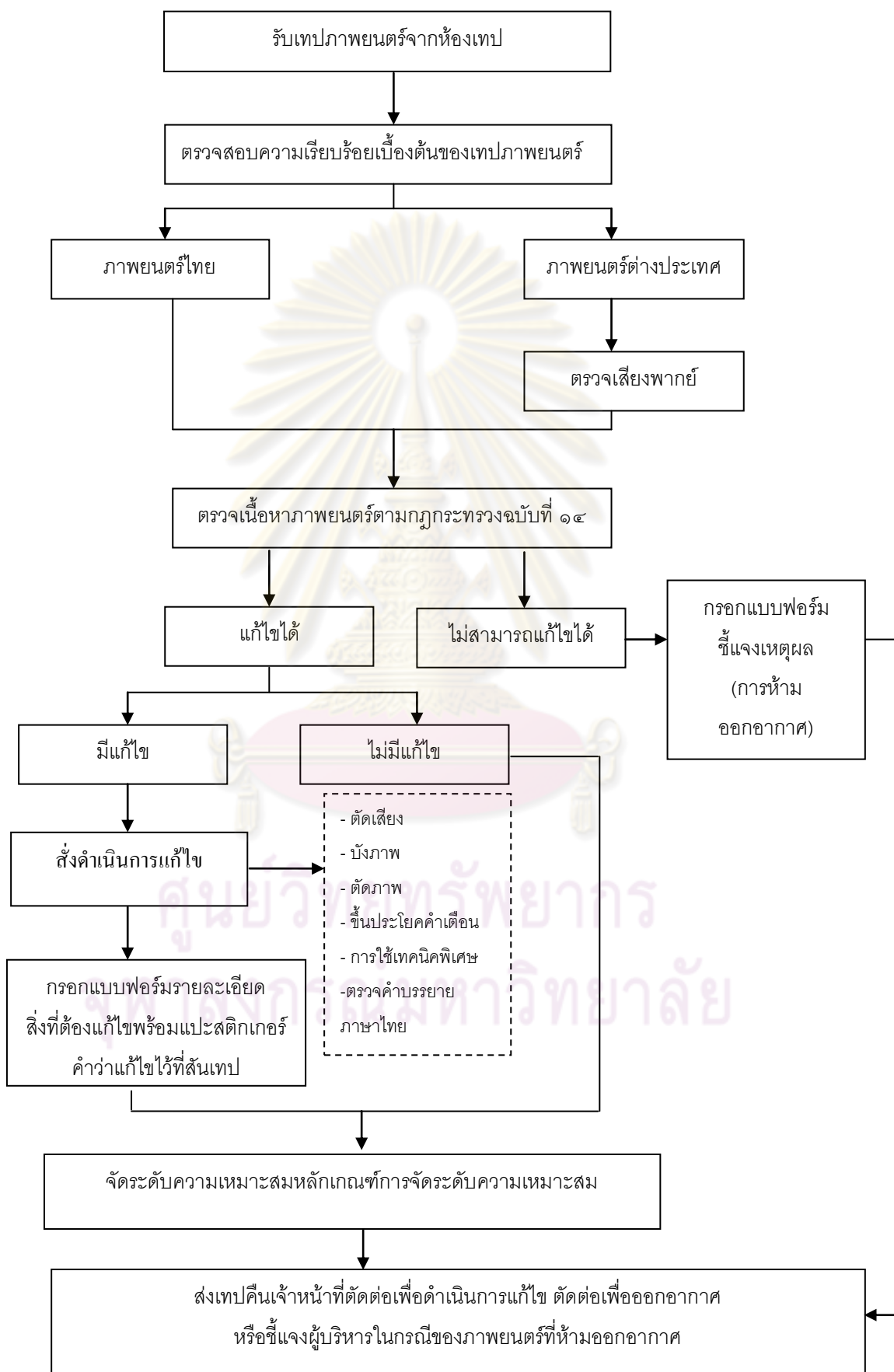
4.2.3 กระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์

กระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 สามารถแสดงได้ดังภาพแผนภูมิต่อไปนี้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.6 แผนภูมิแสดงกระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

ขั้นตอนที่ 1 การรับเทปภาพยนตร์

เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ จะรับเทปที่ต้องการตรวจพิจารณา จากฝ่ายงาน Tape Library ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เก็บรวบรวมเทปสำหรับออกอากาศทุกประเภท เพื่อให้เจ้าหน้าที่มาเบิกเทปไปใช้ ก่อนที่จะนำเทปเหล่านั้นกลับมาคืนยังห้องสมุดเทป เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการติดต่อภาพยนตร์ นำไปแก้ไขตามจุดที่แผนกตรวจสอบได้ระบุไว้ในใบตรวจพิจารณา ซึ่งใบตรวจพิจารณาจะมีรายละเอียดตั้งลงชื่อผู้ตรวจพิจารณา การอนุมัติให้ออกอากาศโดยไม่มีเงื่อนไข การอนุมัติให้ออกอากาศโดยมีเงื่อนไขคือจุดที่ให้แก้ไขตามที่ได้ตรวจพิจารณา หรือไม่อนุมัติให้ออกอากาศ สำหรับเทปที่มีการแก้ไขหลังจากตรวจพิจารณา ทางเจ้าหน้าที่จะแปะสติ๊กเกอร์คำว่าแก้ไขไว้ที่สันเทป แล้วส่งคืน รอการนำไปแก้ไขและเตรียมออกอากาศ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความเรียบร้อยเบื้องต้นของเทปภาพยนตร์

เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ในการตรวจพิจารณา จะตรวจสอบความเรียบร้อยเบื้องต้นของเทปภาพยนตร์ตั้งแต่ชื่อภาพยนตร์ วันออกอากาศ ในประเภทของภาพยนตร์ต่างประเทศ ทั้งภาพยนตร์และภาพยนตร์ชุด จะมีการตรวจสอบความเรียบร้อยเบื้องต้นในเรื่องของการลงเสียงพากย์ โดยหากเป็นในกรณีที่ภาพยนตร์ต่างประเทศได้มีการซื้อลิขสิทธิ์มาสเตอร์มาพร้อมเสียงพากย์อยู่แล้ว ก็สามารถนำไปตรวจพิจารณาได้ทันที แต่หากเป็นภาพยนตร์ต่างประเทศที่ทางสถานีซื้อลิขสิทธิ์มาเฉพาะมาสเตอร์ที่ไม่มีเสียงพากย์ จะต้องนำไปลงเสียงพากย์ก่อนแล้วจึงนำมาตรวจพิจารณา เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์ ต้องทำความเข้าใจกับเนื้อเรื่องของภาพยนตร์ และต้องตรวจพิจารณาในประเด็นเรื่องความรุนแรงทางภาษาด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจเนื้อหาภาพยนตร์

เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการตรวจพิจารณา เพราะเป็นขั้นตอนที่แผนกตรวจสอบ จะต้องคัดกรองเนื้อหาภาพยนตร์โดยตรวจพิจารณาตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๓๘ ที่ กกช. กำหนด รวมทั้งพิจารณาเพิ่มเติมจากกฎหมายและนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติ

ปัจจุบันสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีวิธีการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ 7 รูปแบบ คือ

1) การตัดเสียง หรือการดูเสียง

วิธีนี้จะใช้ในกรณีที่กับคำพูดหรือบทสนทนาสั้น ๆ ในเนื้อหาภาพยนตร์ ในกรณีดังต่อไปนี้

1.1) คำพูดหรือบทสนทนาที่ไม่เหมาะสม เช่น ล้อแหลม สองแง่สองง่าม คำชวน คำที่ไม่สุภาพ เช่น ก้าวร้าว หยาบคาย ดูหมิ่นศักดิ์ศรี หรือคำพูดที่ดูถูกชาติพันธุ์ ศาสนา หรือพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยและประมุขของประเทศอื่น ๆ ฯลฯ

1.2) การอวดอ้างสรรพคุณ หรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.๒๕๕๓ ห้ามมีการอวดอ้างสรรพคุณหรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้นจึงต้องมีการตัดเสียงคำพูดหรือบทสนทนาที่เข้าข่ายผิดกฎหมายดังกล่าว เช่น “ดื่มไวน์สักแก้วไหม”, “โซจูรสชาติหอมหวาน” แต่ในกรณีที่เอ่ยถึงโดยไม่ได้อวดอ้างสรรพคุณหรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้บริโภคเช่น “วันนี้ไปดื่มเหล้ามาอีกแล้วเหอ” หรือ “ไม่น่าดื่มเหล้าเลย” ประโยคประเภทนี้ไม่ต้องตัดเสียงเพราะไม่เข้าข่ายผิดกฎหมาย

สำหรับผลิตภัณฑ์ยาสูบซึ่งกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ.๒๕๔๔) ออกความตามในพระราชบัญญัติวิทย์ุกระจายเสียงและวิทย์ุโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๔๘ เป็น (๑๑) ในวรรคหนึ่ง ของข้อ ๑๖ แห่งกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) และพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.๒๕๓๕ นั้น ข้อบัญญัติทางกฎหมายไม่ได้ครอบคลุมในเรื่องของการห้ามไม่ให้มีการอวดอ้างสรรพคุณหรือมีถ้อยคำเชิญชวนให้บริโภค ทำให้คำพูดหรือบทสนทนาในเนื้อหาภาพยนตร์สามารถกล่าวได้ ดังนั้นจึงไม่ต้องมีการตัดเสียงคำว่า “บุหรื”

1.3) การแฝงโฆษณา

การตัดเสียงคำพูดที่แฝงโฆษณาให้กับสปอนเซอร์ของภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ เช่น ภาพยนตร์เรื่อง “รักแห่งสยาม” ออกอากาศเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2553 ช่วงบิกซี้มีมา ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีฉากที่ตัวละครรับบทโดยคุณพลอย เหมมาลัย บุญยศศักดิ์ เดินไปที่ร้านขายของชำแล้วพูดว่า “LM เขี้ยวของหนึ่ง” จึงต้องตัดเสียงคำว่า “LM เขี้ยว” โดยในกรณีดังกล่าวยังถือว่าผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.๒๕๓๕ อีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีในกรณีของภาพยนตร์ต่างประเทศที่ใช้พนักงานของสถานี หากฉบับมาสเตอร์มีเสียงพากย์กล่าวถึงบริษัทพนักงานที่เป็นผู้พากย์ในฉบับมาสเตอร์ เช่น “ให้เสียงภาษาไทยโดย พันธมิตร/อินทรีย์” ก็จะมีการตัดเสียงเครดิตการกล่าวถึงดังกล่าว

โดยปกติ วิธีการตัดเสียง แผนกตรวจสอบจะเป็นผู้ตัดเสียงเองหากตรวจพบ แต่ในกรณีของภาพยนตร์ต่างประเทศที่เป็นภาพยนตร์ชุดหากตรวจพิจารณาพบจุดที่ต้องตัดเสียง เจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาจะมีการเขียนรายละเอียดเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตัดต่อเป็นผู้ตัดเสียงเอง โดยไม่มีการแก้ไขจากตัวเทปที่เป็นเทปมาสเตอร์ เนื่องจากภายหลังทางสถานีจะนำภาพยนตร์ชุดเหล่านี้สำเนาเป็นดีวีดีจัดจำหน่าย

2) การบังภาพ

การบังภาพ มี 2 วิธี ได้แก่ การโมเสกภาพ (Mosaic) และการเบลอภาพ (Blur)

วิธีนี้จะใช้ในกรณีที่เนื้อหาภาพยนตร์มีภาพในกรณีดังต่อไปนี้

2.1) ภาพที่มีความรุนแรงหรือไม่เหมาะสม เช่น ภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกสยงของขวัญหวาดเสียว เช่น ภาพบาดแผลหรือภาพอวัยวะภายในในระยะใกล้ ภาพที่อุจาดตา ได้แก่ ภาพอาเจียน อุจาระ ปัสสาวะ ภาพเปลือยเห็นอวัยวะเพศ เน้นโชว์สัดส่วน ภาพอาวุธในระยะประชิด รวมทั้งการนำพระพุทธรูปหรือสิ่งอันเป็นที่สักการะ เช่น ศีรษะพระพุทธรูป วัตถุมงคล หรือพระบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือพระบรมราชวงศ์ วางไว้ในที่ที่ไม่เหมาะสม โดยไม่มีเจตนานำมาวางไว้เพื่อเคารพบูชาหรือเจตนาไว้ประดับตกแต่ง เนื่องจากอาจจะทบกระเทือนต่อสถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งภาพที่มีคำบรรยายภาษาไทยที่มีคำที่ไม่เหมาะสม เช่น คำหยาบคาย คำหยาบโลน แต่ไม่สามารถดึงเอาคำบรรยายที่ต้องการออกจากภาพได้ก็จะใช้วิธีการบังภาพเพื่อปิดไม่ให้เห็นคำที่ไม่เหมาะสมดังกล่าว

ภาพที่ 4.7 การบังภาพเศียรพระประดับติดผนังของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จากภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง ดี โอ เอ เปรี๊ยว เปรี๊ยว ดู (DOA)

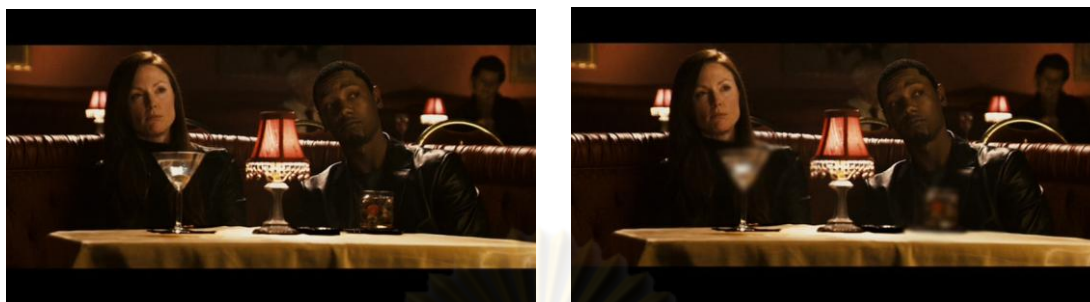
2.2) ภาพสินค้าจากการแฝงโฆษณา เกิดจากการที่ผู้สนับสนุนการผลิตภาพยนตร์มีการสร้างเงื่อนไขกับผู้ผลิตภาพยนตร์เพื่อให้สามารถโฆษณาสินค้าของตนในเนื้อหาภาพยนตร์โดยมีการวางบทให้ตัวละครบริโภคสินค้า รวมทั้งการจงใจวางมุขกึ่งล้อที่ให้ผู้ดูสนใจอยู่ที่สินค้า เป็นต้น

2.3) ภาพผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายห้ามไม่ให้เห็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.๒๕๕๓ และเพื่อไม่ให้เห็นผลิตภัณฑ์ยาสูบ ซึ่งเป็นความเพิ่มเติมในกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ.๒๕๔๔) ออกความตามในพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๔๘ เป็น(๑๑) ในวรรคหนึ่ง ของข้อ ๑๖ แห่งกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) คือ “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ใช้ผลิตภัณฑ์ยาสูบ” รวมทั้งข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.๒๕๓๕ ด้วย

ภาพที่ 4.8 การบังภาพนุหรีของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จากภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง โคตรผีคู่ 2 (THE GRUDGE 2)

ภาพที่ 4.9 การบังภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จากภาพยนตร์เรื่อง เน็กซ์ นัยน์ตา มหาวิบัติโลก (NEXT)

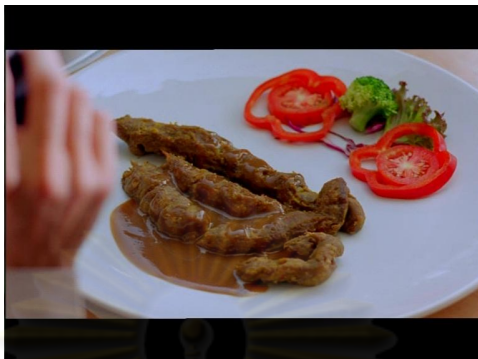

3) การตัดภาพ (Cutting off)

คือการตัดเนื้อหา ภาพเหตุการณ์ หรือฉาก ที่มีการดำเนินเรื่องราวขัดต่อสิ่งที่กฎระเบียบกำหนด โดยไม่สามารถตรวจพิจารณาด้วยวิธีการบังภาพได้ เช่น ภาพตัวละครกำลังร่วมเพศ หรือบทสนทนาที่มีแต่คำหยาบคายมากเกินไปจนกว่าจะใช้วิธีการตัดเสียง ภาพระยะใกล้ที่มีเนื้อหาขัดต่อระเบียบ ที่ใช้วิธีการตัดภาพออกดีกว่าการบังภาพที่ทำให้ภาพดูเลอะ แต่ทั้งนี้ ส่วนที่ตัดภาพออกแล้วจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อเนื้อเรื่องของภาพยนตร์ และไม่ใช้ส่วนสำคัญของเนื้อเรื่อง

มีกรณีตัวอย่างที่น่าสนใจคือ กรณีภาพยนตร์เรื่อง “หลวงพี่กับผีขนุน” ซึ่งเคยถูกจัดอยู่ในผังรายการของทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในช่วง “ยอดภาพยนตร์นานาชาติ” ประจำเดือนมกราคม พ.ศ.2553 ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ได้มีเนื้อหาหรือแก่นเรื่องที่ขัดต่อเกณฑ์ในการตรวจพิจารณา แต่มีนักแสดงคือคุณนก วนิดา แสงสุข ดาราตลกชื่อดัง ที่ถูกจับด้วยคดีมียาเสพติดไว้ในครอบครอง และทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ได้ตั้งนโยบายแบนนักแสดงที่มีความผิดโทษฐานดังกล่าว ไม่ให้มีผลงานออกทางช่องเป็นระยะเวลา 2 ปี การตรวจพิจารณาต้องใช้วิธีการตัดภาพฉากที่มีคุณนก วนิดา แสงสุข แสดง และต้องไม่ให้กระทบกระเทือนต่อส่วนสำคัญของเนื้อเรื่อง เพื่อให้สามารถนำมาออกอากาศได้

ภาพที่ 4.10 การตัดภาพอุจจาระในระยะใกล้ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จากภาพยนตร์เรื่อง 13 เกมสยอง

4) การใช้เทคนิคพิเศษ (Special Technique)

การใช้เทคนิคพิเศษ มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความรุนแรงของภาพโดยหลีกเลี่ยงการบังภาพและการตัดภาพ เพื่อให้คงความหมายของเนื้อหาและเพื่ออรรถรสในการรับชม มีรูปแบบอยู่ 2 วิธีการ ซึ่งใช้แตกต่างกัน ดังนี้

4.1) การย้อมสีภาพ (Grayscale) เช่น ฉากผ่าตัดในภาพยนตร์ ที่แสดงให้เห็นอวัยวะภายใน หากตรวจพิจารณาโดยใช้วิธีการเบลอภาพ อาจทำให้ดูไม่รู้เรื่อง และเสียสุนทรีย์ะในการรับชม จึงอาจใช้วิธีการย้อมสีภาพด้วยการลดโทนสีเลือดไม่ให้แดงฉาน หรือทำให้เป็นภาพสีขาวดำ

ภาพที่ 4.11 การใช้เทคนิคพิเศษด้วยการย้อมสีภาพของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จากภาพยนตร์เรื่อง สีแพรง

4.2) การชอยภาพ (Trimming off) เพื่อลดความรุนแรง ความน่าหวาดเสียวของเหตุการณ์ เช่น ฉากผู้ร้ายจ่อปืนไปยังตัวละครแล้วหันไปยิงในระยยะประชิด สมมติว่า วินาทีที่หันไป

ตัวละครชักกระตุกด้วยความเจ็บปวด เลือดพุ่งออกมาจากบาดแผล คือวินาทีที่ 5-10 การชอยภาพก็จะให้ชอยภาพตั้งแต่วินาทีที่ 5 คือลั่นไก ชอยวินาทีที่ 6-10 ซึ่งเป็นภาพตัวละครชักกระตุกและภาพเลือดพุ่งออกมาจากบาดแผลออก แล้วรับภาพในวินาทีที่ 11 แทน ซึ่งเป็นภาพหลังจากตัวละครได้ล้มลงไปแล้ว เพื่อไม่ให้ผู้ชมได้เห็นภาพที่มีความรุนแรง

5) การขึ้นประโยคคำเตือน (Sentence warning)

ปัจจุบันซูเปอร์คำเตือนที่ปรากฏในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์มีเพียงกรณีเดียวคือฉากการเล่นพนัน โดยขึ้นซูเปอร์คำเตือนว่า “การพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย” จะไม่ใช้ในกรณีของฉากที่มีบุหรี่ปริหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่น “การดื่มสุรา/การสูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ” เนื่องจากวิธีการตรวจพิจารณาบุหรี่ปริและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์คือการโมเสกภาพอยู่แล้ว

ภาพที่ 4.12 การขึ้นซูเปอร์คำเตือนของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จากภาพยนตร์เรื่องสี่แพร่ง

6) การตรวจคำบรรยายภาษาไทย (Sub-title checking)

การตรวจคำบรรยายภาษาไทยเพื่อคัดกรองเนื้อหาไม่ให้เกิดความไม่เหมาะสมด้านภาษาในภาพยนตร์ โดยการตรวจคำบรรยายของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีการตรวจ 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 ภาพยนตร์ที่ทำการซื้อขายมาพร้อมกับคำบรรยายภาษาไทย สำหรับในส่วนนี้ จะมีการตรวจพิจารณาคำบรรยายภาษาไทยพร้อมกับการตรวจพิจารณาส่วนอื่น หากตรวจพบภาษาที่ไม่เหมาะสม ก็จะประสานงานให้เจ้าหน้าที่ติดต่อตัดคำบรรยายภาษาไทยส่วนที่ให้แก่ไขออก

หรือหากไม่สามารถตัดคำดังกล่าวออกได้เนื่องจากในขั้นตอนของการผลิตภาพยนตร์ ได้มีการทำให้คำบรรยายภาษาไทยไม่สามารถตัดออกได้ ก็จะใช้วิธีการบังภาพคำที่ไม่เหมาะสม

กรณีที่ 2 ภาพยนตร์ที่ไม่ได้ทำการซื้อขายในส่วนของคำบรรยายภาษาไทย แต่ทางสถานีต้องการให้มีการขึ้นคำบรรยายภาษาไทย เพื่อรองรับความต้องการของผู้ชมที่ต้องการรับชมภาพยนตร์ในระบบสองภาษาแต่ต้องการคำบรรยายภาษาไทยด้วย ในกรณีนี้ทางแผนกต่างประเทศจะส่งบทคำบรรยายภาษาไทยมาให้แผนกตรวจสอบรายการพิจารณาก่อนที่จะมีการขึ้นคำบรรยายโดยเจ้าหน้าที่ติดต่อในเนื้อหาภาพยนตร์

7) การห้ามออกอากาศ (Prohibition of broadcast)

เป็นวิธีการสุดท้ายที่มีระดับรุนแรงที่สุดในการตรวจพิจารณา ใช้ในกรณีที่ภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ มีโครงสร้างการเล่าเรื่องโดยเฉพะแก่นเรื่องที่ขัดต่อกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ในการตรวจพิจารณาข้อใดข้อหนึ่งหรือทุกข้อ ตามที่ กกช.กำหนด แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมายังไม่มีภาพยนตร์เรื่องใดที่ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ห้ามออกอากาศ เนื่องจากมีการซื้อขยลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ทุกเรื่อง ได้มีการพิจารณาถึงเนื้อหาเบื้องต้นและเพื่อไม่ให้มีเนื้อหาที่ขัดต่อกฎหมายตามที่ กกช. กำหนดก่อนทำการซื้อขยแล้ว

ขั้นตอนที่ 4 การจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์

หลังจากผ่านกระบวนการตรวจพิจารณาแล้ว ทางคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์จะมีการจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์ โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์การจัดระดับความเหมาะสมของกรมประชาสัมพันธ์เพื่อดูภาพรวมของเนื้อหาภาพยนตร์ว่ามีความเหมาะสมกับผู้ชมในระดับใด

จากการศึกษาเปรียบเทียบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 แม้ว่าทั้งสองสถานีจะถูกควบคุมจากภาครัฐเหมือนกัน แต่ในด้านของกระบวนการตรวจพิจารณา มีความแตกต่างกันซึ่งเกิดจากปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ดังนี้

4.3 การเปรียบเทียบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

จากการศึกษาการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ทำให้เห็นภาพรวมของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ซึ่งมีทั้งส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่แตกต่างกัน

ในส่วนที่เหมือนกันนั้น จะเห็นได้ว่าการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างถูกควบคุมโดยภาครัฐที่ออกกฎหมายและนโยบายเพื่อกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์ ทำให้ทั้งสองสถานีต้องยึดหลักเกณฑ์การตรวจพิจารณาจากกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) นอกจากนี้แล้ว ภาพยนตร์ยังถือเป็นรายการโทรทัศน์ที่ถือว่าเป็นงานในระดับยาก ทำให้ต้องมีการกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจพิจารณาต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ โดยรูปแบบในการตรวจพิจารณายังคงยึดตามรูปแบบเดิม ๆ ของการตรวจพิจารณาเมื่อครั้งสมัยที่ กบว. ใช้ปฏิบัติงาน ได้แก่ การตัดเสียง การบังภาพ การตัดภาพ การขึ้นประโยคคำเตือน และการห้ามออกอากาศในกรณีแก้ไขไม่ได้เนื่องจากโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์โดยเฉพาะแก่นเรื่อง ผิดกฎกระทรวง แต่อาจมีเพิ่มเติมตรงวิธีการตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ที่มีการเพิ่มรูปแบบอีก 2 วิธีคือ การใช้เทคนิคพิเศษ และการตรวจคำบรรยายภาษาไทย แต่อย่างไรก็ตามทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ก็ยังคงเป็นองค์กรสื่อมวลชนที่ดำเนินกิจการโดยภาคเอกชนซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละสถานี ทำให้เกิดความแตกต่างบางอย่างในการตรวจพิจารณา ดังนี้

4.3.1 ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศ

ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศมีความแตกต่างกันตรงที่ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีเฉพาะภาพยนตร์ที่ซื้อลิขสิทธิ์มาเพื่อออกอากาศ และส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์ต่างประเทศทั้งภาพยนตร์และภาพยนตร์ชุดหรือภาพยนตร์ซีรีส์ ต่างจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ที่มีภาพยนตร์ต่างประเทศประเภทภาพยนตร์ชุดหรือภาพยนตร์ซีรีส์ และเป็นภาพยนตร์เอเชียเท่านั้น ซึ่งภาพยนตร์ที่มีความแตกต่างในด้านของแหล่งที่มา เช่นภาพยนตร์ฝรั่ง และภาพยนตร์เอเชีย ย่อมมีเนื้อหาที่แตกต่างในเรื่องของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของแต่ละมุมโลกแฝงอยู่ในการดำเนินเรื่อง ดังนั้นการที่ภาพยนตร์ชุดของ

สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 มีเพียงภาพยนตร์ชุดเอเชีย ซึ่งมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับประเทศไทย ในลักษณะของวิถีชาวพุทธ ดังนั้นจึงง่ายต่อการตรวจพิจารณามากยิ่งขึ้นเนื่องจากเนื้อหาที่แฝง วัฒนธรรมในการดำเนินเรื่องคงไม่แตกต่างจากภาพยนตร์ไทยมากนัก นอกจากนี้สถานีโทรทัศน์ ไทยทีวีสีช่อง 3 ยังประเภทของภาพยนตร์ที่สถานีเป็นผู้จ้างผลิต ซึ่งสามารถทำความเข้าใจกับ ผู้ผลิตในเรื่องของกฎหมายและนโยบายที่ต้องเข้ามาควบคุมเนื้อหาตั้งแต่ขั้นตอนก่อนผลิต จึงเป็น ข้อได้เปรียบในด้านการตรวจพิจารณา

4.3.2 ระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา

สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีความแตกต่างใน เรื่องของระบบการตรวจพิจารณา โดยสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จะมีการตรวจพิจารณาโดย เจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาครั้งละ 3 ท่าน เรียกว่าคณะทำงาน ทั้งนี้เพื่อตรวจพิจารณาร่วมกันใน ห้องปฏิบัติการพิเศษ ระบบการตรวจพิจารณาเป็นคณะทำงานดังกล่าว แม้ข้อเสียคือการทำงาน อาจช้าลง เนื่องจากอาจมีความคิดเห็นไม่ตรงกันบ้างในบ้างประเด็น แต่ผลการตรวจพิจารณาที่ได้ คือมติที่ตกลงร่วมกันและทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในผลการตรวจพิจารณา อีกทั้งยังเป็นการ ป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งได้

“การตรวจพิจารณาบางครั้งเราก็ต้องยอมรับตัวเองนะว่ามีหลุดบ้าง พลาดบ้าง บางทีนั่งดู เพลิน โดยเฉพาะพวกคำผวน คนมีอายุจะตามวัยรุ่นสมัยนี้ไม่ค่อยทัน ก็จะได้ที่ทีมงานอีก 2 ท่าน ซึ่งนั่งตรวจด้วยกันช่วยทักบ้าง” (จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

ในขณะที่สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีระบบการตรวจพิจารณาที่แตกต่างจาก สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อย่างเป็นทางการได้ชัด คือระบบการตรวจพิจารณาจะมอบหมายให้ เจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาเพียงบุคคลเดียวตามแต่ละเรื่องที่ตนเองรับผิดชอบ

“ถามว่าเวลาเรานั่งตรวจคนเดียวมีปัญหาไหม ก็อาจมีปัญหาในกรณีที่เราไม่แน่ใจว่า ควรจะให้ผ่านไปหรือต้องแก้ไขด้วยวิธีใด ก็ต้องขอความคิดเห็นจากทีมงาน คือถึงแม้เราจะไม่ได้นั่ง ดูด้วยกัน แต่หลักเกณฑ์การปฏิบัติงานเราจะยึดตามแบบแผนเดียวกัน และวิธีการทำงานแบบนั่งดู คนเดียว สวม headset จะช่วยทำให้มีสมาธิมากยิ่งขึ้น เคยมีกรณีของภาพบาดแผล บางครั้งเราก็ไม่ แน่ใจว่า ภาพบาดแผลนี้ภาพนี้ถ้าปล่อยออกไป ผู้ชมจะหวาดเสียวตามที่เรารู้สึกหรือเปล่า อันนี้ก็ ต้องถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ท่านอื่น ๆ ด้วย เพราะเรื่องความเหมาะสมไม่เหมาะสมเป็น

เรื่องของความรู้สึก ดังนั้นการถามความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมทีม จะช่วยทำให้ผลของการตรวจพิจารณาแม่นยำมากขึ้น” (ญาดา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

จะเห็นได้ว่า ระบบการตรวจพิจารณาแบบพิจารณาเพียงบุคคลเดียว ข้อได้เปรียบคือ การทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่ข้อเสียคือ ดุลยพินิจของบุคคลเพียงคนเดียวอาจไม่มีมาตรฐานที่จะสามารถเป็นตัวแทนความคิดของประชาชนทั้งหมด อีกทั้งยังเกิดความเสี่ยงต่อการปฏิบัติงานหากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานผิดพลาด ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุของการเผลอเรอ การไม่มีประสบการณ์ในประเด็นเนื้อหาที่ตรวจพิจารณาพบ เป็นต้น

4.3.3 กระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

วิธีการในการตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน ซึ่งต่างก็เป็นรูปแบบการตรวจพิจารณาที่ยึดปฏิบัติตามรูปแบบที่ กบว. เคยใช้ในการตรวจพิจารณา แต่มีความแตกต่างกันตรงที่สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีวิธีการที่แตกต่างเพิ่มขึ้นมาอีก 2 รูปแบบ คือการใช้เทคนิคพิเศษ ได้แก่ การย้อมสีภาพ การชอยภาพ และการตรวจคำบรรยายภาษาไทย ทั้งนี้เนื่องจากสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีการนำภาพยนตร์ต่างประเทศมาออกอากาศในปริมาณที่มากกว่าภาพยนตร์ไทย ซึ่งภาพยนตร์ต่างประเทศบางเรื่องจะมีคำบรรยายภาษาไทยประกอบมา ทำให้ต้องมีการตรวจพิจารณาคำบรรยายภาษาไทยพร้อม ๆ กับการตรวจพิจารณาส่วนอื่น ๆ หรือภาพยนตร์ต่างประเทศบางเรื่องที่ไม่ได้มีคำบรรยายภาษาไทยมาในฉบับมาสเตอร์ แต่ทางสถานีต้องการให้มีการขึ้นคำบรรยายภาษาไทย ทางแผนกต่างประเทศก็จะส่งบทคำบรรยายภาษาไทยให้ตรวจพิจารณา เพื่อคัดกรองภาษาที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษาเขียนตามหลักภาษาไทยด้วย

จากภาพรวมของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 สามารถเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างได้ตามตาราง ดังนี้

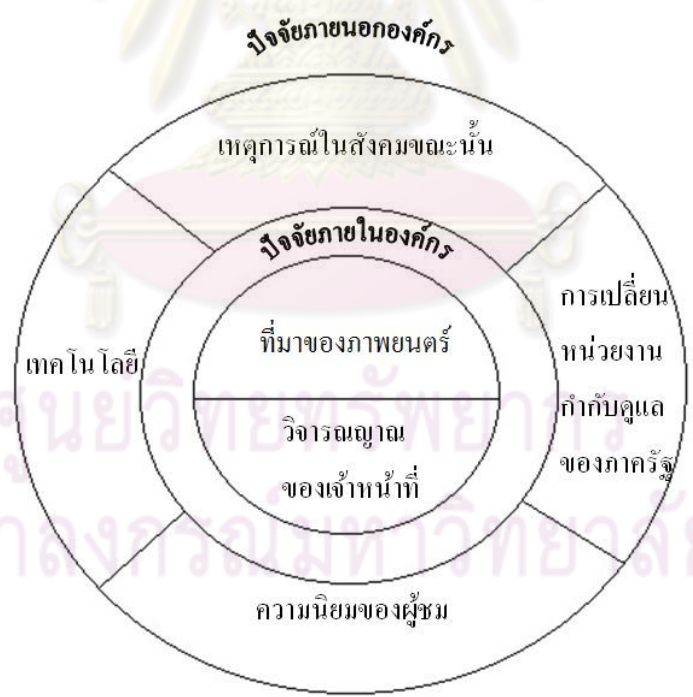
ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

สถานีโทรทัศน์	การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์						
	ประเภทของภาพยนตร์ ที่นำมาออกอากาศ	การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา		กระบวนการตรวจพิจารณา			
		ระบบการแบ่งงาน	ระบบการตรวจพิจารณา	การตรวจเบื้องต้น	กฎหมายที่ใช้	วิธีการตรวจพิจารณา	การจัดระดับความ เหมาะสม
สถานีโทรทัศน์ไทย ทีวีสีช่อง 3	1. ภาพยนตร์ที่ซื้อลิขสิทธิ์เข้ามาเพื่อ ใช้ออกอากาศคือภาพยนตร์ไทย และภาพยนตร์ต่างประเทศ แต่ ภาพยนตร์ต่างประเทศมีเพียง ภาพยนตร์ชุดเอเชีย 2. ภาพยนตร์ที่มีการจ้างผลิต ซึ่ง เป็นภาพยนตร์ไทยความยาว 2 ชม. โดยทางสถานีได้มีการทำ ความเข้าใจกับผู้ผลิตในเรื่องของ กฎระเบียบและนโยบายที่ เกี่ยวข้องทำให้ง่ายต่อการตรวจ พิจารณาภายหลัง	ระบบการแบ่งงานดูจากระดับ ความยากง่ายของงาน ซึ่งการ ตรวจพิจารณาภาพยนตร์อยู่ใน ระดับยาก ต้องให้เจ้าหน้าที่ที่มี ความเชี่ยวชาญตรวจพิจารณา	ระบบการตรวจพิจารณามีการ พิจารณาร่วมกันเป็นทีมโดย เจ้าหน้าที่ 3 ท่าน เรียกว่า คณะทำงาน ซึ่งในการทำงาน อาจเกิดความขัดแย้งกันบ้าง ในบางประเด็น ทำให้งานเสร็จ ช้า แต่ข้อดีคือการตรวจ พิจารณาเป็นทีมจะช่วยให้ ความน่าเชื่อถือในดุลยพินิจ ของผลการตรวจพิจารณา สามารถเป็นตัวแทนความคิด ของประชาชนทั้งหมดได้ดี	รับเทปเพื่อตรวจ ความเรียบร้อย เบื้องต้น โดยเฉพาะ ภาพยนตร์ชุด ต่างประเทศต้อง ตรวจว่าได้มีการ พากย์แล้วหรือไม่	ตรวจพิจารณาตาม กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) และนโยบายอื่น ๆ	วิธีการตรวจพิจารณา 5 รูปแบบคือ การตัดเสียง การบ่งภาพ การตัดภาพ การขึ้นประโยคคำเดือน และ การทำมออกอากาศ การแก้ไขต้องแจ้งแก้ไขให้เจ้าหน้าที่ติดต่อรับทราบเพื่อ ดำเนินการแก้ไข	จัดระดับความ เหมาะสม ก่อน ออกอากาศตาม หลักเกณฑ์การจัด ระดับ
สถานีโทรทัศน์สี กองทัพบกช่อง 7	มีเพียงภาพยนตร์ที่ซื้อลิขสิทธิ์เข้ามา เพื่อใช้ออกอากาศ ส่วนมากเป็น ภาพยนตร์ต่างประเทศทั้ง ภาพยนตร์และภาพยนตร์ชุด ซึ่ง ต้องมีการตรวจพิจารณาเป็น พิเศษเนื่องจากระบบกฎหมาย และวัฒนธรรมของต่างประเทศ ไม่เหมือนกับประเทศไทย	ระบบการแบ่งงานดูจากระดับ ความยากง่ายของงาน ซึ่งการ ตรวจพิจารณาภาพยนตร์อยู่ใน ระดับยาก ต้องให้เจ้าหน้าที่ที่มี ความเชี่ยวชาญตรวจพิจารณา	ระบบการทำงานพิจารณาแต่ ละเรื่องโดยเจ้าหน้าที่เพียง บุคคลเดียว แม้ข้อดีคือการ ทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่ ข้อเสียคือดุลยพินิจของบุคคล เพียงคนเดียวอาจไม่มี มาตรฐานที่จะสามารถเป็น ตัวแทนความคิดของ ประชาชนทั้งหมด	รับเทปเพื่อตรวจ ความเรียบร้อย เบื้องต้น โดยเฉพาะ ภาพยนตร์ชุด ต่างประเทศต้อง ตรวจว่าได้มีการ พากย์แล้วหรือไม่	ตรวจพิจารณาตาม กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) และนโยบายอื่น ๆ	วิธีการตรวจพิจารณา 7 รูปแบบคือ การตัดเสียง การบ่งภาพ การตัดภาพ การขึ้นประโยคคำเดือน การใช้เทคนิคพิเศษ การตรวจคำบรรยายภาษาไทย และการทำมออกอากาศ การแก้ไขสำหรับการตัดเสียง เจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา เป็นผู้ตัดเสียงเองยกเว้นภาพยนตร์ชุดต่างประเทศที่ ต้องมีการวางจำหน่ายภายหลัง ส่วนวิธีอื่น ๆ ต้องแจ้ง ให้เจ้าหน้าที่ติดต่อเป็นผู้ดำเนินการแก้ไข	จัดระดับความ เหมาะสม ก่อน ออกอากาศตาม หลักเกณฑ์การจัด ระดับ

4.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

จากการศึกษาการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่าง สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 พบว่า นอกจากกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) และกฎหมายอื่น ๆ ที่ภาครัฐกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการกำกับดูแลเนื้อหา สื่อโทรทัศน์ รวมทั้งระบบการตรวจพิจารณาของแต่ละสถานีที่มีลักษณะแตกต่างกัน ผู้วิจัยยัง พบว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เนื่องจาก สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างเป็นองค์กรสื่อสารมวลชน ซึ่งหากพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์กรสื่อสารมวลชนกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ นั้นพบว่า องค์กรสื่อสารมวลชนเป็นสถาบันที่ดำเนินงานภายใต้แรงกดดันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้เกิดแรงกดดันจากภายในตัวองค์กรสื่อเอง และยังมีแรงกดดันจาก ภายนอกองค์กรสื่อ เกิดเป็นปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กร ดังภาพแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 4.13 แผนภูมิแสดงปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กรที่มีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

จากแผนภูมิแสดงปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กรที่มีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

4.4.1 ปัจจัยภายในองค์กร

4.4.1.1 ที่มาของภาพยนตร์

ที่มาของภาพยนตร์มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดรูปแบบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ โดยจากการศึกษาพบว่า สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีที่มาของภาพยนตร์ที่แตกต่างกัน โดยที่มาของภาพยนตร์เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากเนื้อหาภาพยนตร์จะถูกตรวจพิจารณามากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับระดับความไม่เหมาะสมของเนื้อหาในแต่ละเรื่อง ดังนั้นที่มาของภาพยนตร์มีแหล่งที่มาจากไหน ใครคือผู้ผลิต จึงมีผลต่อการตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์

สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 มีที่มาของภาพยนตร์ที่แตกต่างจากสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 โดยทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จะมีภาพยนตร์ต่างประเทศประเภทภาพยนตร์ชุดหรือภาพยนตร์ซีรีส์และเป็นภาพยนตร์เอเชียที่มีวัฒนธรรมเป็นลักษณะวิถีชาวพุทธเหมือนกับประเทศไทย ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษในเรื่องของเนื้อหาที่อาจขัดต่อวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศ นอกจากนี้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ยังมีการซื้อลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ไทยที่เคยฉายในโรงภาพยนตร์มาเพื่อออกอากาศ รวมทั้งทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ยังได้มีการจ้างผลิตภาพยนตร์ ซึ่งเป็นโปรเจกต์ “เปิดวิกบ๊ิก 3” เปิดโปรแกรมพิเศษ “หนังดังสุดสัปดาห์” ที่ทุ่มทุนด้วยการสร้างภาพยนตร์ระดับจอเงินแต่ฉายในจอแก้ว และหาชมที่ไหนไม่ได้นอกจากรับชมทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เท่านั้น โดยคุณประวิทย์ มาลีนนท์ กรรมการผู้จัดการสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้จัดงานแถลงข่าวเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2553 ถึงโปรเจกต์ดังกล่าว โดยวัตถุประสงค์ต้องการเป็นผู้นำในด้านความแปลกใหม่ โดยการสร้างผลิตภาพยนตร์ความยาว 2 ชม. เพื่อออกอากาศทางจอแก้ว สลับกับภาพยนตร์ไทยที่เคยผ่านการเข้าฉายในโรงภาพยนตร์ไปแล้ว ทั้งนี้ได้มอบหมายการผลิตภาพยนตร์ให้กับบริษัท มายน์แอสเวิร์คส์ จำกัด โดยคุณณฤทธิ ยุวบูรณ์ ได้ให้สัมภาษณ์กับทางหนังสือพิมพ์สยามดารา เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2553 ว่า

“หลังจากที่ได้รับมอบหมายจากผู้ใหญ่ของทางช่อง 3 ให้เป็นผู้ผลิตหนังดังสุดสัปดาห์ เพื่อนำไปออกอากาศ สลับกับภาพยนตร์ไทยที่เคยผ่านการเข้าฉายในโรงภาพยนตร์ไปแล้ว ล่าสุด

จนถึงสิ้นปีนี้ ทางบริษัทมีคิวการถ่ายทำเตรียมเปิดกล้อง อยู่อีก 6 เรื่อง คือ "พาศพ ไปพักร้อน" มี พี่ น้อย เทียนยิ้ม กำกับฯ นำแสดงโดย "โพยม" พัชฎะ นามปาน และ "น้ำฝน" พัชรินทร์ จัตุระบวณพล เรื่องที่ 2 "แฟนผมเป็น ปอบ" ผลงานกำกับฯ ของ พี่คู่ย์-ทวิวัฒน์ วันทา ซึ่งตอนนี้กำลังอยู่ใน ระหว่างการเตรียมงาน เรื่องที่ 3 "แฟนผมเห็นผี" พี่เฟื้อ-ภาคภูมิ วงศ์จินดา เป็นผู้กำกับฯ ที่ ประสบความสำเร็จอย่างสูงมาก จาก "ผู้ใหญ่บ้านนยะ" และ "สูตรรัก แซ่ป้อหลี" ที่กำกับฯโดย ภัฏญ์วารินทร์ สุขะพิสิษฐ์ และอีก 2 เรื่อง ที่บทผ่านแล้ว คือของ พี่ดุยสิทธิ์ นิยมกุล อีกเรื่องกำลัง รอความพร้อมในเรื่องนักแสดงอยู่ครับ"

"ผู้ใหญ่ทางช่อง 3 ให้การสนับสนุน ในเรื่องดารานักแสดงมาก ซึ่งทำให้การทำงานของเรายิ่งง่ายขึ้นมาก เพราะดารานักแสดงของช่อง ต่างก็ได้รับความนิยมจากแฟน ๆ อยู่แล้ว โดยเราจะช่วยกันดูบทที่เหมาะสมให้รับรองว่า นักแสดงที่มาร่วมงานในหนังดังสุดสัปดาห์ ล้วนเป็นดารานักแสดงระดับซูเปอร์สตาร์ทั้งสิ้นครับ"

จากการวิเคราะห์ที่มาของภาพยนตร์ของทางสถานีไทยทีวีสีช่อง 3 พบว่า การสร้างภาพยนตร์ขึ้นเองนั้น สามารถเอื้อประโยชน์ทั้งในแง่ของการสร้างคอนเทนต์ (Content) ไว้รองรับการขยายตัวขององค์กรในอนาคต เพราะปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีมีแนวโน้มที่จะเติบโตและพัฒนาตนเองเป็นช่องมัลติมีเดีย กล่าวคือไม่เพียงแต่เป็นช่องฟรีทีวีเท่านั้น แต่อาจพัฒนาเป็นช่องดาวเทียม ช่องเคเบิล ดังนั้นการสร้างคอนเทนต์คือภาพยนตร์ที่ผลิตเองสำหรับออกอากาศในช่วงหนังดังสุดสัปดาห์นี้ จะสามารถนำมาต่อยอดทางธุรกิจในอนาคต ทั้งการนำมาฉายรีรัน หรือการนำไปฉายยังช่องดาวเทียม ช่องเคเบิล หรือแม้แต่การผลิตในรูปแบบวีซีดีหรือดีวีดีไว้เพื่อจัดจำหน่าย ที่สำคัญคือการทำสถานีไม่ต้องซื้อลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ทั้งภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศมาเพื่อออกอากาศทางสถานี ซึ่งการซื้อลิขสิทธิ์ถือเป็นต้นทุนที่ราคาสูง อีกทั้งยังมีเงื่อนไขในเรื่องของวันหมดอายุลิขสิทธิ์ที่หากหมดอายุก็ไม่สามารถนำมาออกอากาศได้

ในแง่ของการตรวจพิจารณา ภาพยนตร์ที่ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ผลิตเอง ในขั้นตอนของก่อนการผลิต ทางสถานีจะมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อเนื้อหาที่จะถูกตรวจพิจารณาแล้วเบื้องต้นกับทางผู้ผลิต ดังนั้นในขั้นตอนของการผลิต บริษัทผู้ผลิตภาพยนตร์ให้กับทางสถานีจะมีการคัดกรองแล้ว ดังนั้นจึงง่ายต่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบรายการของทางทางสถานี อีกทั้งภาพยนตร์เองก็ไม่ต้องผ่านร่องรอยของการแก้ไขจากการตรวจพิจารณา เช่น ภาพบังบูหรืหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ไม่มีภาพสะดุดจากการตัดภาพเนื้อหา

ที่เหมาะสม หรือไม่มีเสียงสะดุดจากการตัดเสียงคำพูดหายากต่าง ๆ เป็นต้น หรือถ้าผู้ผลิตมี หลุดจากกฎหมายและนโยบายมาบ้างก็เพียงแค่เล็กน้อยที่ต้องตรวจพิจารณา ซึ่งส่วนนี้เป็นสิ่ง สำคัญที่ทำให้ผู้ชมไม่รู้สึกรำคาญใจ และเสียอรรถรสจากการรับชม

ทางด้านสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 นับเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีภาพยนตร์ ออกอากาศในผังรายการมากที่สุด ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า สาเหตุที่ทำให้สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 มีช่วงเวลาสำหรับออกอากาศภาพยนตร์มาจากรสนิยมของผู้บริหารฝ่ายรายการคือ คุณพลากร สมสุวรรณ ผู้จัดการฝ่ายรายการและรักษาการผู้จัดการฝ่ายอาวุโส โดยจะเห็นได้จาก การที่สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เป็นผู้สนับสนุนภาพยนตร์ไทยเกือบทุกเรื่องที่ฉายในโรง ภาพยนตร์ ด้วยวิธีการให้โปรโมตในช่วงเวลาของโฆษณาของสถานี หรือสามารถโปรโมตได้ใน รายการต่าง ๆ ของสถานี

สำหรับที่มาของภาพยนตร์ต่างประเทศ บ่อยครั้งที่ผู้บริหารของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 จะเดินทางไปยังงานเทศกาลหนังเมืองคานส์เพื่อคัดเลือกภาพยนตร์ที่ต้องการซื้อลิขสิทธิ์ มาเพื่อออกอากาศทางสถานี โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกภาพยนตร์ เช่น ภาพยนตร์ทำเงิน ภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัล ภาพยนตร์ที่เด่นในเรื่องของการผลิต ผู้กำกับ หรือนักแสดงนำ หรือ ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมคุณธรรม เป็นต้น โดยในการเดินทางไปยังงานเทศกาลหนังเมืองคานส์ทุกครั้ง ทางสถานีจะทำสัญญาซื้อขายลิขสิทธิ์กับผู้ขายอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ สถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ มาซื้อลิขสิทธิ์ตัดหน้า ทำให้สถานีมีภาพยนตร์สำหรับใช้ออกอากาศใน คลังห้องสมุดเทปเป็นจำนวนมาก และมีจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่เคยได้ออกอากาศ

ในแง่ของความคุ้มค่า แม้ว่าทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 อาจไม่มีภาพยนตร์ที่ เป็นของตัวเองเหมือนกับสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ที่ลงทุนเสียค่าใช้จ่ายในการผลิตเอง ซึ่งใน อนาคตอาจไม่มีคอนเทนต์สำหรับการขยายตัวเป็นสถานีมีเดีย และภาพยนตร์ที่ซื้อลิขสิทธิ์มา ก็มีวันหมดอายุในตัวลิขสิทธิ์สำหรับออกอากาศ แต่สำหรับคุณภาพของภาพยนตร์คงต้องยอมรับ ว่า ในด้านของการผลิตภาพยนตร์ในประเทศไทย คุณภาพที่ผลิตเองอาจจะไม่ทัดเทียมกับ ภาพยนตร์ของผู้ผลิตจากต่างประเทศที่มีเครื่องมือเครื่องใช้และเทคนิคที่ทันสมัยกว่า บุคลากรหรือ ทีมงานก็เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์การผลิตภาพยนตร์โดยตรง ในขณะที่การผลิต ภาพยนตร์เองต้องเผชิญกับความเสี่ยงว่า ภาพยนตร์ที่ผลิตนั้นจะมีคุณภาพตามที่ต้องการหรือไม่

ที่มาของภาพยนตร์ของทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีเพียงภาพยนตร์ที่ผลิตจากผู้ผลิตภายนอก ดังนั้นจึงแตกต่างจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อย่างชัดเจนในเรื่องของตัวภาพยนตร์ เนื่องจากภาพยนตร์ที่ผลิตไว้สำหรับฉายในโรงภาพยนตร์ ถูกผลิตขึ้นภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติควบคุมภาพยนตร์ หรือกฎหมายอื่น ๆ ของต่างประเทศที่ควบคุมดูแลการสร้างภาพยนตร์ตามแต่ละวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ดังนั้นเมื่อภาพยนตร์เหล่านี้ถูกซื้อลิขสิทธิ์มาเพื่อออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ กฎหมายและนโยบายเพื่อควบคุมเนื้อหารายการโทรทัศน์จึงต้องนำมาใช้ตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์อีกครั้งก่อนออกอากาศ ดังนั้นขั้นตอนของการตรวจพิจารณาจึงมีประเด็นที่ตรวจพบและถูกคัดกรองมากกว่าภาพยนตร์ที่ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เป็นผู้ผลิตเอง ภาพยนตร์ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จึงมักถูกกระแสวิพากษ์วิจารณ์การตรวจพิจารณาจากผู้ชมอยู่เสมอ ดังนั้นปัจจัยที่มาของภาพยนตร์จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

4.3.1.2 วิจารณ์ญาณของเจ้าหน้าที่

จากทฤษฎีด้านองค์ประกอบของสังคมหรือทางด้านประชากรศาสตร์ที่มีแนวคิดที่ว่าตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์ (Demographic Variables) ของบุคคลที่มีความแตกต่างกันนั้น คือข้อจำกัดที่มีผลต่อวิจารณ์ญาณการปฏิบัติงานของบุคคลในแต่ละองค์กร จากการศึกษาวิจัยพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อวิจารณ์ญาณดังกล่าวอาจแบ่งได้เป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาการทำงาน ตัวแปรเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ โดยจำแนกได้ดังนี้

1. เพศ

จากการศึกษาพบว่า สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 มีเจ้าหน้าที่ในคณะกรรมการตรวจพิจารณา 9 ท่าน โดยเป็นผู้ชายถึง 6 ท่าน ผู้หญิงเพียง 3 ท่าน แตกต่างจากสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาเป็นผู้หญิงถึง 6 ท่าน ผู้ชายเพียง 1 ท่าน ดังนั้นการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จึงน่าจะมีลักษณะของการโอนอ่อนผ่อนตาม หรือมีความอ่อนไหวและใช้เหตุผลน้อยกว่าเพศชาย อาจกล่าวได้ว่า ภาพยนตร์เรื่องเดียวกัน แต่ให้เจ้าหน้าที่ที่เป็นเพศชายและเพศหญิงตรวจพิจารณาเนื้อหา ก็อาจมีความคิดเห็นในการตรวจพิจารณาที่แตกต่างกันได้

“ในการทำงานหลัก ๆ ที่เป็นกฎเกณฑ์ตายตัวเช่นบุหรี่ยี่ เหล้า อันนี้มันชัดอยู่แล้วว่าต้องเซ็นเซอร์ แต่บางกรณีที่มีมันเป็นความรู้สึก มันยากจะตัดสิน เพราะฉะนั้นในแต่ละห้อง ที่เราแบ่งกัน

ห้องละ 3 คน ในห้องเราจะให้มีเจ้าหน้าที่ผู้หญิงอยู่ด้วย เพราะบางที่ผู้ชายเขาไม่ค่อยตกใจหรือหวาดเสียวอะไรหรอก ต้องถามผู้หญิงด้วยว่าเขารู้สึกยังไง เพราะเวลาออกอากาศไป ผู้ชมที่นั่งอยู่หน้าจอโทรทัศน์ มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เพราะฉะนั้นเราต้องตัดสินใจให้ครอบคลุมด้วย” (จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

“เวลาผมเซนเซอร์อย่างบิกชีนี่มา โดยเฉพาะหนังฝรั่งยกตัวอย่างเรื่อง SIN CITY บางทีมันมีฉากตัวละครถูกยิงเลือดกระฉูด ผมมองว่าผู้สร้างเขาทำมาเป็นภาพขาวดำแล้ว ความรุนแรงของภาพมันซอฟต์อยู่ในตัวไม่ได้รุนแรงอะไร แต่ผมก็ต้องถามเจ้าหน้าที่ท่านอื่น ๆ เหมือนกันว่า ที่ผมรู้สึกหรือคิดว่ามันไม่มีอะไร ในมุมมองของท่านอื่น ๆ ซึ่งเป็นผู้หญิง เขาจะรู้สึกหรือมีมุมมองเหมือนผมหรือเปล่า” (พิเชษฐ สันติพิทักษ์, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

ดังนั้นความแตกต่างทางเพศ จึงน่าจะเป็นตัวกำหนดค่านิยม ความคิด ทศนคติและการตัดสินใจของบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากรในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ที่แตกต่างกันได้

2. อายุ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า บุคลากรที่ทำหน้าที่ตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีความแตกต่างกันดังนี้

คณะกรรมการตรวจพิจารณาของทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 มีอายุที่ไล่เลี่ยกัน กล่าวคืออยู่ในช่วงอายุระหว่าง 45-70 ปี ดังนั้น จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า บุคคลที่มีอายุใกล้เคียงกัน จึงน่าที่จะมีความคิด ทศนคติ มุมมองที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ที่ไม่แตกต่างกัน ตรงกันข้ามกับแผนกตรวจสอบรายการของทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ซึ่งมีบุคลากรที่มีช่วงอายุที่แตกต่างกัน กล่าวคืออยู่ในช่วงอายุระหว่าง 25-55 ปี

“ในแผนกตรวจสอบจะมีเจ้าหน้าที่ที่มีอายุอยู่ในช่วงที่แตกต่างกัน แต่นั่นไม่มีผลกระทบต่อ ด้านลบต่อการทำงาน เพราะการทำงานของเราทำงานกันเป็นทีม อายุที่แตกต่างกันกลับเป็นข้อดีที่ทำให้เราได้ผสมผสานความคิดในแง่มุมมองต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งนั่นทำให้เราได้มุมมองที่กว้างขึ้น และไม่แคบจนเกินไป เพราะการตรวจพิจารณาเราต้องเข้าใจว่า

เรากำลังทำหน้าที่คิดแทนผู้ชมหรือคนทั้งประเทศ ดังนั้นการที่เจ้าหน้าที่ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดตามวัยของตน ก็เปรียบเสมือนกับเป็นตัวแทนความคิดของผู้ชมในช่วงอายุที่ต่าง ๆ กัน ซึ่งนั่นสามารถเอื้อให้การตรวจพิจารณาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากมุมมองที่หลากหลายของบุคลากรในวัยต่าง ๆ กัน” (ญาดา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

ดังนั้น อายุ จึงเป็นตัวกำหนดความแตกต่างในเรื่องของการแสดงความคิดเห็น และการตัดสินใจที่ส่งผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

3. ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างในเรื่องของความคิดและพฤติกรรม โดยคนที่ได้รับการศึกษาที่ต่างกัน ในยุคสมัยที่ต่างกัน ในระดับการศึกษาที่ต่างกัน ในสาขาวิชาที่ต่างกัน ก็ย่อมมีความรู้สึกนึกคิดในทัศนคติ อุดมการณ์ และค่านิยมที่แตกต่างกัน ในทางกลับกันคนที่ได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมหรือใกล้เคียงกัน ในยุคสมัย ในระบบการศึกษา ในสาขาวิชาที่เหมือนกัน ก็อาจมีความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ค่านิยมหรืออุดมการณ์ที่ใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกัน หากเจ้าหน้าที่ทำการตรวจพิจารณาอย่างอายุไม่มากนัก ย่อมอ่อนด้อยประสบการณ์ ความรู้ความคิดในการพิจารณาสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ไม่เท่าเทียมกับผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า ดังนั้นการที่เจ้าหน้าที่ทุกคนต่างอยู่ในระดับการศึกษาปริญญาตรีเหมือนกัน และจบในสาขาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน อาจทำให้ความคิดเห็น ทัศนคติ และค่านิยมที่มีต่อสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันมากนัก

การที่บุคลากรจะสามารถทำหน้าที่ในการตรวจพิจารณาได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ นั้น การฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในทฤษฎีและวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชน บุคลากรที่สามารถตระหนักถึงพันธกิจและความรับผิดชอบที่สื่อพึงมีต่อสังคมย่อมปฏิบัติงานได้ดีกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจหรือผู้ที่มีความรู้ในสาขาวิชาชีพอื่น

4. ระยะเวลาการทำงาน

ผู้รับสารแต่ละคนย่อมตีความสาร ๆ หนึ่งแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังนั้นภาพยนตร์เรื่องเดียวกันผู้ตรวจพิจารณาที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน อาจมีความคิดเห็นต่อประเด็นเดียวกันแตกต่างกันได้

“การตรวจพิจารณาภาพยนตร์บางประเด็นเป็นเรื่องที่พูดยาก อย่างเรื่องของความเหมาะสมไม่เหมาะสมมันเป็นเรื่องละเอียดอ่อน แม้กฎกระทรวงฉบับที่ 14 หรือเนื้อหาที่ถูกจำกัดในหลักเกณฑ์การจัดระดับความเหมาะสมจะเป็นหลักเกณฑ์เวลาเราทำงาน แต่ในทางปฏิบัติบางทีกฎมันก็กว้างเกินไป อย่างเช่น กฎกระทรวงที่ว่า เนื้อหารายการโทรทัศน์ที่สามารถออกอากาศได้จะต้องไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี อันนี้ก็ต้องมาขยายความว่า อะไรคือศีลธรรมอันดี ถ้าตัวละครแสดงพฤติกรรมแบบนี้ในภาพยนตร์ ถือว่าขัดต่อศีลธรรมอันดีหรือเปล่า ตัวอย่างเช่น ในภาพยนตร์มีตัวละครยกนิ้วกลางขึ้นด่า อันนี้เราต้องเบลอภาพนิ้วกลางของตัวละคร หรือตัวอย่างของภาพยนตร์บางเรื่อง เขาพูดมึงกูกันทั้งเรื่อง แต่ถ้าเราไปดูตุ้มกูออก ก็คงไม่ใช่ เพราะการดำเนินเรื่องเป็นเรื่องของชาวชนบท คนท้องถิ่นเขาพูดมึงกูกันเป็นเรื่องธรรมดา อย่างเช่นคำว่า ตีน ก็เป็นภาษาถิ่นของเขา จะให้พูดว่า เท้า ก็คงแปลก แต่ถ้าเทียบกับภาพยนตร์เรื่องอื่น ๆ คำว่าตีน เราก็ต้องตัดเสียงเพราะเข้าข่ายไม่สุภาพ

หรือบางครั้งคำพูดมึงกู ถ้าตัวละครพูดกันแบบเพื่อนพูดกับเพื่อน เราก็ไม่ได้ตัดเสียงนะ แต่ถ้าขึ้นเสียง เจตนาด่า อันนี้ถึงจะตัด กรณีแบบนี้มันไม่ชัดเจน ต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาด้วย บางทีเรื่องเดียวกัน ถามความคิดเห็นเจ้าหน้าที่ 2 ท่าน ก็ยังมีความคิดเห็นที่เหมือนกันอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งก็ต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญการของแต่ละบุคคลไป” (ญาดา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

กล่าวได้ว่า ตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ที่มีผลต่อวิจารณ์ญาณของบุคลากร นับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

4.4.2 ปัจจัยภายนอกองค์กร

ภายใต้การดำเนินงานขององค์กรสื่อสารมวลชน นอกจากปัจจัยภายในองค์กรจะส่งผลต่อรูปแบบการทำงานแล้ว การดำเนินกิจการขององค์กรที่อยู่ท่ามกลางสถาบันอื่น ๆ ในสังคมซึ่งส่งผลให้เกิดปัจจัยภายนอกที่ย่อมส่งผลต่อรูปแบบการทำงานขององค์กรด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ถูกควบคุมโดยภาครัฐที่ออกกฎหมายและนโยบายมาเพื่อกำกับดูแลโดยกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ให้สถานีตรวจพิจารณาเนื้อหารายการโทรทัศน์ รวมทั้งรายการโทรทัศน์ประเภทภาพยนตร์ ทำให้การดำเนินงานต้องอยู่ภายใต้แรงกดดันของสังคมและการเมือง นอกจากนี้ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เป็นองค์กรสื่อสารมวลชนที่มีภาครัฐกิจเอกชนเป็นผู้บริหาร ทำให้

ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างเชิงทุนนิยม ต้องมุ่งแสวงหาผลกำไรของการประกอบธุรกิจ ทำให้ต้องดำเนินงานภายใต้แรงกดดันทางเศรษฐกิจอีกด้วย

จากแรงกดดันของสังคมและการเมือง รวมทั้งแรงกดดันทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงานรวมทั้งการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ดังนี้

4.4.2.1 การเปลี่ยนแปลงหน่วยงานกำกับดูแลของภาครัฐ

การเปลี่ยนแปลงหน่วยงานกำกับดูแลของภาครัฐ หรือที่เรียกว่าการเปลี่ยนมือผู้เข้ามากำกับดูแล ย่อมมีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ มักถูกปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม หรือยกเลิกทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เข้ามากำกับดูแลสถานี ทำให้ทางสถานีต้องมีการปรับตัวเพื่อรับเอากฎหมายและนโยบายใหม่มาใช้

ยกตัวอย่างพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.๒๕๕๑ ในสมัยที่มีการบังคับใช้ ภาพแก้วที่บรรจุเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยกเว้นในกรณีที่เห็นฟองอย่างชัดเจน รวมทั้งโลโก้ห่อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สามารถปรากฏได้หลัง 22.00 น. แต่ภายหลังจากพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.๒๕๕๓ บังคับใช้ ซึ่งกำหนดห้ามไม่ให้ปรากฏภาพโลโก้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยกเว้นในกรณีเป็นการสร้างเสริมคุณภาพและภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสังคม รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่บรรจุเครื่องดื่มไว้อ่างใน ไม่ว่าจะผลิตภัณฑ์นั้น ๆ จะมีลักษณะเป็นบรรจุภัณฑ์โปร่งใส หรือทึบ หากพฤติกรรมของตัวละครมีเม้า ก็ห้ามไม่ให้ปรากฏภาพ

นอกจากนี้ การรวมคณะกรรมการทั้งสอง คือ กทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เคยทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อโทรทัศน์ โดยให้ร่วมกับ กสทช. จัดตั้งใหม่เป็น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. ตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ มีการประกาศบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2553 โดยเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ เพื่อต้องการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ทำให้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์

และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๔๓ ส่งผลให้กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ถูกยกเลิกโดยปริยายเช่นกัน ทำให้ช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายนี้ในระยะแรก ส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาเนื่องจากกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ถือเป็นหลักเกณฑ์ที่ยึดปฏิบัติเป็นหลัก ภายหลังจากจึงได้มีการตกลงเบื้องต้นกับ กทช. ว่ายังคงอนุโลมใช้กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ในการปฏิบัติงานไปก่อน จนกว่าจะมีการบัญญัติกฎกระทรวงฉบับใหม่ จึงทำให้การปฏิบัติงานกลับมาใช้หลักเกณฑ์ได้อีกครั้ง

4.2.2.1 เหตุการณ์สังคมในขณะนั้น

การยอมรับในเรื่องของช่วงเวลา (Norm) ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะบางครั้งหากภาพยนตร์นำเสนอเรื่องราวที่สังคมขณะนั้นไม่ยอมรับ ภาพยนตร์ดังกล่าวอาจเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์จากผู้คนในสังคมได้

ภายใต้วงเวลาที่เปลี่ยนไป ย่อมมีเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมายที่เกิดขึ้น บางเรื่องเป็นเรื่องที่สังคมให้ความสำคัญมาเป็นเวลาช้านานคือเรื่องทางเพศ เนื้อหาภาพยนตร์ที่มีภาพการร่วมรักอย่างโจ่งแจ้ง จึงต้องถูกพิจารณาด้วยวิธีการขอยกภาพออก ซึ่งมีระดับความรุนแรงมากกว่าการบังภาพ ทำให้เป็นที่น่าสังเกตว่า ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ยาสูบและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพและเป็นค่านิยมที่ผิด จนภาครัฐได้มีความพยายามห้ามไม่ให้ปรากฏภาพสินค้าเหล่านี้ทางสื่อโทรทัศน์ด้วยการบัญญัติกฎหมายไว้เป็นหลักเกณฑ์ ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับกฎหมาย แต่ในขณะเดียวกันสังคมไทยเน้นความสำคัญในเรื่องของศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามมากกว่า นอกจากนี้แล้วปัจจุบันเรื่องเพศสถานะในสังคมไทยข้อเท็จจริงที่ว่าสังคมยังไม่เปิดกว้างในเรื่องของเพศที่สาม ในกรณีของการแสดงสัมพันธ์ภาพทางเพศในการดำเนินเรื่องของตัวละคร หากตัวละครเป็นคู่รักผู้ชายผู้หญิง กำลังกอดหรือจูบ ภาพสามารถปรากฏได้โดยมีเงื่อนไขคือต้องไม่มีการกอดนัวเนียหรือจูบแบบสอดลิ้น รวมทั้งต้องพิจารณาระยะเวลาไม่ให้ปรากฏภาพนานจนเกินไป แต่หากตัวละครเป็นคู่ชายกับผู้ชาย หรือผู้หญิงกับผู้หญิงกลับห้ามปรากฏภาพการร่วมรักโดยไม่มีข้อยกเว้น

นอกจากนี้แล้ว เหตุการณ์สังคมที่เปลี่ยนไปในแต่ละวัน อาจมีบางประเด็นที่ถูกหยิบยกให้กลายเป็นระดับสำคัญที่ต้องพิจารณาได้ทั้งที่เมื่อก่อนไม่ใช่ประเด็นที่ต้องพิจารณา ยกตัวอย่าง การตัดเสียงคำว่า “ปัญญาอ่อน” ในภาพยนตร์

“เมื่อก่อนคำว่าปัญญาอ่อนเราไม่ได้มีการตัดเสียง เนื่องจากเป็นระดับคำคำที่ไม่รุนแรง แต่หลังจากชมรมพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กแห่งประเทศไทยได้ทำหนังสือขอความร่วมมือมายังสถานี ให้หลีกเลี่ยงคำว่าปัญญาอ่อน เนื่องจากจริง ๆ แล้วปัญญาอ่อนถือเป็นโรคพิการทางสมอง และบุคคลที่เป็นปัญญาอ่อนถือว่าน่าสงสารมาก การที่ตัวละครด่าว่ากันว่าปัญญาอ่อนเหตุเพราะอีกคนแสดงพฤติกรรมที่ดูโง่ ๆ เลยกลายเป็นว่ายิ่งไปตอกย้ำกลุ่มผู้พิการทางสมองในสังคม เราเลยหยิบยกประเด็นนี้มาไว้ในหลักเกณฑ์การตรวจพิจารณา หากตรวจพบก็จะทำการตัดเสียง” (ญาตา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

การยอมรับในเรื่องของช่วงเวลา (Norm) จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและส่งผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ โดยที่เจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาจะต้องมีการปรับตัวเพื่อเรียนรู้เหตุการณ์สังคมในขณะนั้นด้วย

4.4.2.3 ความนิยมของผู้ชม

ภายใต้แรงกดดันทางเศรษฐกิจ ความนิยมของผู้ชมจึงเป็นตัวกำหนดรายได้ขององค์กรสื่อสารมวลชนที่ดำเนินกิจการโดยภาคธุรกิจเอกชน การตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์ของเจ้าหน้าที่จึงต้องมีการรักษาไว้ซึ่งจรรยาบรรณสื่อตามหลักวิชาชีพสื่อสารมวลชนควบคู่ไปกับการแสวงหาผลกำไรจากความนิยมของผู้ชม

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาในเรื่องความขัดแย้งระหว่างผู้ชมกับเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา ทำให้การตรวจพิจารณาสร้างความหนักใจให้กับเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา เนื่องจากมีผู้ชมจำนวนมากที่แสดงความไม่พอใจต่อการตรวจพิจารณา ซึ่งยอมส่งผลทำให้เสียความนิยม ผู้ชมอาจไม่พอใจถึงขั้นเลิกรับชมทำให้เสียรายได้ขององค์กร

“ภาพยนตร์ช่วงไหนที่มีผู้ชมให้ความนิยมเยอะ เรตติ้งสูง เรามักจะหลีกเลี่ยงวิธีการตรวจพิจารณา ถ้าปล่อยผ่านได้ก็ปล่อยผ่าน พวกฉากบู๊แอคชั่น ฉากเลิฟซีน พระเอกนางเอก แต่ทั้งนี้ต้องไม่ผิดต่อกฎกระทรวงด้วย อะไรที่เป็นกฎหมายก็ยังคงต้องยึดปฏิบัติอย่างเคร่งครัด” (จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

“ช่วงเวลาที่ได้รับความนิยมส่วนมาก เราจะมีทางเลือกภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงมาจัดลงผังไว้ บางครั้งเวลาตรวจพบว่าบางเรื่องมีประเด็นที่ให้ตรวจพิจารณา เราต้องมานั่งคิดแล้วว่า จะ

ทำอย่างไรให้เนื้อเรื่องยังไปได้ด้วยดี ภาพยังสวย ผู้ชมไม่เสียอารมณ์ บางครั้งไม่ใช่หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องบอกผู้ตัดต่อว่า การชอยภาพต้องชอยจากคัตไหนแล้วไปรับภาพคัตไหนภาพจึงจะต่อเนื้อ อันนั้นเป็นหน้าที่ของเขาที่จะต้องพิจารณาเนื่องจากเขามีความเชี่ยวชาญเรื่องเทคนิคการตัดต่อมากกว่าเจ้าหน้าที่เซนเซอร์ แต่ที่ผ่านมาเราจะคำนึงตรงนี้ให้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผลหลังจากแก้ไขแล้วยังคงครบถ้วนในเรื่องของสุนทรียะซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ชมต้องการ” (ญาตา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

4.4.2.4 เทคโนโลยี

ด้วยสังคมปัจจุบันที่เทคโนโลยีก้าวหน้าไปมาก มีผลต่อการพัฒนาในระบบเครื่องมือเครื่องใช้ในการตรวจพิจารณา ตั้งแต่เครื่องปฏิบัติการที่ใช้สำหรับการตรวจพิจารณา เพราะเมื่อสมัยก่อนเครื่องปฏิบัติการสามารถตรวจพิจารณาได้เฉพาะเทปในระบบเบต้าเท่านั้น แต่ปัจจุบันเครื่องสำหรับตรวจพิจารณาสามารถรองรับเทปในระบบดิจิทัล ซึ่งทำให้การทำงานสะดวกและรวดเร็วขึ้น เพราะปัจจุบันในแวดวงของผู้ผลิต มีการเปลี่ยนมาใช้เทประบบดิจิทัลกันมากขึ้น เนื่องจากสามารถแสดงคุณภาพของภาพได้ดียิ่งกว่า และในอนาคตอาจมีการพัฒนากเล็กระบบเทป โดยเปลี่ยนไปใช้เป็นระบบเซิร์ฟเวอร์ผ่านคอมพิวเตอร์ ซึ่งช่วยในเรื่องของระบบความเป็นระเบียบเรียบร้อย การตรวจสอบย้อนหลังได้โดยง่าย

นอกจากนี้เทคโนโลยียังพัฒนาเครื่องมือสำหรับตัดต่อ สมัยก่อนไม่มีระบบตัดเสียง ผู้ชมจึงมักคุ้นเคยกับเสียงตุ๊ด ๆ ที่ดังขึ้นมากลบบคำพูดที่ไม่เหมาะสม แต่ปัจจุบันเครื่องมือสำหรับตัดต่อสามารถตัดเสียงคำพูดเหล่านั้น ให้กลายเป็นเสียงเงียบ โดยไม่สร้างความรำคาญใจให้กับผู้ชม

ในขณะที่เดียวกันที่เครื่องมือสำหรับตัดต่อในสมัยก่อน เป็นระบบธรรมดาคือระบบ Linear ที่สามารถแก้ไขภาพได้เพียงวิธีการเดียวคือการโมเสกภาพ ที่มีลักษณะเป็นช่องสี่เหลี่ยม ๆ เล็กบังภาพที่ไม่ต้องการให้ปรากฏ ซึ่งไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ภายหลังที่เครื่องมือสำหรับตัดต่อได้เพิ่มระบบ Non-linear ด้วยโปรแกรม Adobe premiere pro ที่สามารถแก้ไขภาพด้วยวิธีการเบลอให้เป็นภาพมัว ๆ ทำให้การแก้ไขภาพที่ได้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้นเนื่องจากภาพการเบลอจะกลืนไปกับฉากหลัง อีกทั้งยังมีเทคโนโลยีการเบลอที่ทำให้สีสำหรับเบลอภาพ อยู่ระดับโทนเดียวกับฉากหลังได้อีกด้วย

การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ทำให้เห็นภาพการเข้ามาควบคุมสื่อโดยภาครัฐ กล่าวคือแม้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จะเป็นองค์กรสื่อสารมวลชนที่ดำเนินธุรกิจโดยมีภาคธุรกิจเอกชนเป็นผู้บริหาร ที่ย่อมมีลักษณะรูปแบบการดำเนินงานเฉพาะตัวที่แตกต่างในบางประเด็น เช่น ประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศ และระบบการตรวจพิจารณาของแต่ละสถานี แต่เนื่องจากการตรวจพิจารณานั้นทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างถูกควบคุมโดยภาครัฐที่ออกกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องคือกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) เพื่อให้ใช้เป็นหลักเกณฑ์หลักในการตรวจพิจารณา ส่งผลให้กระบวนการตรวจพิจารณามีความคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะรูปแบบการตรวจพิจารณาที่ทั้งสองสถานีต่างยึดรูปแบบเดิมตามที่ กบว.เคยใช้ในการตรวจพิจารณา ได้แก่ การตัดเสียง การบังภาพ การตัดภาพ การขึ้นประโยคคำเตือน การห้ามออกอากาศ จะแตกต่างตรงที่สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีรูปแบบเพิ่มขึ้นมาคือการใช้เทคนิคพิเศษ และการตรวจคำบรรยายภาษาไทย

นอกจากนี้หากพิจารณาตามโครงสร้างสื่อมวลชน องค์กรสื่อสารมวลชนเป็นสถาบันที่ดำเนินงานภายใต้แรงกดดันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้เกิดแรงกดดันจากภายในตัวของสื่อเอง และยังมีแรงกดดันจากภายนอกของสื่อ เกิดเป็นปัจจัยทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ดังนั้นการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ จึงมักถูกตั้งคำถามถึงมาตรฐานอยู่เสมอ ดังนั้นมาตรฐานการตรวจพิจารณา อาจต้องมีการทบทวนกันอย่างจริงจังว่าการตรวจพิจารณาแบบเดิม ๆ ควรจะเดินหน้าไปสู่มาตรฐานใด เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณาอยู่ภายใต้แนวคิดอะไร เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

4.4.3 ปัจจัยเรื่องการข้ามสื่อ (Cross media factor)

ธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภท เป็นตัวกำหนดเนื้อหา กล่าวคือ เนื้อหาอย่างหนึ่ง เมื่ออยู่บนสื่อหนึ่ง ได้รับการยอมรับ หรือสามารถแพร่ภาพได้ แต่เมื่อมาอยู่สื่อหนึ่ง กลับไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่สามารถแพร่ภาพเดียวกันได้ โดยสิ่งที่เป็นตัวกำหนดคือ ผู้ชม กล่าวคือสื่อภาพยนตร์ที่ฉายในโรงภาพยนตร์ ผู้ชมเป็นผู้เลือกเอง (Active audience) โดยต้องเดินทางไปซื้อตั๋วภาพยนตร์ที่โรงภาพยนตร์ และสามารถเลือกชมได้ว่าจะชมเรื่องใด ตัวอย่างเช่น ผู้ชมต้องการชมภาพยนตร์แนวสยองขวัญ (Horror) ซึ่งด้วยเนื้อหาของภาพยนตร์ประเภทนี้เป็นที่ทราบ

คืออยู่แล้วว่ามีความรุนแรงอยู่ในแก่นเรื่อง การที่ผู้ชมเลือกที่จะรับชมภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวได้ กำหนดเอาไว้แล้วว่ารับได้ในความรุนแรงตรงนี้ ซึ่งส่วนมากจะไม่ใช่ผู้ชมในวัยเด็ก ดังนั้นการเลือกรับชมจึงถือเป็นความสมัครใจและได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับเนื้อหาที่เป็นผู้เลือก หรือแม้จะเป็นผู้ชมในวัยเด็กก็ตาม แต่ส่วนมากผู้ชมในวัยนี้ก็มีผู้ปกครองเป็นผู้พาไปรับชมที่โรงภาพยนตร์พร้อมทั้งให้คำแนะนำ ในทางตรงกันข้าม สื่อภาพยนตร์ที่ออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ ผู้ชมเป็นเพียงผู้รับสาร (Passive audience) โดยที่สื่อโทรทัศน์เป็นผู้แพร่ภาพไปถึงยังบ้านของผู้ชม ผู้ชมไม่สามารถเลือกว่าต้องการภาพยนตร์เรื่องใดสำหรับออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ หรือออกอากาศใน ช่วงเวลาได้ หรือบางครั้งการเปิดรับชมภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ผู้ชมจะไม่สามารถรู้ได้ว่า โปรแกรมต่อไปที่จะออกอากาศคือภาพยนตร์เรื่องใดหากไม่ได้ติดตามจากผังรายการ จึงอาจทำให้ บางครั้งภาพยนตร์ที่ออกอากาศไม่เหมาะสมกับผู้ชมโดยเฉพาะวัยเด็กและเยาวชน อีกทั้งปัจจุบัน พ่อแม่ผู้ปกครองมักไม่ค่อยมีเวลาให้กับบุตรหลาน เนื่องจากต้องทำงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ซึ่งปัจจุบันมีครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่ฝากบุตรหลานไว้กับสื่อโทรทัศน์โดยไม่ได้คำนึงถึงพิษภัยของเนื้อหาที่อาจมีความไม่เหมาะสม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงต้องมีการควบคุมสื่อโทรทัศน์ ด้วยการตรวจพิจารณาเนื้อหาที่ออกอากาศด้วยรูปแบบการแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เนื้อหา มีความเหมาะสมกับผู้ชม โดยเฉพาะผู้ชมในวัยเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ต้องมีการควบคุมเนื้อหาสื่อโทรทัศน์

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์นั้นไม่เพียงแต่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์จากกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ทั้งปัจจัยภายในองค์กร ปัจจัยภายนอกองค์กร และที่สำคัญคือปัจจัยเรื่อง การข้ามสื่อเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ มักถูกตั้งคำถามถึงมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่แน่นอนอยู่เสมอ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณา

จากการศึกษาภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศ ที่เคยออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม – 31 กันยายน พ.ศ.2553 รวมทั้งจากประสบการณ์การทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 พบว่ารายการโทรทัศน์ประเภทภาพยนตร์ที่ออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ จะต้องมึเนื้อหาที่เป็นไปตามกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) หมวด ๓ แห่งพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๓๐ ข้อ ๑๖

แม้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จะต้องคัดกรองเนื้อหาภาพยนตร์ให้อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น แต่หากพิจารณาแล้วจะพบว่าข้อกำหนดที่เป็นเงื่อนไขภายใต้หลักเกณฑ์ไม่มีข้อความที่บ่งชี้หรือกำหนดความหมายที่ชัดเจนหรือตายตัว ดังนั้นการตรวจพิจารณาจึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจจากวิจาร์ณญาณของเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามพบว่า เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณาและถูกคัดกรองมีลักษณะเป็นเนื้อหาที่ผิดศีลธรรม (Immoral Content) โดยแฝงอยู่ในเนื้อหาที่มีความรุนแรง โดยความรุนแรง (violence) คือการแสดงออกใด ๆ ซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ การเสียชีวิต หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ รวมทั้งการกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการที่ควรได้ทั้งกับตนเองและผู้อื่น หรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงามของสังคม ซึ่งสามารถแบ่งความรุนแรงออกได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ ความรุนแรงด้านเพศ ความรุนแรงด้านภาษา ความรุนแรงด้านการกระทำ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงอื่น ๆ ดังจะนำเสนอในรายละเอียดดังนี้

5.1 เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านเพศ

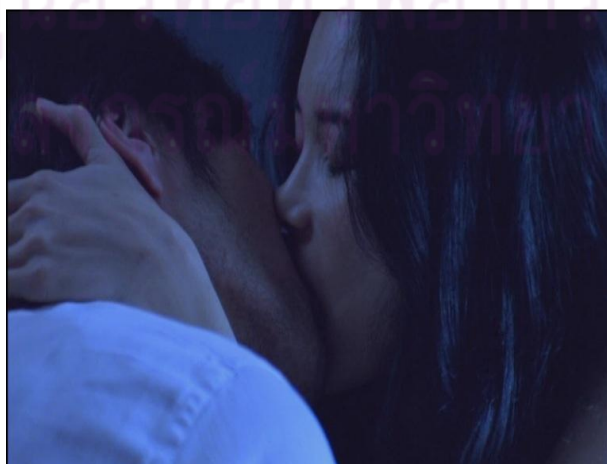
เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านเพศ หมายถึง เนื้อหาที่แสดงออกถึงเรื่อนร่างที่มีเจตนาขู่ขู่กามารมณ์ หรือเนื้อหาที่แสดงออกถึงการมีสัมพันธภาพทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง และอาจเป็นการส่งเสริมค่านิยมให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ในเวลาที่ยังไม่สมควรแก่วัย หรือไม่คำนึงถึงความถูกต้อง เช่น กาละเทศะ และศีลธรรม ที่สามารถนิยามได้ว่าเป็นการมีเช็กส์ที่ไม่ปลอดภัย

การมีเช็กส์ที่ไม่ปลอดภัยกับความรุนแรงทางเพศเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะการมีเช็กส์ที่ไม่ปลอดภัยส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรง ได้แก่ การตั้งท้องโดยไม่พร้อมซึ่งเมื่อคลอดออกมา เด็กที่โตขึ้นอาจไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่ดี ส่งผลให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีคุณภาพหรือซ้ำร้ายอาจกลายเป็นบุคคลที่ก่อคดีอาชญากรรมสร้างความเดือดร้อนให้บุคคลอื่น หรือหากผู้เป็นแม่ไม่ต้องการรักษาครรภ์ไว้ก็อาจไปทำแท้งซึ่งผิดศีลธรรม และเสี่ยงต่อการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต นอกจากนี้ความรุนแรงด้านเพศยังหมายรวมถึงการล่วงละเมิดทางเพศอีกประการ

ประเด็นที่ถูกรวบรวมพิจารณา

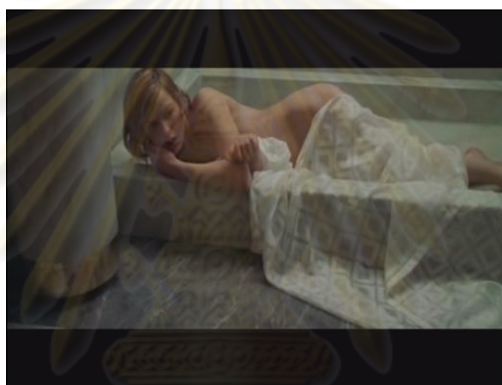
5.1.1 การมีเพศสัมพันธ์ (Sexual intercourse) เช่น สิ่งที่พิจารณามีตั้งแต่ระดับของการเล้าโลม จะต้องไม่มีการล่วงเข้าไปใต้เสื้อผ้า การจูบให้พิจารณาระยะเวลาที่ปรากฏภาพซึ่งต้องไม่นานจนเกินไปและห้ามมีการสอดใส่ลิ้น ยกเว้นตัวละครที่แสดงบทกร่วมเพศ ในกรณีนี้แม้จะเป็นเพียงการเล้าโลมหรือการจูบเพียงระยะเวลาสั้น ๆ ก็ต้องตัดภาพโดยไม่มีช้อยกเว้น สำหรับระดับสูงสุดของความรุนแรงที่ต้องตัดภาพโดยไม่มีช้อยกเว้น ได้แก่ การสอดใส่อวัยวะเพศเพื่อร่วมรัก การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองหรือกระทำให้ผู้อื่น รวมทั้งเสียงประกอบที่แสดงถึงอารมณ์ขณะร่วมรัก โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๗) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกทางยั่วยุอารมณ์ หรือลามกอนาจาร”

ภาพที่ 5.1 การจูบแบบสอดลิ้น จากภาพยนตร์เรื่อง โลงต่อตาย ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ สีทองทัพบกช่อง 7

5.1.2 การสวมเสื้อผ้ารัดรูปแน่นอวัยวะเพศหรือโชว์เรือนร่างที่เห็นอวัยวะต้องห้ามเช่น หน้าอก ก้น การเปลือยกายทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่เห็นกันหรืออวัยวะเพศ โดยเฉพาะในผู้หญิงจะมีการพิจารณาเพิ่มเติมในส่วนของการเปลือยกายที่เห็นหน้าอกหรือแผ่นหลัง โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๗) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกทางยั่วยุกามารมณ์ หรือลามกอนาจาร”

ภาพที่ 5.2 ภาพผู้หญิงเปลือยจากภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง ผีชีวะ 3 สงครามสูญพันธุ์ไวรัส (RESIDENT EVIL: EXTINCTION) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

5.1.3 การกระทำในลักษณะการข่มขืน ลวนลามทางเพศ ละเมิดสิทธิทางเพศต่างๆ ที่ผู้ถูกกระทำไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ไม่ได้มีความยินยอม รวมถึงแต่การอวดอวัยวะเพศ การจับต้อง ลูบคลำ การข่มขืน โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖ ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกทางยั่วยุกามารมณ์ หรือลามกอนาจาร”

5.2 เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านภาษา

เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านภาษา หมายถึง เนื้อหาที่มีการแสดงออกด้วยวาจา (วจีกรรม) โดยใช้คำพูดไม่สุภาพในระดับที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจผู้ฟัง ถือเป็น การผิดศีลธรรมคือ ศีล 5 ในข้อที่ 4 คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบค้าย และ ไม่พูดเพ้อเจ้อ

ประเด็นที่ถูกรวบรวมพิจารณา

5.2.1 คำหยาบคาย คือ คำไม่สุภาพต่าง ๆ ที่ก้าวร้าว รุนแรง ดูหมิ่น และลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ฟัง เช่น คำเรียก คำสบถ คำทอ โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๕) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของชาติ”

ตัวอย่างเช่น

“ยุ่งเยอะ**ฉิบหาย**” จากภาพยนตร์เรื่อง ฝืนใจจับพัน ออกอากาศสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี

ช่อง 3

“**ห้า** **มิ่ง**ทำแบบนี้ได้ไง” จากภาพยนตร์เรื่อง รักจัง ออกอากาศสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี

ช่อง 3

“**แม่ง** ตกใจหมดเลย” จากภาพยนตร์เรื่อง สี่แพร่ง ออกอากาศสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก

ช่อง 7

โดยคำหยาบคายต่าง ๆ ดังกล่าวต้องถูกรวบรวมพิจารณาด้วยการตัดเสียง

5.2.2 คำหยาบโตน คือ คำไม่สุภาพที่สื่อไปในแนวทะเล้ง เป็นเรื่องทางเพศ เช่น คำล้อแหลม คำสองแง่สองง่าม หรือคำผวนที่แฝงคำแล้วมีความหมายหยาบโตน โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๕) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของชาติ”

“กลับบ้านไป**ช่วยตัวเอง**เถอะ” จากภาพยนตร์เรื่อง ฝืนใจจับพัน ออกอากาศสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

5.3 เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านการกระทำ

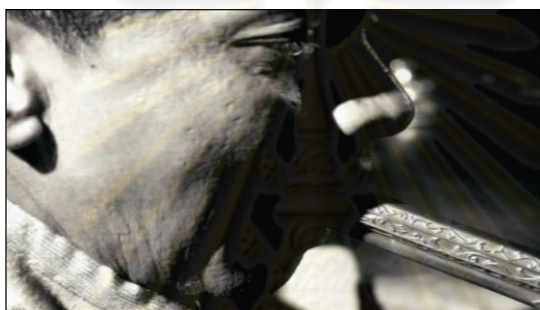
เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านการกระทำ หมายถึง เนื้อหาที่มีการแสดงออกด้วยการกระทำ (กายกรรม) ในลักษณะต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อตนเอง ผู้อื่น และสิ่งของ ทั้งทางด้านร่างกายที่อาจทำให้บาดเจ็บ เสียชีวิต หรือส่งผลกระทบต่อจิตใจโดยรู้สึกทำให้รู้สึกสะเทือนขวัญ สยดสยอง หรือหวาดเสียว

ประเด็นที่ถูกรวบรวมพิจารณา

5.3.1 การใช้ความรุนแรงต่อตนเอง ได้แก่ ภาพระยะใกล้หรือภาพที่แสดงให้เห็นการใช้ของมีคมอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้มีดโกน การใช้มีดปาด เชือดคอ การกรีดหรือเสียบที่ส่วนใดส่วนหนึ่ง

ของร่างกาย ภาพที่แสดงให้เห็นการจ่อยิงในระยะประชิด เช่น การใช้ปืนจ่อ ชมับตัวเอง การอมปากกระบอกปืน การลั่นไก รวมทั้งภาพแสดงขั้นตอนการฆ่าตัวตาย โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๘) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกถึงความทารุณโหดร้าย ขาดมนุษยธรรม ป่าเถื่อนหรืออูจาดแก่ผู้ฟังและผู้ชม”

ภาพที่ 5.3 ภาพการอมปากกระบอกปืน จากภาพยนตร์เรื่อง จอมขมังเวทย์ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

5.3.2 การใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น ได้แก่ ภาพพระยะใกล้หรือภาพที่แสดงให้เห็นการใช้ของมีคมอย่างต่อเนือง เช่น การใช้มีดโกน การใช้มีดปาด เชือดคอก การกรีดหรือเสียบที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ภาพที่แสดงให้เห็นการจ่อยิงในระยะประชิด เช่น การใช้ปืนจ่อชมับ การให้อมปากกระบอกปืน การลั่นไก การจ่อยิงซ้ำแล้วซ้ำอีก การชกต่อยทุบตีตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ภาพแสดงขั้นตอนวิธีการฆ่าผู้อื่น เช่น การจับกดน้ำ การถ่วงน้ำ การฝังดินทั้งเป็น การบีบคอ การทรมานทารุณด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๘) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกถึงความทารุณโหดร้าย ขาดมนุษยธรรม ป่าเถื่อนหรืออูจาดแก่ผู้ฟังและผู้ชม”

ภาพที่ 5.4 ภาพใช้คมมีดจอบหน้า จากภาพยนตร์เรื่อง เมืองคนตายยาก (SIN CITY) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

5.3.3 การใช้ความรุนแรงในรูปแบบจินตนาการ มักพบในฉากของการ์ตูน ในฉากที่มีการฆ่าฟันกัน ลักษณะของภาพอาจไม่มีบาดแผลเหวอะเหวะ แต่กลับมีเลือดกระชูดออกมาจากบาดแผลเป็นต้น โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๘) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกถึงความทารุณโหดร้าย ขาดมนุษยธรรม ป่าเถื่อนหรืออุจาดแก่ผู้ฟังและผู้ชม”

5.3.4 การแสดงภาพที่ทำให้รู้สึกสะเทือนขวัญ สยดสยอง เช่น ภาพระยะใกล้แสดงบาดแผล ภาพระยะใกล้แสดงกองเลือด ภาพการฆ่าแหล่ศพ การฆ่าแหล่ร่างกายเห็นอวัยวะภายใน ภาพระยะใกล้การใช้ของมีคมหรือมีลักษณะแข็งที่นำไปสู่การนำมาใช้กับมนุษย์ เช่น การเข็มฉีดยา จอบที่มไปใในเนื้อ การใช้ปากกา หรือส้อม เสียบ ปาด เชือด โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๘) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกถึงความทารุณโหดร้าย ขาดมนุษยธรรม ป่าเถื่อนหรืออุจาดแก่ผู้ฟังและผู้ชม”

ภาพที่ 5.5 ภาพบาดแผลโดนขวานจามที่ศีรษะ จากภาพยนตร์เรื่อง เมืองคนตายยาก (SIN CITY) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

5.3.5 การแสดงภาพขั้นตอนการวางแผนอาชญากรรม โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๑๐) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงถึงพฤติกรรมของผู้ร้ายซึ่งผิดธรรมดา อันอาจเป็นเหตุชักจูงหรือส่งเสริมให้เกิดอาชญากรรมยิ่งขึ้น”

5.4 เนื้อหาที่มีความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

เนื้อหาที่มีความรุนแรงเชิงโครงสร้าง หมายถึง เนื้อหาที่แสดงออกถึงความเหลื่อมล้ำ อันเกิดจากรากฐานความไม่เท่าเทียมและความแตกต่างในสังคม ที่องค์ประกอบหนึ่งของสังคม กดทับอีกองค์ประกอบหนึ่ง

ประเด็นที่ถูกรวบรวมพิจารณา ได้แก่

5.4.1 ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเรื่องสถานะ ชนชั้น อาชีพ

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเรื่องสถานะ ชนชั้น อาชีพ หมายถึง ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่มีรากฐานมาจากความแตกต่างทางด้านสถานะ ชนชั้น อาชีพ ส่งผลให้มีความคิด ความเชื่อ และการให้คุณค่าแก่สถานะบุคคล กลุ่มบุคคล กลุ่มชนชั้น หรือกลุ่มอาชีพที่ส่งผลกระทบเชิงลบในด้านของการลดคุณค่าของอีกกลุ่มหนึ่ง เช่น การดูถูกคนจน การดูถูกผู้พิการทางสมองทางอ้อมด้วยการใช้คำกล่าวต่าผู้อื่นว่า “ปัญญาอ่อน” การกล่าวว่าเหมารวมถึงอาชีพใด อาชีพหนึ่งในทางลบทั้งที่ผู้ซึ่งประกอบอาชีพดังกล่าวบางคนอาจไม่ได้เป็นดังที่กล่าวไว้ เช่น แม่ค้าต้องปากจัด เป็นต้น โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๒) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกโดยจงใจ ก่อให้เกิดการดูหมิ่นเหยียดหยาม ประเทศชาติ รัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือกลุ่มชนใด”

5.4.2 ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเรื่องอคติทางเพศ

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเรื่องอคติทางเพศ หมายถึง ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่มีรากฐานมาจากความแตกต่างทางเพศ ได้แก่ การเหยียดหยาม การรังเกียจกีดกัน การให้คุณค่าเพศแต่ละเพศอย่างไม่เท่าเทียม ทำให้เสียสิทธิ เสียโอกาส และลดคุณค่าความเป็นคน เช่น การมองว่าผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศ วัตถุแห่งการจับจ้อง หรือการมองว่าเพศที่สามคือบุคคลประหลาด เป็นต้น โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๒) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกโดยจงใจก่อให้เกิดการดูหมิ่นเหยียดหยาม ประเทศชาติ รัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือกลุ่มชนใด”

5.4.3 ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเชิงชาติพันธุ์

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเชิงชาติพันธุ์ หมายถึง ความรุนแรงที่มีรากฐานมาจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ได้แก่ การเหยียดสีผิว การเหยียดต่างชาติหรือประเทศเพื่อนบ้าน การเหยียดคนกลุ่มน้อย เช่น การที่คนต่างประเศไซนยุโรปมองว่าคนผิวเหลืองเป็นชาติที่ไม่เจริญ การมีความคิดว่าชาวเขาต้องด้อยพัฒนา การกล่าวว่าคุณคนที่ไม่ทันสมัย ว่า “ลาว” เป็นต้น โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖ (๔) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างชนในชาติ หรือกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ”

5.4.4 ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเชิงวัฒนธรรม หมายถึง ความรุนแรงที่มีรากฐานมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ได้แก่ การเหยียดวัฒนธรรมต่างชาติ การเหยียดวัฒนธรรมย่อยในประเทศ เช่น การกล่าวว่าเป็นวัฒนธรรมหนึ่งว่าบังขี้ถึง ความไม่เจริญ ด้อยพัฒนา ไม่ทันสมัย เป็นต้น โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๔) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างชนในชาติ หรือกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ”

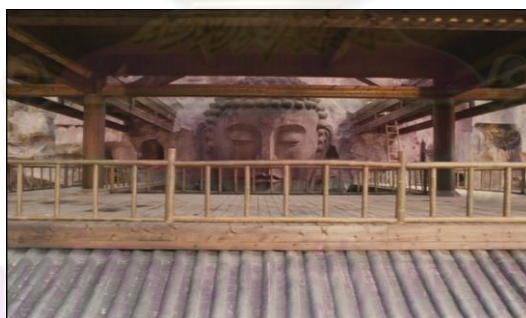
5.5 เนื้อหาที่มีความรุนแรงอื่น ๆ

เนื้อหาที่มีความรุนแรงอื่น ๆ หมายถึง เนื้อหาที่มีการกระทำใด ๆ ที่ต้องอาศัยการตีความจึงจะสามารถรับรู้ได้ถึงผลลัพธ์ของความรุนแรงที่ส่งผลต่อความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของบุคคล รวมไปถึงต่อสังคม

ประเด็นที่ถูกตรวจพิจารณา

5.5.1 การกระทำใด ๆ ที่อาจกระทบกระเทือนต่อสถาบันศาสนา เช่น การนำพระพุทธรูปมาตั้งไว้ในที่ที่ไม่เหมาะสม โดยไม่ได้มีเจตนาในการนำมาเคารพกราบไหว้บูชา แต่เป็นการนำมาประดับ ตกแต่ง เช่น วางไว้บนหัวเตียง หรือประดับฝาผนัง เป็นต้น โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖ (๓) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ลบหลู่ เหยียดหยามหรือนำความเสื่อมเสียมาสู่ศาสนาใด หรือไม่เคารพต่อปูชนียบุคคล ปูชนียสถาน หรือปูชนียวัตถุ”

ภาพที่ 5.6 การนำเศียรพระมาประดับ จากภาพยนตร์เรื่อง ดี ไอ เอ เปรี๊ยะ เปรี๊ยะ ดู (DOA) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

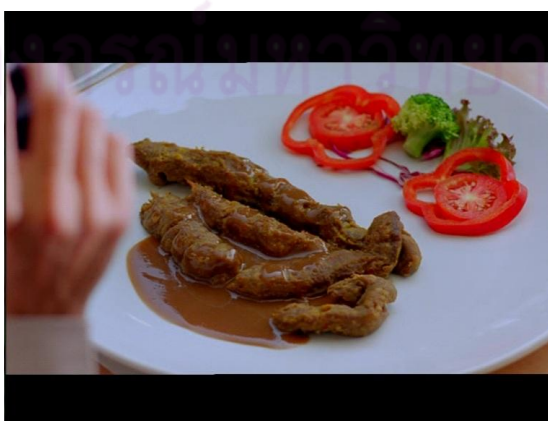
5.5.2 การกระทำใด ๆ ที่อาจกระทบกระเทือนต่อสถาบันกษัตริย์รวมถึงประมุขประเทศอื่น ๆ เช่น การนำพระบรมสาทิสลักษณ์มาวางไว้ในที่ที่ไม่เหมาะสม วางไว้ต่ำกว่าศีรษะ ในที่ที่ไม่เป็นการเคารพ ไม่ว่าจะด้วยเจตนาหรือไม่ โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖ (๑) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกซึ่งอาจกระทบกระเทือนหรือดูหมิ่นต่อสถาบันกษัตริย์ รวมถึงประมุขของประเทศอื่น ๆ ด้วย”

5.5.3 การกระทำใด ๆ ในพื้นที่ หรือสถานที่เฉพาะ ที่มีเจตนาเชิญชวน หรือให้ผู้ชมคล้อยตาม เกิดเป็นค่านิยมที่ผิด ได้แก่ สถานที่อยู่โคจร ผับ บาร์ ซ่องโสเภณี โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖ (๕) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ”

5.5.4 การกระทำใด ๆ ที่แสดงออกโดยใช้สัญลักษณ์ที่สื่อถึงความรุนแรง ได้แก่ การยกนิ้วกลาง เพื่อด่า การถ่มน้ำลายลงพื้น หรือถ่มน้ำลายใส่หน้า โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖ (๕) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ”

5.5.5 การแสดงออกที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ การยกเท้าวางบนโต๊ะ การที่เด็กลูบศีรษะผู้ใหญ่ การที่ลูกฆ่าบุพการี การแสดงออกที่อุจาด เป็นต้น โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖ (๕) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ” และข้อ ๑๖(๘) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกถึงความทารุณโหดร้าย ขาดมนุษยธรรม ป่าเถื่อนหรืออุจาดแก่ผู้ฟังและผู้ชม”

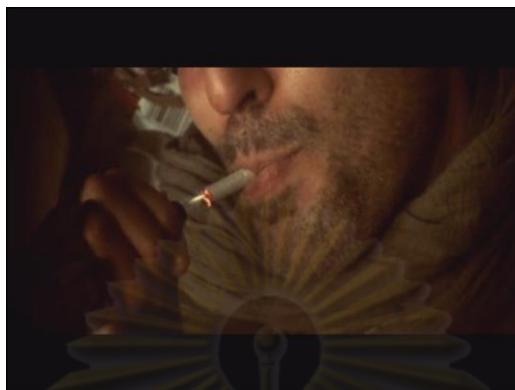
ภาพที่ 5.7 ภาพตัวละครรับประทานอุจจาระ จากภาพยนตร์เรื่อง 13 เกมสยอง ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

5.5.6 การแฝงอุดมการณ์บริโภคนิยมให้กับผู้ชม เช่น การแฝงโฆษณาสินค้าทุกประเภททั้งในไตเติลหัวนำเข้าภาพยนตร์ ในเนื้อภาพยนตร์ และในเครดิตท้ายของภาพยนตร์ โดยอุดมการณ์บริโภคนิยมจะทำให้ผู้ที่ยึดอุดมการณ์นี้เกิดความต้องการ อยากได้ อยากมี อย่างไม่มีวันสิ้นสุด ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ในสังคมจะมีเพียงบางชนชั้นเท่านั้นที่สามารถตอบสนองความต้องการได้คือชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง แต่สำหรับชนชั้นล่างที่ต้องทำงานแบบหาเช้ากินค่ำจะไม่สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ การแฝงอุดมการณ์บริโภคนิยมดังกล่าวจึงอาจส่งผลให้เกิดความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องของชนชั้น โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖ (๕) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ” รวมถึงพระราชบัญญัติการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่กำหนดให้กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ที่ใช้คลื่นความถี่และดำเนินกิจการธุรกิจมีการควบคุมเวลาในการโฆษณา มาตรา ๒๓ ซึ่งมีใจความว่า “...กำหนดการโฆษณาและการบริการธุรกิจได้ไม่เกินชั่วโมงละ 12 นาทีครึ่ง โดยเมื่อรวมเวลาโฆษณาตลอดทั้งวันเฉลี่ยแล้วต้องไม่เกินชั่วโมงละ 10 นาที”

5.5.7 การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การสูบบุหรี่ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การเสพยาเสพติด การเล่นเกมพนัน ซึ่งอาจทำให้เกิดค่านิยมที่ผิด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้หากเนื้อหามีการนำเสนอพฤติกรรมเหล่านี้บ่อยครั้ง เช่น ทุกครั้งที่ตัวละครเครียด ออกหัก เสียใจ ต้องสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า หรือเสพยาเพื่อคลายความทุกข์ และการแสดงออกดังกล่าวไม่ได้แสดงถึงผลลัพธ์ในทางลบอย่างชัดเจน อาจทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่า พฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมตอบสนองที่ต้องทำเมื่อรู้สึกดังเช่นตัวละคร และเป็นการกระตุ้นค่านิยมซึ่งส่งผลให้นำไปเลียนแบบใช้ในชีวิตจริงได้ โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาคือกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๑๖(๗) ซึ่งมีใจความว่า “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงออกถึงเรื่องเพื่อเจ้า หลอกหลวง ไร้สาระ ซึ่งอาจชักจูงให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนหลงเชื่ออย่างมกมาย” ข้อ ๑๖(๑๑) “รายการที่ออกอากาศต้องไม่เป็นการแสดงที่ใช้ผลิตภัณฑ์ยาสูบ” พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.๒๕๓๕ รวมทั้งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.๒๕๕๓ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๒๒ และพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ.๒๕๗๔

ภาพที่ 5.8 ภาพบุหรี่ จากภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่องผีชีวะ 3 สงครามสูญพันธุ์ไวรัส (RESIDENT EVIL: EXTINCTION) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีทองทัพบกช่อง 7

ภาพที่ 5.9 ภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากภาพยนตร์เรื่อง ผีไม้จิ้มฟัน ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์ภาพยนตร์พบว่า ภาพยนตร์ทั้งหมดที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ มีการตรวจพิจารณาพบประเด็นของการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การสูบบุหรี่ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อยู่ทุกเรื่อง ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ชมเกิดค่านิยมในทางที่ผิดได้ว่าการสูบบุหรี่และการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นเรื่องที่คนในสังคมไม่ว่าจะสังคมเมืองไทยหรือต่างประเทศ ล้วนแล้วแต่สูบบุหรี่และบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กันเป็นเรื่องปกติ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณา และสามารถแบ่งประเด็นเนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณาออกเป็นเนื้อหาความรุนแรงได้ 5 ประเภท ได้แก่ ความรุนแรงด้านเพศ ความรุนแรงด้านภาษา ความรุนแรงด้านการกระทำ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงอื่น ๆ ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าเนื้อหาแต่ละประเด็นต่างมีกฎหมายและพระราชบัญญัติที่เข้ามาควบคุมเนื้อหา ดังตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 5.1 สรุปกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) และพระราชบัญญัติที่เข้ามาควบคุมเนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณา

กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗)	เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณา				
	ความรุนแรงด้านเพศ	ความรุนแรงด้านภาษา	ความรุนแรงด้านการกระทำ	ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง	ความรุนแรงอื่น ๆ
(๑) ไม่เป็นการแสดงซึ่งอาจจะกระทบกระเทือนหรือดูหมิ่นต่อสถาบันกษัตริย์ รวมถึงประมุขของประเทศอื่นๆ ด้วย	-	-	- การใช้ความรุนแรงต่อตนเอง - การใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น - การใช้ความรุนแรงในรูปแบบจินตนาการ - การแสดงภาพที่ทำให้รู้สึกสะเทือนขวัญ สยดสยอง	-	การกระทำใด ๆ ที่อาจกระทบกระเทือนต่อสถาบันกษัตริย์รวมถึงประมุขประเทศอื่น ๆ
(๒) ไม่เป็นการแสดงออก โดยจงใจ ก่อให้เกิดการดูหมิ่นเหยียดหยาม ประเทศชาติ รัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือกลุ่มชนใด	-	-	-	- ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เรื่องสถานะ ชนชั้น อาชีพ - ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เรื่องอคติทางเพศ	-
(๓) ไม่เป็นการแสดงที่ลบหลู่เหยียดหยาม หรือนำความเสื่อมเสียมาสู่ศาสนาใด หรือไม่เคารพต่อปูชนียบุคคล ปูชนียสถาน หรือ ปูชนียวัตถุ	-	-	-	-	การกระทำใด ๆ ที่อาจกระทบกระเทือนต่อสถาบันศาสนา

<p>(๔) ไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างชนในชาติ หรือกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ</p>	-	-	-	<ul style="list-style-type: none"> - ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเชิงชาติพันธุ์ - ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเชิงวัฒนธรรม 	-
<p>(๕) ไม่เป็นการแสดงที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี อันดีงามของชาติ</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> - คำหยาบคาย - คำหยาบโหด 	-	-	<ul style="list-style-type: none"> - การกระทำใด ๆ ในพื้นที่ หรือสถานที่เฉพาะ สถานที่สาธารณะ - การกระทำใด ๆ ที่แสดงออกโดยใช้สัญลักษณ์ที่สื่อถึงความรุนแรง - การแสดงออกที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี - การแฝงอุดมการณ์บริโภคนิยมให้กับผู้ชม
<p>(๖) ไม่เป็นการแสดงออกทางการเมืองซึ่งอาจเป็นการบ่อนทำลาย หรือกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ</p>	-	-	-	-	-

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(๗) ไม่เป็นการแสดงออกทาง ยั่วยุการมรณัม หรือลามก อนาจาร	-การมีสัมพันธภาพทางเพศ - การสวมเสื้อผ้ารัดรูปเน้น อวัยวะเพศหรือโชว์เรือนร่างที่ เห็นอวัยวะต้องห้าม การ เปลือยกาย - การกระทำในลักษณะการ ข่มขืน ลวนลามทางเพศ ละเมิดสิทธิทางเพศ	-	-	-	-
(๘) ไม่เป็นการแสดงออกถึง ความทารุณ โหดร้าย ขาด มนุษยธรรม ป่าเถื่อน หรือ อูจาดแก่ผู้ฟังและผู้ชม	-	-	-	-	-
(๙) ไม่เป็นการแสดงออกถึง เรื่องเพื่อเจตน์ หลอกลวง ไร่ สาระ ซึ่งอาจชักจูงให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและ เยาวชนหลงเชื่ออย่างมโนมาย	-	-	-	-	การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ ไม่พึงประสงค์ได้แก่ การสูบ บุหรี่ย การบริโภคเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ การเสพยาเสพติด การเล่นเกม พนัน
(10) ไม่เป็นการแสดงถึง พฤติกรรมของผู้ร้ายซึ่งผิด ธรรมดา อันอาจเป็นเหตุชักจูง หรือส่งเสริมให้เกิด	-	-	- การแสดงภาพขั้นตอนการ วางแผนอาชญากรรม	-	-

อาชญากรรมยิ่งยั้ง					
(๑๑) ไม่เป็นการแสดงที่ใช้ ผลิตภัณฑ์ยาสูบ	-	-	-	-	การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ ไม่พึงประสงค์ คือการสูบบุหรี่

พระราชบัญญัติ	เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณา				
	ความรุนแรงด้านเพศ	ความรุนแรงด้านภาษา	ความรุนแรงด้านการกระทำ	ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง	ความรุนแรงอื่น ๆ
พระราชบัญญัติควบคุม ผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. ๒๕๓๕	-	-	-	-	การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ ไม่พึงประสงค์ - การสูบบุหรี่
พระราชบัญญัติควบคุม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. ๒๕๕๓	-	-	-	-	- การบริโภคเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์
พระราชบัญญัติยาเสพติด ให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒	-	-	-	-	- การเสพยาเสพติด
พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๕๓๘	-	-	-	-	- การเล่นการพนัน
พระราชบัญญัติการประกอบ กิจการวิทยุกระจายเสียงและ วิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ว่า ด้วยเรื่องการควบคุมเวลาใน การโฆษณา มาตรา ๒๓					- การแบ่งอุดมการณ์บริโภค นิยมให้กับผู้ชม

บทที่ 6

ทัศนคติของภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน ที่มีต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่าง สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 พบว่าทั้ง 3 ภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์มีทั้งทัศนคติเชิงบวกและทัศนคติเชิงลบ โดยทัศนคติเชิงบวก จะแสดงออกในรูปแบบของการสนับสนุนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ตรงกันข้ามกับทัศนคติเชิงลบที่จะไม่เห็นด้วยต่อบางประเด็นในการตรวจพิจารณาหรืออาจมีทัศนคติต่อต้านการตรวจพิจารณา ดังนี้

6.1 ทัศนคติเชิงบวกต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

ทัศนคติเชิงบวกต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์จะมีการสนับสนุนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ โดยภาคส่วนที่มีทัศนคติเชิงบวก มีเหตุผลสนับสนุนทัศนคติของตน ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นดังนี้

6.1.1 เนื้อหารายการโทรทัศน์สามารถสร้างผลกระทบเชิงลบให้แก่เด็กและเยาวชน

จากการศึกษาพบว่า ฝ่ายที่มีทัศนคติเชิงบวกในเรื่องนี้มีความเชื่อว่าเนื้อหาของรายการโทรทัศน์ทุกประเภทสามารถสร้างผลกระทบให้แก่เด็กและเยาวชนทั้งด้านบวกและลบ เนื่องจากโทรทัศน์เป็นสื่อที่สามารถส่งภาพและเสียง ที่มีศักยภาพลึกลับ สามารถถ่ายทอดจินตนาการที่น่าตื่นตาตื่นใจ บางคนอาจใช้โทรทัศน์เป็นเครื่องมือฆ่าเวลา คลายเหงา คลายเครียด หรือเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ แต่สำหรับบางครอบครัว โทรทัศน์เปรียบเสมือนที่รวมตัวกันของ พ่อ แม่ ลูก และสำหรับบางครอบครัวที่พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ก็มักใช้ทีวีเป็นที่เลี้ยงคนใหม่ให้กับลูกโดยไม่ได้คำนึงถึงโทษของโทรทัศน์ เพราะในวัยของเด็กเป็นวัยที่มีพัฒนาการในด้านของการเรียนรู้ ดังนั้นหากมองสื่อโทรทัศน์ในแง่ของการถอดบทเรียน สื่อโทรทัศน์อาจเสริมสร้างให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ แต่ในอีกด้านหนึ่ง สื่อโทรทัศน์ที่อาจนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก อาจเปรียบได้กับผู้ร้ายนอกจอที่น่าเสนอเรื่องราวที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี จนอาจทำให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรม

ภาครัฐที่ออกกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องสำหรับการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ซึ่งหมายรวมถึงภาพยนตร์ที่ออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ เป็นฝ่ายที่มีทัศนคติว่าเนื้อหารายการโทรทัศน์สามารถสร้างผลกระทบให้แก่เด็กและเยาวชน โดยให้เหตุผลว่า

“ด้วยสภาพสังคมที่เป็นอยู่ขณะนี้ ความเป็นจริงคือพ่อแม่และผู้ปกครองต่างตกเป็นเหยื่อหรือเป็นทาสของทุนนิยม บริโภคนิยม และวัตถุนิยม จนต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัวให้อยู่รอด หรือบางครอบครัวก็ต้องหาเงินมาเพื่อยกระดับฐานะทางสังคมของตนเอง เขาก็ไม่มีเวลาเลี้ยงลูก ก็มักหาวิธีทดแทนง่าย ๆ ด้วยการให้เด็กนั่งดูทีวี เพราะทีวีทำให้เด็กติดสุขได้ จะได้ไม่ต้องวิ่งไปให้รถทับ หรือถูกใครพาไปล่อลวง พ่อแม่เขาก็หายกลุ้มแล้ว เขาไม่รู้หรือว่าเด็กอาจจะไปลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสมต่าง ๆ มีเพื่อนที่ทำงานอยู่ในสถานพินิจ เขาเล่าให้ฟังว่าเด็กส่วนใหญ่ที่ก่อคดีบอกว่าลอกเลียนแบบพฤติกรรมมาจากละครหรือภาพยนตร์ที่ได้ดูทางโทรทัศน์ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นในเมื่อพ่อแม่ไม่ได้ให้ความร่วมมือตรงนี้ ภาครัฐต้องทำงานตรงนี้แทนพ่อแม่ เราเพราะกินเงินเดือนด้วยภาษีประชาชน เพราะฉะนั้นเราต้องทำงานกันเต็มที่ มีหลายครั้งโดนว่าว่าห่วยโบราณ เครื่องครัดมากเกินไป ทำหน้าที่เฝ้าระวังแล้วได้ผลอะไรขึ้นมาบ้าง บางทีของบประมาณก็ถูกตั้งคำถามตอบกลับมาว่าการเฝ้าระวังไม่เห็นผล แล้วมันจะเห็นผลทันทีได้ยังไงในเมื่อการเฝ้าระวังคือการป้องกันปัญหา ผลของมันจะเกิดขึ้นในระยะยาวและเป็นไปอย่างมั่นคง โดยเฉพาะการดูแลเด็กและเยาวชน นี่เป็นสิ่งสำคัญเพราะพวกเขาคืออนาคตของชาติ” (ลัดดา ตั้งสุภาชัย, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

นอกจากภาครัฐได้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมรายการโทรทัศน์ในด้านของเนื้อหารายการที่ออกอากาศแล้ว ภายหลังจากยังมีนโยบายการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ เพราะเชื่อว่าเนื้อหารายการโทรทัศน์ได้สร้างผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนทั้งด้านบวกและด้านลบ ภาครัฐจึงมีมาตรการที่จะจัดระเบียบสื่อเพื่อเพิ่มช่วงเวลาให้เด็กเยาวชนและครอบครัว

“สืบเนื่องมาจากการกำหนดช่วงเวลาของเด็ก เพราะช่วงเวลาของเด็กตามกฎหมายของกรมประชาสัมพันธ์เดิมมันยังไม่เพียงพอ คือของเดิมให้เลือกระหว่าง 16.00 -18.00 น. มาครึ่งชม. ซึ่งมันน้อยมาก บางทีเด็กยังไม่กลับมาจากโรงเรียนเลย เราเลยผลักดันให้มีการพิจารณาเรื่องนี้โดยนำเข้าคณะรัฐมนตรีในสมัยนั้นเพื่อขยายช่วงเวลาสำหรับเด็ก ซึ่งมีมติเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2546 เลยได้ขยายเวลาจาก 16.00-22.00 น. อย่างน้อย 1.5 ชั่วโมง ต่อมาก็ได้มีการตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมสื่อสร้างสรรค์ มีมาตรการทั้งส่งเสริมสื่อที่สร้างสรรค์ และขจัดสื่อที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม โดยการจัดประเภทความเหมาะสมของสื่อ เพื่อจำกัดเนื้อหาและป้องกันเด็กและเยาวชนในการรับชมสื่อที่ไม่เหมาะสม มีการจัดทำโครงการวิจัยและพัฒนา ระบบการประเมินคุณภาพเนื้อหาของสื่อ จนเกิดเป็นระบบการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อ

โทรทัศน์ โดยมติคณะรัฐมนตรีให้การรับรองเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2550” (ชุตินา ไตรโกมุท, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2554)

ในด้านของฝ่ายตรวจพิจารณาซึ่งเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ก็มีทรรคนะว่าเนื้อหารายการโทรทัศน์ รวมถึงรายการภาพยนตร์ ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนเช่นกัน

“การทำงานตรงนี้มานานนับตั้งแต่สมัยอยู่ในคณะ กบว. ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในสังคมมากมาย เดิมนั้นมันมีอะไรที่เป็นอันตรายไม่เหมาะสมเยอะแยะเต็มไปหมด บางอย่างมันไม่ได้แสดงออกมาอย่างโจ่งแจ้ง แต่มันแฝงอยู่ในเนื้อหา ที่มีผลกระทบต่อค่านิยมและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะภาพยนตร์มีความคิดว่ามันรุนแรงที่สุดนะ รุนแรงกว่าละคร เพราะละครสมมติมี 16 ตอนจบก็ไม่ได้รุนแรงทุกตอน แต่ภาพยนตร์ดำเนินเรื่องอย่างฉับไวแค่ 2 ชม. จบเพราะฉะนั้นแน่นอนเลยว่าคุณภาพความรุนแรงต้องมีแอบแฝงอยู่” (จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

“เรื่องของการตรวจพิจารณามันเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเราเล็งเห็นว่า เนื้อหารายการมีทั้งด้านที่เป็นบวกและเป็นลบ ในวัยผู้ใหญ่โอเค เขาแยกแยะได้ว่าเรื่องไหนดีหรือไม่ดี เพราะด้วยวุฒิที่เต็มไปด้วยวิจยญาณและประสบการณ์การใช้ชีวิต แต่อย่าลืมว่าหน้าจอโทรทัศน์มีเด็กนั่งดูอยู่ด้วย เขายังแยกแยะไม่ได้ว่าจะใครควรนำไปเป็นต้นแบบหรือเก็บมาเป็นข้อคิดในการใช้ชีวิต” (ญาตา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

ในด้านของภาคประชาชนซึ่งนับเป็นฝ่ายที่ถูกคาดหวังให้ได้รับประโยชน์สูงสุดในการรับชมโทรทัศน์จากทางภาครัฐและฝ่ายตรวจพิจารณา โดยเฉพาะฝ่ายประชาสัมพันธ์และผู้ชมที่มีบุตรหลานในครอบครัวมีความเห็นว่า ถ้ายึดเอาเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ การตรวจพิจารณาก็ยังคงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อทำหน้าที่คัดกรองเนื้อหาสื่อ เพราะมีความเชื่อเช่นเดียวกันว่า เนื้อหาสื่อ โดยเฉพาะภาพยนตร์มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งเด็กอาจลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ แม้ปัจจุบันสื่อโทรทัศน์จะไม่ใช้สื่อหลักเพียงอย่างเดียวที่มีอิทธิพลต่อเด็ก แต่ก็ต้องยอมรับว่าปัจจุบันเด็กและเยาวชนก็ยังใช้เวลาอยู่ที่หน้าจอโทรทัศน์มากในแต่ละวัน

“ทางมีเดียมอนิเตอร์ทำสำรวจและวิจัยรายการโทรทัศน์ไทยหลายชิ้น และแต่ละชิ้นได้ข้อสรุปเหมือนกันว่า พบเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมเยอะมาก ถ้าถามว่าเนื้อหาที่เหมาะสมคือเรื่องอะไร

อันนี้ตอบได้ว่าส่อไปในทางเพศมากที่สุด นอกจากนั้นยังมีเรื่องความรุนแรง ภาษาหยาบคาย บางอย่างมันไม่ได้แสดงออกอย่างโจ่งแจ้ง แต่มันฝังอยู่ในโครงสร้างการเล่าเรื่อง เพราะฉะนั้นแน่นอนเราเลยสนับสนุนการตรวจพิจารณาหรือการเซนเซอร์ให้คงยังมีอยู่ เพราะแนวโน้มของเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมนับวันยิ่งมีมากขึ้นตาม โดยเฉพาะภาพยนตร์ไทยตอนนี้ไม่เข้าใจว่าทำไมวัยรุ่นสมัยนี้ถึงพูดคำหยาบแทบจะเป็นคำสร้อยอยู่แล้ว เหมือนกับเป็นเรื่องธรรมดาที่ใคร ๆ ก็พูดกัน แล้วจะเกิดอะไรขึ้นถ้าภาพยนตร์เหล่านั้นมาออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ แม้จะมีการจัดเรตแนะนำว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้เหมาะกับเด็กอายุเท่านั้นเท่านี้ แต่ตามจริง ๆ ว่า ถ้าเด็กจะดูแล้วใครจะห้ามได้ บางทีพ่อแม่ไม่ได้สนใจด้วยซ้ำ” (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2554)

“ภาพยนตร์ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะนำเสนอเนื้อหาที่เน้นความบันเทิง เพราะคนไทยนิยมเสพความบันเทิง นาน ๆ ทีจะมีภาพยนตร์ที่เน้นการสื่อสารทางด้านความคิด แต่แน่นอนว่าไม่ได้รับความนิยม ขายไม่ได้ ดังนั้นเวลาที่ทางสถานีเขาเลือกซื้อลิขสิทธิ์ เขาก็คัดเลือกภาพยนตร์ที่เวลาเอามาออกอากาศแล้วขายได้ แล้วอย่างว่าภาพยนตร์วัยรุ่นสมัยนี้สิ่งที่เห็นได้ชัดคือคำหยาบ เราเข้าใจว่าเดี๋ยวนี้วัยรุ่นไทยพูดกันเป็นเรื่องธรรมดา แต่เวลาเอามาออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ เราอยากให้ เด็กพูดตามใหม่ ก็ไม่ เพราะฉะนั้นสื่อโทรทัศน์เนี่ยมันเข้าถึงบ้าน ก็ควรต้องมีการตรวจพิจารณาหรือเซนเซอร์ออกไป ดังนั้นถามว่ากลไกสำคัญที่ทำให้การควบคุมสื่อภาพยนตร์ระหว่างภาพยนตร์ที่ฉายในโรงภาพยนตร์กับภาพยนตร์ที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ที่เขาเรียกว่า Cross media นั่นคือเด็กและเยาวชน” (กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน, สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2554)

“เราเชื่อว่าสื่อต่าง ๆ มีผลกระทบต่อผู้บริโภคโดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน เมื่อก่อนเราไม่ได้คำนึงถึงตรงนี้ ก็ดูทีวีดูเพื่อความบันเทิง แต่พอนักวิชาการเขาได้สอนเรา เราก็เริ่มตระหนักแล้วว่าสิ่งที่รายการสร้างสรรค์ให้กับสังคมมันมีทั้งด้านดีและไม่ดี ถ้าจะพูดถึงทฤษฎี +6 -3 หรือที่ใช้ในหลักเกณฑ์การจัดระบบความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ สิ่งที่ดี ๆ หรือ +6 ประกอบด้วยระบบคิด ความรู้ จริยธรรมคุณธรรม ทักษะชีวิต ความหลากหลายในสังคม ความรักความสัมพันธ์ ในครอบครัว นี่คือตัวอย่างที่ดี ๆ ที่ครอบครัวต้องการให้มี ในขณะที่เดียวกันก็มีสิ่งที่ไม่ดีในรายการ 3 อย่าง ก็คือ ความรุนแรง พฤติกรรมทางเพศ และพฤติกรรมทางด้านภาษา อันนี้คือสิ่งที่เราไม่ต้องการให้มีในรายการ เด็กที่ก่อคดีที่เราเห็นกันตามหน้าหนังสือพิมพ์ นั่งปล้น จี้ ฆ่าแท็กซี่ หลายนคนเปิดใจว่าเลียนแบบมาจากละครหรือภาพยนตร์ที่ดูทางโทรทัศน์ ซึ่งเมื่อก่อนเราไม่เคยสนใจ เรานึกว่าเป็นวัยของเขาที่ขาดการยั้งคิด แต่จริง ๆ แล้วเกิดจากสื่อต่าง ๆ ที่เขาจับซึ่งมีผลกระทบต่อทั้งหมดที่นี้พอพูดถึงฟรีทีวี ก็คือดูฟรี เสียแค่ค่าไฟ เพราะฉะนั้นครอบครัวส่วนใหญ่เวลาเปิดประตู

เข้าบ้านมาก็เปิดทีวี ดั่งนั้นทีวีจึงเข้าถึงได้ง่ายที่สุด ดั่งนั้นจึงควรมีการควบคุมเนื้อหาอย่างเคร่งครัดด้วย” (ชาญไชย วิกรวงษ์วนิช, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

“สมัยที่ยังเป็นวัยรุ่น ทำงานหารายได้ พอมีเวลาว่างหลังเลิกงานก็อยากจะชมโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง เคยคิดว่าทำไมไม่ต้องเซนเซอร์นะ มันรู้สึกไร้ค่าเลย รู้สึกว่าเราก็โตแล้วนะ รู้จักเข้าใจและแยกแยะได้ แต่พอมีครอบครัว มีลูก เริ่มหันมาโฟกัสกับตัวลูก เริ่มสนใจในสิ่งที่เขากำลังทำ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เราก็เปิดทีวีเลี้ยงเขา สมมติรายการโทรทัศน์ที่กำลังออกอากาศคือละครหรือภาพยนตร์สักเรื่อง เราจะมีความรู้สึกกลัวแวบเข้ามาเลยว่า เตี่ยจะมีฉากรุนแรงฉากเลิฟซีนหรือเปล่า เคยมีอยู่ครั้งหนึ่งที่แทบจะวิ่งไปปิดตาลูกแทบไม่ทัน แล้วด้วยปัจจุบันพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาให้ลูกด้วย สื่อก็ควรต้องมาทำหน้าที่ตรงนี้แทนเรา” (ณัฐสินีย์ พิพัฒน์ธนพงศ์, สทนทนากลุ่ม, 19 มีนาคม 2554)

กล่าวโดยสรุปคือภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา ภาคประชาชนในส่วนของฝ่ายประชาสัมพันธ์และฝ่ายผู้ชมที่มีบุตรหลานในความดูแล มีความเห็นว่าเนื้อหารายการโทรทัศน์สามารถสร้างผลกระทบเชิงลบให้แก่เด็กและเยาวชน จึงมีการสนับสนุนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

6.1.2 การกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์โดยภาครัฐคือการคุ้มครองประโยชน์แก่ผู้ชม

จากการศึกษาพบว่า ในด้านของ กสทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์ ก็มีความเชื่อว่าการตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์ เป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ให้แก่ประชาชน และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการใช้สื่อโทรทัศน์ในเชิงสร้างสรรค์ สังคม เหตุผลอีกประการคือการกำกับดูแลตนเองของภาคธุรกิจคือทางสถานียังไม่เพียงพอ เพราะสถานียังคงต้องแข่งขันเพื่อผลกำไรและการอยู่รอดของธุรกิจอยู่ด้วย จึงจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์จากภาครัฐมากำกับดูแลด้วยอีกส่วนหนึ่ง

“ มติของ กกช.เดิมให้ทางสถานีโทรทัศน์ดูแลกันเอง แต่พอมีมติใหม่โดยห้ามไม่ให้เราเข้าไปยุ่งคือเข้าไปควบคุมดูแล ให้เหลือเพียงการกำกับดูแลอยู่ห่าง ๆ โดยใช้กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ ในการตรวจสอบรายการ แม้ปัจจุบันกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ จะมีการยกเลิกไปแล้ว แต่ทางสถานีก็ยังยึดไปปฏิบัติอยู่นกว่าจะมีการกำหนดฉบับใหม่ขึ้นมา คือจริง ๆ แล้วกฎหมายมันเกิดขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุม ถ้าคนรู้ว่าอะไรควรไม่ควร ตั้งแต่ระดับของผู้ผลิต คือเนื้อหาที่เขาผลิตถ้ามันเลวร้ายแล้ว

ทำให้สังคมเลวร้าย คุณรับได้ไหมล่ะ มันอาจจะไม่โดนลูกหลานคุณวันนี้ แต่ถ้าลูกหลานคุณเจอสังคมที่เลวร้าย ๆ มากขึ้นล่ะ สักวันมันก็จะย้อนกลับมาทำร้ายลูกหลานคุณ คุณจะรู้ ตอนนี่เราจึงต้องสร้างสังคมให้แข็งแรงก่อน ก็คือการเซนเซอร์หรือการตรวจพิจารณา ถ้ามองในด้านที่ว่าเราพยายามชี้ให้เห็นหรือดูในสิ่งที่เราต้องการ เขาก็จะไม่โต แต่มันจำเป็นต้องทำเพราะตอนนี้สังคมเรายังไม่แข็งแรงพอที่จะปล่อย” (ดวงเดือน รังสิกุล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2554)

6.1.3 การตรวจพิจารณาเป็นหน้าที่ของสื่อที่ปฏิบัติเพื่อรักษาไว้ซึ่งจรรยาบรรณอาชีพ

จากการศึกษาพบว่า ฝ่ายตรวจพิจารณาที่ต้องดำเนินงานในลักษณะกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) เห็นว่าการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ รวมทั้งรายการโทรทัศน์อื่น ๆ เป็นจรรยาบรรณสื่อที่ต้องยึดปฏิบัติเพื่อรักษาไว้ซึ่งจรรยาบรรณทางด้านอาชีพ

“ภาพยนตร์ที่เคยฉายในโรงภาพยนตร์ อันนั้นเขาถูกควบคุมด้วยพรบ.ภาพยนตร์ บางฉากหรือเนื้อหาบางอย่างอยู่ในขอบเขตที่สามารถฉายได้ แต่พอกำลังจะมาอยู่ที่หน้าจอโทรทัศน์ ฉากหรือเนื้อหาเหล่านั้นมันผิดต่อกฎหมายที่ใช้ควบคุมเนื้อหาสื่อโทรทัศน์แล้ว เพราะฉะนั้นการตรวจพิจารณาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก” (จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

“หน้าที่ในการคัดกรองสื่อถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติ เพราะเราถือเป็นด้านสุดท้ายที่ต้องตรวจสอบก่อนที่เนื้อหาจะออกอากาศ และจำเป็นต้องคิดถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมในสิ่งที่เราปล่อยออกไปด้วย” (ญาดา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

กล่าวโดยสรุปคือทัศนคติเชิงบวกจะสะท้อนออกมาในรูปแบบของการสนับสนุนการตรวจพิจารณา ซึ่งมีทั้งภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชนฝ่ายประชาสังคมและฝ่ายผู้ชมที่มีบุตรหลานในความดูแล เพราะต่างก็มีความเชื่อว่าเนื้อหารายการโทรทัศน์ทุกประเภทย่อมมีทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยหากเด็กและเยาวชนรับชมในเนื้อหาด้านลบและอาจส่งผลกระทบเกิดเป็นพฤติกรรมเลียนแบบ จะทำให้เด็กและเยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีคุณภาพในอนาคต ในขณะที่ภาครัฐก็มีความเห็นว่าการกำกับดูแลสื่อด้วยการออกกฎหมายให้สถานีโทรทัศน์ปฏิบัติเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับผู้ชม เพราะสามารถป้องกันไม่ให้สถานีโทรทัศน์ที่บริหารงานโดยภาคเอกชนดำเนินกิจการโดยมุ่งหวังผลกำไรในด้านเดียว ซึ่งเป็นการเอาเปรียบผู้ชมโดยไม่คิด

คำนึงถึงผลกระทบในเชิงลบ ส่วนฝ่ายตรวจพิจารณาก็มีความเห็นว่าการตรวจพิจารณาถือเป็นหน้าที่สำคัญของสื่อที่ต้องปฏิบัติเพื่อรักษาไว้ซึ่งจรรยาบรรณาชีพ

ในอีกด้านหนึ่งของการสนับสนุน นั่นคือการไม่เห็นด้วยต่อบางประเด็นในการตรวจพิจารณา หรือการแสดงออกในรูปแบบของการต่อต้านการตรวจพิจารณา เนื่องจากผู้ที่มีการแสดงออกในลักษณะดังกล่าวมีทัศนคติเชิงลบต่อการตรวจพิจารณา

6.2 ทัศนคติเชิงลบต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

ทัศนคติเชิงลบต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์จะมีระดับการแสดงออกตั้งแต่การไม่เห็นด้วยในบางประเด็นของการตรวจพิจารณา มากไปจนถึงอยู่ในระดับของการต่อต้านการตรวจพิจารณา โดยจากการศึกษาพบว่า ฝ่ายที่มีทัศนคติเชิงลบมีเหตุผลซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

6.2.1 เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณาไม่ส่งผลกระทบด้านลบใด ๆ ต่อพฤติกรรมหลังจากรับชม

จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีทัศนคติดังกล่าว มีความเชื่อว่าเนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาไม่ส่งผลกระทบใด ๆ ที่สามารถทำให้ผู้ชมสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้หลังจากรับชม ซึ่งจากการวิจัยพบว่าเป็นทัศนคติของภาคประชาชนฝ่ายผู้ชมที่ไม่มีบุตรหลานในความดูแล โดยจากการสนทนากลุ่มทั้งหมด 6 ท่าน พบว่าทั้งหมดมีความเชื่อว่าเนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาไม่ได้มีผลกระทบกับตนเองหรือกับเด็กและเยาวชน เพราะสังคมภายนอกในขณะนี้มีความโหดร้ายกว่าเรื่องราวที่ถูกปั้นแต่ง

“ผมมองว่าปัจจุบันโลกภายนอกโหดร้ายกว่าในโทรทัศน์ ดังนั้นสิ่งที่นำเสนอในโทรทัศน์ก็แค่ภาพสะท้อนความเป็นจริงของสังคม อีกอย่างโลกในโทรทัศน์คือภาพมายา เด็กก็เข้าใจแล้วว่านั่นคือการแสดง เขาแยกแยะได้ อย่าลืมนะเรารับชมรายการก็เพื่อความบันเทิงล้วน ๆ น้อยคนที่จะเก็บเอามาเป็นข้อคิด อย่างวัยผู้ใหญ่ยังไม่คิดเลยเพราะเรามีเรื่องให้คิดอีกมากมาย เลยตัดประเด็นไปเลยว่าเด็กจะมานั่งคิด นั่งเลียนแบบพฤติกรรมตัวละคร” (รัฐกร ไครน้ำ, สนทนากลุ่ม, 1 มีนาคม 2554)

6.2.2 การเรียนรู้เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมทางสื่อโทรทัศน์คือสิ่งที่ดี

จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีทัศนคติดังกล่าว มีความเชื่อว่า เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมสามารถสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กได้หากนำมาใช้อย่างถูกวิธี การได้ให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้สิ่งเหล่านี้โดยที่มีพ่อแม่ผู้ปกครองคอยแนะนำอยู่ข้าง ๆ น่าจะเป็นผลดีกับพัฒนาการเด็กมากกว่าการตรวจพิจารณาที่เป็นการปกป้องด้วยการคัดกรองออกทั้งหมด

“สำหรับเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมแล้วถูกเซนเซอร์ออกหมด ทำไม่ไม่คิดในมุมกลับกันบ้างว่า ความเป็นจริงในสังคมมันแย่งกว่าในโทรทัศน์ การที่เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวพวกนี้ก่อนที่เขาจะต้องออกไปสัมผัสด้วยตนเองผมว่ามันน่าจะเป็นการเตรียมความพร้อมได้ดีกว่า เด็กจะได้ฝึกรับมือกับสภาพความเป็นจริงที่ต้องเจอ” (ประกิต คิมกุล, สนทนากลุ่ม, 1 มีนาคม 2554)

6.2.3 รูปแบบการตรวจพิจารณาไม่มีมาตรฐานและไม่เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักรู้

จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีทัศนคติดังกล่าว มองว่ารูปแบบการตรวจพิจารณาไม่มีมาตรฐาน เนื่องจากความไม่เข้าใจในสิ่งที่รูปแบบการตรวจพิจารณาต้องการสื่อซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักรู้

“ตอนนี้การเซนเซอร์มีรูปแบบตลก ๆ เต็มไปหมด เหมือนกับกำลังดูถูกสติปัญญาคนดู บางช่องเบลอลวดเกล้าที่ใช้ทำอาหารเลยก็มี บางอย่างมันมีประโยชน์ อีกอย่างคือการเบลอ ผมอยากถามว่าเบลอไปทำไมในเมื่อทราบดีอยู่แล้วว่าคืออะไร อย่างผู้ร้ายเอาปืนจ่อศีรษะนางเอก เด็กที่นั่งรับชมเขาก็รู้ว่ามันคือปืน เพราะฉะนั้นจึงไม่เข้าใจว่าทำไมถึงยังต้องเบลออีก ถามว่ามาตรการของการเซนเซอร์อยู่ไหน ก็ไม่มีใครที่เคยได้รับคำตอบอย่างชัดเจนเลย” (ประกิต คิมกุล, สนทนากลุ่ม, 1 มีนาคม 2554)

6.2.4 การตรวจพิจารณาคือการละเมิดสิทธิในการรับชม

จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีทัศนคติดังกล่าว มีความเห็นว่าการตรวจพิจารณามาจากดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่เพียงไม่กี่คน และการกระทำดังกล่าวถือเป็นการละเมิดสิทธิในการรับชม ขัดต่อพื้นฐานประชาธิปไตยที่ควรให้การรับชมเป็นไปอย่างเสรี

“ปัจจุบันประชาชนต้องทำมาหากิน กลับมาบ้านก็หวังพึ่งสื่อให้มอบความบันเทิงให้ อย่างไรก็ตามการได้ดูหนังสนุกสักเรื่อง ฉากมันก็ต้องมีความสมจริง มีความรุนแรง ดูแล้วมันปลดปล่อยความเครียด เพราะเราไปทำแบบนั้นในชีวิตจริงไม่ได้ แต่ก็ถูกเซนเซอร์หมด ผมไม่เข้าใจว่าประเทศเสรีอย่างประเทศไทย ทำไมถึงต้องมีการเซนเซอร์ที่เป็นการปิดกั้นเสรีภาพในการรับชมของประชาชน” (ประกิต คิมกุล, สนทนากลุ่ม, 1 มีนาคม 2554)

6.2.5 การควบคุมจากภาครัฐเป็นระบบที่ขาดการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีทัศนคติดังกล่าวมองว่า การที่ภาครัฐออกกฎหมายหรือนโยบายมาเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้กำกับดูแลสื่อ เป็นการออกกฎที่ไม่ได้ผ่านการถามความคิดเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยภาครัฐใช้เพียงกฎหมายซึ่งไม่สามารถล่วงละเมิดได้เป็นการบังคับใช้เท่านั้น โดยเฉพาะฝ่ายตรวจพิจารณาของทางสถานี ที่แม้จะมีการรับเอากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์จากภาครัฐมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แต่ในขณะเดียวกันแม้ฝ่ายตรวจพิจารณาของสถานีจะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงในแง่ของการเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ แต่กลับไม่เคยได้เข้าไปมีบทบาทในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการกำหนดกฎหมายและนโยบายสำหรับการควบคุมเนื้อหาสื่อโทรทัศน์เลย ทำให้บางครั้งมีประเด็นที่เป็นกฎข้อห้ามจากทางภาครัฐ ที่ทางสถานีไม่เห็นด้วย

“เดี๋ยวนี้มีกฎหมายเยอะแยะเต็มไปหมด ด้วยอายุของเราบางทีก็ตามไม่ค่อยจะทัน ก็อาศัยทีมงานคอยแจ้งบอก นี่คือข้อดีของการทำงานเป็นคณะ แต่กฎหมายบางอย่างที่ออกมาหลัง ๆ นี้ อย่างเรื่องของการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ต้องไม่ให้เห็น บางทีตัวละครถือแก้วไวน์ ดูแค่รูปทรงว่าเป็นแก้วไวน์ก็ต้องเบลอลแล้ว อีกอย่างคือฉากเหล่านี้อาจมีความสำคัญต่อเนื้อเรื่อง แต่จะทำยังไงได้ กฎหมายมันไม่รองรับในเรื่องของความสำคัญต่อเนื้อเรื่องไงมันเลยมีปัญหา เพราะฉะนั้นก็เลยต้องทำตามกันไป” (จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

“ผมมองว่าประเด็นบางอย่างมันเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุและไม่ได้สร้างการตระหนักรู้ อย่างการเบลอลขวดเหล้าหรือซองบุหรี่ที่มียี่ห้ออันนี้พอเข้าใจ แต่ภาพแก้วเหล้าที่ในนั้นใส่น้ำเป็นสี ๆ สีเขียว สีแดง ซึ่งพรบ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ฉบับล่าสุดปี พ.ศ.๒๕๕๓ ก็บังคับให้ต้องเบลอลแก้วเหล้าเหล่านั้นหากพฤติกรรมของตัวละครมีเมมา บางครั้งตอนแรกเวลาเรานั่งตรวจก็นั่งลุ้นนะว่า ต่อไปตัวละครจะเมาหรือเปล่า เพราะถ้าไม่เมาเราก็จะไม่เบลอล แต่พอท้าย ๆ เรื่องดันมีพฤติกรรมมีเมมาแสดงให้เห็น เราก็ต้องย้อนกลับไปเบลอลตลอดจากตั้งแต่นั้น ซึ่งผมมองว่ามัน

ก็เกินไปนะ ถ้าเหตุผลของภาครัฐที่ทำให้ต้องออกกฎหมายคือการที่ภาครัฐบอกว่ามีงานวิจัยที่ให้ข้อสรุปว่า การไม่ให้เห็นผลิตภัณฑ์เหล่านี้จะช่วยทำให้คนลดการบริโภค ในความคิดเห็นของผมผมมองว่าถ้าคนจะบริโภค ยังไงเสียเขาก็บริโภค แต่ก็อย่างว่าเวลาเขาออกกฎอะไรเขาก็ไม่เคยให้เจ้าหน้าที่อย่างพวกผมไปนั่งรับฟังหรือมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอะไรหรอก บางครั้งมันมีประเด็นที่เราารู้สึกว่ามันไม่เข้าท่า และเราก็อยากแสดงความคิดเห็นของเราต่อภาครัฐบ้างเท่านั้นเอง” (พิเชษฐ สันติพิทักษ์, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

ในขณะที่เดียวกันภาคประชาชนฝ่ายประชาสังคม ก็มีความเห็นถึงการควบคุมจากภาครัฐว่าเป็นระบบที่มอบบทบาทการมีส่วนร่วมให้กับภาคส่วนอื่น ๆ เช่นกัน

“ผมไม่ได้มีปัญหอะไรกับการเซ็นเซอร์หรอก แต่ผมอยากพูดในบางประเด็นที่ภาครัฐตั้งมาเป็นกฎหมายน้อย อย่างเรื่องของเรื่องภาษีวิบัติ คำว่าภาษีวิบัติสมัยนี้คนนำไปใช้กันผิดมาก อะไรนิดอะไรหน่อยก็ภาษีวิบัติ ผมยกตัวอย่างคำว่า “เป็น” สมัยก่อนเขาเขียนว่า “เปน” ด้วยซ้ำ นี่เป็นจุดเล็ก ๆ ที่ผมสังเกต เพราะกฎเกณฑ์หรือนโยบายบางอย่างที่ภาครัฐกำหนดผมมองว่ายังมีจุดบกพร่อง ซึ่งปัญหาคือการขาดซึ่งการมีส่วนร่วม คือเราไม่ต้องพูดถึงเรื่องกฎหมาย เพราะอย่างโรมันก็กำหนดออกมาแล้วโดยภาครัฐ เพราะฉะนั้นไม่ต้องมีการพูดถึงว่ากฎหมายดีหรือไม่ดี ประชาชนมีหน้าที่ปฏิบัติตามอย่างเดียว เพราะนี่แหละสังคมไทย มันถูกกำหนดตายตัวมาอยู่แล้วว่ากฎหมายคือสิ่งที่ดีงาม แต่ผมอยากถามกลับว่า ถ้ากฎหมายดีจริง ทำไมต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ อันนี้น่าคิด” (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2554)

ทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ดังกล่าว เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองจากตัวแทนทุกภาคส่วน ซึ่งหากมองให้ลึกลงไปในแต่ละประเด็นจะพบว่า ในทัศนคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ต่างมีความขัดแย้งแฝงอยู่ และสามารถจับคู่ของฝ่ายที่มีความขัดแย้งกันในด้านต่าง ๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 สรุปความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณารายการ และภาคประชาชนต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

คู่ขัดแย้ง	ความขัดแย้ง		
	การมีส่วนร่วม vs. การไม่มีส่วนร่วม	การควบคุม vs. การไม่ต้องการถูกควบคุม	การได้ประโยชน์ vs. การเสียประโยชน์
ภาครัฐกับฝ่ายตรวจพิจารณา	✓	✓	✓
ภาครัฐกับภาคประชาชน	✓	✓	✓
ฝ่ายตรวจพิจารณากับภาคประชาชน	-	✓	✓
ภาคประชาชนกับภาคประชาชน	-	-	✓

จากตารางจะเห็นได้ว่า ภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน มีความขัดแย้งกัน 3 ประเด็น คือ บทบาทการมีส่วนร่วม การควบคุม และผลประโยชน์ ซึ่งสามารถอธิบายความขัดแย้งในแต่ละประเด็นได้ ดังนี้

6.3 ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณารายการ และภาคประชาชนต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

จากการวิเคราะห์ความขัดแย้งซึ่งกันและกันในแต่ละภาคส่วน สามารถสรุปความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณารายการ และภาคประชาชนต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ได้ดังนี้

6.3.1 ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับฝ่ายตรวจพิจารณา

1) บทบาทการมีส่วนร่วม

สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เป็นองค์กรที่ดำเนินกิจการสื่อสารมวลชนโดยภาคเอกชนที่ต้องแสวงหาผลกำไรควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามกฎระเบียบของภาครัฐ เพื่อไม่ให้ผิดต่อกฎหมายและเป็นการรักษาไว้ซึ่งจริยธรรมสื่อ อย่างไรก็ตามในแง่ของการรับกฎหมายและนโยบายมาปฏิบัติตามถือว่าเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณามีความเกี่ยวข้องโดยตรงแต่กลับไม่เคยมีโอกาเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายและนโยบายใด ๆ ทำให้หลักเกณฑ์บางอย่างที่นำมาปฏิบัติมีบางประเด็นที่ไม่เห็นด้วยกับทางภาครัฐ แต่ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้

“จริง ๆ แล้วเรื่องกฎหมายที่ออกมาควบคุมการตรวจพิจารณามันเพิ่มขึ้น ๆ ทุกวัน ซึ่งผู้ผลิตต้องเข้าใจตั้งแต่เริ่มแรกว่าไม่ว่าคุณจะทำผิดอะไรก็ตาม มันจะมาแตะกับตัวกฎหมายเยอะเยาะไปหมด ซึ่งการกำหนดกฎหมายและนโยบายนี้ ตั้งแต่สมัยอยู่ในคณะ กบว. เขาก็ไม่ได้มีการประชาพิจารณ์กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนะ กำหนดกันขึ้นเอง เพราะถือว่าในคณะการทำงานก็มีการรวมคนหลากหลายอาชีพแล้ว แต่ที่ว่ามันยังไม่พอนะ พอรูปแบบการกำหนดกฎหมายมันมาในรูปแบบที่เบ็ดเสร็จตั้งแต่อดีต มาปัจจุบันกฎหมายเดิมก็ยังคงอยู่ และก็เพิ่มมากขึ้น ซึ่งพอเวลากฎหมายเพิ่มมากขึ้น เขาก็ใช้รูปแบบเดิมคือกำหนดกันเองเช่นเดิม (จินตนา จุลกะเสวี, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

สำหรับในเรื่องของบทบาทการมีส่วนร่วมนี้ แม้แต่เจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่เคยปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมและกำกับดูแลสื่อมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ก็ยังให้ข้อเท็จจริงในเรื่องจุดบกพร่องของภาครัฐในเรื่องนี้

“สมัยดำรงตำแหน่งเป็น กทช. เห็นเลยว่ากฎหมายบางอย่างที่ยังควบคุมดูแลไม่ดีพอ เพราะกฎหมายเก่าขาดการมีส่วนร่วมต่อภาคส่วนอื่น ๆ ตอนนี้นำกำลังจะมีคณะกรรมการของ กทช. ซึ่งแนวโน้มของกฎหมายฉบับใหม่จะดีขึ้นในแง่ของการสร้างการมีส่วนร่วมต่อทุกภาคส่วน ทั้งผู้ผลิต สถานี และประชาชน รวมทั้งการกำหนดบทลงโทษให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้มีผลต่อการบังคับใช้” (ดวงเดือน รังสิกุล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2554)

2) การควบคุม

จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนมือในการกำกับดูแลสื่อของหน่วยงานภาครัฐ เป็นไปเพื่อการรักษาไว้ซึ่งอำนาจให้ยังคงไว้ โดยอาศัยกฎหมายและนโยบายที่กำหนดขึ้นเป็นเครื่องมือในการแสดงบทบาทของตน จะเห็นได้จากทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามากำกับดูแล จะต้องมียุทธศาสตร์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญขึ้นมารองรับ ทั้งพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง หรือแม้แต่ประกาศในกฤษฎีกาเพื่อบังคับใช้ สะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐ ยึดถืออุดมการณ์อำนาจนิยม (Authoritarianism) โดยการต้องการรักษาอำนาจของตนให้คงอยู่ผ่านการควบคุมสื่อ ในขณะเดียวกันที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ที่ไม่ต้องการให้มีการควบคุม เพราะไม่เห็นด้วยกับกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องในบางประเด็น และมีความต้องการที่จะได้แสดงความคิดเห็นเนื่องจากต้องการที่จะสามารถควบคุมการดำเนินงานของตนเองนั้นยึดถือ

อุดมการณ์เสรีภาพนิยม (Libertarianism) คือต้องการมีเสรีภาพในการดำเนินกิจการและการมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณา

3) ผลประโยชน์

จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการเข้ามาควบคุมสื่อโทรทัศน์ตั้งแต่ พ.ศ.2518 โดย กบว. และมีการเปลี่ยนมือหน่วยงานที่ควบคุมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันโดย กสทช. มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบ่อยครั้งสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนรัฐบาล ทำให้กฎหมายต้องถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ออกกฎหมายและนโยบายด้วย

“อยากให้กฎหมายบางอย่างมันชัดเจนขึ้น แต่มันติดตรงที่ เวลาจะออกกฎหมายแต่ละครั้ง ต้องใช้ระยะเวลาเวลานานมาก เพราะกว่าจะเคลียร์เรื่องผลประโยชน์กันลงตัว จริง ๆ เรื่องนี้มันฝังอยู่ในระบบการเมืองของสังคมไทยแล้วนะ เพราะตราบิตที่ประเทศไทยยังต้องมีเพียงพรรคการเมืองเดียวที่ได้เป็นใหญ่ในประเทศ ซึ่งพรรคการเมืองนี้ก็ต้องหาพันธมิตรจากพรรคอื่น ๆ ให้มาเป็นพรรคร่วม แล้วถ้าเขาไม่ได้ผลประโยชน์เขาจะมาเป็นพรรคร่วมหรือไม่ นี่คือปัญหาสำคัญที่ทำให้กฎหมายเรายังไม่เข้มแข็งพอ” (ลัดดา ตั้งสุภาชัย, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

การที่ภาครัฐสามารถควบคุมสื่อทำให้ได้ผลประโยชน์ทางการเมือง ตรงกันข้ามกับฝ่ายสถานีโทรทัศน์ที่เสียผลประโยชน์ เพราะแม้ว่าสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จะเป็นสถาบันสื่อสาธารณะมวลชนที่ต้องปฏิบัติงานโดยยึดหลักจรรยาบรรณอาชีพ แต่ทั้งนี้ทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างก็เป็นองค์กรที่ต้องดำเนินกิจการโดยมุ่งแสวงหาผลกำไรเพื่อความอยู่รอด โดยผลกำไรขององค์กรก็คือความนิยมจากผู้ชมหรือเรตติง ทำให้ในขณะที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต้องมีการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ก่อนออกอากาศ ก็จะเป็นการเสียผู้ชมในส่วนที่ไม่เห็นด้วยต่อการตรวจพิจารณา หรือแม้กระทั่งการที่ทางสถานีให้ความร่วมมือในการจัดระดับความเหมาะสมทางสื่อโทรทัศน์ ภาพยนตร์บางเรื่องเป็นภาพยนตร์ที่เคยทำรายได้ตอนฉายในโรงภาพยนตร์ แต่ด้วยเนื้อหามีความไม่เหมาะสมและไม่สามารถจัดระดับเป็น T หรือระดับ N ๑๓+ ได้ กล่าวคืออาจต้องจัดระดับความเหมาะสม N๑๘+ ทำให้ต้องเลื่อนไปออกอากาศหลัง 22.00 น. ซึ่งผู้ชมบางคนอาจเข้านอนแล้ว รวมไปถึงการที่สถานีจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องของการจ้างบุคลากรเพื่อมาทำหน้าที่ในการตรวจพิจารณาและต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้านเทคนิคที่มีราคาแพงอีกด้วย

6.3.2 ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน

1) บทบาทการมีส่วนร่วม

ภาคประชาชนฝ่ายประชาสังคมและผู้ชมที่มีบุตรหลานในความดูแลยังคงให้การสนับสนุนกฎหมายและนโยบายของภาครัฐที่ออกมาเพื่อกำกับดูแลเนื้อหาสื่อโทรทัศน์ เพียงแค่บางครั้งยังเห็นว่าการทำงานของภาครัฐขาดการนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง กฎหมายยังขาดความชัดเจน และขาดการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน

“สำหรับภาครัฐเรารู้สึกว่าคุณทำงานแบบไปที พอมีปัญหาก็ขึ้นมาคุณก็ลุกขึ้นมาแก้ปัญหา ครั้งหนึ่งให้ประชาชนรับรู้ว่ามีควมรับผิดชอบ แต่พอเรื่องซาไปก็เงียบอีก กฎหมายที่กำหนดมาก็ไม่มีการบังคับใช้อย่างชัดเจน ไม่มีบทลงโทษที่แสดงให้เห็น ประเทศไทยเป็นประเทศที่น่าสงสารนะ เพราะมีแต่กฎหมายอะไรไม่รู้เยอะแยะไปหมด และประชาชนก็ถูกบังคับให้รู้ซึ่งกฎหมาย จะอ้างว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้ แต่ผู้ที่ควบคุมกฎหมายกลับไม่ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มันเลยเป็นปัญหาที่วนซ้ำที่เดิมและยากที่จะแก้ไข” (อัญญาอร พานิชพิ้งร์ถ, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

ในขณะที่ภาคประชาชนฝ่ายผู้ชมโดยเฉพาะผู้ที่ไม่มียุทธหลานในความดูแลซึ่งต่อต้านการตรวจพิจารณาองว่ากรณีที่ภาครัฐออกกฎหมายและนโยบายขึ้นมาควบคุมสื่อ มีความบกพร่องในเรื่องของการให้บทบาทการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ เช่นกัน

“ผมเข้าใจว่าโดยส่วนใหญ่แล้วกฎหมายที่ออกมาดูแลเรื่องนี้เขาคงหวังดีกับประเทศชาติ แต่เคยถามพวกผมบ้างหรือเปล่าในฐานะผู้บริโภคสื่อ ทุกวันนี้ประชาชนคนไทยเราใช้ชีวิตกันแบบรอรับกฎหมายที่ออกมาควบคุมเราอย่างเดียว ทำไมการตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์เขาไม่ทำอย่างเวลาที่เขาตรวจพิจารณาภาพยนตร์สำหรับฉายตามโรงภาพยนตร์กันบ้าง เห็นเขามีการประชาพิจารณ์จากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งนิสิตนักศึกษา ผู้ผลิต นักกฎหมาย หรือแม้แต่ประชาชนที่สนใจ ผมว่าสื่อโทรทัศน์น่าจะเอาอย่างบ้างนะ เพราะในด้านของการเป็นสื่อ สื่อโทรทัศน์มีความเป็น Mass มากกว่าสื่อภาพยนตร์อีกนะ” (ประกิต คิมกุล, สทนากลุ่ม, 1 มีนาคม 2554)

2) การควบคุม

ในขณะที่ภาครัฐออกกฎหมายและนโยบายเพื่อควบคุมสื่อ ฝ่ายผู้ชมที่ไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะผู้ชมที่ยังไม่มีบุตรหลานในความดูแลมองว่าการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์เป็นการละเมิดสิทธิประโยชน์ และละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ทั้งที่สื่อโทรทัศน์โดยเฉพาะฟรีทีวี

คือสมบัติสาธารณะ ทั้งนี้ควรให้ประชาชนได้เป็นผู้ควบคุมดูแลกันเองเนื่องจากผู้ชมที่เป็นวัยผู้ใหญ่ มีวิจารณญาณเพียงพอและการดูแลบุตรหลานถือเป็นความรับผิดชอบของผู้ที่เป็นบุพการี

“ทำไมต้องมีการเซนเซอร์คือผมไม่เข้าใจ เพราะบางอย่างเราดูเรารู้ว่ามันคืออะไร บางทีตัดชะดูไม่รู้เรื่อง มันเหมือนกับการละเมิดสิทธิในการรับชม และเสียอรรถรสมาก ๆ ทำไมต้องมีการปิดหูปิดตาเด็ก คุณคิดว่าการห้ามเด็กไม่เห็นสิ่งเหล่านี้แล้วจะปลอดภัยหรือ เดี่ยวเขาก็ต้องออกไปเรียนหนังสือ ไปคบเพื่อน แล้วเขาจะไม่ตกใจหรือถ้าไปเจอเพื่อนด่าทอหนึ่ง ผมมองว่าเราควรเปิดให้เขาดูไปเลย แต่เราต้องนั่งข้าง ๆ เขา คอยบอกว่าอันนี้ไม่ดีนะ มันจะเป็นการสร้างความตระหนักที่ดีมากกว่าการมาดุเสียง เบลอแก้วเหล้า หรือปืน เพราะอันนี้เด็กเขาก็รู้อยู่แล้วว่ามันคืออะไร (ประกิต คิมกุล, สทนทากลุ่ม, 1 มีนาคม 2554)

สำหรับเหตุผลในการควบคุมสื่อนี้ ภาครัฐมีความคิดเห็นได้แย้งกับภาคประชาชนว่า

“หลายคนมองว่า จะเซนเซอร์ทำไม ในเมื่อจากความรุนแรง พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เหล่านั้นสามารถพบเห็นได้ในสังคมภายนอก การเซนเซอร์เหมือนกับการปิดหู ปิดตาเด็กและเยาวชน แล้วจะทำอย่างไรเวลาเขาไปในสังคมภายนอกที่มีพฤติกรรมเหล่านั้น เหมือนเขาไม่มีเกราะป้องกัน แต่อยากบอกว่าจริง ๆ แล้วเกราะป้องกันที่ดีที่สุดคือพ่อกับแม่ มันจะดีกว่าไหมถ้าข้อเท็จจริงคือสังคมภายนอกโหดร้าย แต่พอเด็กกลับมาเจอตัวอย่างที่ดี ๆ คือพ่อกับแม่ เห็นตัวอย่างที่ดีทางหน้าจอโทรทัศน์ เด็กจะยังได้มีโอกาสซึมซับสิ่งที่ดีซึ่งสิ่งนี้ต่างหากคือเกราะป้องกันที่ดีที่สุด ไม่ใช่ว่าสังคมภายนอกแย่ ในทีวีก็ยังไม่ทำให้แย่ มันเหมือนกับการตีกรอบล้อมให้เด็กต้องอยู่กับบทเรียนที่มีแต่เรื่องไม่ดี” (ดวงเดือน รังสิกุล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2554)

3) ผลประโยชน์

ภาครัฐเป็นฝ่ายที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์โดยมองว่าการคัดกรองเนื้อหาสื่อให้มีความเหมาะสม จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้ และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการควบคุมสื่อถือเป็นผลประโยชน์ทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันที่ฝ่ายที่ไม่สนับสนุนการตรวจพิจารณา โดยเฉพาะผู้ชมที่ยังไม่มีบุตรหลานในความดูแล มีความเห็นว่าการตรวจพิจารณาไม่เกิดประโยชน์ในแง่ของการสร้างความตระหนักรู้ ที่สำคัญคือเสียอรรถรสในการรับชมเพราะเป็นการทำลายคุณค่าของศิลปะ

6.3.3 ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายตรวจพิจารณากับภาคประชาชน

1) การควบคุม

ฝ่ายตรวจพิจารณาต้องมีการควบคุมเนื้อหาสื่อผ่านการตรวจพิจารณาเพื่อเป็นการรักษาจริยธรรมสื่อและเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งแม้ว่าจะมีภาคประชาชนฝ่ายประชาสังคมและผู้ชมที่มีบุตรหลานในความดูแลให้การสนับสนุนการควบคุมเนื้อหารายการที่ออกอากาศสำหรับสื่อโทรทัศน์ โดยเฉพาะภาพยนตร์เนื่องจากมีความเห็นตรงกันว่ามีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมเห็นได้ชัดมากกว่ารายการโทรทัศน์ประเภทอื่น ๆ

“บางทีก็มีผู้ชมถามเราว่า จะเบลอทำไมแก้วเหล้า เบลอทำไมบุหรี เพราะรู้อยู่แล้วว่าที่ตัวละครถือคืออะไร ในแง่ของกฎหมายไม่ต้องพูดถึงเพราะแน่นอนว่าเขาคงไม่รู้เรื่องพรบ.ที่เข้ามาควบคุม แต่เราถามว่าคุณรู้ แต่เด็กจะรู้หรือเปล่า เด็กบางคนก็เด็กจริง ๆ เขาก็จะถามพ่อแม่ว่านั่นคืออะไร ซึ่งตรงนี้เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่ต้องใช้กุศโลบายในการอธิบายเช่นว่า ที่เป็นภาพมั่ว ๆ ก็เพราะสิ่งนั้นคือสิ่งไม่ดี ลูกอย่าทำตามนะ เป็นต้น หรืออย่างบางทีที่เราต้องเบลอขวดเหล้าของบุหรี ก็เพราะปัจจุบันกฎหมายห้ามไม่ให้ผลิตภัณฑ์เหล่านี้โฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ โดยเฉพาะบุหรีที่ห้ามโดยไม่มีข้อยกเว้น หรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะโฆษณาได้ก็ต้องไม่เห็นภาพผลิตภัณฑ์เห็นได้แค่โลโก้และต้องเป็นไปในลักษณะของส่งเสริมคุณธรรมให้กับสังคม ผลิตภัณฑ์เหล่านี้เลยหาทางที่จะโฆษณาด้วยการเป็นสปอนเซอร์ในภาพยนตร์ บางทีทั้งฉากมีแต่ขวดเบียร์ยี่ห้อเดียวไม่มียี่ห้ออื่น ในความเป็นจริงมันเป็นไปได้หรอกคะที่จะมีแค่ยี่ห้อเดียว นอกจากคุณเจตนาที่จะขายของในเนื้อหา หรือภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยาม จะมีฉากที่พลอย เมอมาลย์ พุดกับคนขายของข้าวร่วยว่า “ขอ LM เขียวซองหนึ่ง” ซึ่งก็ต้องตัดเสียงยี่ห้อออกไปเพราะถือเป็นการแฝงโฆษณา (ญาติตา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

ในขณะที่ภาคประชาชนฝ่ายผู้ชมที่ไม่มีบุตรหลานในความดูแล ต่อต้านการตรวจพิจารณาเนื่องจากมองว่าการเซนเซอร์ทางสื่อโทรทัศน์เป็นเพียงการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ไม่กี่คน ไม่มีอำนาจในการตัดสินแทนประชาชนทั่วประเทศ

“การเซนเซอร์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ของบ้านเรามันทำให้ผมรู้สึกเหมือนตัวเองเป็นเด็กอนุบาลไม่อาจใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง หรือในสายตาของเจ้าหน้าที่เซนเซอร์คงเห็นว่าระบบการศึกษาไทยยังด้อยอยู่หรือเปล่า จึงคิดว่าคนอื่นเขาคิดไม่เป็น แล้วนี่มาตรฐานของการเซนเซอร์อยู่ตรงไหน ถ้านั่นตัดสินด้วยคนไม่กี่คน ผมก็เป็นคนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย และรำคาญมาก

เวลาเห็นสิ่งที่กำลังดูต้องมีภาพเบลอ ดูดเสียงตุ้ด ๆ ไม่เฉพาะการเซนเซอร์ทางทีวี เดียวนี้ลามไปถึงแผ่นวีซีดีที่เราต้องควักกระเป๋าซื้อด้วยเงินแล้ว” (ชุมพล ชุณหสุนทร, สนทนากลุ่ม, 1 มีนาคม 2554)

2) ผลประโยชน์

การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ของเจ้าหน้าที่ประจำสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ถือเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อรักษาไว้ซึ่งจริยธรรมสื่อ อีกทั้งยังเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายของภาครัฐเพื่อไม่ให้ผิดต่อกฎหมาย

ในขณะที่เดียวกันหากมองตามโครงสร้างความเป็นเจ้าของสื่อ ทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างดำเนินกิจการโดยภาคเอกชน ซึ่งยังคงต้องแข่งขันเพื่อผลกำไรและการอยู่รอดของธุรกิจ เพราะฉะนั้นในเรื่องของการตรวจพิจารณาซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาที่มีผู้ไม่เห็นด้วย ย่อมทำให้สถานีเสียผู้ชมในส่วนนั้นไป ทำให้เสียรายได้ อีกทั้งการตรวจพิจารณายังมีในเรื่องของค่าใช้จ่าย ทั้งการจ้างบุคลากรเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตรวจพิจารณา ทำหน้าที่ตัดต่อแก้ไข หรือส่วนงานที่มีความเกี่ยวข้องอื่น ๆ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ราคาแพงเพื่อใช้ในการตรวจพิจารณาหรือใช้ในการแก้ไข นอกจากนี้ในกรณีที่อาจเกิดความผิดพลาดในด้านการตรวจพิจารณา อาจเกิดการฟ้องร้องทางคดี ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการดำเนินธุรกิจอีกด้วย

“บางที่ผู้ชมก็โทร.เข้ามาต่อว่าว่าทำไมต้องเซนเซอร์ ดูแล้วภาพไม่สวย ดูไม่รู้เรื่อง เราก็ต้องพยายามอธิบายให้เขาเข้าใจถึงเหตุผล เพราะถือว่าผู้ชมคือบุคคลสำคัญ บางคนโทร.มาแบบมีอารมณ์ ขึ้นเสียงเลยก็มี ก็ต้องพยายามพูดดี ๆ และต้องขอบคุณที่เป็นแฟนรายการของสถานี การรักษาความนิยมในฐานะผู้ชม ก็สำคัญกับสถานี” (ญาตา เมตตาประเสริฐ, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2554)

การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ จึงทำให้ฝ่ายตรวจพิจารณาเสียประโยชน์ในเรื่องของรายได้ ในขณะที่เดียวกันฝ่ายที่สนับสนุนการตรวจพิจารณาซึ่งส่วนมากคือผู้ชมที่มีบุตรหลานในความดูแลจะได้ประโยชน์เนื่องจากสามารถมอบความไว้วางใจให้กับสื่อที่มีการตรวจพิจารณาคัดกรองเนื้อหาแล้ว และสามารถให้บุตรหลานของตนได้ใช้เวลาอยู่กับโทรทัศน์ในขณะที่

พ่อแม่หลายคนที่ไม่ม่มีเวลาเพราะต้องทำงาน การที่มีเกราะป้องกันด้านหนึ่งจากสถานีจึงเป็นประโยชน์กับผู้ที่สนับสนุนการตรวจพิจารณา

ในขณะเดียวกันที่ภาคประชาชนฝ่ายภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นอีกฝ่ายที่สนับสนุนการตรวจพิจารณา จึงได้มีการตรวจสอบเฝ้าระวังการทำงานของสื่อ พบว่าบางครั้งการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาไม่ได้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่

“ทุกวันนี้เรารู้สึกว่าคุณนำเสนอแบบไม่รับผิดชอบต่อผู้ชม ไม่รับผิดชอบต่อสังคม คำนึงถึงแต่เรตติงทางปริมาณของคุณอย่างเดียว แต่เรากำลังพูดถึงเรตติงทางคุณภาพที่คุณต้องมีด้วยซึ่งก็เข้าใจว่ามันสวนทางกัน แน่แน่นอนว่ารายการดี ๆ ก็มี แต่เป็นส่วนน้อย เพราะเชื่อใหม่เวลาเราไปคุยกับทางสถานี เขาตอบเรามาว่าก็เพราะผู้ชมต้องการเนื้อหาที่เข้มข้น มีความรุนแรง น้ำเน่าก็เลยต้องนำเสนอไป แล้วมันก็เป็นแบบนี้ เพราะช่องนี้ผลิต อีกช่องก็ต้องมาในแนวนี้ด้วย แบบต้องผลิตแข่งกัน” (ชาญไชย วิกรวงษ์วิช, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

6.3.4 ความขัดแย้งระหว่างภาคประชาชนกับภาคประชาชน

1) ด้านผลประโยชน์

ความขัดแย้งระหว่างภาคประชาชนกับภาคประชาชน มีความขัดแย้งเรื่องเดียวคือความขัดแย้งในด้านของผลประโยชน์กล่าวคือ ฝ่ายที่สนับสนุนให้มีการตรวจพิจารณาคัดกรองเนื้อหาสื่อเพื่อประโยชน์ต่อประชาชน และเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดกและเยาวชนเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพราะปัจจุบันพ่อแม่ผู้ปกครองมักไม่ค่อยมีเวลาอยู่กับบุตรหลาน ซึ่งมีความขัดแย้งกับอีกฝ่ายที่ต่อต้านการตรวจพิจารณา โดยพบมากในฝ่ายผู้ชมที่ไม่มีบุตรหลานในความดูแล ซึ่งมองว่าเสียประโยชน์ในการรับชม อีกทั้งยังเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

“บางทีนั่งดูพฤติกรรมของลูกเวลาเขานั่งดูโทรทัศน์ พอถึงฉากเลิฟซีนเขาจะแสดงอาการที่เรารู้ว่าเขาเข้าใจนะว่าตัวละครกำลังทำอะไรกัน และเดี๋ยวนี้เนื้อหาไม่แต่เรื่องทางเพศ รองลงมาคือความรุนแรง ไม่เข้าใจว่าทำไมสมัยนี้การแสดงออกของตัวละครต้องแสดงออกอย่างชัดเจน ถ้าไม่เอาไปไปจ่อ ไม่กอดจริงจูบจริงเนื้อหามันจะไม่สนุกเหวอ ขนาดเราผู้ใหญ่ดูยังรู้สึกว่ามันเยอะไปแล้วในความรู้สึกของเด็กที่นั่งดูอยู่จะขนาดไหน

คนสมัยนี้ชอบตีความคำว่าประชาธิปไตยในทางที่ผิด กฎหมายกำหนดให้คนมีทั้งสิทธิและเสรีภาพ แต่คนส่วนใหญ่มักรู้จักแต่คำว่าเสรีภาพ และนำไปใช้โดยที่ไม่รู้ว่กำลังละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งคนที่ต่อต้านการเซ็นเซอร์เนี่ย เพราะเขามองแต่ตัวเอง แต่เขาไม่ได้มองถึงเด็ก ไม่รู้ด้วยซ้ำว่านี่คือการละเมิดสิทธิของเด็กที่จะได้เติบโตในสภาพแวดล้อมที่มีแต่สิ่งดี ๆ” (เกณิกา พงษ์วิรัช, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554)

จากความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน จะเห็นได้ว่าฝ่ายที่มีความขัดแย้งกับฝ่ายอื่น ๆ มากที่สุดคือภาครัฐ ซึ่งมีความขัดแย้งกับฝ่ายตรวจพิจารณาและภาคประชาชนครบทั้ง 3 ประเด็น คือ บทบาทการมีส่วนร่วม การควบคุม และผลประโยชน์ ผลการศึกษาที่ได้จึงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่า แม้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต้องอาศัยความร่วมมือในการแก้ปัญหาจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน แต่ภาครัฐ ควรมีการตระหนักถึงปัญหาความขัดแย้งที่ฝ่ายตนมีต่อภาคส่วนอื่น ๆ มากที่สุดเป็นสำคัญในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อค้นหาแนวทางในการปรับปรุงการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์
3. เพื่อสำรวจทัศนคติของภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน ที่มีต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยอาศัยเครื่องมือในการวิจัยได้แก่การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) การเข้าร่วมสังเกตการณ์ (Observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Interview) จากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 10 คน แบ่งเป็นภาครัฐจำนวน 3 คน ฝ่ายตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จำนวน 1 คน ฝ่ายตรวจพิจารณาของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จำนวน 2 คน ภาคประชาชนฝ่ายประชาสัมพันธ์ 4 คน และผู้เข้าร่วมสนทนา 2 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน รวม 12 คน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย มาเป็นแนวทางในการวิจัย

7.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ได้ผลการวิจัยดังนี้

7.1.1 การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างถูกควบคุมโดยภาครัฐซึ่งออกกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องมาเพื่อกำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ ซึ่งตรงกับแนวคิดเรื่องการกำกับดูแลเนื้อหาการสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย ที่มีพัฒนาการความเป็นมาของการที่ภาครัฐเข้ามาควบคุมกำกับดูแลสื่อโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ โดยสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ต่างรับกฎหมายและนโยบายซึ่งในที่นี้คือกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ มาเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการตรวจพิจารณา อีกทั้งการปรับรูปแบบการตรวจพิจารณาเดิมเมื่อครั้งที่ กบว.เคยปฏิบัติหน้าที่

ได้แก่ การตัดเสียง การบังภาพ การตัดภาพ การขึ้นประโยคคำเตือน และการห้ามออกอากาศ แต่สำหรับสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีรูปแบบเพิ่มขึ้นมา 2 วิธีการ คือการใช้เทคนิคพิเศษ และการตรวจคำบรรยายภาษาไทย ทำให้กระบวนการทำงานในการตรวจพิจารณาของทั้งสองสถานีมีความคล้ายคลึงกัน แต่ทั้งนี้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ต่างก็เป็นองค์กรสื่อมวลชนที่บริหารงานโดยภาครัฐกิจเอกชนที่ต้องดำเนินงานภายใต้แรงกดดันทางเศรษฐกิจและแรงกดดันทางสังคมและการเมือง ตามแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรสื่อมวลชน ทำให้การตรวจพิจารณามีความแตกต่างกันในบางรายละเอียดซึ่งมีปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กรเป็นแรงผลักดัน ปัจจัยภายในองค์กรได้แก่ที่มาของภาพยนตร์ที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกมีประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาออกอากาศแตกต่างกัน รวมถึงวิจรรณญาณของเจ้าหน้าที่แต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกันตามปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ นอกจากนี้ปัจจัยภายในองค์กรแล้วยังมีปัจจัยภายนอกองค์กรได้แก่ เหตุการณ์สังคมในขณะนั้นที่เจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาต้องมีการปรับตัวและเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงหน่วยงานกำกับดูแลของภาครัฐ ความนิยมของผู้ชม รวมทั้งเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตรวจพิจารณา รวมไปถึงปัจจัยเรื่องการข้ามสื่อที่ธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภท เป็นตัวกำหนดเนื้อหา โดยที่เนื้อหาอย่างหนึ่ง เมื่ออยู่บนสื่อหนึ่ง ได้รับการยอมรับ หรือสามารถแพร่ภาพได้ แต่เมื่อมาอยู่บนสื่อหนึ่ง กลับไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่สามารถแพร่ภาพเดียวกันได้ โดยสิ่งที่เป็นตัวกำหนดคือ ผู้ชม สื่อภาพยนตร์ที่ฉายในโรงภาพยนตร์ ผู้ชมเป็นผู้เลือกเอง (Active audience) การเลือกรับชมจึงถือเป็นความสมัครใจและได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับเนื้อหาที่เป็นผู้ชมเป็นผู้เลือก ในทางตรงกันข้าม สื่อภาพยนตร์ที่ออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ ผู้ชมเป็นเพียงผู้รับสาร (Passive audience) จึงอาจทำให้บางครั้งภาพยนตร์ที่ออกอากาศไม่เหมาะสมกับผู้ชม โดยเฉพาะวัยเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงต้องมีการควบคุมสื่อโทรทัศน์ ด้วยการตรวจพิจารณาเนื้อหาก่อนออกอากาศ สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยภายในองค์กรที่มีผลต่อการตรวจพิจารณา

7.1.2 เนื้อหาที่ถูกพิจารณายึดหลักเกณฑ์กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ เป็นแนวทางปฏิบัติ โดยจากการศึกษาตัวอย่างภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศที่เคยออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณาและถูกคัดกรองมีลักษณะเป็นเนื้อหาที่ผิดศีลธรรม (Immoral Content) โดยแฝงอยู่ในเนื้อหาที่มีความรุนแรง โดยความรุนแรง (violence) คือการแสดงออกใด ๆ ซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ การเสียชีวิต หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ รวมทั้งการกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการที่ควรได้ทั้งกับตนเองและผู้อื่น หรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงามของ

สังคมซึ่งสามารถแบ่งความรุนแรงออกได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ ความรุนแรงด้านเพศ ความรุนแรงด้านภาษา ความรุนแรงด้านการกระทำ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงอื่น ๆ

7.1.3 ผลการวิจัยในเรื่องของทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน แสดงให้เห็นถึงทัศนคติสองประการ ได้แก่ ทัศนคติเชิงบวก และทัศนคติเชิงลบ โดยฝ่ายที่มีทัศนคติเชิงบวกซึ่งมีภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา ภาคประชาชนฝ่ายภาคประชาสังคม และภาคประชาชนฝ่ายผู้ชมที่มีบุตรหลานในความดูแลจะมีการสนับสนุนการตรวจพิจารณาซึ่งถูกต้องตามแนวคิดเรื่องทัศนคติ โดยฝ่ายที่มีทัศนคติเชิงบวกจะมีเหตุผลสนับสนุน ความคิดความเชื่อได้แก่ เนื้อหารายการโทรทัศน์สามารถสร้างผลกระทบเชิงลบให้แก่เด็กและเยาวชน การกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์โดยภาครัฐคือการคุ้มครองประโยชน์แก่ผู้ชมและการตรวจพิจารณาเป็นหน้าที่ของสื่อที่ปฏิบัติเพื่อรักษาไว้ซึ่งจรรยาบรรณอาชีพ

ในด้านตรงกันข้าม ฝ่ายที่มีทัศนคติเชิงลบต่อการตรวจพิจารณาจะมีการแสดงออกตั้งแต่ระดับของการไม่เห็นด้วยเพียงบางประเด็น เช่นฝ่ายตรวจพิจารณาและภาคประชาชนฝ่ายภาคประชาสังคมที่มีข้อกังขาในกฎหมายบางประเด็น โดยมองว่าการควบคุมจากภาครัฐเป็นระบบเบ็ดเสร็จที่ขาดการมีส่วนร่วม หรืออีกระดับของทัศนคติเชิงลบคือระดับต่อต้านการตรวจพิจารณาซึ่งพบในภาคประชาชนฝ่ายผู้ชมที่ไม่มีบุตรหลานในความดูแล โดยมีเหตุผลที่สนับสนุนทัศนคติเชิงลบต่อการตรวจพิจารณาได้แก่ เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณาไม่ส่งผลกระทบด้านลบใด ๆ ต่อพฤติกรรมหลังจากรับชม การเรียนรู้เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมทางสื่อโทรทัศน์คือสิ่งที่ดีเพื่อจะได้เป็นการเตรียมพร้อมรับมือสังคมแห่งความเป็นจริง รูปแบบการตรวจพิจารณาไม่มีมาตรฐานและไม่เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักรู้ การตรวจพิจารณาคือการละเมิดสิทธิในการรับชม

จากการศึกษายังพบความขัดแย้งในเรื่องของบทบาทการมีส่วนร่วม การควบคุม และผลประโยชน์ ระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน ที่มีต่อการตรวจพิจารณา โดยเฉพาะภาครัฐที่มีความขัดแย้งทั้งสามประเด็นกับภาคส่วนอื่น ๆ

7.2 อภิปรายผลการวิจัย

การควบคุมเนื้อหาสื่อโดยภาครัฐมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน โดยภาครัฐยังคงมีบทบาทในการควบคุมดูแลสื่อทางด้านศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งการเผยแพร่เนื้อหาสื่อในลักษณะที่มีความรุนแรงที่อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อ ค่านิยมของผู้คนในสังคม ที่อาจส่งผลกระทบต่อความเจริญของสังคมและเสถียรภาพของประเทศ รวมทั้งเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุคสมัย การควบคุมเนื้อหาสื่อโดยภาครัฐมีในสื่อที่ใช้ในการสื่อสารมวลชนทุกประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์

ภาพยนตร์เป็นสื่อแขนงหนึ่งที่ได้รับค่านิยมมาตั้งแต่สมัยอดีต การเล่าเรื่องด้วยภาพที่นำเสนอเรื่องราวได้อย่างเสมือนจริงด้วยเทคนิคการถ่ายทำ ทำให้ภาครัฐมีความกังวลว่าเนื้อหาภาพยนตร์ อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อและค่านิยมของผู้ชม ทำให้มีการตรวจพิจารณาเนื้อหาภาพยนตร์กันเกือบทุกประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย โดยรัฐบาลในสมัยนั้นได้ตราพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. ๒๔๗๓ ขึ้น และจัดตั้งคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ เพื่อทำหน้าที่ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทุกเรื่องก่อนเข้าฉายในโรงภาพยนตร์ อย่างไรก็ตามเมื่อภาพยนตร์ได้ข้ามสื่อมายังสื่อโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่ภาครัฐมีการควบคุมดูแลเนื้อหาอย่างยาวนาน ตามแนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหาการสื่อสารโทรทัศน์ในประเทศไทยที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการกำกับดูแลเนื้อหาการสื่อสารโทรทัศน์ในประเทศไทย กฎหมายที่เคยใช้ควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์สำหรับฉายในโรงภาพยนตร์ ซึ่งยอมรับความรุนแรงในเนื้อหาภาพยนตร์ได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากภาพยนตร์ที่ฉายในโรงภาพยนตร์นั้น ผู้ชมที่ต้องการรับชมภาพยนตร์สามารถเลือกเอง (Active audience) ด้วยความสมัครใจและรับได้ในระดับความรุนแรงจากสิ่งที่รับชม ซึ่งส่วนใหญ่ก็มักไม่ใช่ผู้ชมในวัยเด็ก แต่ในสื่อโทรทัศน์ ผู้ชมเป็นเพียงผู้รับสาร (Passive audience) และเนื่องจากลักษณะทางธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ที่เข้าถึงผู้ชมได้ทุกเพศทุกวัยในเวลาเดียวกัน เนื้อหาภาพยนตร์บางประเด็นที่เคยได้รับการยอมรับตามกฎหมายที่เคยใช้ควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงไม่สามารถยอมรับในระดับเดียวกันได้เมื่อมาออกอากาศในสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากไม่เหมาะสมกับผู้ชมโดยเฉพาะผู้ชมในวัยเด็กและเยาวชนที่อาจรับชมในขณะที่ไม่มีผู้ปกครองคอยดูแลอยู่ข้าง ๆ

ด้วยลักษณะทางธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ดังที่กล่าวมา ภาครัฐจึงควบคุมเนื้อหาสื่อโทรทัศน์ด้วยการร่างกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมและเพื่อให้สถานีโทรทัศน์ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการคัดกรองเนื้อหาสื่อ โดยปัจจุบันมีกฎหมายหลักที่สถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีทุกช่องรวมทั้งเคเบิลทีวีใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการตรวจพิจารณา คือ

กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) โดยกฎกระทรวงฉบับดังกล่าวได้ระบุข้อห้ามที่ไม่ให้รายการโทรทัศน์ รวมทั้งภาพยนตร์ นำเสนอเนื้อหาที่ขัดต่อข้อกำหนดในกฎกระทรวง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาซึ่งเสถียรภาพของประเทศ และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ รวมทั้งเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ชมโดยเฉพาะในวัยเด็กและเยาวชนเกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตัวละครและการดำเนินเรื่อง เนื่องจากภาครัฐมีความเชื่อว่ามีพลังที่แข็งแกร่ง ซึ่งตรงกับแนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในสื่อของ Bandura (1994) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การลอกเลียนแบบ (Imitation) มีหลักการมาจากการเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมจากผู้อื่น (Observational learning) แล้วจึงนำมาทำตามแบบตัวอย่างที่เรียกว่า “เลียนแบบ” โดยเฉพาะในสื่อภาพยนตร์หรือสื่อโทรทัศน์ที่มักใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ซึ่งเด็กอาจเรียนรู้ว่า พฤติกรรมกรรมความรุนแรงนี้มีประโยชน์และเป็นวิธีที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าข้อความต่าง ๆ ในกฎหมายหรือนโยบายที่ภาครัฐใช้ในการควบคุมดูแลสื่อโทรทัศน์ โดยเฉพาะกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) ที่สถานีโทรทัศน์ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการตรวจพิจารณา เป็นข้อความที่ตีความได้ยาก ไม่ครอบคลุมทุกประเด็น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการนำไปปฏิบัติใช้ ทั้งนี้เป็นเพราะกฎเกณฑ์ที่มีการกำหนดเพื่อควบคุมเนื้อหาสื่อ ใช้หลักเกณฑ์เฉพาะที่เน้นเรื่องศีลธรรมอันดีหรือความเหมาะสมต่อผู้ชมโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเพื่อไม่ให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่ไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์ในเรื่องของกระบวนการสร้างความหมาย ว่าสิ่งที่ตั้งเป็นหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจพิจารณาสามารถครอบคลุมและมีความชัดเจนซึ่งง่ายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา หรือจะส่งผลกระทบต่อหรือการสร้างความรู้ให้กับผู้ชมได้จริงหรือไม่ หรืออย่างน้อยเพียงใด รวมทั้งข้อความในกฎหมาย ไม่สามารถครอบคลุมประเด็นได้ทั้งหมด เพราะไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์ตามแนวคิดสัญวิทยา (Semiology) มาประกอบในการร่างกฎหมาย โดยจากการศึกษาพบว่า เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณาและถูกคัดกรอง มีลักษณะเป็นเนื้อหาที่ผิดศีลธรรม (Immoral Content) โดยแฝงอยู่ในเนื้อหาที่มีความรุนแรง ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๗) รวมถึงพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่ควบคุมเนื้อหาสื่อตรงกับเนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านอื่น ๆ เสียเป็นส่วนมาก มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ตรงกับเกณฑ์หลักของความรุนแรงคือความรุนแรงด้านเพศ ความรุนแรงด้านภาษา ความรุนแรงด้านการกระทำ และความรุนแรงเชิงโครงสร้าง สะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อควบคุมเนื้อหาความรุนแรง กลับไม่ได้มีการศึกษาความรุนแรงก่อนที่จะมีการกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ โดยเฉพาะเนื้อหาความรุนแรงในภาพยนตร์ประเภทความรุนแรงอื่น ๆ ที่พบเป็นส่วนมากนั้น ต้องอาศัยการตีความตามแนวคิดสัญวิทยา (Semiology) เรื่องความหมายแฝง (Connotation) เพราะความรุนแรงบางอย่างไม่ได้แสดงออกอย่างโจ่งแจ้ง แต่แสดงออกโดยการแฝงอยู่ในเนื้อหาซึ่งต้องอาศัยการ

ตีความ ทำให้ข้อความในกฎหมายและนโยบายที่ใช้ในปัจจุบันยากต่อการนำไปปฏิบัติใช้เนื่องจากไม่ครอบคลุม ตีความยาก และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดข้อขัดแย้งกับหลายภาคส่วนที่มักตั้งคำถามถึงมาตรฐานในการตรวจพิจารณาของแต่ละสถานี

มาตรฐานในการตรวจพิจารณาของแต่ละสถานีเป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณามักถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม โดยแม้จะพบว่าสาเหตุหลักมาจากกฎหมายที่ต้องนำมาปฏิบัติใช้มีปัญหาหลายประการดังข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามสถานีโทรทัศน์ก็ต้องรับกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ มาปฏิบัติตามอย่างไม่มีข้อยกเว้น เนื่องจากสถานีโทรทัศน์ทุกช่อง โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 แม้จะเป็นสถานีโทรทัศน์บริหารงานโดยภาคเอกชน แต่ก็ยังเป็นองค์กรสื่อสารมวลชนที่ต้องดำเนินงานภายใต้ความสัมพันธ์กับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ตามแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างและการบริหารจัดการองค์กรสื่อสารมวลชน McQuil (2005) คือเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์กรสื่อกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ พบว่าองค์กรสื่อสารมวลชนเป็นสถาบันที่ดำเนินงานภายใต้แรงกดดันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้เกิดแรงกดดันจากภายในตัวองค์กรสื่อเอง และยังมีแรงกดดันจากภายนอกองค์กรสื่อ ซึ่งในที่นี่รวมถึงการควบคุมจากด้านการเมืองและกฎหมายโดยภาครัฐด้วย นอกจากนี้มาตรฐานในการตรวจพิจารณาของเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา ยังขึ้นอยู่กับวิจากรณาของเจ้าหน้าที่แต่ละบุคคลอีกด้วย ตามแนวคิดด้านประชากรศาสตร์ ที่กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกัน จะมีความคิดและความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป

เมื่อมีการควบคุมจากภาครัฐ โดยการใช้กฎหมายและนโยบายอื่น ๆ ย่อมทำให้เกิดทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ที่แตกต่างกันไป ตามแนวคิดเรื่องทัศนคติของ Newcomb (1954) ที่กล่าวว่า ทัศนคติของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับ อาจแสดงออกมาทางพฤติกรรมใน 2 ลักษณะ คือ ทัศนคติทางบวก (Positive attitude) ที่แสดงออกในลักษณะพึงพอใจและเห็นด้วยหรือชอบ ตรงข้ามกับทัศนคติทางลบ (Negative attitude) ที่แสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจและไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบ โดยจากการศึกษาพบว่า การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์นั้น มีทั้งผู้ที่สนับสนุนการตรวจพิจารณา และผู้ที่ต่อต้านการตรวจพิจารณา โดยผู้ที่สนับสนุนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์มีเหตุผลสนับสนุนในการตรวจพิจารณาเนื่องจากเห็นว่าเนื้อหาที่มีความรุนแรงจะส่งผลกระทบต่อผู้ชม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน โดยอาจทำให้เด็กเกิดความหวาดกลัว และที่สำคัญคืออาจทำให้เด็กจดจำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่แฝงอยู่ในความรุนแรงของเนื้อหาไปสู่การลอกเลียนแบบ ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ต่อต้านการตรวจพิจารณากลับมองว่าเนื้อหาที่มีความรุนแรง ไม่ส่งผลกระทบต่อ

ผู้ชม และอาจเป็นสิ่งดีที่ควรให้ผู้ชมโดยเฉพาะวัยเด็กและเยาวชนเรียนรู้เพื่อเตรียมพร้อมไปกับโลกแห่งความเป็นจริง เมื่อเกิดทัศนคติสองด้าน ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น และเมื่อพิจารณาความขัดแย้งต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นพบว่าสาเหตุหลักเกิดจากการที่แต่ละฝ่ายต่างมีอุดมการณ์ของตนเอง ตามแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ของ Storey (1997, อ้างใน นवलพรรณ ดาระสวัสดิ์, 2544) ว่าอุดมการณ์ คือความคิดที่เป็นระบบที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง ซึ่งอาจมีความหมายแฝง บิดเบือน หรือปิดบัง เพื่อเป็นการสร้างเนื้อหาทางวัฒนธรรมหรือแนวทางปฏิบัติ โดยจากการศึกษาพบว่า ภาครัฐมีความขัดแย้งกับภาคส่วนอื่น ๆ มากที่สุด โดยการที่ภาครัฐมีความต้องการที่จะควบคุมสื่อเกิดจากอุดมการณ์อำนาจนิยม ในขณะที่ภาคส่วนอื่น ๆ ทั้งฝ่ายตรวจพิจารณาและภาคประชาชนบางส่วนไม่ต้องการถูกควบคุมเพราะต้องการควบคุมตนเอง อีกสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งบานปลายดังเช่นทุกวันนี้มาจากการที่ภาครัฐไม่ได้มอบบทบาทการมีส่วนร่วมให้กับภาคส่วนอื่น ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการละเมิดสังคมและไม่เป็นไปตามกติกาของสังคมแห่งวิถีประชาธิปไตย ฝ่ายตรวจพิจารณาซึ่งอยู่ในฐานะผู้ที่ต้องรับกฎหมายและนโยบายจากภาครัฐมาปฏิบัติและภาคประชาชนซึ่งอยู่ในฐานะผู้บริโภคสื่อถูกมองข้ามในฐานะหุ้นส่วนทางความคิด ดังนั้นกฎหมายต่าง ๆ ที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนดเพื่อควบคุมสื่อจึงไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากขาดความหลากหลายในด้านแนวคิดและมุมมอง รวมทั้งไม่ได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนฝ่ายผู้ชมที่ไม่เห็นด้วย

ปัญหาอื่น ๆ ที่ทำให้การตรวจพิจารณาทางสื่อโทรทัศน์ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร คือ กลไกในการควบคุมสื่อของภาครัฐ โดยเฉพาะเรื่องของการตรวจสอบและติดตามในกรณีที่ผู้ชมโทร.มาร้องเรียนว่าพบเห็นเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ ซึ่งข้อเท็จจริงคือเนื้อหาเหล่านั้นที่ถูกร้องเรียนได้ออกอากาศไปแล้ว สิ่งที่ภาครัฐทำได้จึงมีเพียงการตักเตือน ซึ่งมักใช้ไม่ได้ผลกับการตรวจสอบและติดตามในอนาคต

ในขณะเดียวกัน ทางสถานีโทรทัศน์ต่างยึดถือว่าอำนาจในการตัดสินใจที่จะสั่งแก้ไขคือหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจพิจารณา แต่ในความเป็นจริงแล้ว รูปแบบการตรวจพิจารณาด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นวิธีการเชิงเทคนิคที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญจากเจ้าหน้าที่ที่ติดต่อ แต่ปัจจุบันรูปแบบการทำงานของสถานีโทรทัศน์ทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เจ้าหน้าที่ที่ติดต่อซึ่งเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญและมีความรู้ในด้านเทคนิคกลับมีหน้าที่เพียงเป็นผู้แก้ไขตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในแบบฟอร์มการตรวจพิจารณาเท่านั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นนอกจากวิธีการที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจพิจารณาซึ่งไม่ได้มีความเชี่ยวชาญและมีความรู้ในด้านเทคนิคจะไม่เหมาะสมในบางครั้งแล้ว การไม่มีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ที่ติดต่อยังทำให้บกพร่องใน

เรื่องของการเอาใจใส่และความประณีตในการแก้ไข ดังจะเห็นได้จากบางครั้งที่การบังภาพของเจ้าหน้าที่ติดต่อ ยังคงเห็นเค้าโครงของภาพอยู่อย่างเห็นได้ชัด

ด้านฝ่ายประชาชนพบว่า ผู้ชมที่ไม่เห็นด้วยส่วนมากยังคงเข้าใจ คำว่าประชาธิปไตย ในทางที่ผิด โดยตีความว่าสื่อโทรทัศน์คือสมบัติสาธารณะที่ควรได้รับชมรับฟังอย่างเสรี จนลืมคำนึงถึงเด็กและเยาวชนที่อาจรับชมเนื้อหาที่ส่งผลเสียต่อการเรียนรู้จนอาจลอกเลียนแบบเป็นพฤติกรรมที่สร้างปัญหาให้กับสังคม และด้วยสังคมปัจจุบันที่พ่อแม่และผู้ปกครอง ต้องทุ่มเทเวลาเพื่อหารายได้มาจุนเจือในครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาเอาใจใส่ พุดคุยหรือให้คำปรึกษากับเด็กและเยาวชน ครั้นเมื่อถึงเวลาที่เขาโตขึ้น การจะตักเตือนแนะนำหรือบอกกล่าวก็ยากที่จะได้ผล เนื่องจากวัยที่ขึ้น การเชื่อฟังพ่อแม่ก็จะน้อยลง ซึ่งเมื่อถึงเวลานั้นอาจสายเกินกว่าที่จะแก้ไข

7.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชน ด้วยการปรับปรุงการตรวจพิจารณาในระดับโครงสร้าง กล่าวคือทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องต้องมีการให้ความร่วมมือกัน ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะต่อแต่ละภาคส่วน ดังนี้

7.3.1 ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ ในฐานะผู้กำหนดกฎหมายและนโยบาย

1. การร่างกฎหมายหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการให้ความสำคัญในกระบวนการสร้างความหมายของภาษาที่ใช้ในกฎหมาย โดยอาจให้นักวิชาการจากสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ นิเทศศาสตร์ อักษรศาสตร์ นิติศาสตร์ ได้ร่วมกันพิจารณา จะทำให้ได้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย และชัดเจนมากขึ้น เพราะในความเป็นจริง กฎหมายบังคับใช้กับประชาชนทุกระดับชั้น ซึ่งแม้แต่ประชาชนระดับสูงหรือมีการศึกษายังไม่สามารถตีความภาษากฎหมายได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นความชัดเจนและความเข้าใจง่าย จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ เนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณาและถูกคัดกรองมีลักษณะเป็นเนื้อหาที่ผิดศีลธรรม (Immoral Content) โดยแฝงอยู่ในเนื้อหาที่มีความรุนแรง ดังนั้นภาครัฐจึงต้องมีการศึกษาในเรื่องของความรุนแรง จากนั้นจึงแยกประเด็นความรุนแรงให้มีความชัดเจน แล้วจึงค่อยร่างกฎหมายเพื่อควบคุมความรุนแรง ผลที่ได้จะเป็นการแก้ปัญหาที่ตรงจุด และสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ภาครัฐในฐานะผู้กำหนดนโยบายที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม ต้องยอมปล่อยวางอุดมการณ์อำนาจนิยมในการกำกับดูแลสื่อเพียงผู้เดียว ด้วยการมอบบทบาทการมีส่วนร่วมให้กับภาคส่วนอื่น ๆ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่า สื่อคือสมบัติสาธารณะ ดังนั้นประชาชนทุกคนควรได้สิทธิในการแสดงออกความคิดเห็นที่เอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยอาจทำได้ด้วยการทำประชาพิจารณ์ หรือการให้อำนาจภาคประชาสังคมในการเข้ามามีบทบาทและเป็นตัวแทนภาครัฐในการเข้าถึงประชาชน อันเป็นการเปิดมุมมองทางความคิดให้กับสังคม สิ่งที่ได้จากการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะทำให้เกิดการสร้างจุดสมดุล (Counter-balance) อันเกิดการยอมรับจากทุกภาคส่วน และเป็นประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ประเทศชาติ ทั้งนี้การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างเพื่อให้เกิดการยอมรับของทุกฝ่าย ไม่เพียงแต่ยังประโยชน์ต่อเรื่องของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์เท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อกรณีความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมอีกด้วย โดยวิธีการสร้างการยอมรับระหว่างภาครัฐ ฝ่ายตรวจพิจารณา และภาคประชาชนต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ ทำได้โดยให้คู่กรณีหรือคู่ขัดแย้งที่อาจเป็นบุคคลเดี่ยวหรือกลุ่มบุคคลได้มาพูดคุยหรืออภิปรายในเรื่องของวิธีการตรวจพิจารณา ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ต่างฝ่ายต่างมีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องของมาตรฐานซึ่งเป็นตัวชี้วัดความเหมาะสม มาตั้งประเด็น ตั้งข้อโต้แย้งกันด้วยเหตุผล ตามแนวคิดวิชาชีวิตของ Hegel ประโยชน์ที่ได้จะทำให้เกิดการสังเคราะห์ออกมาเป็นวิธีการตรวจพิจารณาอันที่เป็นที่ยอมรับ

การโต้แย้งด้วยเหตุผลมีประโยชน์อย่างมากเมื่อมีข้อขัดแย้งของสิ่งที่ตรงกันข้ามเกิดขึ้น เนื่องจากบุคคลมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อข้อขัดแย้งนั้น ๆ แตกต่างกันไป โดยรูปแบบการตอบสนองของบุคคลในเรื่องของทัศนคติต่อการตรวจพิจารณาในปัจจุบัน เป็นการลดความน่าเชื่อถือในทั้งสองประเด็น ทั้งทัศนคติเชิงบวกที่มีต่อการตรวจพิจารณาและทัศนคติเชิงลบที่มีต่อการตรวจพิจารณาเนื่องจากมีความขัดแย้งกันและกลายเป็นปัญหาอย่างไม่รู้จบสิ้น ดังนั้นการโต้แย้งด้วยเหตุผลจึงควรเป็นไปในลักษณะดังนี้

- การยอมรับ เป็นการยอมรับแพ้ต่อข้อขัดแย้ง โดยไม่มีการปฏิเสธ
- การผสมเป็นเกลียว เป็นการเลือกพิจารณาที่ละเอียดอย่างต่อเนื่อง จากข้อหนึ่งไปยังอีกข้อหนึ่ง
- การแยกเป็นส่วน เป็นการแบ่งประเด็นออกเป็นส่วน ๆ แล้วแยกพิจารณา
- การเปรียบเทียบ และการพิจารณาเลือกกว่าประเด็นใดเป็นประเด็นที่ถูกต้องและปฏิเสธอีกประเด็นหนึ่ง

- การทำให้สมดุล เป็นแนวทางของการประนีประนอม ซึ่งทำให้เห็นความต่างทั้งสองชี้ว่ามีความเหมาะสมเท่าเทียมกัน

- การบูรณาการ เป็นการตอบสนองต่อความขัดแย้งนั้นโดยทำความเข้าใจทั้งสองประเด็นอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาทัศนคติเชิงลบต่อการตรวจพิจารณาพบว่า ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการตรวจพิจารณาส่วนมากมักไม่เห็นด้วยกับรูปแบบการตรวจพิจารณา 3 วิธีการ ได้แก่ การตัดเสียงหรือดูดเสียง การบังภาพ และการตัดภาพ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับวิธีการตรวจพิจารณาดังกล่าว ดังนี้

- การตัดเสียงหรือการดูดเสียง

อาจมีการใส่เสียงประกอบเข้าไปแทนที่เสียงเงียบ เพื่อรักษาความหมายของเนื้อหาภาพยนตร์เอาไว้ และเพื่ออรรถรสในการรับชม แต่ทั้งนี้ เสียงประกอบที่ใส่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย

นอกจากนี้ ควรมีการพิจารณาเพิ่มเติมในเรื่องของคำพูดและบทสนทนาในเรื่องของระยะเวลาโดยไม่ให้ถูกตัดเสียงหรือดูดเสียงนานจนเกินไป เนื่องจากหากมีการตัดเสียงหรือดูดเสียงนานจนเกินไปผลลัพธ์ที่ได้จะทำให้เสียงเงียบในขณะที่ตัวละครกำลังขยับปากพูดหรือภาพกำลังดำเนินไปซึ่งผิดธรรมชาติ ทำให้เสียอรรถรสในการรับชม วิธีการแก้ไขในกรณีดังกล่าวจึงควรพิจารณาว่า คำพูดหรือบทสนทนาที่จำเป็นต้องตัดเสียงหรือดูดเสียง มีความสำคัญต่อเนื้อเรื่องหรือไม่ หากไม่มีความสำคัญโดยตัดเสียงหรือดูดเสียงไปแล้วไม่ส่งผลกระทบต่อเนื้อเรื่องโดยรวม ก็ควรใช้วิธีการตัดภาพหรือชอยภาพเนื้อหาช่วงดังกล่าวออกไปแทนที่การตัดเสียงหรือดูดเสียง ซึ่งจะทำให้เนื้อเรื่องดำเนินไปได้โดยไม่สะดุดกับเสียงคำพูดหรือบทสนทนาที่หายเงียบไป

- การบังภาพ

จากการศึกษาทัศนคติของภาคประชาชนฝ่ายผู้ชมพบว่า ผู้ชมส่วนมากไม่เห็นด้วยกับรูปแบบการตรวจพิจารณาด้วยวิธีการบังภาพ เนื่องจากผู้ชมมีความเห็นว่าการบังภาพไม่ได้เกิดประโยชน์ในเรื่องของการสร้างความตระหนักรู้ อีกทั้งเป็นการสร้างความรำคาญต่อการรับชม ยกตัวอย่างกรณีของการบังภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ภาครัฐมีความคิดเห็นว่าเป็นต้องบังภาพเนื่องจากกฎหมายบังคับไม่ให้ปรากฏภาพเพื่อป้องกันไม่ให้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีการแฝงโฆษณาในเนื้อหารายการหรือภาพยนตร์ และเพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมในการงดหรือลดการบริโภคให้กับ

ประชาชน ในขณะที่ภาคส่วนอื่น ๆ กลับมีความเห็นว่าการบังภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่สามารถสร้างความตระหนักรู้ถึงพิษภัยและควรคงบริโภครูปภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยประเด็นดังกล่าวหากนำมาพูดคุยหรืออภิปรายร่วมกัน อาจใช้วิธีการโต้แย้งด้วยเหตุผลซึ่งกันและกันด้วยการบูรณาการ โดยทำความเข้าใจทั้งสองประเด็นโต้แย้ง อาจได้วิธีการตรวจพิจารณาใหม่ด้วยการเพิ่มข้อยกเว้น คือ การบังภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อาจบังภาพในกรณีเฉพาะที่เห็นฉลากสินค้า เพื่อป้องกันไม่ให้ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์บางยี่ห้อที่ต้องการแอบแฝงโฆษณาบรรจุความต้องการได้ แต่หากไม่เห็นฉลาก อาจใช้วิธีการขึ้นชูเปอร์ค่าเตือน “การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นอันตรายต่อสุขภาพ” เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้ชม เป็นต้น

ในกรณีของการบังภาพอาวุธ ภาพบาดแผล อาจต้องมีการพิจารณาร่วมในเรื่องของขนาดภาพ เช่นควรบังภาพในกรณีที่ภาพอยู่ในระยะใกล้ (Close up) สำหรับภาพที่อยู่ในระยะไกล (Long shot) อาจไม่จำเป็นต้องบังภาพ เป็นต้น

- การตัดภาพ ควรพิจารณาเพิ่มเติมในเรื่องระดับความรุนแรงของเนื้อหา ว่าภาพที่โดนตัดออกไปมีส่วนสำคัญต่อเนื้อเรื่องหรือไม่ หรืออาจพิจารณาเพิ่มเติมโดยเปลี่ยนวิธีการตัดภาพ เป็นการขอยภาพที่เลือกเฉพาะช่วงที่มีความรุนแรงอย่างเห็นได้ชัดเท่านั้น เพื่อรักษาเนื้อหาเอาไว้ให้มากที่สุด

3) ภาครัฐต้องมีการตรวจสอบและติดตามผลจากการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางสื่อโทรทัศน์ เพื่อดูแลมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานีโทรทัศน์ และเพื่อเป็นการที่ภาครัฐจะสามารถปรับเปลี่ยนกฎหมายและนโยบายเพื่อให้รองรับกับสังคมและวัฒนธรรมที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

7.3.2 ข้อเสนอแนะต่อฝ่ายตรวจพิจารณา ในฐานะผู้รับกฎหมายและนโยบายจากภาครัฐ มาใช้ในเชิงปฏิบัติการ

1. การพิจารณาคุณสมบัติบุคลากรที่มาทำหน้าที่ตรวจพิจารณา ควรสรรหาบุคลากรที่มีความแตกต่างทางด้านสาขาวิชาชีพ โดยอาจมีผู้ที่จบจากสาขานิติศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์ ฯลฯ เพราะประเด็นของเนื้อหาที่ถูกตรวจพิจารณา มีความเกี่ยวข้องกับทุกสาขาวิชา ดังนั้นหากในทีมตรวจพิจารณา ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จาก

หลายหลายสาขาวิชาชีพ จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและมาตรฐานการตรวจพิจารณาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ระบบการตรวจพิจารณาที่ดีคือการตรวจพิจารณาพร้อมกันหลาย ๆ ท่าน ซึ่งนอกจากจะช่วยป้องกันในกรณีที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานผิดพลาด ซึ่งอาจเกิดจากการด้อยประสิทธิภาพ หรือความชำนาญ อีกทั้งการตรวจพิจารณาพร้อมกันเป็นทีมในลักษณะดังกล่าว จะทำให้ได้ความคิดเห็นที่หลากหลายและสามารถเป็นตัวแทนความคิดของประชาชนทั้งหมดได้อย่างแท้จริง

3. การคัดเลือกภาพยนตร์สำหรับออกอากาศ นอกจากพิจารณาในเรื่องของภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียง ภาพยนตร์ที่ทำรายได้ หรือภาพยนตร์ที่มีนักแสดงชั้นนำแล้ว ควรมีการพิจารณาเพิ่มเติมในเรื่องของโครงสร้างเนื้อหาภาพยนตร์ว่ามีความรุนแรงในระดับใด เพื่อกำหนดในรายละเอียดการจัดผังออกอากาศ เช่น ช่วงวันเวลาออกอากาศ เช่น ภาพยนตร์ที่มีโครงสร้างเนื้อหาที่ไม่รุนแรง อาจจัดวางผังไว้วันหยุดเสาร์ อาทิตย์ และสามารถออกอากาศในช่วงเวลากลางวันได้เนื่องจากเด็กและเยาวชนสามารถมารับชมในเวลาดังกล่าว หรือหากภาพยนตร์เรื่องใดที่มีเนื้อหาความรุนแรงอย่างชัดเจน อาจจัดผังออกอากาศในช่วงดึก ซึ่งสามารถอนุญาตให้ปรากฏภาพที่มีความรุนแรงได้มากกว่าช่วงอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งการจัดระบบให้กับภาพยนตร์ในวิธีการดังกล่าวจะทำให้การตรวจพิจารณามีความง่ายขึ้น อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ชมที่ไม่ต้องการให้มีการตรวจพิจารณา

4. รูปแบบของวิธีการตรวจพิจารณา เป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างสมดุล (Balance) ระหว่างภาพประชาชน ภาครัฐ และฝ่ายตรวจพิจารณาของสถานี ซึ่งวิธีการตรวจพิจารณาขึ้นอยู่กับเชิงเทคนิค เพราะฉะนั้นเจ้าหน้าที่ติดต่อที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการรับคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจพิจารณาเท่านั้น แต่ต้องมีการระดมสมอง (Brain storm) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณา โดยความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาที่เชี่ยวชาญด้านกฎระเบียบ กับเจ้าหน้าที่ติดต่อที่เชี่ยวชาญด้านเทคนิค จะทำให้ได้วิธีการตรวจพิจารณาที่เหมาะสมที่สุด อันส่งผลให้เกิดความสมดุล (Balance) ที่อยู่บนความพึงพอใจของผู้ชม

จากการศึกษาจะพบว่า รูปแบบของวิธีการแก้ไขแต่ละประเภท จะมีระดับที่แตกต่างกันตัวอย่างเช่น การตัดภาพที่ไม่อนุญาตให้เห็นภาพเลยเพื่อไม่ให้คงความหมายของเนื้อหา

มีระดับที่รุนแรงกว่าการบังภาพที่ยังเป็นภาพอยู่บ้าง เป็นต้น ดังนั้นวิธีการสร้างสมดุลในเรื่องรูปแบบของวิธีการแก้ไข อาจมีการวางวิธีการแก้ไขหลายวิธีในการตรวจพิจารณาแต่ละกรณี แล้วมีการลงมติกันโดยพิจารณาในเรื่องของระดับของแต่ละวิธีควบคู่กันไปด้วย

7.3.2 ข้อเสนอแนะต่อภาคประชาชน ในฐานะผู้ชม ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากการตรวจพิจารณา

1. ภาคประชาสังคม ในฐานะตัวแทนของประชาชน ต้องมีการเพิ่มพลังปลุกกระดมความคิดของประชาชนในการเรียกร้องการมีส่วนร่วม ด้วยการชี้ให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง และเห็นถึงพิษภัยของเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่อาจส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งจุดอ่อนของภาคประชาสังคม ในขณะนี้คือการที่ยังไม่เข้าถึงประชาชนด้วยกันอย่างแท้จริง และหากแก้ไขจุดอ่อนตรงนี้ได้ จะทำให้การประสานงาน การชักชวนเพื่อระดมกำลังในภาคประชาชนจะได้ผลและมีประสิทธิภาพ

2. ภาคประชาชน ในฐานะผู้ชม ต้องรู้จักเลือกรับเนื้อหาสื่อโทรทัศน์ รวมทั้งมีการให้คำแนะนำแก่บุตรหลาน ไม่ควรยึดเอาตนเองเป็นที่ตั้งว่าตนเองมีวิสัยทัศน์ คุณวุฒิ ที่ส่งผลให้มีวิจรรย์ญาณเพียงพอในการรับชมสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากต้องเข้าใจกฎธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ที่แพร่กระจายได้ถึงผู้ชมทุกเพศทุกวัย ซึ่งในวัยเด็กยังเป็นวัยที่อ่อนด้อยประสบการณ์และพร้อมที่จะเรียนรู้ทุกอย่างที่อยู่แวดล้อม และถึงแม้ว่าสื่อโทรทัศน์ จะเป็นสื่อสาธารณะที่ทุกคนเป็นเจ้าของ แต่ในความเป็นสาธารณะนั้นยังมีประชากรที่เป็นเด็กและเยาวชนอยู่ด้วย จึงต้องคำนึงถึงจุดนี้เป็นสำคัญ

นอกจากนี้แล้ว ความเป็นจริงที่ว่ากฎหมายคือสิ่งที่มีอำนาจสูงสุดคงเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปฏิเสธ กฎหมายคือกติกาที่บัญญัติเพื่อคุ้มครองประชาชน แต่เหนืออื่นใดแล้ว การให้ความรัก ความอบอุ่น การดูแลซึ่งกันและกันในครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด คือปราการป้องกันที่ดียิ่งกว่าสิ่งอื่นใด หากสถาบันครอบครัวมีความแข็งแรง เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันพร้อมที่จะก้าวเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีบรรทัดฐานศีลธรรม รู้จักผิดชอบชั่วดี การควบคุมดูแลเนื้อหาสื่อด้วยการตรวจพิจารณาก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะผ่อนคลายน้อยลง หรืออาจมีการยกเลิกก็เป็นได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤษดา เกิดดี. การเซ็นเซอร์ภาพยนตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ห้องภาพสุวรรณ, 2548.
- กอบแก้ว ไทเย็นยงค์กดี. เนื้อหาความรุนแรงในภาพยนตร์โฆษณาที่ปรากฏในสื่อโทรทัศน์ระหว่าง พ.ศ. 2541-2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อแนวคิดและเทคนิค. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ไฮเอ็ดเพรส, 2547.
- กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ไทยเจริญการพิมพ์, 2546.
- กิตติศักดิ์ สุวรรณโกคิน. ประธานมูลนิธิหนังไทย. สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2554.
- เกณิกา พงษ์วิรัช. ประชาสัมพันธ์เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554.
- เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์นิช. แนวความคิดประชาธิปไตยแบบไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.
- ชนิษฐา จิตต์ประกอบ. บทบาทของรัฐในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- "คุกคามสื่อคือคุกคามประชาชน" ปากคำประวัติศาสตร์สื่อมวลชนไทย. ผู้จัดการออนไลน์ (18 เมษายน 2550).
- จินตนา จุลกะเสวี. ที่ปรึกษากรรมการตรวจพิจารณาการโทรทัศน์ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554.
- ชาญชัย วิกรวงษ์นิช. รองประธานเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554.
- ชุติมา ไตรโกมุท. ผู้อำนวยการส่วนงานคุ้มครองสื่อ. สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2554

ดวงเดือน รังสิกุล. ผู้อำนวยการส่วนงานกำกับมาตรฐานเนื้อหา (วิทยุโทรทัศน์). สัมภาษณ์,
4 มีนาคม 2554.

ดารุเรศ กาศโอสถ. บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุสื่อ
โทรทัศน์ศึกษาเฉพาะคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางวิทยุสื่อโทรทัศน์.
วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ญาตา เมตตาประเสริฐ. หัวหน้าแผนกตรวจสอบรายการ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7.
สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554.

ฐิติชยา นุตพงษ์. กระบวนการตรวจพิจารณาเนื้อหารายการสื่อโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ยูบีซี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ธาม เชื้อสถาปนศิริ. ผู้จัดการกลุ่มงานวิชาการ โครงการศึกษาเฝ้าระวังสื่อและพัฒนาการรู้เท่าทัน
สื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม (มีเดีย มอนิเตอร์). สัมภาษณ์, 8 มีนาคม พ.ศ.2554

นัญกร บุญมาเลิศ. พัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง”. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2553.

ปรมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพการพิมพ์,
2546.

ปิยาพร ขาวสะอาด. ผลของการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยการโต้แย้งด้วยเหตุผลที่ใช้เทคนิค
การคิดนอกกรอบที่ต่างกันที่มีต่อการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีแบบการคิดต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขา
หลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2548.

พฤติกรรมก้าวร้าว : สังคมหรือตัวเองกำหนด. ข่าวสด (17 ธันวาคม 2547) : 32.

พิเชษฐ สันติพิทักษ์. พนักงานตรวจสอบรายการ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7. สัมภาษณ์,
24 กุมภาพันธ์ 2554.

พิรงรอง รามสูต รณะนันท์ และศศิธร ยุวโกศล. การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุและสื่อ
โทรทัศน์ในประเทศไทย. รายการการวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ลัดดา ตั้งสุภาชัย. ผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
กระทรวงวัฒนธรรม. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2554.

วรางคณา จันลา. การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากวรรณกรรมสู่ภาพยนตร์เรื่อง “จัน ดารา”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

อดิศักดิ์ ศรีสม. สื่อมวลชนไทยกับกระบวนการสร้างสาธารณมติ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2543.

อัญญาอร พานิชพิ้งรัถ. ประธานเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ. สัมภาษณ์,
16 มีนาคม 2554.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย : โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ภาษาอังกฤษ

Bandura, A. Aggression: A social learning analysis. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1973.

Gerbner, G. Violence and Terror in the Mass Media. Westport, CT: Greenwood Press, 1988.

Hoffner, C., et.al. Support for Censorship of Television Violence. Communication Research vol. 26 no. 6 726-742, December, 1999.

Huesmann, R. Effects of televised violence on aggression. Developmental Psychology, 39, 2 (2000): 201-221.

McQuil, D. McQuail's Mass Communication Theory. 5th edition. London: Sage Publication, 2005.

Mure, G.R.G. The philosophy of Hegel. Oxford University Press: London, 1965.

Wilson, J. Barbara, et.al. Violence in Children's Television Programming: Assessing the Risks. Journal of Communication Volume 52, Issue 1, pages 5-35, January, 2002.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุกฤตา จำเนียร เกิดวันที่ 26 เมษายน 2529 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2550 ทำงานในตำแหน่งพนักงานตรวจสอบรายการ แผนกตรวจสอบรายการ ฝ่ายรายการ บริษัท กรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ จำกัด ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2551 - ปัจจุบัน เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท หลักสูตรปริญญาโท นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2552

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย